

ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วม :
ศึกษาเฉพาะกรณีกฎหมายตัวเงิน

นางสาวเพียงฤทัย พรรณศิริชัย

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ISBN 974-14-2691-7

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A LEGAL MATTER ON JOINT DEBTOR'S LIABILITY: SPECIFICALLY ON
THE LAW OF BILL

Miss Phiangruthai punsirichai

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

ISBN 974-14-2691-7

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดของลูกหนี้ร่วม: ศึกษาเฉพาะ
กรณีกฎหมายตัวเงิน

โดย

นางสาวเพียงฤทัย พรรณศิริชัย

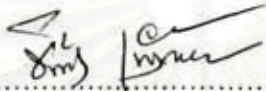
สาขาวิชา

นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

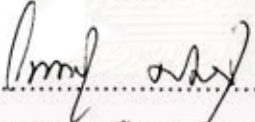
รองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

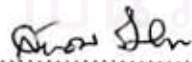

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธิดาพันธุ์ เชื้อบุญชัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์อรพรรณ พันธ์พัฒนา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์มานิตย์ จุมปา)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์สหธรณ์ รัตนไพจิตร)

..... กรรมการ
(อาจารย์ไพโรจน์ วายุภาพ)

เพียงฤทัย พรรณศิริชัย : ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดของลูกหนี้ร่วม : ศึกษาเฉพาะกรณีกฎหมายตัวเงิน. (A LEGAL MATTER ON JOINT DEBTOR'S LIABILITY: SPECIFICALLY ON THE LAW OF BILL)
อ. ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์ จำนวน 197 หน้า. ISBN 974-142-691-7.

การที่ลูกหนี้หลายคนต้องรับผิดในมูลหนี้ที่เป็นหนี้ร่วมกัน โดยเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องเอาจากลูกหนี้คนหนึ่งคนใดก็ได้โดยสิ้นเชิง ไม่ทำให้ลูกหนี้หลายคนเหล่านั้นเป็นลูกหนี้ร่วมหรือที่เรียกว่ากันว่า Joint debtor เสมอไป การจะทำให้ลูกหนี้หลายคนมีฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมหรือไม่ ต้องพิจารณาจากหลักเกณฑ์ ความรับผิดและความสัมพันธ์ของลูกหนี้ต่อเจ้าหนี้ และความรับผิดในระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเองของลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป

สัญญาตัวเงินเป็นสัญญาชนิดหนึ่งที่อาจมีลูกหนี้ได้หลายคน และลูกหนี้หลายคนตามสัญญาตัวเงินเหล่านี้ ต้องร่วมกันรับผิดต่อเจ้าหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 967 แต่เนื่องจากการที่ตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมืออันเกิดจากแนวคิดและทฤษฎีที่แตกต่างจากหลักสัญญาโดยทั่วไป ทำให้สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินนั้นแตกต่างจากลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป

จากการศึกษาวิเคราะห์หลักกฎหมายและปัญหาทางกฎหมาย พบว่าการกำหนดให้ลูกหนี้ในฐานะต่างๆตามสัญญาตัวเงินร่วมกันรับผิดต่อผู้ทรง โดยที่ผู้ทรง(เจ้าหนี้)สามารถเรียกร้องเอาจากลูกหนี้คนใดก็ได้และลูกหนี้หลายคนดังกล่าวต้องร่วมกันรับผิดต่อผู้ทรงจนกว่าจะได้รับชำระหนี้จนสิ้นเชิง (มาตรา 967) มีเพียงลักษณะของการรับผิดร่วมกันหรือที่เรียกว่า Joint liable เท่านั้น มิใช่มีฐานะเป็นลูกหนี้ร่วม ความรับผิดของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินที่มีต่อเจ้าหนี้หรือที่มีต่อลูกหนี้ด้วยกันเองมีความแตกต่างไปจากความรับผิดในเรื่องลูกหนี้ร่วม การนำเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปมาใช้บังคับกับความรับผิดของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินในกรณีที่กฎหมายลักษณะตัวเงินไม่ได้บัญญัติไว้ โดยเฉพาะยอมทำให้ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์และไม่เหมาะสมกับความมุ่งหมายของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ จึงไม่น่าจะนำเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปมาใช้บังคับแก่กรณีได้ จึงขอเสนอแนะความคิดเห็นดังนี้ โดยทั่วไปบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะตัวเงินของประเทศไทยที่มีอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีเพียงพอและเหมาะสม แม้ในบางกรณีกฎหมายลักษณะตัวเงินจะไม่ได้บัญญัติในความสัมพันธ์ของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินไว้โดยชัดแจ้งก็ตาม แต่ก็ยังคงอยู่ภายใต้หลักกฎหมายลักษณะตัวเงิน จึงไม่จำเป็นที่จะต้องเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายลักษณะตัวเงินแต่อย่างใด เพราะยอมสามารถพิจารณาถึงความรับผิดของบุคคลที่เข้ามาผูกพันตามเนื้อความในตัวเงินจากความรับผิดตามรับผิดตามฐานะและเป็นความรับผิดตามลำดับที่เรียกว่าสิทธิไล่เบียด(มาตรา 967 วรรคสาม)อันเป็นหลักพื้นฐานของความรับผิดของลูกหนี้ตามกฎหมายตัวเงิน อย่างไรก็ตามมีเพียงบางกรณีเท่านั้นที่ลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินนั้นไม่น่าจะนำหลักสิทธิไล่เบียดมาใช้บังคับได้เนื่องจากไม่ได้มีความรับผิดในลำดับก่อนหลังกันในลักษณะความรับผิดของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินที่อยู่บนพื้นฐานสิทธิไล่เบียด แต่ต่างต้องรับผิดในลำดับเดียวกัน นั่นคือ ในเรื่องผู้รับอาวัลหลายคนหรือผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำหลายคนเข้ารับอาวัลหรือเข้าแก่น้ำลูกหนี้ตามตัวเงินคนเดียวกัน กรณีดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่ามาตรา 940 ได้บัญญัติเรื่องการไล่เบียดของผู้รับอาวัลไว้โดยชัดเจนแล้ว จึงสมควรให้ลูกหนี้เหล่านี้ไล่เบียดระหว่างกันเองได้ มิฉะนั้นจะทำให้ขัดต่อหลักความรับผิดของกฎหมายตัวเงิน การที่ศาลฎีกาปรับใช้กฎหมายเรื่องลูกหนี้ร่วมในกรณีดังกล่าวจึงไม่น่าจะถูกต้องตามหลักทฤษฎีของกฎหมายตัวเงิน

สาขาวิชานิติศาสตร์
ปีการศึกษา 2549

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4686279734 : MAJOR LAWS

PHAINGRUTHAI PUNSIRICHAH : A LEGAL MATTER ON JOINT DEBTOR'S LIABILITY:
SPECIFICALLY ON THE LAW OF BILL. THESIS ADVISOR : ASSO.PROF.PITON
KONGSOMBOON , 198 pp. ISBN 974-142-691-7.

Despite the fact that several debtors have to be liable for their joint obligations, and that the creditor can demand for the total payment of debt from any one of the debtors, the several debtors are not always considered as joint debtors. To determine whether the several debtors are joint debtors, it is necessary to consider the liability of the debtors, the relationship between the debtors and the creditor, and also the liability between the joint debtors themselves as stated in the general law of joint debtors.

Bill contract is a kind of contract which can have several debtors, and, according to the civil and commercial code section 967, the several debtors in bill contract have to be liable to the creditor. However, bill is a negotiable instrument. Unlike other contracts, bill contract is derived from different ideas and theories. Therefore, the rights, duties, and liability of the several debtors in the law of bill are different from those of joint debtors in general law.

From the study of law and legal matter, it was found that even though section 967 stated that the creditor can demand for the payment of debt from any one of the debtors, and the debtors have to be liable for the debt until total payment of debt is achieved, the several debtors are not considered as joint debtors. They only have joint liability. The liability of several debtors to the creditor or between the debtors themselves is different from the liability of joint debtors. Applying the general law of joint debtors to the several debtors in the law of bill in case the law of bill does not specifically stipulate about the matter is therefore not in accordance with the legislative intent and the purpose of the bill as a negotiable instrument. Thus, the general law of joint debtors should not be applied to the several debtors in the law of bill. The suggestions are as follows. Generally, the provisions in the law of bill as stated in the civil and commercial code is enough and suitable. Even though the law of bill does not stipulate clearly about the relationship between several debtors in some cases, it is not necessary to amend the law of bill because the liability of the people involved in the bill can be determine from what is called the right of recourse (section 967clause 3), which is the basic principal of the debtor's liability according to the law of bill. However, in some cases, the right of recourse can not be applied to the several debtors in the law of bill because all the debtors have the same level of liability. For example, several interveners take responsibility from the same debtor for the aval. In this case, the author is of the opinion that section 940 has stipulated clearly about the recourse of aval recipient. Thus, the debtors should not be able to take recourse among themselves, or else, it will not accord with the liability principal of the law of bill. As a result, the supreme court's application of the general law of joint debtors to such cases might not be suitable according to the theory of the law of bill.

Field of study Law

Academic year 2006

Student's signature.....

advisor's signature.....

Phaingruthai Punsirichai

Pi. Rongsomboon

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งของรองศาสตราจารย์ ไพฑูรย์ คงสมบุญรัตน์ ที่ได้สละเวลาอันมีค่ารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ ท่านได้ให้คำปรึกษา และคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ยิ่งในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้งกรุณาช่วยตรวจทาน แก้ไขเนื้อหาวิทยานิพนธ์ ผู้เขียนจึงกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์อรพรรณ พันธ์พัฒนา ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์มานิตย์ จุฬา รองศาสตราจารย์สหณ รัตนไพจิตร และอาจารย์ไพโรจน์ วายุภาพ ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าอย่างยิ่งของท่านที่รับเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ ซึ่งทุกท่านได้กรุณาให้คำแนะนำรวมทั้งชี้แนะประเด็นอันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำแนะนำแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างดีตลอดมา

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ พี่สาว และคุณมีโชค สำหรับความรัก ความห่วงใยที่มีให้ผู้เขียนเสมอมา รวมทั้งช่วยเป็นกำลังใจอย่างมากให้ผู้เขียน จนกระทั่งผู้เขียนสามารถทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้เขียนขอขอบคุณเพื่อนๆ อันได้แก่ เกตุ กอฟ ไอ้ท น้ำ และทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจ และเคียงข้างอยู่เสมอ รวมทั้งช่วยแปลเอกสารให้ผู้เขียน จนทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ท้ายนี้ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าและประโยชน์ประการใดแล้ว ผู้เขียนขอกราบเป็นกตเวทีกุล แก่บิดา มารดา คณาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้มีส่วนเกื้อกูลเสริมสร้างรากฐานที่สำคัญที่สุดสำหรับผู้เขียน แต่หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความบกพร่องประการใดแล้ว ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

เพียงฤทัย พรรณศิริชัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย.....	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	2
1.4 สมมติฐานของการวิจัย.....	3
1.5 วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย.....	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย.....	3
2 หลักกฎหมายและแนวความคิดพื้นฐานของหลักกฎหมายในเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปและลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน.....	4
2.1 แนวความคิดพื้นฐานของหลักกฎหมายในเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป.....	4
2.1.1 ความหมายของคำว่า "หนี้เงิน".....	5
2.1.2 ความหมายของคำว่า "หนี้ร่วม" (obligation in solido-joint and several obligation)	6
2.1.3 การเป็นลูกหนี้ร่วม (Joint debtor) - การรับผิดชอบร่วมกัน (Joint liable)	7
2.1.4 วัตถุประสงค์หรือประโยชน์ของการเป็นลูกหนี้ร่วมกัน	17
2.1.5 ความหมายของลูกหนี้ร่วม.....	20
2.1.6 การเกิดลูกหนี้ร่วมตามกฎหมายไทย.....	26
2.1.6.1 กรณีเกิดขึ้นโดยเจตนาหรือข้อตกลงของคู่กรณี.....	26
2.1.6.2 กรณีเกิดขึ้นโดยบทบัญญัติของกฎหมาย	27
2.1.7 ความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป.....	28

บทที่	หน้า
2.1.7.1 ความรับผิดและความสัมพันธ์ของลูกหนี้ร่วมต่อเจ้าหนี้.....	28
2.1.7.2 ความรับผิดและความสัมพันธ์ระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเอง.....	31
2.1.8 สิทธิ ข้อต่อสู้ และการหลุดพ้นจากความรับผิดของลูกหนี้ร่วม	38
2.1.8.1 การปฏิบัติซึ่งมีผลร่วมกัน.....	39
2.1.8.2 การปฏิบัติซึ่งมีผลเฉพาะตัวลูกหนี้.....	43
2.1.8.3 การหลุดพ้นความรับผิดของลูกหนี้ร่วม	51
2.2 แนวความคิดพื้นฐานและหลักกฎหมายในเรื่องลูกหนี้หลายคน	
ตามกฎหมายตัวเงิน.....	58
2.2.1 แนวความคิดและหลักพื้นฐานของตราสารเปลี่ยนมือ	58
2.2.2 ตัวเงินจัดได้ว่าเป็นตราสารเปลี่ยนมือและเป็นสัญญาก่อนหนี้ผูกพันระหว่างกัน.	59
2.2.3 คู่สัญญาตามตัวเงินมีได้หลายฝ่ายไม่จำกัด	61
2.2.4 คุณลักษณะของการเป็นตราสารเปลี่ยนมือ	61
2.3 ผลของหลักความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiability) ในกฎหมายตัวเงิน.....	64
2.3.1 ตัวเงินเป็นตราสารที่ต้องทำตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้	64
2.3.2 ข้อความในตัวเงินจะมีผลก็เฉพาะแต่ข้อความที่กฎหมายระบุไว้.....	64
2.3.3 วัตถุแห่งหนี้ในตัวเงินต้องเป็นเงินอันมีจำนวนแน่นอน.....	65
2.3.4 ตัวเงินเป็นข้อยกเว้นหลักกฎหมายที่ว่า“ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน”	66
2.3.5 หลักความสัมพันธ์เฉพาะคู่สัญญา (Privity of Contract)	
และหลักความรับผิดชั้นรอง (Secondary of Contract)	67
2.3.6 หลักการเพิ่มจำนวนลูกหนี้ (The Accumulation of Secondary Contract)	69
2.4 ผลของหลักความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiability)	
ต่อลูกหนี้หลายคนในกฎหมายตัวเงิน	70
2.4.1 ลูกหนี้หลายคนต้องร่วมรับผิดต่อเจ้าหนี้ตามมาตรา 967	70
2.4.2 ความรับผิดแบบลูกหนี้ขั้นต้น (Primary Party)	
และความรับผิดแบบลูกหนี้ชั้นสอง (Secondary Party)	71
2.4.3 การเกิดสิทธิไต่เบี่ยตามกฎหมายตัวเงิน.....	73
2.4.3.1 ความรับผิดของลูกหนี้ต่อผู้ทรงที่ใช้สิทธิไต่เบี่ย.....	76
(1) ลูกหนี้จะต้องรับผิดร่วมกันทุกคน.....	77
(2) ผู้ทรงจะใช้สิทธิไต่เบี่ยกับลูกหนี้ผู้ใดก่อนหลังก็ได้ทั้งสิ้น.....	78

(3) ใช้สิทธิเรียกร้องลูกหนี้คนหนึ่งแล้วไม่ได้เงินหรือได้เงินแต่ยังไม่ครบ ผู้ทรงจะฟ้องลูกหนี้คนอื่นอีกก็ได้.....	78
(4) สิทธิของผู้ที่ใช้เงินให้ผู้ทรง ที่จะไล่เบี่ยเอาจากลูกหนี้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน.....	79
2.4.3.2 ความรับผิดชอบในระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเองภายหลังที่ผู้ทรงไล่เบี่ย	80
2.4.4 หนี้ตามตัวเงินจะระงับต่อเมื่อมีการใช้เงินตามมาตรา 321	82
2.5 ความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน.....	85
2.5.1 ความรับผิดชอบของผู้รับรอง	86
2.5.2 ความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังตัวเงิน.....	87
2.5.3 ความรับผิดชอบของผู้รับอาวัล.....	90
2.5.4 ความรับผิดชอบของผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้า	93
2.5.5 ความรับผิดชอบของลูกหนี้ในตัวผู้ถือ	97
2.6 สิทธิ ข้อต่อสู้ และการหลุดพ้นจากความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนในกฎหมายตัวเงิน.....	99
2.6.1 ข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคล (Personal defence)	99
2.6.2 ข้อต่อสู้อันเป็นสาระสำคัญ (Real defence).....	100
2.6.3 การกระทำของเจ้าหนี้หรือลูกหนี้คนหนึ่งที่มีต่อลูกหนี้คนอื่นๆ ตามสัญญาตัวเงิน.....	103
2.6.4 อายุความที่ลูกหนี้ตามตัวเงินต้องรับผิด	112
(1) อายุความที่ผู้ทรงจะฟ้องผู้รับรอง และผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน.....	113
(2) อายุความในคดีที่ผู้ทรงฟ้องผู้ส่งจ่าย และผู้สลักหลัง	115
(3) อายุความในคดีที่ผู้ทรงฟ้องผู้รับอาวัล และผู้รับรองเพื่อเข้าแก้หน้า	116
(4) อายุความในคดีที่ผู้สลักหลังฟ้องไล่เบี่ยกันเอง และไล่เบี่ยเอาแก่ผู้ส่งจ่าย	117
(5) อายุความในคดีที่ผู้รับอาวัลและผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า ฟ้องบุคคลที่ตนอาวัลหรือบุคคลที่ตนเข้าแก้หน้าและบุคคลทั้งหลายซึ่งต้องรับผิดชอบต่อบุคคลที่ตนเข้าแก้หน้า.....	119
(6) อายุความสะดุดหยุดลงมีผลเฉพาะตัวคู่สัญญาเท่านั้น.....	121
2.7 วิเคราะห์ความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน.....	122

3	หลักกฎหมายเรื่องลูกหนี้ร่วมและความรับผิดของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินในกฎหมายต่างประเทศ	126
3.1	หลักกฎหมายในเรื่องลูกหนี้ร่วมตามกฎหมายต่างประเทศ	126
3.1.1	ประเทศอังกฤษ	126
3.1.1.1	กรณีที่เกิดขึ้นโดยบทบัญญัติของกฎหมาย.....	126
3.1.1.2	ความรับผิดระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเอง.....	128
3.1.2	ประเทศเยอรมัน	129
3.1.2.1	ความหมายและการเกิดลูกหนี้ร่วม.....	129
3.1.2.2	ความรับผิดและความสัมพันธ์ของลูกหนี้ร่วมกับเจ้าหนี้.....	130
3.1.2.3	ความสัมพันธ์ของลูกหนี้ร่วมกับเจ้าหนี้.....	131
3.1.2.4	ความรับผิดระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยกันเอง.....	133
3.1.3	ประเทศฝรั่งเศส	133
3.1.3.1	ความหมายและการเกิดลูกหนี้ร่วม.....	133
3.1.3.2	ความรับผิดของลูกหนี้ร่วมกับเจ้าหนี้.....	136
3.1.3.3	ความสัมพันธ์ของลูกหนี้ร่วมกับเจ้าหนี้.....	136
3.1.3.4	ความรับผิดระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยกันเอง.....	142
3.2	หลักกฎหมายในเรื่องความรับผิดของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินตามกฎหมายอังกฤษ (BILL OF EXCHANGE ACT 1882).....	144
3.2.1	ประเทศอังกฤษ (BILL OF EXCHANGE ACT 1882).....	144
3.2.1.1	ความผูกพันระหว่างคู่สัญญาในตัวเงิน	144
3.2.1.2	ความรับผิดของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายอังกฤษ.....	147
(1)	ความรับผิดของผู้รับรอง.....	147
(2)	ความรับผิดของผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลังตัวเงิน.....	148
(3)	ความรับผิดของผู้รับอาวัล.....	149
(4)	ความรับผิดของลูกหนี้ในตัวผู้ถือ.....	150
(5)	ความรับผิดของผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้า.....	150

บทที่	หน้า
3.2.2 กฎหมายเอกกรู๊ป (Uniform Law) เกี่ยวกับตัวเงิน	151
3.2.2.1 ความผูกพันระหว่างคู่สัญญาในตัวเงิน.....	153
3.2.2.2 ความรับผิดของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายเอกกรู๊ป.....	154
(1) ความรับผิดของผู้รับรอง.....	154
(2) ความรับผิดของผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังตัวเงิน.....	155
(3) ความรับผิดของผู้รับอาวัล.....	156
(4) ความรับผิดของผู้โอนตราสารโดยการสลักหลังหรือส่งมอบ.....	158
4 วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางในการนำบทบัญญัติของหลักทั่วไปในเรื่องลูกหนี้ร่วม มาปรับใช้กับความรับผิดของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน.....	159
4.1 ปัญหาผู้รับรองที่ใช้เงินให้ผู้ทรงไปแล้วจะสามารถเรียกให้ ผู้ส่งจ่ายหรือคู่สัญญาอื่นๆชดใช้เงินได้เพียงใด.....	160
4.2 ปัญหาความรับผิดระหว่างผู้รับอาวัลหลายคนด้วยตนเอง ในกรณีที่เข้ารับอาวัลลูกหนี้คนเดียวกัน	164
4.3 ปัญหาความรับผิดระหว่างผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าหลายคนด้วยตนเอง ในกรณีที่สอดเข้าแก้หน้าลูกหนี้คนเดียวกัน.....	171
4.4 ปัญหาการที่เจ้าหนี้ปลดหนี้โดยการขีดฆ่าคำสั่งหลังให้ผู้สลักหลังคนหนึ่ง จะส่งผลต่อความรับผิดของผู้สลักหลังคนอื่นๆตามสัญญาตัวเงินอย่างไร	173
4.5 ปัญหาเรื่องกำหนดอายุความในกรณีที่กฎหมายตัวเงินไม่ได้บัญญัติอายุความ ของคู่สัญญาตามตัวเงินไว้โดยเฉพาะ	170
5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	186
รายการอ้างอิง.....	194
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	198

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลักประกันที่จะทำให้เจ้าหนี้มีความรู้สึกมั่นใจในการได้รับชำระหนี้ประการหนึ่งคือการมีผู้ร่วมรับผิดชอบหลายคน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการมีลูกหนี้หลายคนนั่นเอง

ในการเป็นลูกหนี้หลายคนนั้น อาจเป็นกรณีที่ลูกหนี้หลายคนต่างคนต่างมาเข้ามาทำนิติกรรมหรือบังเอิญเข้ามาเกี่ยวข้องกับเจ้าหนี้คนเดียวกัน กรณีเช่นนี้ถือว่าเป็นหนี้คนละรายกัน เพราะสามารถที่จะแยกพิจารณาในแต่ละรายได้ซึ่งในแต่ละรายดังกล่าวต่างก็มีเจ้าหนี้และลูกหนี้คนเดียวกัน ดังนั้นในกรณีเช่นนี้จึงไม่ถือว่าเป็นลูกหนี้หลายคนในความหมายข้างต้นและตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

กรณีลูกหนี้หลายคนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น ต้องเป็นหนี้รายเดียวที่มีลูกหนี้หลายคน เช่น ก. ข. ค. ร่วมกันกู้เงินของ จ. เป็นต้น การที่ลูกหนี้หลายคนต้องรับผิดชอบร่วมกันในหนี้เงิน บางครั้งลูกหนี้เหล่านี้ต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม บางครั้งก็ไม่ได้รับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม

ตามกฎหมายเรื่องลูกหนี้ร่วมไม่ได้บัญญัติความหมายของลูกหนี้ร่วมไว้โดยชัดเจนว่ามีความหมายอย่างไร และกรณีใดบ้างที่เป็นลูกหนี้ร่วม จึงเกิดปัญหาว่ากรณีใดบ้างที่เป็นลูกหนี้ร่วม กรณีใดบ้างที่เป็นลูกหนี้หลายคนแต่ไม่ใช่ลูกหนี้ร่วม และคำว่า “ลูกหนี้ร่วม” (Joint Debtor) กับคำว่า “ร่วมกันรับผิด” (Joint Liab) นั้นมีความหมายเหมือนกันหรือแตกต่างกันกับลูกหนี้ร่วมหรือไม่ เป็นต้น เนื่องจากการเป็นลูกหนี้ร่วมหรือไม่จะก่อให้เกิดสิทธิหน้าที่และความรับผิดที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นความรับผิดต่อเจ้าหนี้ หรือ ความรับผิดระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเอง

ในปัจจุบันเราใช้ตัวเงินในการชำระหนี้และตัวเงินนั้นจัดว่าเป็นตราสารเปลี่ยนมือ กฎหมายตัวเงินนั้น เกิดจากทฤษฎีที่แตกต่างจากหลักสัญญาโดยทั่วไป เนื่องจากลักษณะเฉพาะของตัวเงินที่เป็นตราสารเปลี่ยนมือ คือ มุ่งคุ้มครองผู้ทรงตราสารโดยสุจริต การต้องการความคล่องตัวของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ หรือ หลักที่ทำให้มีการเพิ่มจำนวนลูกหนี้ทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนมือ เพื่อเพิ่มความมั่นใจให้กับเจ้าหนี้ เป็นต้น ซึ่งการเกิดลูกหนี้หลายคนของกฎหมายตัวเงินก็เกิดมาจากทฤษฎีดังกล่าวและมีบทบัญญัติในเรื่องความรับผิดของลูกหนี้ทั้งหลายให้ร่วมกันรับผิดต่อเจ้าหนี้ จากบทบัญญัติดังกล่าวหลายคนมองว่าลูกหนี้ในกฎหมายตัวเงินเป็นลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปและต้องร่วมกันรับผิดต่อเจ้าหนี้

การนำบทบัญญัติกฎหมายเรื่องลูกหนี้รวมมาใช้บังคับกับกฎหมายตัวเงินนั้นยังมี ปัญหาว่าจะสามารถนำมาใช้ได้มากน้อยเพียงใด กรณีใดบ้างที่เราจะนำบทบัญญัติทั่วไปมาใช้กับ ลูกหนี้ในกฎหมายตัวเงินได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของความรับผิดของลูกหนี้หลายคนใน กฎหมายตัวเงิน และกรณีหากกฎหมายตัวเงินไม่ได้บัญญัติกฎหมายไว้โดยเฉพาะ การนำบทบัญญัติ ทั่วไปดังกล่าวมาบังคับใช้จะเป็นการขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมายตัวเงินหรือไม่ ตลอดจนการ ตีความกฎหมายอันเกี่ยวกับความรับผิดของลูกหนี้ตามตัวเงิน ซึ่งปัจจุบันในการใช้กฎหมายยังมี ความสับสนในความสัมพันธ์ดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาในเรื่องนี้เพื่อก่อให้เกิดความรู้ หรือเป็นแนวทางเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

1. เพื่อทราบถึงหลักเกณฑ์สำคัญของลูกหนี้รวม กล่าวคือ ความรับผิดของลูกหนี้ รวม สิทธิของเจ้าหนี้ ข้อต่อสู้ และความรับผิดระหว่างลูกหนี้รวมด้วยตนเองตามประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2
2. เพื่อศึกษาแนวความคิดและทฤษฎีต่างๆเกี่ยวกับหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือที่ ก่อให้เกิดลูกหนี้หลายคนว่ามีความรับผิดอย่างไร และมีความสำคัญอันก่อให้เกิดผลอย่างไรต่อ บทบัญญัติของกฎหมายตัวเงิน
3. เพื่อศึกษาการนำหลักเรื่องลูกหนี้รวมตามข้อ 1 มาบังคับใช้กับความรับผิดของ ลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินตามข้อ 2 ว่าต้องนำมาใช้เพียงไรจึงจะเป็นไปตามความมุ่งหมาย ของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ
4. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางในการนำหลักทั่วไปเรื่องลูกหนี้รวมมาบังคับใช้ กับความรับผิดของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

มุ่งศึกษาถึงบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดของลูกหนี้รวม ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 ลักษณะ 1 และ บทบัญญัติในเรื่อง ความรับผิดของลูกหนี้ตามกฎหมายตัวเงิน บรรพ 3 ลักษณะ 21 รวมทั้งศึกษาแนวความคิด ที่มาของ กฎหมาย และหลักการของกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ตลอดจนวิเคราะห์ แนวคำพิพากษาศาลฎีกา และแนวความคิดเห็นของนักนิติศาสตร์ผู้ทรงคุณวุฒิ

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

หนึ่งตามสัญญาตัวเงินอันเป็นตราสารเปลี่ยนมือมีลักษณะแตกต่างไปจากหนึ่งอันเกิดจากสัญญาโดยทั่วไป ลูกหนี้ที่ต้องรับผิดชอบในหนึ่งตามสัญญาตัวเงินอาจมีได้หลายคนแต่ความรับผิดชอบของลูกหนี้เหล่านั้นที่มีต่อเจ้าหนี้หรือที่มีต่อลูกหนี้ด้วยกันเองมีความแตกต่างไปจากความรับผิดชอบในเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป

ดังนั้นกรณีการนำหลักกฎหมายเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปมาใช้กับหลักเรื่องความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามกฎหมายตัวเงินจึงอาจทำให้ไม่เหมาะสมกับความมุ่งหมายของหนึ่งตามสัญญาตัวเงิน

1.5 วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

วิจัยแบบเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย

1. ทราบถึงหลักเกณฑ์สำคัญของลูกหนี้ร่วม กล่าวคือ ความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วม สิทธิของเจ้าหนี้ ข้อต่อสู้ และความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยกันเองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2
2. ทราบถึงแนวความคิดและทฤษฎีต่างๆเกี่ยวกับหนึ่งตามตราสารเปลี่ยนมือที่ก่อให้เกิดลูกหนี้หลายคนว่ามีความรับผิดชอบอย่างไร และมีความสำคัญอันก่อให้เกิดผลอย่างไรต่อบทบัญญัติของกฎหมายตัวเงิน
3. ทราบถึงการนำหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมตามข้อ 1 มาบังคับใช้กับความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินตามข้อ 2 ว่าต้องนำมาใช้เพียงไรจึงจะเป็นไปตามความมุ่งหมายของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ
4. ทราบถึงปัญหาและแนวทางในการนำหลักทั่วไปเรื่องลูกหนี้ร่วมมาบังคับใช้กับความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง

บทที่ 2

หลักกฎหมายและแนวความคิดพื้นฐานของหลักกฎหมายในเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป และลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน

2.1 แนวความคิดพื้นฐานของหลักกฎหมายในเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป

เจ้าหนี้และลูกหนี้ถือว่าเป็นส่วนประกอบหนึ่งของส่วนประกอบแห่งหนี้ เพราะหนี้นั้นเป็นนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่าย ซึ่งฝ่ายหนึ่งต้องกระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายที่ต้องกระทำนั้น เราเรียกว่า ลูกหนี้ ส่วนอีกฝ่ายที่ได้รับผลจากการกระทำนั้นเราเรียกว่า เจ้าหนี้

ดังนั้น ตัวลูกหนี้และตัวเจ้าหนี้ จึงเป็นส่วนประกอบแห่งหนี้ ซึ่งหมายความว่า หากขาดเสียซึ่งตัวลูกหนี้กับตัวเจ้าหนี้แล้ว โดยหลักการหนี้ก็จะเกิดขึ้นไม่ได้¹

ฉะนั้น หนี้ทุกรายจึงต้องมีตัวลูกหนี้ ผู้ซึ่งจะต้องทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามหนี้ หากไม่มีลูกหนี้แล้ว หนี้ก็จะไม่เกิดขึ้น หนี้รายเดียวอาจมีบุคคลหลายคนเป็นลูกหนี้ได้ และลูกหนี้หลายคนนั้นอาจมีสิทธิหน้าที่ร่วมกันหรือที่เรียกว่า ลูกหนี้ร่วม และการอธิบายว่าลูกหนี้หลายคนในหนี้รายเดียวกัน เป็นลูกหนี้ร่วมนั้นอยู่ที่ลักษณะของมูลแห่งหนี้ที่เรียกว่า “หนี้ร่วม” คือหากมองด้านลูกหนี้ซึ่งมีหลายคนก็ถือว่าแต่ละคนมีหนี้หรือมีภาระร่วมกัน ส่วนกรณีที่มีลูกหนี้หรือเจ้าหนี้หลายคน แต่ลูกหนี้หลายคนต่างคนต่างแยกกันรับผิดชอบ แม้แต่ละคนต้องรับผิดชอบโดยสิ้นเชิง หากใช่เป็นกรณีของลูกหนี้ร่วมไม่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ถือว่าสองกรณีหลังนี้เป็นเรื่องของลูกหนี้เจ้าหนี้หลายคนเช่นกัน โดยบัญญัติไว้ใน มาตรา 290 แต่ในทางปฏิบัติหนี้ชนิดนี้มีน้อยและไม่มีความสำคัญอย่างเช่นหนี้ร่วม

เนื่องจากการศึกษานี้ เราจะทำการศึกษาเกี่ยวกับกรณีความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน เมื่อวัตถุแห่งหนี้ตามสัญญาตัวเงินต้องเป็นเงินตรา เพราะบทบัญญัติในเรื่องตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงินและเช็ค บัญญัติให้ใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอนแก่ผู้มีสิทธิตามตัวเงิน (มาตรา 909, มาตรา 983 และมาตรา 988) ดังนั้นการชำระหนี้ตามตัวเงินนั้น ต้องเป็นการชำระ

¹ จี๊ด เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายลักษณะหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 11 แก้ไขเพิ่มเติมโดย

ดาราพร ธีระวัฒน์, (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542), หน้า 24.

หนี้ด้วยเงินสด ลูกหนี้จะชำระหนี้เป็นการกระทำ งดเว้นการกระทำ หรือด้วยทรัพย์สินอย่างอื่น นอกจากเงินสด เช่น ทองคำ หรือพันธบัตรไม่ได้ จึงต้องศึกษาว่าหนี้เงินนั้นมีลักษณะที่แตกต่างจากหนี้อื่นอย่างไร

2.1.1 ความหมายของคำว่า “หนี้เงิน”

หนี้เงินคือหนี้ที่มีวัตถุประสงค์แห่งหนี้เป็นการส่งมอบทรัพย์สินที่เป็นเงินตราที่ใช้ชำระหนี้ได้ตามกฎหมายจะเป็นเงินตราไทยหรือเงินสกุลต่างประเทศก็ได้ เช่น เงินดอลลาร์สหรัฐ เงินปอนด์อังกฤษ เป็นต้น ถ้ากำหนดไว้เป็นเงินตราต่างประเทศจะกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเป็นเงินไทยไว้ด้วยก็ได้ หรือจะคิดเป็นอัตราแลกเปลี่ยนตามวิธีที่ระบุไว้ก็ได้ ถ้าไม่ระบุไว้ก็ต้องคิดอัตราแลกเปลี่ยนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 196 วรรค 2 คือ คิดอัตราแลกเปลี่ยน ณ สถานที่ และในเวลาที่ใช้เงินแก่กัน และไม่ว่าหนี้เงินที่เป็นหนี้เงินนั้นจะเป็นหนี้ค่าอะไร หนี้เงินอาจเกิดขึ้นโดยนิติกรรมหรือนิติเหตุ เกิดจากการผิดสัญญา หรือเกิดการละเมิดก็ได้

หนี้เงินมีลักษณะพิเศษคือมีดอกเบี้ย และลูกหนี้จะไม่ชำระหนี้โดยอ้างเหตุสุดวิสัย หรือการกระทำของบุคคลภายนอกเป็นข้อแก้ตัวไม่ได้อันทำให้แตกต่างจากวัตถุประสงค์แห่งหนี้ประเภทอื่น

หนี้เงินนั้นหากพิจารณาจากแนวคิดเรื่องหนี้แบ่งได้หรือหนี้แบ่งไม่ได้ จะเห็นได้ว่าการชำระหนี้เงิน เป็นการชำระหนี้ซึ่งอาจแบ่งเป็นส่วนๆ ได้ แต่ละส่วนได้รูปบริบูรณ์ลำพังตัว² (มาตรา 141) หนี้เงินจึงอาจแบ่งได้เสมอ

หนี้เงินนี้อาจมีลูกหนี้ได้หลายคน กรณีที่หนี้เงินมีลูกหนี้หลายคน หากกรณีเป็นที่สงสัย กฎหมายสันนิษฐานว่า ลูกหนี้แต่ละคนจะต้องรับผิดชอบเพียงส่วนเท่าๆกัน ตามมาตรา 290 แต่อย่างไรก็ตามลูกหนี้หลายคนในหนี้เงินที่ต้องรับผิดชอบในหนี้รายเดียวกันนั้น แม้จะเป็นหนี้แบ่งได้ก็ตาม หากลูกหนี้หลายคนเหล่านี้ต้องผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอันไม่สามารถแบ่งแยกได้ จะถือว่า หนี้เงินที่ลูกหนี้หลายคนต้องรับผิดชอบนี้เป็น “หนี้ร่วม”

² ไสภณ รัตนกร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2537), หน้า 336.

2.1.2 ความหมายของคำว่า “หนี้ร่วม” (obligation in solido-joint and several obligation)

“หนี้ร่วม” หมายความว่า หนี้อันมีลักษณะที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่สามารถแบ่งแยกได้ จำต้องชำระทั้งหมดในครั้งเดียว ไม่ว่าหนี้นั้นจะแบ่งชำระได้หรือไม่ก็ตาม³

จากลักษณะของหนี้ร่วม ในอันที่ลูกหนี้หลายคนแต่ละคนต้องรับผิดชอบในหนี้ทั้งหมดต่อเจ้าหนี้ แม้ว่าในระหว่างกันเองลูกหนี้อาจแบ่งความรับผิดชอบอย่างไรก็ตาม แต่การที่ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ในทำนองที่เจ้าหนี้อาจเรียกให้ลูกหนี้คนใดคนหนึ่งชำระหนี้จนสิ้นเชิง อันลูกหนี้ไม่มีสิทธิในการแบ่งชำระหนี้บางส่วน เพราะหนี้นั้นเป็นหนี้อันหนึ่งอันเดียวกันที่ไม่สามารถแบ่งแยกได้ ในลักษณะของหนี้เช่นนี้เองที่มีลักษณะใกล้เคียงกับ “หนี้แบ่งไม่ได้ (indivisible obligation)” ที่มีลูกหนี้หลายคนเนื่องจากเจ้าหนี้ในหนี้แบ่งไม่ได้ที่มีลูกหนี้หลายคนอาจเรียกให้ลูกหนี้คนใดคนหนึ่งชำระหนี้ทั้งหมดทำนองเดียวกับกรณีลูกหนี้ร่วม แต่ก็เพียงเพราะโดยลักษณะหรือสภาพของหนี้ชนิดนี้ที่ไม่อาจแบ่งแยกได้ โดยแท้จริงแล้วลูกหนี้หลายคนในหนี้แบ่งไม่ได้นั้นยังมีความรับผิดชอบเฉพาะหนี้ในส่วนของตนอยู่ หาได้ผูกพันร่วมกันทุกส่วนในหนี้ต่อเจ้าหนี้ดังเช่นลักษณะของหนี้ร่วมไม่

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าหนี้สองประเภทนี้ มีข้อที่แตกต่างกันอยู่หลายประการ เช่น เหตุที่ก่อให้เกิดหนี้ร่วมนั้นเกิดจากวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้เกิดหลักประกันแก่เจ้าหนี้ ส่วนหนี้แบ่งไม่ได้เกิดจากข้อเท็จจริงไม่มีความมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้นในเรื่องหนี้แบ่งไม่ได้นั้นหากข้อเท็จจริงที่ทำให้หนี้ไม่สามารถแบ่งได้หายไปหรือหมดไป เช่น วัตถุแห่งหนี้กลายเป็นค่าเสียหายเมื่อใด ความแบ่งไม่ได้ก็หายไปเพราะหนี้เงินแบ่งได้เสมอ กรณีต่างจากหนี้ร่วมที่แม้เป็นหนี้เงินก็ยังถือว่าหนี้ดังกล่าวมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอันลูกหนี้นั้นยอมผูกพันร่วมกันไม่อาจแบ่งแยกได้ต่อเจ้าหนี้ผู้นั้นเอง

หนี้ร่วมอันมีลูกหนี้หลายคนนั้น ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดในเรื่องหนี้เงินที่เป็นหนี้ร่วมไว้หลายมาตราด้วยกัน เช่น ในเรื่องละเมิด ตั๋วการตัวแทน ตั๋วเงิน หนี้ระหว่างสามี-ภริยา เป็นต้น ซึ่งหนี้ร่วมเหล่านี้ บางกรณีกฎหมายบัญญัติให้เป็นลูกหนี้ร่วม หรือ บางกรณีกฎหมายบัญญัติให้รับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม หรือเพียงแต่มีความรับผิดชอบร่วมกัน ดังนั้นจึงต้องพิจารณาว่าลูกหนี้หลายคนที่ต้องรับผิดชอบในหนี้ร่วมเหล่านี้ เป็นลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปทุกกรณีหรือไม่ โดยการศึกษาถึงแนวความคิด หลักเกณฑ์ ของลูกหนี้ร่วม ตลอดจนความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมต่อเจ้าหนี้หรือความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยกันเองต่อไป

³ จิตติ ดิงศภัทย์ และ ยล ธีรกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

2.1.3 การเป็นลูกหนี้ร่วม (Joint debtor) – การรับผิดชอบร่วมกัน (Joint liable)

กฎหมายเรื่องลูกหนี้ร่วมนั้นไม่ได้บัญญัติความหมายของลูกหนี้ร่วมไว้โดยชัดเจนว่ามีความหมายอย่างไร และกรณีใดบ้างที่เป็นลูกหนี้ร่วม จึงเกิดปัญหาว่ากรณีใดบ้างที่เป็นที่เป็นลูกหนี้ร่วม และกรณีใดบ้างที่เป็นลูกหนี้หลายคนแต่ไม่ใช่ลูกหนี้ร่วม และคำว่า “ลูกหนี้ร่วม” (Joint Debtor) กับคำว่า “รับผิดชอบร่วมกัน” (Joint Liable) นั้นมีความหมายเหมือนกันหรือแตกต่างกันกับลูกหนี้ร่วมหรือไม่ เนื่องจากการเป็นลูกหนี้ร่วมหรือไม่จะก่อให้เกิดสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นความรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ หรือ ความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเอง

เราจะพบว่า บางกรณีการที่มีลูกหนี้หลายคนจะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ในนั้น ในบางครั้ง ลูกหนี้เหล่านี้ก็ต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม แต่ในบางครั้งก็ไม่ใช่ลูกหนี้ร่วม ทำให้เกิดข้อสงสัยว่า ลูกหนี้ประเภทนี้เป็นลูกหนี้ร่วมหรือไม่ หรือแท้จริงแล้วลูกหนี้เหล่านี้ไม่ได้เป็นลูกหนี้ร่วม หรือในอีกกรณีหนึ่ง คือลูกหนี้เหล่านี้เป็นลูกหนี้ร่วมอีกลักษณะหนึ่งที่แตกต่างจากลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปในบรรพ 2 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น ในเรื่องความรับผิดของลูกจ้างและนายจ้างในเรื่องละเมิด ตามมาตรา 425 หรือ ในเรื่องความรับผิดของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน ตามมาตรา 967

ตามกฎหมายฝรั่งเศสถือว่า “หนี้ร่วม” (Solidarity Obligations) เป็นหนี้ซึ่งไม่ได้แบ่งแยก คือเป็นหนี้หนึ่งอันเดียวทั้งหมด กรณีที่เป็นสิทธิร่วมกันของเจ้าหนี้หลายคน เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งอาจเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้โดยได้สิ้นเชิง ซึ่งเรียกว่า active solidarity ส่วนกรณีที่เป็นหน้าที่ชำระหนี้ร่วมกันของลูกหนี้หลายคน เรียกว่า passive solidarity

ส่วนกฎหมายเยอรมันแม้จะได้อิทธิพลมาจากกฎหมายโรมัน และยังมียึดถือเอาการชำระหนี้แบ่งแยกได้หรือไม่ได้เป็นหลักในการกำหนดว่า ลูกหนี้หลายคนจะรับผิดชอบร่วมกันหรือไม่และเจ้าหนี้หลายคนจะมีสิทธิร่วมกันหรือไม่อยู่เหมือนกัน แต่ก็ไม่ได้แยกความรับผิดของลูกหนี้หลายคนและสิทธิของเจ้าหนี้หลายคนตามแบบอย่างในกฎหมายโรมัน ตามกฎหมายเยอรมันคงมีลูกหนี้ร่วมซึ่งต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้กรณีเดียว

ตามกฎหมายอังกฤษลูกหนี้ร่วมอาจแบ่งออกเป็น 2 ประเภทด้วยกันคือ

1. ลูกหนี้รับผิดชอบร่วมกันแต่ไม่แทนกัน (joint debtors)
2. ลูกหนี้รับผิดชอบร่วมกันและแทนกัน (joint and several debtors)

ในเรื่องลูกหนี้ร่วมทั้งสองประเภทนี้ ปากฎในกฎหมายอังกฤษที่ได้มีการแบ่งลูกหนี้เป็นสองประเภท ลูกหนี้ประเภทที่รับผิดชอบร่วมกันและแทนกัน (joint and several debtors) นั้น มี

ปรากฏใน มาตรา 291 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ลูกหนี้ร่วมประเภทรับผิดชอบร่วมกันแต่ไม่
 แทนกัน (joint debtors) นั้นไม่มีบัญญัติไว้ในกฎหมายไทย ซึ่งลูกหนี้ร่วมประเภทนี้ในกฎหมาย
 อังกฤษนั้นอาจเป็นกรณีที่เกิดขึ้นจากบทบัญญัติของกฎหมายก็ได้ เช่น⁴ ความรับผิดชอบของหุ้นส่วนใน
 หนี้ของห้างหุ้นส่วน โดยกฎหมายบัญญัติให้รับผิดชอบร่วมกันแต่ไม่ทนกันกับหุ้นส่วนคนอื่นในหนี้ของ
 ห้างหุ้นส่วน (Partnership Act 1890, Section 9.) หรือในเรื่องความรับผิดชอบของผู้รับรอง ผู้ส่งจ่าย หรือ
 ผู้สลักหลังหลายคนในกฎหมายตัวเงินที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกันแต่ไม่ทนกัน ต่อผู้ทรง (Other v Iveson
 (1855) 3 Drew.177 ; Re Barnard (1886) 32 Ch.D.447.) ซึ่งกฎหมายอังกฤษได้อธิบายในเรื่อง
 ลูกหนี้รับผิดชอบร่วมกันแต่ไม่ทนกัน (joint debtors) ว่าเกิดจาก หลักความรับผิดชอบร่วมกัน (Joint liability)
 ซึ่งการชำระหนี้โดยลูกหนี้คนหนึ่งทำให้ลูกหนี้คนอื่น ๆ หลุดพ้นความรับผิดชอบไปด้วย การรับผิด
 ร่วมกันนี้อยู่ภายใต้ข้อจำกัดและเทคนิคของกฎหมาย⁵

มีข้อสงสัยเกิดว่า คำว่า joint debtors ในกฎหมายอังกฤษมีความหมายแตกต่างกับ
 ความหมายตามกฎหมายไทยและในประเทศต่างๆ ตรงที่ joint debtors ในกฎหมายอังกฤษไม่มี
 บัญญัติไว้ในกฎหมายไทย ดังนั้น คำว่า joint debtors ในกฎหมายไทย จึงเป็นลักษณะเดียวกับ joint
 and several debtor ในกฎหมายอังกฤษนั่นเอง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของเราได้บัญญัติในเรื่องนี้ทำนองเดียวกันกับ
 กฎหมายเยอรมัน คือถ้าเป็นหนี้แบ่งชำระได้ก็ไม่ถือว่าเป็นหนี้ร่วม (มาตรา 290) ส่วนกรณีหนี้ร่วมได้
 บัญญัติลูกหนี้ร่วมไว้กรณีเดียวคือ มาตรา 291 เป็นกรณีที่ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบร่วมกันและทนกัน⁶

จึงทำให้เกิดปัญหาว่า เมื่อกฎหมายไทยนั้นบัญญัติเรื่องลูกหนี้ร่วมไว้เพียงกรณีเดียว
 คือกรณีที่ลูกหนี้ร่วมต้องรับผิดชอบร่วมกันและทนกัน ตามมาตรา 291 แล้ว เราจะเห็นว่าคำที่ใช้ใน
 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่กำหนดความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนในหนี้รายเดียวซึ่งมีอยู่
 หลายมาตรา แต่ละมาตราก็ใช้คำแตกต่างกันไป หากเราถือว่าคำต่างๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการกำหนด
 ความเป็นลูกหนี้ร่วมตามลักษณะของลูกหนี้ร่วมแบบรับผิดชอบร่วมกันและทนกันทั้งสิ้น เราก็จะได้
 คำตอบว่า คำต่างๆ เหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นคำว่า “รับผิดชอบร่วมกัน” “ร่วมกันรับผิด” “รับผิดเช่นอย่างลูกหนี้
 ร่วมกัน” และ “รับผิดชอบร่วมกันกับลูกหนี้” หรือคำว่า joint debtors , Joint liability ในภาษาอังกฤษ นั้น

⁴ Chitty, Chitty on Contract Volume 1, (London : Sweet & Maxwell, 1999), p. 890.

⁵ Chitty, Chitty on Contract Volume 1, p. 889.

⁶ โสภณ รัตนากร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บท
 เบ็ดเสร็จทั่วไป, หน้า 360-367.

ไม่มีความแตกต่างกันเลย กล่าวคือ ทั้งหมดยกตีความถึงการเป็นลูกหนี้ร่วม (joint debtors) นั้นเอง หรือกรณีที่ถือว่าเมื่อใดที่กฎหมายได้กำหนดไว้ให้หลายๆคนรับผิดชอบร่วมกัน หรือให้รับผิดชอบซึ่งกันและกันแต่แต่ละคนจะต้องรับผิดชอบโดยสิ้นเชิงแล้ว กรณีย่อมเกิดลูกหนี้ร่วมตามกฎหมาย⁷

อย่างไรก็ตาม ลักษณะของการเป็นลูกหนี้แบบรับผิดชอบร่วมกันและแทนกันนั้น จะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างลูกหนี้ร่วมกับเจ้าหนี้ และ นอกจากนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยกันเอง กล่าวคือต้องมีความรับผิดชอบระหว่างกันเองด้วย แม้ว่าในความเห็นของนักกฎหมายฝรั่งเศสและจะเห็นว่าความสัมพันธ์นี้เป็นความสัมพันธ์ลำดับรอง ไม่มีความสำคัญเท่ากับความสัมพันธ์ระหว่างลูกหนี้ร่วมกับเจ้าหนี้ที่ว่าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้คนใดคนหนึ่งชำระหนี้จนสิ้นเชิงมากกว่าก็ตาม⁸ ซึ่งในเรื่องดังกล่าวบางครั้งยังมีแนวคิดแตกต่างกันอยู่คือ

แนวความคิดที่ 1 เห็นว่าในเรื่องความรับผิดชอบร่วมกันเอง โดยหลักลูกหนี้แต่ละคนจะต้องรับผิดชอบเป็นส่วนเท่าๆกันมีความสำคัญน้อยกว่าเพราะความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยกันเองนี้อาจมีการตกลงกันหรือมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะให้มีความรับผิดชอบที่แตกต่างไปได้ ดังนั้นจึงได้พิจารณาบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยอาศัยความหมายของคำที่ใช้ ซึ่งแบ่งความหมายของคำต่างๆ ที่กำหนดความรับผิดชอบได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่หนึ่ง กลุ่มที่บทบัญญัติของกฎหมายใช้คำว่า “รับผิดชอบร่วมกัน” หรือ “รับผิดชอบร่วมกับ” หรือ “ร่วมกันรับผิดชอบ” หรือ “เป็นลูกหนี้ร่วมกัน” คำเหล่านี้ มีความหมายเหมือนกันและเป็นหลักเดียวกันคือ เป็นลูกหนี้ร่วมกันซึ่งมีในบทบัญญัติ มาตรา 425 ,มาตรา 429 ,มาตรา 430 ,มาตรา 432 ,มาตรา 618, มาตรา 967 ,มาตรา 1050 ,มาตรา 1365,มาตรา 1490

บทบัญญัติมาตราเหล่านี้แนวความคิดดังกล่าวเห็นว่าเป็นนิติสัมพันธ์ที่มีบุคคลหลายคนเป็นลูกหนี้ ในหนี้รายเดียวกัน โดยเจ้าหนี้สามารถเรียกร้องให้ลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่งชำระหนี้ได้จนสิ้นเชิง ซึ่งเป็นความหมายและหลักการของ “ลูกหนี้ร่วมโดยแท้”⁹ ตามมาตรา 291

⁷ จิตติ ดิงศรัทธี และ ยล ธีรกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 241 ถึงมาตรา 452, (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยพิทยา, 2503), หน้า 98.

⁸ Marcel Femand Planiol, Treaties on The Civil Law, Translated by The Loiusiana State Law Institute, 11th edition 3 Vol.(Loiusiana : Loiusiana State Law Institute, 1939),vol.2 p. 401.

⁹ วรวิมล เลาลัดคณา, “หลักกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วม,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 15

กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มที่บัญญัติของกฎหมายใช้คำว่า “รับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกัน” หรือ “รับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกัน ตาม มาตรา 301, มาตรา 682 ซึ่งเห็นว่า กรณีมาตราเหล่านี้แล้วไม่ได้เป็น “ลูกหนี้ร่วมโดยแท้” เพราะไม่สามารถนำหลักเรื่องหลักการกระทำแทนมาใช้ในการกระทำที่ลูกหนี้คนหนึ่งกระทำไปจะมีผลอีกคนหนึ่งมาใช้ได้ แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากลักษณะของนิติสัมพันธ์ที่เหมือนกันกับลูกหนี้ร่วมคือ เป็นกรณีที่มีบุคคลหลายคนร่วมกันรับผิดชอบในหนี้รายเดียวกัน โดยที่แต่ละคนจะรับผิดชอบนี้ให้แก่เจ้าหนี้จนสิ้นเชิง ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของการเป็นลูกหนี้ร่วมตามกฎหมายจึงบัญญัติให้รับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม

กลุ่มที่สาม คือกลุ่มที่บัญญัติของกฎหมายใช้คำว่า “รับผิดชอบร่วมกันกับลูกหนี้” ในมาตรา 691 ที่บัญญัติว่า “ผู้ค้ำประกันต้องรับผิดชอบร่วมกันกับลูกหนี้ ท่านว่าผู้ค้ำประกันยอมไม่มีสิทธิตั้งกล่าวไว้ในมาตรา 688, 689 และ 690” ซึ่งเห็นว่ากรณีนี้ไม่ได้ทำให้ผู้ค้ำประกันเป็นลูกหนี้อย่างเต็มตัว ผู้ค้ำประกันยังเป็นผู้ค้ำประกันอยู่นั่นเอง เพียงแต่ผู้ค้ำประกันไม่มีสิทธิเคียงตาม มาตรา 688, 689 และ 690 เท่านั้น ซึ่งแตกต่างจาก “ลูกหนี้ร่วมโดยแท้” และยังคงแตกต่างจากกลุ่มที่สอง อันเป็นกรณีที่บุคคลหลายคนมีฐานะเท่าเทียมกัน คือเป็นลูกหนี้เหมือนกัน หรือเป็นผู้ค้ำประกันเหมือนกัน แต่อย่างไรก็ดี ยังเห็นว่าเมื่อพิจารณาถึงผลทางกฎหมาย ในเรื่องความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้และผู้ค้ำประกันกับเจ้าหนี้ เจ้าหนี้สามารถเรียกให้ลูกหนี้หรือผู้ค้ำประกันคนใดคนหนึ่งชำระหนี้จนสิ้นเชิงได้ อันเป็นสาระสำคัญที่สุดในเรื่องการเป็นลูกหนี้ร่วม ฉะนั้นแม้จะมีความแตกต่างในประการอื่นซึ่งถือไม่ได้ว่าเป็นลักษณะสำคัญของการเป็นลูกหนี้ร่วม จึงเห็นว่ากรณีความรับผิดชอบของกลุ่มที่สามยังอยู่ในความหมายของหลักการเป็นลูกหนี้ร่วมตามมาตรา 291

แนวความคิดนี้ จึงสรุปได้ว่าแม้คำศัพท์ที่ใช้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่กำหนดลักษณะความรับผิดชอบร่วมกันของลูกหนี้หลายคนในหนี้รายเดียวกัน แม้จะมีการใช้คำศัพท์ต่างกันและความหมายของแต่ละคำก็แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาผลทางกฎหมายในความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้หลายคนกับเจ้าหนี้ที่เป็นสาระสำคัญที่สุดของการเป็นลูกหนี้ร่วมคือการที่เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกให้ชำระหนี้จนสิ้นเชิงจากลูกหนี้คนใดคนหนึ่ง ดังนั้นคำที่ใช้ในบทบัญญัติของกฎหมายเหล่านี้เป็นลูกหนี้ร่วมทุกกรณี โดยมีผลทางกฎหมายเหมือนกันคือ ในความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมที่มีต่อเจ้าหนี้ เจ้าหนี้สามารถเรียกร้องให้ลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่งชำระหนี้ได้โดยสิ้นเชิง ส่วนความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยกันเองภายหลังจากมีการชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ไปแล้วนั้นเป็นเพียงส่วนที่มีความสำคัญรองลงไปโดยอาจมีการกำหนดความรับผิดชอบไว้แตกต่างกันได้¹⁰

¹⁰ ไปรอดดู วรวิมล เลาดัดนา, “หลักกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วม,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 15-20.

แนวความคิดที่ 2 เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยตนเองอันเป็นความสัมพันธ์ลำดับรองนั้น คงมิได้หมายความว่าถึงขนาดที่ลูกหนี้ร่วมแบบรับผิดชอบร่วมกันและแทนกันนั้นไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างกันเลยก็ได้ ดังเช่น ในเรื่องละเมิด กรณีความรับผิดของลูกจ้างและนายจ้าง ตามมาตรา 425 ที่บัญญัติว่า

“นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิดซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้างนั้น”

มาตรานี้กรมร่างกฎหมายอ้างที่มาจากประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 715 และประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 831

ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 715 มีความเป็นภาษาอังกฤษ ดังนี้

“A person who has employed another for a certain business is bound to make compensation for any damages caused to a third party by the person employed in the execution thereof...”

ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 831 บัญญัติเป็นภาษาอังกฤษว่า

“A person who employs another to do any work is liable to make compensation for any damage which the other unlawfully causes to a third party in the performance of this work...”

กรณีความรับผิดตาม มาตรา 425 นี้เป็นการรับผิดเพื่อละเมิดในการกระทำของผู้อื่น (Vicarious Liability) ซึ่งเกิดจากแนวคิดเรื่องความรับผิดในผลเสียหายที่เกิดจากการกระทำละเมิดของบุคคลอื่นที่เกิดจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการทำงานของลูกจ้างซึ่งปฏิบัติงานให้กับนายจ้าง และนายจ้างต้องชดเชยเพื่อความเสียหายนั้น ในระยะเวลานั้นหลักนี้ใช้บังคับอย่างไม่มีข้อยกเว้น ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี เช่น ประเทศอังกฤษ ต่อมาในศตวรรษที่ 16 เกิดแนวคิดว่าการกำหนดให้นายจ้างต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่ลูกจ้างก่อขึ้นทุกกรณีไม่มีข้อยกเว้นเป็นอุปสรรคต่อการค้าขาย ดังนั้น จึงมีความคิดเฉพาะแต่กรณีที่ลูกจ้างปฏิบัติตามคำสั่ง (Command Theory) เท่านั้น ที่นายจ้างต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่ลูกจ้างก่อขึ้น ต่อมาราวศตวรรษที่ 17 มีการเปลี่ยนแนวคิดดังกล่าวให้กว้างขึ้น กล่าวคือถ้าลูกจ้างทำละเมิดในขณะที่ทำการงานทางการที่จ้าง (Scope of employment) นายจ้างจึงจะต้องรับผิดชอบไปถึงการกระทำของลูกจ้าง ทั้งนี้เพราะความคิดในเรื่องการปฏิบัติตามคำสั่งทำให้ความรับผิดของนายจ้างแคบเกินไป¹¹

¹¹ สุขุม ศุภนิติย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2546), หน้า 83.

เหตุผลของแนวความคิดในเรื่องความรับผิดในผลเสียหายที่เกิดจากการกระทำ ละเมิดของบุคคลอื่นนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องนายจ้างนั้น มีการให้เหตุผลไว้มากมาย แต่อาจกล่าว โดยสรุปได้ว่า การที่บุคคลบางประเภทต้องร่วมรับผิดในผลเสียหายที่บุคคลที่อยู่ในความรับผิดชอบ ของตนเองก่อขึ้น ก็เพื่อต้องการหาผู้ที่จะชดใช้เยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้ที่รับความเสียหายให้ได้ ที่สุดเท่าที่จะทำได้นั่นเอง แม้ว่าผู้ได้รับความเสียหายจะเรียกร้องเอาจากผู้ก่อละเมิดนั้นได้ แต่ก็ให้ โอกาสผู้เสียหายที่จะเรียกร้องเอาจากผู้เป็นนายจ้างอันอยู่ในฐานะที่ตามธรรมดาจะชดใช้ให้แก่ ผู้เสียหายได้ดีกว่าลูกจ้าง ซึ่งความรับผิดเพื่อละเมิดโดยการกระทำของผู้อื่นนอกจาก ความรับผิดของ นายจ้างในละเมิดที่ลูกจ้างกระทำในทางการที่จ้าง ยังมีความรับผิดของตัวการในละเมิดที่ตัวแทน กระทำในกิจการที่ทำแทน และ ความรับผิดของบิดา มารดา ครู อาจารย์ ในละเมิดที่ผู้เยาว์หรือผู้อยู่ใน ความดูแลกระทำ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มีบัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา 425-430 อีกด้วย ซึ่งความสัมพันธ์ก็มีลักษณะเหมือนกันกับเรื่อง นายจ้างกับลูกจ้าง นั่นเอง

จะเห็นได้ว่าการที่กฎหมายกำหนดให้นายจ้างร่วมกันรับผิดกับลูกจ้างในมาตรา 425 นั้น เป็นเรื่องกำหนดให้รับผิด แท้จริงนายจ้างมิได้กระทำละเมิดและไม่อยู่ในฐานะผู้ต้องรับผิดในกรณี ละเมิดร่วมกันอันจะถือว่าเป็นลูกหนี้ร่วมกันแต่ประการใด เว้นไว้แต่จะมีข้อเท็จจริงประการอื่น หาได้มี ความหมายว่าเป็นการกระทำละเมิดร่วมกันอันเป็นลูกหนี้ร่วมดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 432 แต่ อย่างไม่ได้¹²

ปัญหาในเรื่องที่ว่า นายจ้าง ลูกจ้าง ตามมาตรา 425 เป็นลูกหนี้ร่วมหรือไม่นั้น ได้มี คำพิพากษาฎีกาที่ 601/2507 (ประชุมใหญ่) วินิจฉัยเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวดังนี้

โจทก์ฟ้องว่า จำเลยที่ 1 ขับรถยนต์ของจำเลยที่ 1 ผู้เป็นนายจ้างในทางการที่จ้าง โดยประมาทเลินเล่อ ชนโจทก์บาดเจ็บ ขอให้จำเลยทั้งสองใช้ค่าเสียหาย 99,000 บาท ได้ความว่า ก่อนฟ้องคดีนี้ โจทก์กับจำเลยที่ 2 ได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน โดยโจทก์ยอมรับ ค่าเสียหายในมูลละเมิดนี้ 4,000 บาท ดังนี้ สิทธิของโจทก์ที่จะเรียกร้องให้จำเลยที่ 1 ชดใช้ค่า สิ้นไหมทดแทนในมูลละเมิดนั้นย่อมระงับสิ้นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 852 คงมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้จำเลยที่ 2 ชำระหนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความเท่านั้น จะมาฟ้อง ให้รับผิดฐานละเมิดเช่นนี้อีกไม่ได้ ส่วนจำเลยที่ 1 นั้น โดยตนเองมิได้กระทำละเมิดต่อโจทก์ หากแต่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 บัญญัติให้ต้องร่วมรับผิดในผลแห่งละเมิดในฐานะ ที่เป็นนายจ้าง เมื่อหนี้ในมูลละเมิดในกรณีนี้ได้ระงับสิ้นไปดังกล่าวแล้ว ความรับผิดของจำเลยที่ 1 ก็ ย่อมระงับสิ้นไปด้วย โจทก์จึงฟ้องเรียกร้องให้จำเลยที่ 1 ต้องรับผิดต่อโจทก์ในผลแห่งการละเมิดของ จำเลยที่ 2 นั้นอีกไม่ได้

¹² สุขุม ศุภนิศย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด, หน้า 97.

จากการวินิจฉัยดังกล่าวของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังในการวินิจฉัยดังกล่าวคือ การที่โจทก์กับจำเลยที่ 2 ได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันแล้ว ตามหนังสือสัญญาอยู่ที่โจทก์ โดยโจทก์จะยอมรับเงิน 4,000 บาท เป็นค่าเสียหายทั้งหมด แต่สัญญาประนีประนอมยอมความกล่าวถึงเฉพาะกรณีระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 2 เท่านั้น และโจทก์ยังมิได้รับชำระค่าเสียหายที่จำเลยที่ 2 สัญญาจะใช้ให้

ปัญหามีว่า โจทก์ยังมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากจำเลยที่ 1 ร่วมรับผิดชอบในค่าเสียหายเพียงใดอีกหรือไม่ ซึ่งในเรื่องนี้ถ้าถือว่าความรับผิดชอบของลูกจ้างและนายจ้างต่อผู้เสียหายเป็นหนี้ร่วม กล่าวคือ หากถือว่า นายจ้างและลูกจ้างเป็นลูกหนี้ร่วม นายจ้างก็ต้องรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 291 ประกอบกับ มาตรา 292 และเทียบได้ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 644/2500 แต่ถ้าถือว่าไม่ได้ว่าเป็นหนี้ร่วมนายจ้างก็ควรหลุดพ้นความรับผิด

ในประเด็นดังกล่าว ได้ปรากฏใน ข้อโต้แย้งจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา¹³ซึ่งผู้พิพากษาคณะได้มีความเห็นอันพอสรุปได้ดังนี้

นายประกอบ หุตะสิงห์ มีความเห็นว่า นายจ้างไม่ได้ทำละเมิดต่อผู้เสียหาย แต่ต้องรับผิดเพราะ ป.พ.พ. มาตรา 425 บัญญัติให้ร่วมรับผิด ส่วนผลแห่งสัญญาประนีประนอมนั้น มาตรา 825 บัญญัติว่าการเรียกร้องแต่ละฝ่ายยอมสละนั้นหมดสิ้นไป เรื่องนี้การเรียกร้องค่าเสียหายนั้นเป็นมูลละเมิด ย่อมระงับไป โจทก์เรียกได้แต่จำนวนเงินที่ระบุไว้ในสัญญาดังกล่าวเท่านั้น เมื่อการเรียกร้องค่าเสียหายในมูลละเมิดระงับแล้ว ผลแห่งละเมิดที่นายจ้างจะต้องรับผิดชอบร่วมกับลูกจ้างย่อมระงับไป เมื่อมูลหนี้ตามสัญญาประนีประนอม จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นนายจ้างไม่เป็นคู่สัญญาด้วย จะให้เขารับผิดด้วยอย่างไรได้ ส่วนที่โจทก์อ้างว่ายังไม่ได้รับค่าเสียหายตามสัญญาประนีประนอมนั้น ไม่ใช่เหตุที่จะมาอ้างให้นายจ้างต้องร่วมรับผิดด้วย โจทก์ต้องไปว่ากับจำเลยที่ 2 ตามสัญญาประนีประนอม

หลวงการุณย์นราทร มีความเห็นว่า เมื่อลูกจ้างกับผู้เสียหายไปทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันเอาค่าเสียหายเพียง 5,000 บาท แม้มีความเสียหายมากถึง 50,000 บาท ผู้เสียหายก็มีสิทธิเพียงเท่าที่ได้ทำสัญญากันคือ 5,000 บาท ไม่ใช่ 50,000 บาท และเมื่อลูกจ้างชำระหนี้ตามสัญญาแล้ว ก็มีผลถึงนายจ้างด้วย แต่ถ้ายังไม่ชำระ กรณีก็เข้ามาตรา 291 ตอนท้าย ดังนั้นแม้นายจ้างไม่ใช่คู่สัญญาด้วยก็ตาม แต่ตราบไต่ลูกจ้างยังไม่ใช้เงินแก่ผู้เสียหาย นายจ้างก็ยังไม่หลุดพ้นจากความรับผิด

¹³ ประภาศน์ อวยชัย, ข้อโต้แย้งจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาหรือฎีกา 100 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เล่ม 2 (กรุงเทพมหานคร : สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, 2536) หน้า 1025.

โดยที่ผู้เป็นหนี้ร่วมนั้นต้องรับผิดชอบเรื่อยๆไป จนกว่าจะมีการชำระหนี้หมดสิ้น ดังนั้น ถ้าลูกจ้างไปทำสัญญาประนีประนอมและยังมีได้ชำระหมดสิ้น เช่นนี้ผลละเมิดก็ยังไม่ระงับ

ท่านอาจารย์ประกอบมีความเห็นว่า หนี้ตามมาตรา 425 นั้นเป็นหนี้คนละประเภท กับ หนี้ร่วมตามมาตรา 291 โดยกล่าวว่า “หนี้ตามมาตรา 425 นั้น ที่กฎหมายบัญญัติให้นายจ้างร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้างจึงไม่ใช่หนี้ร่วมธรรมดา”

นายพร สุขารมณ มีความเห็นเห็นว่า มาตรา 425 นั้นแตกต่างกับ Joint Debtor ข้อพิพาทจนถึงคือ เมื่อลูกจ้างชำระหนี้ตามมูลละเมิดครบแล้ว ก็ไปไล่เบี้ยเอากับนายจ้างไม่ได้ มาตรา 425 บังคับให้นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้าง โดยที่นายจ้างมิได้ทำละเมิดด้วย นายจ้างจึงมีสถานะเสมือนอุปการณ ให้มีแต่ “ความรับผิด” ในหนี้ละเมิดที่ลูกจ้างทำ トラบใดที่ “หนี้ละเมิดยังมีอยู่” トラบนั้นนายจ้างก็ต้องร่วมรับผิดชอบด้วย แต่ถ้า “หนี้ละเมิด” ระงับ ก็ไม่มีอะไรจะให้นายจ้างต้องรับผิดชอบต่อไป ดังนั้น เมื่อลูกจ้างทำ สัญญาประนีประนอมยอมความ ย่อมทำให้สิทธิเรียกร้องซึ่งแต่ละฝ่ายยอมสละระงับสิ้นไป เมื่อหนี้ละเมิดระงับ ก็ไม่มีอะไรที่จะทำให้นายจ้างต้องรับผิดชอบต่อไป ผู้เสียหายจึงไม่อาจฟ้องนายจ้างให้ต้องรับผิดชอบได้ สามารถที่จะใช้สิทธิเรียกร้องได้แต่ลูกจ้างเพียงผู้เดียวให้รับผิดชอบตามสัญญาประนีประนอมยอมความ

นายสัญญา ธรรมศักดิ์ (ประธานฯ) เห็นว่า ยังมีความกังวลและห่วงใยว่า ถ้าถือหลักเช่นนี้ต่อไปภายหน้า นายจ้างก็จะใช้ให้ลูกจ้างไปทำสัญญาประนีประนอมเสีย เพื่อให้มูลละเมิดระงับแล้วตัวนายจ้างก็ไม่ต้องรับผิดชอบความผูกพัน

นายสอาด นาวิเจริญ เห็นว่าเรื่องนี้แปลกกฎหมายและความยุติธรรมไปคนละทาง ถ้าเราแปลว่า นายจ้างยังต้องรับผิดชอบอยู่อีก โจทก์คือผู้เสียหายก็ยังฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายได้ ถ้า นายจ้างใช้หนี้ค่าเสียหายแล้ว จะไปไล่เบี้ยเอาจากลูกจ้างได้หรือไม่ จึงกรณีนี้เห็นว่าไม่ได้ เพราะฉะนั้นตามกฎหมายผู้ใดละเมิดผู้นั้นต้องรับผิด ถ้าผู้ใดไม่ได้ละเมิดผู้นั้นก็ไม่ต้องรับผิด แต่อย่างไรก็ตาม มาตรา 425 ได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษว่า ให้นายจ้างต้องรับผิดชอบคล้ายๆในฐานของผู้ค้าประกันเมื่อลูกจ้างไม่ยอมใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ละเมิด ดังนั้นเมื่อลูกจ้างไม่ต้องรับผิดฐานละเมิดแล้ว นายจ้างก็ไม่ต้องรับผิด

นายประมุข สุวรรณศรี เห็นว่า นายจ้างไม่ใช่ลูกหนี้จริงๆ สำหรับมาตรา 851 นั้น เป็นเรื่องที่ถูกหนี้จริงๆ ประนีประนอมนั้น ถ้านายจ้างไปร่วมทำสัญญาด้วยนายจ้างก็ต้องรับผิดชอบด้วย แต่คดีนี้เป็นเรื่อง มาตรา 425 คือต้องรับผิดในผลละเมิด เมื่อมีละเมิดเกิดขึ้นก็มีข้อพิพาทระหว่าง ลูกจ้างกับผู้เสียหาย และ ระหว่างนายจ้างกับผู้เสียหาย แต่ข้อพิพาทระหว่างนายจ้างกับผู้เสียหาย นั้นเป็น “ความรับผิดชอบร่วม” มิใช่ผู้ละเมิดหรือลูกหนี้โดยตรง โดยเห็นด้วยกับอาจารย์ประกอบว่า เพราะนายจ้างเองไม่ได้ละเมิดเลย เป็นแต่เข้าร่วมรับผิดชอบด้วยเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ท่านอาจารย์ประมวลกล่าวว่าต้องกลับไปพิจารณาลักษณะละเมิดให้ดีและเด็ดขาดไปตามมาตรา 425 ซึ่งใช้คำว่า “Joint Liable” “ร่วมกันรับผิดชอบ” ซึ่งคำว่า “ร่วมกันรับผิดชอบ” นี้มีความหมายว่าประการใด โดยถ้าดูมาตรา 426 ต่อไป จะเห็นว่าเป็นเรื่องที่กฎหมายบัญญัติให้นายจ้างเข้ามามีฐานะคล้ายนายประกันลูกจ้างต่อคนภายนอกที่อาจถูกละเมิดและตามมาตรา 429, 430 และ 431 หลักเหล่านี้จะเห็นว่าอยู่ที่ตัวผู้ละเมิด ส่วนนายจ้างนั้นเอาเป็นหลักประกัน

มาตรา 432 ใช้คำว่า “หนี้ร่วม” “Joint wrongful act” ต่างกับกรณี มาตรา 425 ใช้คำว่า “ร่วมกันรับผิดชอบ” “Joint Liable” ในกรณีละเมิดนั้น เมื่อผู้ทำละเมิดไปทำสัญญาประนีประนอมแล้ว มูลละเมิดย่อมระงับ นายจ้างในฐานะที่กฎหมายบัญญัติให้ร่วมรับผิดชอบในมูลละเมิดจึงไม่ต้องรับผิดชอบในสัญญาประนีประนอมนั้น

ผลของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาฯ คือ เมื่อลูกจ้างผู้ละเมิดไปทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับผู้เสียหายยอมใช้ค่าเสียหายแล้ว เช่นในคดีนี้ โจทก์จะยังมีสิทธิฟ้องเรียกร้องให้นายจ้างซึ่งเป็นจำเลยที่ 1 ร่วมรับผิดชอบในค่าเสียหายอีกหรือไม่ โดยที่ประชุมลงมติว่า “ไม่ได้” ด้วยคะแนนเสียง 17-3

หลังจากที่ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 601/2507 ซึ่งได้วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่คดีไปแล้ว ก็ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาต่อมาได้วินิจฉัยในแนวเดียวกัน คือ คำพิพากษาศาลฎีกา 296/2508, 1091/2515, 2248/2524, 2545/2524, 380/2530

เมื่อเรามาพิจารณาตาม มาตรา 426 อันเป็นบทบัญญัติในการใช้สิทธิไต่เบี่ยของนายจ้าง ซึ่งบัญญัติว่า “นายจ้างซึ่งได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกเพื่อละเมิดอันลูกจ้างได้ทำนั้น ชอบที่จะได้ชดใช้จากลูกจ้างนั้น”

เมื่อนายจ้างต้องรับผิดชอบในละเมิดที่ลูกจ้างกระทำในทางการที่จ้างแล้ว กฎหมายบัญญัติให้สิทธินายจ้างไต่เบี่ยเอาจากลูกจ้างได้ ด้วยเหตุผลที่ว่า ความรับผิดชอบของนายจ้างเกิดขึ้นโดยกฎหมายกำหนดให้ต้องรับผิดชอบและในกฎหมายไทยเป็นความรับผิดชอบโดยไม่มีข้อยกเว้นอันเป็นการรับผิดชอบเด็ดขาด ซึ่งนายจ้างจะปฏิเสธไม่ได้ถ้าเป็นการละเมิดที่ลูกจ้างก่อขึ้นในทางการที่จ้าง เมื่อนายจ้างชดใช้ให้บุคคลภายนอกผู้เสียหายไปแล้ว จึงไม่มีเหตุผลจะให้นายจ้างต้องรับผิดชอบโดยมิได้ทำผิดทั้งที่ผู้กระทำผิดคือลูกจ้างควรต้องรับผิดชอบในผลเสียหายนั้น

ปัญหาที่น่าพิจารณามีว่า ในกรณีนี้ที่นายจ้างจะมีสิทธิไต่เบี่ยจากลูกจ้างนั้น จำเป็นหรือไม่ที่นายจ้างต้องชดใช้ไปแล้วทั้งหมด ซึ่งหากเราพิจารณาจากบทบัญญัติในมาตรา 426 จะเห็นว่า ถ้านายจ้างไม่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกตามที่ตนถูกเรียกร้องแล้ว ก็ไม่มีสิทธิอันใดจะไปไต่เบี่ยเอาจากลูกจ้าง แต่จะหมายความว่าถึงขนาดต้องชำระให้บุคคลภายนอกโดยสิ้นเชิงเสมอไปจึงจะมีสิทธิไต่เบี่ยจากลูกจ้าง คงไม่ถูกต้องนัก ทั้งนี้เพราะกฎหมายไม่ได้ห้าม

บุคคลภายนอกฟ้องนายจ้างหรือลูกจ้างแต่เพียงคนเดียวเท่านั้นจึงอาจมีกรณีที่นายจ้างถูกฟ้อง พร้อมๆกับลูกจ้างหรือลูกจ้างถูกฟ้องลำพังแล้วคดีใช้ให้บุคคลภายนอกได้ไม่ครบจำนวนที่เรียกร้องทำให้ นายจ้างถูกเรียกให้ชดใช้อีกจนครบกรณีนี้นายจ้างซึ่งชดใช้ไปบางส่วนก็มีสิทธิไล่เบี้ยจากลูกจ้างได้ตามจำนวนที่ตนได้ชดใช้แทนไป

หากไม่แปลมาตรา 426 เช่นนี้แล้วจะทำให้เกิดปัญหาว่า ในกรณีดังกล่าวเป็นเรื่อง ลูกหนี้ร่วมควรนำมาตรา 291-296 มาใช้บังคับ กล่าวคือ ระหว่างลูกจ้างและนายจ้างนั้นควรจะได้รับผิดเท่าๆกัน ไล่เบี้ยกันได้ไม่เกินส่วนที่ตนต้องรับผิดมิใช่ไล่เบี้ยได้ทั้งหมด นี่เป็นเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้ต้องมีการบัญญัติ มาตรา 426 ไว้เพื่อให้เกิดความชัดเจนว่า ในระหว่างนายจ้างและลูกจ้างนั้น นายจ้างมิใช่ลูกหนี้ร่วมกับลูกจ้าง แม้ว่าบุคคลภายนอกผู้เสียหายจะมีสิทธิเรียกให้คนใดคนหนึ่งรับผิดได้โดยสิ้นเชิงก็ตาม¹⁴

หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา 426 ความจริงก็เป็นเรื่อง “การรับช่วงสิทธิ” ในลักษณะหนึ่งนั่นเอง ดังนั้นจึงมีแนวคิดว่า แม้ในลักษณะละเมิดจะไม่บัญญัติมาตรา 426 ไว้ก็อาจใช้หลักว่าด้วยการรับช่วงสิทธิในมาตรา 229(3) มาใช้บังคับได้ กล่าวคือ แม้ไม่ได้บัญญัติมาตรา 426 ไว้ก็หาทำให้นายจ้างและลูกจ้างต้องรับผิดเท่าๆกันตามหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมตาม มาตรา 296 ไม่ ซึ่งเป็นข้อพิพาทอีกกรณีหนึ่งที่ทำให้เห็นว่า ในมาตรา 425 ในเรื่องที่นายจ้างต้องร่วมรับผิดกับลูกจ้างที่ลูกจ้างได้ทำละเมิดในทางการที่จ้างนั้น ความสัมพันธ์ของนายจ้างและลูกจ้างไม่ใช่ความสัมพันธ์ในหลักเรื่องลูกหนี้ร่วม

กล่าวโดยสรุป กรณีตามมาตรา 425 นั้นนายจ้างต้องร่วมรับผิดกับลูกจ้างโดยผลของ หลัก ความรับผิดเด็ดขาด (Strict liability) อันเป็นความรับผิดเพื่อละเมิดในการกระทำของผู้อื่น (Vicarious liability) จึงทำให้นายจ้างต้องร่วมรับผิดกับลูกหนี้เท่านั้น หาได้ทำให้นายจ้างและลูกจ้างเป็นลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปในเรื่องลูกหนี้ร่วม ตามมาตรา 291-296 แต่อย่างไร ซึ่งเป็นกรณีที่ท่านอาจารย์ประกอบ หุตะสิงห์ ได้ให้เหตุผลไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 601/2507 (ประชุมใหญ่) ที่กล่าวมาข้างต้น ในความหมายของคำว่า การรับผิดร่วมกัน (Joint liable) ต่างกับ การเป็นลูกหนี้ร่วม (Joint Debtor) นั่นเอง อันจะก่อให้เกิดผลที่แตกต่างกันในเรื่องความรับผิดของลูกหนี้หรือบุคคลที่ต้องมาร่วมรับผิดดังผลของการวินิจฉัยฎีกาดังกล่าว ซึ่งในเรื่องความรับผิดของลูกหนี้หลายคนในกรณีนี้จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับลูกหนี้หลายคนในกฎหมายตัวเงินซึ่งจะขอกกล่าวโดยละเอียดใน หัวข้อ 2.2 ต่อไป

¹⁴ สุขุม สุภนิตย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด, หน้า 97.

ดังที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นทำให้เห็นว่า ยังคงมีปัญหาในเรื่องของการรับผิดชอบร่วมกัน (Joint liable) และ การเป็นลูกหนี้ร่วม (Joint debtor)¹⁵ ว่าการที่บุคคลหลายคนมีความรับผิดชอบร่วมกันในมูลหนี้เดียวกัน บุคคลเหล่านั้นต้องเป็นลูกหนี้ร่วมกัน (Joint Debtor) ตามความหมายของลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปใน บรรพ 2 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 291-296 เสมอไปหรือไม่ อันจะก่อให้เกิดผลที่แตกต่างกันในเรื่องความรับผิดชอบของลูกหนี้หรือบุคคลที่ต้องมาร่วมรับผิดชอบดังกล่าว ซึ่งจากที่ได้อ้างถึงเหตุผลทางกฎหมายข้างต้น เห็นว่า การที่บุคคลหลายคนต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้จนกว่าเจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้จนสิ้นเชิงนั้น ไม่ได้ทำให้บุคคลหรือลูกหนี้หลายคนเหล่านั้นต้องกลายเป็นลูกหนี้ร่วมตาม มาตรา 291-296 เสมอไป

2.1.4 วัตถุประสงค์หรือประโยชน์ของการเป็นลูกหนี้ร่วมกัน

เมื่อบุคคลหลายคนยอมผูกพันตนเข้ารับผิดร่วมกันในมูลหนี้เดียวกันหรือมีการกระทำในลักษณะที่กฎหมายต้องกำหนดให้บุคคลนั้นรับผิดชอบร่วมกันต่อเจ้าหนี้ เช่น เมื่อบุคคลหลายคนร่วมกันทำละเมิด ตามมาตรา 432 ก็เพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้เสียหายให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนเต็มตามจำนวน และเพื่อไม่ให้ผู้ทำละเมิดแต่ละคนกล่าวอ้างต่อผู้ถูกละเมิดว่าตนรับผิดชอบส่วนเท่านั้น เนื่องจากเมื่อลูกหนี้เหล่านี้มีประโยชน์ร่วมกันหรือกระทำความผิดร่วมกัน ก็ต้องรับผิดชอบร่วมกันหรือเมื่อเกิดความรับผิดก็ต้องรับผิดชอบร่วมกันนั่นเอง อีกทั้งการเป็นลูกหนี้ร่วมยังก่อให้เกิดสิทธิเจ้าหนี้ที่จะเรียกให้ลูกหนี้คนใดคนหนึ่งชำระหนี้ก็ได้ ซึ่งสิทธิดังกล่าวนี้เองที่เป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้ทำให้เป็นหลักประกันในการชำระหนี้อีกประการหนึ่งด้วย

ลักษณะลูกหนี้ร่วมกันเป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้ กล่าวคือ หากฟ้องคนหนึ่งแล้วไม่ได้ชำระหนี้จนเต็ม ส่วนที่ยังไม่ได้ชำระนั้นเจ้าหนี้ก็ยังมีสิทธิที่จะเรียกเอาจากคนอื่นได้ หรือถ้าลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งคนใดล้มละลาย เจ้าหนี้ก็ยังมีสิทธิได้รับชำระจากลูกหนี้ร่วมคนอื่นได้เต็มจำนวนฐานะเจ้าหนี้ก็ยังไม่หวั่นไหว เทียบกับการที่ลูกหนี้ต่างคนต่างต้องรับผิดชอบ ตามมาตรา 290 แล้ว อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ได้ เพราะในกรณีตามมาตรา 290 ลูกหนี้ต่างต้องรับผิดชอบเป็นส่วนเท่าๆกันต่างหาก ถ้าคนหนึ่งคนใดล้มละลาย ก็ไม่สามารถเรียกให้ลูกหนี้คนอื่นชำระหนี้ในส่วนที่ลูกหนี้ที่ล้มละลายรับผิดชอบได้ เพราะลูกหนี้แต่ละคนมีความรับผิดชอบเฉพาะส่วนของตนเองเท่านั้น หากมีความรับผิดชอบจนกว่าเจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้จนสิ้นเชิงเช่นกรณีที่เป็นลูกหนี้ร่วมกันไม่ และหากกรณีเป็นเรื่องกู้ยืมเงิน ปกติในสัญญาจะมีคนหนึ่งเป็นลูกหนี้และมีผู้ค้ำประกันในสัญญากู้ยืมเงินเพื่อเป็นหลักประกันในหนี้นั้น แต่อย่างไรก็ตามแม้จะมีหลักประกันสำหรับเจ้าหนี้คือมีบุคคลค้ำประกันแต่ ผล

¹⁵ ต่อไปในกรรณการกล่าวถึงลักษณะของการร่วมกันรับผิดชอบหรือที่เรียกว่า “Joint Liable” จะขอใช้คำว่า “การรับผิดชอบร่วมกัน”

ทางกฎหมายนั้นผู้ค้าประกันจะต้องรับผิดชอบเจ้าหนี้ต่อเมื่อลูกหนี้ขึ้นต้นผิดนัดไม่ชำระหนี้ นอกจากนั้นผู้ค้าประกันยังมีทางเลือกเบี่ยงบ่ายหรือที่เรียกว่าใช้สิทธิเกี่ยงให้เจ้าหนี้ไปบังคับเอาจากลูกหนี้ขึ้นต้นเสียก่อนได้ ตามมาตรา 687-690^{*} ซึ่งทั้งนี้จะทำให้เจ้าหนี้ได้รับความสะดวกในการได้รับชำระหนี้จากผู้ค้าประกัน แต่หากเป็นการทำสัญญากู้เงินโดยที่เอาบุคคลทั้งสองเป็นลูกหนี้ร่วม การเป็นลูกหนี้ร่วมกันก็จะทำให้ลูกหนี้ทั้งสองไม่อาจเบี่ยงบ่ายหรือไม่มีสิทธิเกี่ยงที่จะให้ปรับชำระหนี้จากลูกหนี้อีกคนหนึ่งก่อนได้ แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันในการทำสัญญากู้ยืมในสถาบันการเงินส่วนใหญ่มักจะกำหนดให้ผู้ค้าประกันทำสัญญาโดยให้รับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมซึ่งมีผลทำให้ผู้ค้าประกันไม่มีสิทธิเกี่ยงตามมาตรา 687-690 ดังที่มาตรา 691 ได้บัญญัติไว้ว่า “ถ้าผู้ค้าประกันต้องร่วมรับผิดชอบร่วมกับลูกหนี้ ท่านว่าผู้ค้าประกันย่อมไม่มีสิทธิดังกล่าวไว้ในมาตรา 688, 689 และ 690” แต่การตกลงดังกล่าวหาทำให้ผู้ค้าประกันนั้นเป็นลูกหนี้ร่วมตามมาตรา 291 ไม่ ผู้ค้าประกันก็ยังเป็นผู้ค้าประกันอยู่เพียงแต่จะทำให้ผู้ค้าประกันไม่มีสิทธิเกี่ยงดังกล่าวเท่านั้น

จึงเห็นได้ว่า ลักษณะของการเป็นลูกหนี้ร่วมกันนั้นประโยชน์ที่สำคัญคือการที่เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้ที่แน่นอนหรือเป็นหลักประกันแก่เจ้าหนี้ในการได้รับชำระหนี้ กล่าวคือ เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้คนใดคนหนึ่งชำระหนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้ ซึ่งลูกหนี้นั้นจะเกี่ยงให้เจ้าหนี้ไปรับชำระหนี้จากลูกหนี้คนอื่นก่อนไม่ได้

* มาตรา 686 ลูกหนี้ผิดนัดลงเมื่อใด ท่านว่าเจ้าหนี้ชอบที่จะเรียกให้ผู้ค้าประกันชำระหนี้ได้แต่นั้น

* มาตรา 687 ผู้ค้าประกันไม่จำต้องชำระหนี้ก่อนถึงเวลาที่กำหนดที่จะชำระ แม้ถึงว่าลูกหนี้ไม่อาจถือเอาซึ่ง ประโยชน์แห่งเงื่อนไขเริ่มต้นหรือเวลาสุดสิ้นได้ต่อไปแล้ว

มาตรา 688 เมื่อเจ้าหนี้ทวงให้ผู้ค้าประกันชำระหนี้ ผู้ค้าประกันจะขอให้เรียกลูกหนี้ชำระหนี้ก่อนได้ เว้นแต่ลูกหนี้จะถูกศาลพิพากษาให้เป็นคนล้มละลายเสียแล้ว หรือไม่ปรากฏว่าลูกหนี้ไปอยู่แห่งใดในพระราชอาณาเขต

มาตรา 689 ถึงแม้จะได้เรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ดังกล่าวมาในมาตราก่อนแล้วก็ตาม ถ้าผู้ค้าประกันพิสูจน์ได้ว่าลูกหนี้นั้นมีทางที่จะชำระหนี้ได้ และการที่จะบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ นั้นจะไม่เป็นการยากไซ้ ท่านว่าเจ้าหนี้จะต้องบังคับการชำระหนี้รายนั้นเอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้ก่อน

มาตรา 690 ถ้าเจ้าหนี้มีทรัพย์สินของลูกหนี้ยึดถือไว้เป็นประกันไซ้ เมื่อผู้ค้าประกันร้องขอ ท่านว่าเจ้าหนี้จะต้องให้ชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินซึ่งเป็นประกันนั้นก่อน

ด้วยประโยชน์ของการเป็นลูกหนี้ร่วมในข้อนี้เองที่ทำให้กฎหมายบางลักษณะได้กำหนดให้บุคคลที่ต้องรับผิดชอบในมูลหนี้เดียวกันต้องรับผิดชอบอย่างเช่นลูกหนี้ร่วม เช่น มาตรา 301 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลหลายคนเป็นหนี้กันจะแบ่งชำระกันมิได้ ท่านว่าบุคคลเหล่านั้นต้องรับผิดชอบอย่างเช่นลูกหนี้ร่วม” หรือ ในมาตรา 682 วรรค 2 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลหลายคนยอมตนเข้าเป็นผู้ค้ำประกันในหนี้รายเดียวกันไซ้ ท่านว่าผู้ค้ำประกันเหล่านั้นมีความรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกัน” ซึ่งมาตราเหล่านั้นนี้ แท้ที่จริงแล้วบุคคลที่ต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้หาได้เป็นลูกหนี้ร่วมกันแต่อย่างใดไม่ หากแต่เพื่อเหตุผลในลักษณะหรือโดยสภาพแห่งหนี้นั่นเองและเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้ (ซึ่งตามมาตรา 301 นั้นได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อ 2.1.1) ดังนั้นกฎหมายจึงต้องกำหนดให้บุคคลเหล่านั้นมีรับผิดชอบแบบลูกหนี้ร่วม กล่าวคือ เจ้าหนี้สามารถที่จะเรียกให้คนใดคนหนึ่งชำระหนี้ทั้งหมดก็ได้ ลูกหนี้หรือในที่นี้ผู้ค้ำประกันหลายคนจะเกี่ยงให้ไปชำระหนี้เอากับผู้ค้ำประกันคนอื่นก่อนไม่ได้ อันมีลักษณะของความรับผิดชอบที่กฎหมายกำหนดให้มีลักษณะเดียวกันกับความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมนั่นเอง หรือในความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนในกฎหมายตัวเงินที่ให้ลูกหนี้เหล่านี้รับผิดชอบร่วมกันต่อเจ้าหนี้ ตามมาตรา 967 ซึ่งบัญญัติว่า “ในเรื่องตัวแลกเงินนั้น บรรดาบุคคลผู้ส่งจ่ายก็ดี ผู้รับรองก็ดี สลักหลังก็ดี หรือรับประกันด้วยอวาลก็ดี ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง

ผู้ทรงยอมมีสิทธิว่ากล่าวเอาความแก่บรรดาบุคคลเหล่านี้เรียงตัวหรือรวมกันก็ได้ โดยมีพักต้องดำเนินตามลำดับที่คนเหล่านั้นต้องมาผูกพัน

สิทธิเช่นเดียวกันนี้ ย่อมมีแก่บุคคลทุกคนซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินและเข้าถือเอาตัวเงินนั้น ในการที่จะบังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันมาแล้วอยู่ก่อนตน

การว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนหนึ่ง ซึ่งต้องรับผิดชอบไม่ตัดหนทางที่จะว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนอื่น ๆ แม้ทั้งจะเป็นฝ่ายที่อยู่ลำดับภายหลังบุคคลที่ได้ว่ากล่าวเอาความมาก่อน”

ความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินดังกล่าวอาจพูดได้ว่ามีลักษณะความรับผิดชอบที่คล้ายกับการเป็นลูกหนี้ร่วม กล่าวคือเจ้าหนี้จะเรียกให้ลูกหนี้คนใดชำระหนี้ก่อนก็ได้โดยไม่ถือลำดับก่อนหลัง (มาตรา 967 วรรคท้าย) อันเกิดแก่วัตถุประสงค์เดียวกันคือเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อเจ้าหนี้เพื่อสร้างความมั่นใจหรือมีหลักประกันที่จะทำให้เชื่อมั่นได้ว่าเจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้นั่นเอง แต่ทั้งนี้ยังเป็นปัญหาว่า ความรับผิดชอบแบบลูกหนี้ร่วมเหล่านี้จะทำให้ลูกหนี้หลายคนดังกล่าวเป็นลูกหนี้ร่วมหรือไม่

2.1.5 ความหมายของลูกหนี้ร่วม

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องลูกหนี้ร่วมกัน ไม่มีบทบัญญัติคำนิยามของคำว่า “หนี้ร่วม” และ “ลูกหนี้ร่วมกัน” ว่ามีความหมายอย่างไร แต่เมื่อพิจารณาจากหลักกฎหมายเรื่องลูกหนี้ร่วมที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในมาตราต่างๆ แล้ว โดยเฉพาะในบทบัญญัติในบรรพ 2 ลักษณะ 1 บทเบ็ดเสร็จทั่วไป หมวด 3 มาตรา 291 ถึง 297 ที่วางหลักกฎหมายเกี่ยวกับลูกหนี้ร่วมแล้ว นักกฎหมายหลายท่านได้ให้คำจำกัดความของลูกหนี้ร่วมไว้ดังนี้

ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทิย์ และอาจารย์ยล ธีรกุล ให้ความหมายว่า “ลูกหนี้ร่วมกัน หมายความว่า กรณีที่มีหลายคนเป็นลูกหนี้ในหนี้อันเดียวกัน โดยทำนองซึ่งแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบนี้ให้แก่เจ้าหนี้จนสิ้นเชิง กล่าวคือ เจ้าหนี้จะเรียกเอาหนี้จากคนหนึ่งคนใดเต็มจำนวนก็ได้เสมือนหนึ่งว่าเป็นลูกหนี้คนเดียว”

ศาสตราจารย์โสภณ รัตนากร ให้ความหมายไว้ว่า “ลูกหนี้ร่วมแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบชำระหนี้แก่เจ้าหนี้โดยสิ้นเชิง ความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมแต่ละคนและทุกคนมีอยู่เต็มตามที่ตามที่เจ้าหนี้มีสิทธิในหนี้นั้น คล้ายกับว่าลูกหนี้ทุกคนและแต่ละคนมีหนี้อย่างเดียวกันที่จะต้องชำระแก่เจ้าหนี้ เพียงแต่ถ้าเจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ครบถ้วนเมื่อใดแล้ว จะเรียกร้องเกินกว่านั้นอีกไม่ได้”

จากคำอธิบายข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่ามีปรากฏอยู่ในมาตรา 291 ซึ่งเป็นมาตราสำคัญที่ให้หลักการเป็นลูกหนี้ร่วมไว้ว่า “ถ้าบุคคลหลายคนจะต้องทำการชำระหนี้โดยทำนองซึ่งแต่ละคนจำต้องชำระหนี้สิ้นเชิงไซ้ร้ แม้ถึงว่าเจ้าหนี้ชอบที่จะได้รับชำระหนี้สิ้นเชิงได้แต่เพียงครั้งเดียว (กล่าวคือลูกหนี้ร่วมกัน) ก็ดี เจ้าหนี้จะเรียกชำระหนี้จากลูกหนี้แต่คนหนึ่งคนหนึ่งสิ้นเชิงหรือแต่โดยส่วนก็ได้ตามแต่จะเลือก แต่ลูกหนี้ทั้งปวงก็ยังคงต้องผูกพันอยู่ทั่วทุกคนจนกว่าหนี้นั้นจะได้ชำระเสร็จสิ้นเชิง”

ในการพิจารณาในเรื่อง หนี้ร่วมนั้น อาจแยกเป็นหลักเกณฑ์ได้ดังนี้

1. มีบุคคลหลายคนเป็นลูกหนี้ ในการที่จะเป็นหนี้ร่วมได้นั้น ต้องปรากฏว่ามีบุคคลหลายคนเข้ามาผูกพันอยู่ในมูลหนี้เดียว เพราะหากมีลูกหนี้คนเดียว หรือมีลูกหนี้เป็นบุคคลเดียวกันก็ไม่เกิดปัญหาเรื่องลูกหนี้ร่วมขึ้น¹⁶

2. ลูกหนี้หลายคนมีความผูกพันร่วมกันในมูลหนี้เดียวกันอันไม่อาจแบ่งแยกได้จากแนวความคิดพื้นฐานของการเป็นลูกหนี้ร่วมนั้น เกิดจากการที่มีมูลหนี้อันเป็นมูลหนี้ที่เรียกว่า หนี้

¹⁶ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้, (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดจิวรัชการพิมพ์, 2545), หน้า 224.

ร่วม อันลูกหนี้ทั้งหลายต้องผูกพันในหนี้ร่วมดังกล่าวต่อเจ้าหนี้ นั้น เนื่องจากเมื่อเกิดหนี้ร่วมขึ้นหนี้ร่วมนี้ไม่อาจแบ่งแยกได้ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ลูกหนี้มีความผูกพันร่วมกันทุกส่วน ลูกหนี้จึงไม่สามารถที่จะแบ่งชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ได้

3. ลูกหนี้แต่ละคนต้องชำระหนี้จนสิ้นเชิงเพียงครั้งเดียว กล่าวคือ ลูกหนี้แต่ละคนอาจถูกเรียกร้องให้ชำระหนี้ได้โดยสิ้นเชิงเพียงครั้งเดียว ลูกหนี้ที่มีอยู่หลายคนนั้นแต่ละคนก็มีสิทธิชำระหนี้ได้สิ้นเชิงเพียงครั้งเดียวเช่นกัน แสดงว่าเจ้าหนี้มีสิทธิเลือกที่จะบังคับชำระหนี้จากลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่งโดยสิ้นเชิงหรือจากลูกหนี้ร่วมทุกคนโดยสิ้นเชิงแต่เพียงครั้งเดียว หรือจากลูกหนี้คนใดคนหนึ่งเป็นส่วนๆจนกว่าตนจะได้รับชำระหนี้โดยสิ้นเชิงก็ได้ ตามความพอใจของเจ้าหนี้ ลูกหนี้ไม่มีสิทธิบังคับหรือปฏิเสธความรับผิดชอบให้เจ้าหนี้ไปบังคับแก่ลูกหนี้ร่วมคนอื่นได้

ในปัจจุบันในเรื่องความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนนั้น ได้เกิดหลักกฎหมายขึ้นมากในเรื่องการต้องเข้าร่วมรับผิดชอบในมูลหนี้เดียวกัน (Joint Liabile) ซึ่งการเข้าร่วมรับผิดชอบไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของการที่ลูกหนี้หลายคนนั้นมีความผูกพันในมูลหนี้ที่เป็นหนี้ร่วมอยู่ก่อน แต่ต่างเข้ามาผูกพันเพื่อประโยชน์ประการเดียวคือ เป็นหลักประกันต่อเจ้าหนี้ อันทำให้เจ้าหนี้สามารถเรียกให้ลูกหนี้คนใดคนหนึ่งชำระหนี้ได้จนสิ้นเชิง นอกจากลักษณะดังกล่าวแล้ว ลูกหนี้หลายคนเหล่านี้แทบจะไม่มีความสัมพันธ์อันใดในเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลัก มาตรา 291-297 เลย ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ใช้คำที่กำหนดความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนในหนี้รายเดียวกันอยู่หลายคำ เช่น “รับผิดชอบร่วมกัน” “ร่วมกันรับผิดชอบ” “รับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกัน” และ “รับผิดชอบร่วมกันกับลูกหนี้”

กรณีมีปัญหาว่าความหมายของคำเหล่านี้มีความหมายเดียวกันคือ การเป็นลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป มาตรา 291-297 เหมือนกันทั้งหมดหรือไม่นั้น กรณีดังกล่าวเห็นวาทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่กำหนดความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคน สามารถแบ่งลักษณะของความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนในบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ดังนี้

1. กรณีที่โดยสภาพแห่งหนี้นั้นบุคคลจะต้องร่วมรับผิดชอบเพราะการกระทำของตนและบุคคลอื่นที่ได้กระทำร่วมกัน กฎหมายจึงต้องบัญญัติให้บุคคลเหล่านี้เป็นลูกหนี้ร่วมเช่น

(1) กรณีบุคคลหลายคนมีการกระทำร่วมกันแล้วทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นอันเป็นการร่วมกันทำละเมิด ซึ่งโดยลักษณะแล้วจะเห็นว่าบุคคลเหล่านี้ไม่อาจจะตกลงกันโดยชัดแจ้งในการให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกันในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมได้เลย กฎหมายจึงกำหนดให้บุคคลเหล่านี้รับผิดชอบเป็นลูกหนี้ร่วม เช่น มาตรา 432 วรรคแรก

(2) กรณีเจ้าของรวมต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในหนี้อันเกี่ยวกับทรัพย์สินรวมตามมาตรา 1365

(3) กรณีหนี้ที่สามามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกันตามมาตรา 1490

(4) กรณีที่บิดามารดาต้องร่วมกันอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ตามมาตรา 1564

2. บทบัญญัติที่กำหนดให้ลูกหนี้หลายคนร่วมกันรับผิดชอบเจ้าหนี้ (Joint liable) แต่โดยลักษณะลูกหนี้หลายคนเหล่านี้ในเรื่องความรับผิดชอบนั้นมีความแตกต่างจากลูกหนี้ร่วมตามมาตรา 291-297 หลายประการด้วยกัน เช่น

(1) กรณีลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน (ผู้ส่งจ่าย ผู้รับรอง ผู้สลักหลัง ผู้รับประกันอ่าวล) ต้องร่วมกันรับผิดชอบ ตามมาตรา 967

(2) กรณีหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งได้ทำไปในทางธรรมดาการค้าขายของห้างหุ้นส่วนนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวนในการชำระหนี้อันได้ก่อให้เกิดขึ้นเพราะการจัดการนั้นต่อบุคคลภายนอก ตามมาตรา 1050

3. บทบัญญัติในการรับผิดชอบเพื่อละเมิดในการกระทำของผู้อื่น (Vicarious Liability) ซึ่งเกิดจากแนวคิดเรื่องความรับผิดในผลเสียหายที่เกิดจากการกระทำละเมิดของบุคคลอื่น บุคคลที่ต้องรับผิดชอบเพื่อการละเมิดของบุคคลอื่นนั้น เช่น

(1) กรณีที่นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของลูกจ้างซึ่งได้กระทำไปในทางการที่จ้าง ตามมาตรา 425

(2) กรณีตัวการร่วมรับผิดชอบกับตัวแทน ตามมาตรา 427 ประกอบกับมาตรา 425

(3) กรณีบิดามารดาหรือผู้อนุบาลรับผิดชอบร่วมกันกับบุคคลไร้ความสามารถเพราะเหตุเป็นผู้เยาว์หรือวิกลจริตที่ทำการละเมิด ตามมาตรา 429

(4) กรณีครูบาอาจารย์ นายจ้าง หรือบุคคลอื่นซึ่งได้รับการดูแลผู้ซึ่งไร้ความสามารถอยู่เป็นนิตยหรือชั่วคราว รับผิดชอบร่วมกันกับ ผู้ไร้ความสามารถที่ทำการละเมิดในระหว่างที่อยู่ในความดูแลของเขา ตามมาตรา 430

4. บทบัญญัติที่ให้รับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกัน ซึ่งความจริงแล้ว บุคคลเหล่านี้ทำให้ลูกหนี้ร่วมไม่ แต่เพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้หรือโดยสภาพของหนี้ทำให้กฎหมายบัญญัติให้บุคคลหลายคนเหล่านี้ต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม เช่น

(1) มาตรา 301 เรื่องลูกหนี้หลายคนเป็นหนี้อันแบ่งชำระไม่ได้

(2) มาตรา 682 วรรคสอง “ถ้าบุคคลหลายคนยอมตนเข้าค้ำประกันในหนี้รายเดียวกันไซ้ ท่านว่าผู้ค้ำประกันเหล่านั้นมีความรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกัน แม้ถึงว่าจะมิได้เข้าค้ำประกันรวมกัน” ซึ่งความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันดังกล่าวแตกต่างจากลูกหนี้ร่วมตามข้อ 1. เนื่องจาก การค้ำประกันอาจเข้าทำสัญญากันคนละคราว คนละที่ จึงไม่ใช่การร่วมกันทำสัญญาค้ำประกันอันจะเป็นลูกหนี้ร่วมกันตามมาตรา 297 และถึงแม้ผู้ค้ำประกันมีเจตนาร่วมกันแต่ผู้ค้ำประกันยังมีฐานะเป็นผู้ค้ำประกันหนี้ ยังมีสิทธิต่างๆของผู้ค้ำประกันอยู่ คือ นอกจากไล่เบี้ยจากผู้ค้ำประกันด้วยกันได้แล้ว ยังสามารถไล่เบี้ยจากลูกหนี้ชั้นต้นได้ตาม มาตรา 693 ด้วย¹⁷ หรืออาจยกข้อต่อสู้ของลูกหนี้ชั้นต่อสู่เจ้าหนี้ได้ ตามมาตรา 694 แต่เนื่องจากมีลักษณะของนิติสัมพันธ์ที่เหมือนกันกับลูกหนี้ร่วม คือกรณีที่มีบุคคลหลายคนร่วมกันรับผิดชอบในหนี้รายเดียวกัน โดยแต่ละคนต้องรับผิดชอบให้แก่เจ้าหนี้โดยสิ้นเชิง กฎหมายจึงบัญญัติให้รับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม

คำพิพากษาฎีกาที่ 3795/2540 จำเลยทั้งสองเป็นผู้ค้ำประกันซึ่งรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมเท่านั้น หากไซ้เป็นลูกหนี้ร่วมในการเป็นคู่สัญญาเช่าซื้อรถยนต์พิพาทไม่ ผู้ค้ำประกันจึงเพียงแต่ไม่อาจยกข้อต่อสู้ของผู้ค้ำประกันชั้นต่อสู่เจ้าหนี้เท่านั้น แต่ผู้ค้ำประกันย่อมยกข้อต่อสู้ของลูกหนี้ชั้นต่อสู่เจ้าหนี้ได้ตาม ป.พ.พ.มาตรา 694 ดังนี้เมื่อสิทธิเรียกร้องของโจทก์ต่อกองมรดกของ ส.ชาตอายุ ความตาม ป.พ.พ.มาตรา 1754วรรคสาม แล้ว จำเลยทั้งสองซึ่งเป็นผู้ค้ำประกัน ส.ยอมยกอายุความขึ้นต่อสู้โจทก์ได้

มาตรา 691 บัญญัติว่า “ถ้าผู้ค้ำประกันต้องรับผิดชอบร่วมกันกับลูกหนี้ ท่านว่าผู้ค้ำประกันย่อมไม่มีสิทธิดังกล่าวไว้ใน มาตรา 688, 689 และ 690” ตามบทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้ทำให้ทำให้ผู้ค้ำประกันเป็นลูกหนี้ร่วมอย่างเต็มตัว ผู้ค้ำประกันยังเป็นผู้ค้ำประกันอยู่นั่นเอง การตกลงนี้มีผลทำให้ผู้ค้ำประกันไม่มีสิทธิเคียงตาม มาตรา 688 ถึงมาตรา 690 เท่านั้น หากได้มีฐานะเท่าเทียมกัน อย่างเช่นลูกหนี้ร่วมไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 9156/2538 จำเลยที่ 2 และที่ 3 ได้ทำสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีกับผู้ร้องโดยมี ก.ทำสัญญาค้ำประกันโดยยอมรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม ทั้งจำเลยที่ 2 ที่ 3 และ ก. ได้จำนองที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างซึ่งจำเลยที่ 2 ที่ 3 และ ก.ถือกรรมสิทธิ์ร่วมกันเป็นประกันหนี้ตามสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีดังกล่าวด้วย กรณีนี้จำเลยที่ 2 ที่ 3 และ ก. เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมในทรัพย์สินที่จำนองได้ร่วมกันเอาทรัพย์สินจำนองไว้แก่ผู้ร้องเพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ตามสัญญาเบิก

¹⁷ วรุฒิ เลาถ์คนา, “หลักกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วม,” หน้า 17.

เงินเกินบัญชีของจำเลยที่ 2 และที่ 3 โดยจำเลยที่ 2 และที่ 3 เป็นลูกหนี้ชั้นต้น ส่วน ก. เป็นเพียงลูกหนี้ชั้นที่ 2 ตามสัญญาค้ำประกันและจำนองซึ่งเป็นหนี้อุปกรณ์เท่านั้น

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 725 มิได้ให้สิทธิแก่จำเลยที่ 2 และที่ 3 ซึ่งเป็นลูกหนี้ชั้นต้นที่จะไล่เบียดเอาแก่ ก. ซึ่งเป็นผู้จำนองได้ และแม้ว่า ก. จะทำสัญญาค้ำประกันโดยยอมรับผิดร่วมกับจำเลยที่ 2 และที่ 3 อย่างลูกหนี้ร่วมก็มีความหมายเพียงว่า ก. ยอมเข้ารับผิดร่วมกับจำเลยที่ 2 และที่ 3 หาได้หมายความว่า ก. จะมีฐานะกลายเป็นลูกหนี้ชั้นต้นเช่นเดียวกับจำเลยที่ 2 และที่ 3 ไปด้วยไม่ มาตรา 693 หาได้ให้สิทธิแก่จำเลยที่ 2 และที่ 3 ที่จะไล่เบียดเอาก. ซึ่งเป็นผู้ค้ำประกันไม่ ก. และจำเลยที่ 2 และที่ 3 ต่างไม่ได้เป็นเจ้าของหนี้ลูกหนี้ต่อกันอันจะทำให้มีการหักกลบบหนี้กันได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 341 ดังนั้นเมื่อผู้คัดค้านได้นำเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดที่ดินและสิ่งปลูกสร้างส่วนของจำเลยที่ 2 และที่ 3 ในคดีนี้ชำระหนี้จำนวน 9,429,863 บาท ให้แก่ผู้ร้องในฐานะเจ้าหนี้มีประกันก่อนเจ้าหนี้อื่นแล้ว ผู้คัดค้านจึงไม่มีสิทธิที่จะนำเงินจำนวน 3,143,287.66 บาท ไปขอหักกลบบหนี้กับเงินส่วนของ ก. ที่จะได้รับจากการขายทอดตลาดดังกล่าว

คำพิพากษาฎีกาที่ 893/2540 กรณีที่ผู้ค้ำประกันยอมรับผิดต่อเจ้าหนี้อย่างลูกหนี้ร่วม มีผลเพียงเป็นการสละสิทธิบางประการที่ผู้ค้ำประกันจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้เจ้าหนี้เท่านั้น การที่ผู้ค้ำประกันชำระหนี้เพียงบางส่วนแล้วเจ้าหนี้ไม่พอใจเรียกร้องเอากจากผู้ค้ำประกันอีก ไม่ว่าจะป็นรูปปลดหนี้หรือประนีประนอมยอมความก็ตาม ลูกหนี้ชั้นต้นก็ยังคงต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ในหนี้ส่วนที่ไม่ได้ชำระอยู่นั่นเอง

คำพิพากษาฎีกาที่ 2569/2541 แม้ ป.พ.พ. มาตรา 1272 บัญญัติห้ามมิให้ฟ้องเรียกหนี้สินเฉพาะที่ห้างหุ้นส่วนหรือผู้เป็นหุ้นส่วนเป็นลูกหนี้อยู่ในฐานะเช่นนั้นเมื่อพ้นกำหนด 2 ปี นับแต่วันถึงที่สุดแห่งการชำระบัญชีก็ตาม แต่มาตรา 694 ก็ได้บัญญัติไว้อีกว่า นอกจากข้อต่อสู้ซึ่งผู้ค้ำประกันหรือจำเลยมีต่อเจ้าหนี้หรือโจทก์นั้นท่านว่าผู้ค้ำประกันอาจยกข้อต่อสู้ทั้งหลายซึ่งลูกหนี้หรือห้างดังกล่าวมีต่อเจ้าหนี้ขึ้นต่อสู้ได้ด้วย ดังนั้น ข้อสัญญาตามหนังสือค้ำประกันที่ระบุว่าจำเลยผู้ค้ำประกันยอมรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วมกับห้างซึ่งเป็นลูกหนี้ในหนี้สินที่ลูกหนี้ยังคงมีอยู่ต่อธนาคารโจทก์ยอมหาทำให้จำเลยผู้ค้ำประกันเปลี่ยนฐานะเป็นลูกหนี้ชั้นต้นและหมดสิทธิที่จะยกข้อต่อสู้ซึ่งห้างลูกหนี้มีต่อโจทก์ผู้เป็นเจ้าหนี้ขึ้นต่อสู้โจทก์ตามมาตรา 694 ไม่ จำเลยในฐานะผู้ค้ำประกันหนี้ของห้างจึงชอบที่จะยกอายุความ 2 ปี ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1272 ขึ้นต่อสู้โจทก์ได้ และเมื่อนับแต่วันอันเป็นวันถึงที่สุดแห่งการชำระบัญชีของห้างจนถึงวันฟ้อง เกินกำหนด 2 ปี แล้ว ฟ้องโจทก์ก็เกี่ยวกับจำเลยจึงขาดอายุความ

ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า หากถือว่ากรณีที่ผู้ค้ำประกันตกลงร่วมรับผิดกับลูกหนี้ตามมาตรา 691 เป็นลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป ในบทบัญญัติ มาตรา 291-296 การยกข้อต่อสู้หรือกรณีเรื่องอายุความก็ต้องปฏิบัติตาม มาตรา 295 ที่กำหนดให้เรื่องอายุความเป็นสิทธิเฉพาะตัวของลูกหนี้ร่วมแต่ละคนเท่านั้น ลูกหนี้ร่วมคนอื่นไม่อาจอ้างเพื่อเป็นประโยชน์แก่ตนได้ ดังนั้นจึงเกิดปัญหาว่าผู้

คำประกันตามมาตรา 691 นี้ยังมีฐานะเป็นผู้ค้ำประกันอันใช้สิทธิต่างๆของผู้ค้ำประกันในบทบัญญัติเรื่องคำประกันได้หรือไม่ หากถือว่าผู้ค้ำประกันเป็นลูกหนี้ร่วมตามมาตรา 291 อันต้องนำมาตรา 295 มาใช้บังคับ ผู้ค้ำประกันจะไม่สามารถยกข้อต่อสู้ของลูกหนี้ขึ้นกล่าวอ้างตามมาตรา 694 ซึ่งเป็นสิทธิแก่ผู้ค้ำประกันยกข้อต่อสู้ต่อเจ้าหนี้ ซึ่งอาจทำให้เกิดผลที่ไม่เป็นธรรมแก่ผู้ค้ำประกัน เนื่องจากผู้ค้ำประกันนั้นมิได้รับประโยชน์จากหนี้ดังกล่าวเลย เพราะผู้ค้ำประกันเป็นแต่เพียงผู้ประกันหนี้หากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้เท่านั้น ฉะนั้นจึงเห็นว่าการที่ผู้ค้ำประกันยอมร่วมรับผิดชอบกับเจ้าหนี้ ตามมาตรา 691 เราอาจนำผลการรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ในอันที่เจ้าหนี้อาจเรียกให้ลูกหนี้คนใดคนหนึ่งชำระหนี้จนสิ้นเชิง ซึ่งมีลักษณะความรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมมาใช้บังคับได้ แต่ไม่อาจกล่าวได้เสียทีเดียวว่าผู้ค้ำประกันตามมาตรา 691 เป็นลูกหนี้ร่วมตามมาตรา 291

เมื่อผู้ค้ำประกันที่ยอมรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมไม่ใช่ลูกหนี้ร่วมตามมาตรา 291-296 ผู้ค้ำประกันจึงมีสิทธิที่จะยกข้อต่อสู้ของลูกหนี้ที่มีต่อเจ้าหนี้ขึ้นต่อสู้เพื่อไม่ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 694* ได้ กรณีไม่อยู่ในบังคับของมาตรา 295 ที่ให้ถือว่าข้อต่อสู้ของลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งคนใดมีผลเป็นการเฉพาะตัว

คำพิพากษาฎีกาที่ 247/2541 จำเลยเป็นผู้ค้ำประกัน อ. ต่อโจทก์ แม้จำเลยจะยอมรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม ก็เป็นการยอมรับผิดชอบร่วมกันกับลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 691 เท่านั้น มิได้ทำให้กลายเป็นลูกหนี้ร่วมเต็มตัวอย่างลูกหนี้ร่วมตามมาตรา 291 จำเลยย่อมมีสิทธิของผู้ค้ำประกันตามมาตรา 694 ที่อาจยกข้อต่อสู้ทั้งหลายซึ่งลูกหนี้ขึ้นต้นมีต่อเจ้าหนี้ขึ้นต่อสู้โจทก์ได้ด้วย

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า คำที่ใช้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่กำหนดความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนที่ได้รับผิดแบบลูกหนี้ร่วมนั้นจะต้องพิจารณาเป็นกรณีไป หากกรณีที่ลูกหนี้หลายคนไม่ได้ผูกพันร่วมกันทุกส่วนในหนี้ร่วมนั้น แต่ต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้จนกว่าเจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้โดยสิ้นเชิง อันเป็นการรับผิดชอบโดยมุ่งที่การร่วมรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ กล่าวคือ เป็นการร่วมกันรับผิดชอบ (Joint Liable) แต่ไม่อาจกล่าวได้เสียทีเดียวว่าลูกหนี้เหล่านี้เป็นลูกหนี้ร่วมกันทุกกรณีตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นการที่ลูกหนี้หลายคนจะเป็นลูกหนี้ร่วมหรือไม่จะต้องพิจารณาถึงสภาพแห่งหนี้และความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนเหล่านั้นว่าเป็นลักษณะของลูกหนี้ร่วมกันหรือไม่ เพราะการเป็นลูกหนี้ร่วมกันหรือไม่จะส่งผลต่อความรับผิด สิทธิ ข้อต่อสู้และการหลุดความรับผิดของลูกหนี้หลายคนต่อเจ้าหนี้และระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเอง

* มาตรา 694 นอกจากข้อต่อสู้ซึ่งผู้ค้ำประกันมีต่อเจ้าหนี้แล้ว ท่านว่าผู้ค้ำประกันยังอาจยกข้อต่อสู้ทั้งหลายซึ่งลูกหนี้มีต่อเจ้าหนี้ขึ้นต่อสู้ได้ด้วย

2.1.6 การเกิดลูกหนี้ร่วมตามกฎหมายไทย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทยไม่ได้บัญญัติการเกิดขึ้นของลูกหนี้ร่วมไว้ โดยชัดแจ้งแต่เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติต่างๆอันเป็นเรื่องการกำหนดความรับผิดของลูกหนี้หลายคน และพิจารณาในหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมนั้นจะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายคนต้องร่วมกันรับผิด ซึ่งตามความรู้สึกของบุคคลธรรมดา ต่างประสงค์ที่จะรับผิดแยกต่างหากจากกันไม่ต้องรับบาปของกันและกัน¹⁸ หลักเบื้องต้นจึงต้องเป็นไปตาม มาตรา 290¹⁹ กล่าวคือ หากเป็นหนี้แบ่งชำระได้ กรณีเป็นที่สงสัย (ไม่ได้ตกลงกันชัดแจ้ง) กฎหมายสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ลูกหนี้หลายคนเหล่านี้ต้องรับผิดเพียงส่วนเท่าๆกัน ลูกหนี้คนหนึ่งไม่ต้องรับผิดแทนลูกหนี้คนอื่น ๆ ด้วย ฉะนั้น การเกิดลูกหนี้ร่วมตาม มาตรา 291 จึงต้องเกิดขึ้นโดยมีนิติกรรมสัญญาที่กำหนดความรับผิดไว้โดยชัดแจ้ง หรือมิฉะนั้นก็ต้องเกิดขึ้นโดยบทบัญญัติของกฎหมายเราจึงอาจสรุปได้ว่า ลูกหนี้ร่วมเกิดขึ้นได้ 2 กรณี คือ 1.กรณีเกิดขึ้นโดยเจตนาหรือข้อตกลงของคู่กรณี 2.กรณีเกิดขึ้นโดยบทบัญญัติของกฎหมาย

2.1.6.1 กรณีเกิดขึ้นโดยเจตนาหรือข้อตกลงของคู่กรณี

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการเกิดขึ้นโดยข้อตกลงหรือสัญญา นี้ ต้องเป็นการกำหนดไว้โดยชัดแจ้งว่าจะรับผิดร่วมกัน หากเพียงแต่ลงชื่อในสัญญาเท่านั้นไม่พอพึงว่าเป็นลูกหนี้ร่วมกัน ทั้งนี้เราจึงต้องพิจารณาข้อความในสัญญา และพิจารณาว่าตามพฤติการณ์แห่งการเข้าทำสัญญาด้วยกันนั้น มีเจตนาผูกพันตนร่วมกันหรือไม่ แต่ไม่ถึงต้องขนาดใช้คำว่า “ข้าพเจ้ายอมเป็นลูกหนี้ร่วมกัน” หรือ “ผูกพันตนร่วมกัน”²⁰ อาจเป็นคำอื่นที่แสดงว่ายอมที่จะรับผิดชอบร่วมกันก็ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1474/2497 การที่ศาลชั้นต้นพิพากษาว่า “ให้โจทก์เสียค่าทนายความในชั้นนี้แทนจำเลยอีก ๖,๐๐๐ บาทด้วย” นั้นเป็นการแสดงชัดว่า จำเลยทุกคนเป็นเจ้าของหนี้

¹⁸ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2(ภาคจบบริบูรณ์) พ.ศ.2478 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2505. (กรุงเทพมหานคร : แสงสุทธิการพิมพ์, 2520), หน้า 1194

¹⁹ มาตรา 290 ถ้าการชำระหนี้เป็นการอันจะแบ่งกันชำระได้ และมีบุคคลหลายคนเป็นลูกหนี้ก็ดี เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ท่านว่าลูกหนี้แต่ละคนจะต้องรับผิดเพียงส่วนเท่าๆกัน และเจ้าหนี้แต่ละคนชอบที่จะได้รับแต่เพียงส่วนเท่าๆกัน

²⁰ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2(ภาคจบบริบูรณ์) พ.ศ.2478 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2505. หน้า 1195.

ร่วมในเงินจำนวนนั้น กรณีต้องตามป.พ.พ.มาตรา 298 หนี้เงินค่าทนายที่ศาลสั่งไว้ในคำพิพากษาให้ ผู้แพ้คดีชำระให้แก่ผู้ชนะคดีนั้น เป็นหนี้ร่วม ลูกหนี้จะเลือกชำระให้แก่เจ้าหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่งก็ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2242/2523 ส.ในนามของบริษัทลูกหนี้กับในนามของห้างหุ้นส่วนจำกัด ส. และในฐานะส่วนตัวได้ทำสัญญาจ้างผู้ขอรับชำระหนี้เป็นทนายแก้ต่างในคดีแพ่ง 2 คดี เป็นเงินค่าจ้างจำนวนหนึ่ง คดีแรกเป็นคดีที่ห้างหุ้นส่วนจำกัด ส. และส. ถูกฟ้องเป็นจำเลย คดีหลังเป็นคดีที่บริษัทลูกหนี้และ ส.ถูกฟ้องเป็นจำเลย ผู้ขอรับชำระหนี้ได้เข้าเป็นทนายความให้บริษัทลูกหนี้ห้างหุ้นส่วนจำกัด ส.และส.ทั้ง 2 คดี จนเสร็จสิ้นแล้ว หนี้ค่าจ้างว่าความจำนวนตามสัญญาดังกล่าวเป็นหนี้อันจะแบ่งกันชำระได้ และมีบุคคลหลายคนเป็นลูกหนี้ คือบริษัทลูกหนี้ห้างหุ้นส่วนจำกัด ส. และ ส. เมื่อไม่ปรากฏว่าได้มีการกำหนดไว้ว่าลูกหนี้ทั้งสามจะต้องรับผิดชอบร่วมกันในจำนวนหนี้ทั้งหมด แต่ได้มีการระบุในสัญญาว่าค่าจ้างว่าความนั้นคิดห้าเปอร์เซ็นต์จากจำนวนทุนทรัพย์ของทั้ง 2 คดี เจตนาของคู่กรณีจึงอาจต้องการคิดค่าจ้างว่าความโดยคำนวณจากทุนทรัพย์ของแต่ละคดี แยกจากกันก็ได้ ถึงแม้จะทำสัญญาจ้างว่าความเป็นฉบับเดียวกันก็ตาม กรณีจึงต้องด้วยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 290 คือลูกหนี้แต่ละคนต้องรับผิดชอบเพียงเป็นส่วนละเท่าๆ กัน

2.1.6.2 กรณีเกิดขึ้นโดยบทบัญญัติของกฎหมาย

กรณีเกิดขึ้นโดยบทบัญญัติของกฎหมายนี้ เป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้บุคคลหลายคนต้องร่วมกันรับผิดชอบในหนี้รายเดียวกัน กล่าวคือกำหนดให้เป็นลูกหนี้ร่วมต่อเจ้าหนี้อันมีผลให้ลูกหนี้เหล่านี้ต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ โดยที่เจ้าหนี้สามารถเรียกให้ลูกหนี้คนใดคนหนึ่งรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ก็ได้ จนกว่าจะได้รับชำระหนี้จนสิ้นเชิง และเนื่องจากการจะเป็นลูกหนี้ร่วมกันได้นั้นจะต้องเป็นการเกิดขึ้นโดยเจตนาของคู่กรณีหรือคู่สัญญาโดยชัดแจ้งเท่านั้น จะสันนิษฐานว่าคู่สัญญาหรือคู่กรณีเป็นลูกหนี้ร่วมกันไม่ได้ ดังนั้นกรณีโดยสภาพแห่งหนี้้นบุคคลจะต้องร่วมรับผิดชอบเพราะการกระทำของตนและบุคคลอื่นที่ได้กระทำร่วมกัน กฎหมายจึงต้องบัญญัติให้บุคคลเหล่านี้เป็นลูกหนี้ร่วม เช่น

(1) กรณีบุคคลหลายคนมีการกระทำร่วมกันแล้วทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นอันเป็นการร่วมกันทำละเมิด ซึ่งโดยลักษณะแล้วจะเห็นว่าบุคคลเหล่านี้ไม่อาจจะตกลงกันโดยชัดแจ้งในการให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกันในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมได้เลย กฎหมายจึงกำหนดให้บุคคลเหล่านี้รับผิดชอบเป็นลูกหนี้ร่วม เช่น มาตรา 432 วรรคแรก

(2) กรณีเจ้าของรวมต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในหนี้อันเกี่ยวกับทรัพย์สินรวมตามมาตรา 1365

(3) กรณีหนี้ที่สามามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกันตามมาตรา 1490

(4) กรณีที่บิดามารดาต้องร่วมกันอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ตามมาตรา 1564

นอกจากนี้ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การที่กฎหมายบัญญัติให้ลูกหนี้หลายคนรับผิดชอบในกรณีอื่นๆ เช่น ในเรื่องนายจ้างร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิด ตามมาตรา 425 ผู้ค้าประกันหลายคนในหนี้รายเดียวต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม ตามมาตรา 682 ผู้ค้าประกันตกลงร่วมรับผิดชอบกับลูกหนี้ ตามมาตรา 691 ลูกหนี้หลายคนในกฎหมายตัวเงินต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อผู้ทรง ตามมาตรา 967 นั้นเป็นลักษณะของการต้องร่วมรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ กล่าวคือ ลูกหนี้หลายคนเหล่านี้ต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ (Joint liable) แต่ในระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเองลูกหนี้หลายคนเหล่านี้ไม่ใช่ลูกหนี้ร่วม ดังจะขอกกล่าวโดยเฉพาะในเรื่อง ลูกหนี้หลายคนในกฎหมายตัวเงินต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อผู้ทรง ตามมาตรา 967 ตามกฎหมายลักษณะตัวเงินอันเป็นเอกเทศสัญญาในหัวข้อต่อไป

2.1.7 ความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป

ในเรื่องลูกหนี้ร่วมนั้น เนื่องจากความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมและความสัมพันธ์ของลูกหนี้ร่วมทั้งต่อเจ้าหนี้และต่อลูกหนี้ด้วยกันเองมีลักษณะที่แตกต่างจากความรับผิดชอบในหนี้ลักษณะอื่นๆ การที่ลูกหนี้หลายคนเป็นลูกหนี้ร่วมหรือไม่จึงมีความสำคัญในแง่ของการที่จะส่งผลถึงความรับผิดชอบและความสัมพันธ์ของลูกหนี้เหล่านั้น ดังนั้นการศึกษาเรื่องความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อทำความเข้าใจหลักการของการเป็นลูกหนี้ร่วมให้ถูกต้อง โดยการศึกษาเรื่องความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมนั้นเราจะแบ่งเป็นสองส่วนคือ ส่วนแรกจะศึกษาในเรื่องความรับผิดชอบที่ลูกหนี้ร่วมมีต่อเจ้าหนี้ว่าระหว่างลูกหนี้ร่วมกับเจ้าหนี้ต้องรับผิดชอบต่อกันอย่างไร การเป็นลูกหนี้ร่วมส่งผลอย่างไรและในส่วนที่สองจะศึกษาว่าลูกหนี้หลายคนในหนี้ร่วมนั้นมีความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเองและมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างไร

2.1.7.1 ความรับผิดชอบและความสัมพันธ์ของลูกหนี้ร่วมต่อเจ้าหนี้

ความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมต่อเจ้าหนี้ ลักษณะของลูกหนี้ร่วมนั้น เมื่อเป็นหนี้อันเดียวกันมีวัตถุประสงค์ต้องปฏิบัติเป็นอย่างเดียวกัน แยกสันปันส่วนไม่ได้ ลูกหนี้จึงต้องมีความผูกพันในหนี้ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวทั้งหมด ไม่สามารถแบ่งแยกได้ โดยลูกหนี้แต่ละคนผูกพันในการชำระหนี้เป็นอย่างเดียวกัน จึงทำให้เกิดผลทางกฎหมาย คือ เจ้าหนี้มีสิทธิเลือกที่จะเรียกชำระหนี้ทั้งหมดจากลูกหนี้คนหนึ่งคนใดก็ได้ โดยเป็นการเลือกโดยอิสระ กล่าวคือ จะใช้สิทธิเลือกที่จะเรียกร้องลูกหนี้บางคน หรืออาจเรียกให้ทุกคนชำระร่วมกันก็ได้ จะเรียกให้ลูกหนี้ร่วมแต่ละคนชำระหนี้ทั้งหมดหรือแต่

เพียงบางส่วนก็ได้ แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินจำนวนหนี้ที่ต้องชำระตามมาตรา 291 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

เมื่อมีการเรียกร้องให้ชำระหนี้ ลูกหนี้ร่วมไม่อาจอ้างถึงการแบ่งแยกหนี้หรือความรับผิดได้ ดังนั้นการเป็นหนี้ร่วมจึงเป็นการป้องกันลูกหนี้จากการที่จะแบ่งแยกหนี้ได้และป้องกันการที่ลูกหนี้อ้างว่าความรับผิดของเขาควรลดลงตามส่วนที่ต้องรับผิดนั้น นอกจากนี้เจ้าหนี้อาจนำคดีมาฟ้องแยกกันให้ทำการชำระหนี้ทั้งหมดจากลูกหนี้หลายคนได้ กล่าวคือ เมื่อเจ้าหนี้ฟ้องลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งให้ทำการชำระหนี้ทั้งหมด และคดียังอยู่ระหว่างการพิจารณา เจ้าหนี้ก็มาฟ้องลูกหนี้ร่วมคนอื่นให้ทำการชำระหนี้รายนี้ การฟ้องของเจ้าหนี้ครั้งนี้ไม่ต้องห้ามที่จะเป็นการฟ้องซ้อนตามมาตรา 173(1) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพราะคดีแรกกับคดีหลังนี้เป็นลูกหนี้หรือจำเลยคนละคนกัน จึงไม่ใช่คู่ความคนเดียวกัน นอกจากนี้แม้เจ้าหนี้จะฟ้องลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งคนใดแล้วและศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลูกหนี้ชำระหนี้ แต่ลูกหนี้ไม่สามารถชำระได้ เจ้าหนี้ก็ยังสามารถฟ้องลูกหนี้ร่วมคนอื่นรับชำระหนี้ได้ไม่เป็นการฟ้องซ้ำตาม มาตรา 148 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เนื่องจากไม่ใช่คู่ความคนเดียวกันเช่นเดียวกันกับกรณีการฟ้องซ้ำ อย่างไรก็ตามหนี้ร่วมทั้งหมดจะระงับไปเมื่อลูกหนี้ร่วมได้ทำการชำระหนี้ทั้งหมด เจ้าหนี้ไม่สามารถนำคดีมาฟ้องลูกหนี้ร่วมคนอื่นได้อีก

ความสัมพันธ์ของลูกหนี้ร่วมต่อเจ้าหนี้ นอกจากในเรื่องความรับผิดในการชำระหนี้แล้วลูกหนี้ร่วมแต่ละคนต้องรับผิดชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้โดยสิ้นเชิงตามที่กล่าวมาแล้ว ลักษณะของการเป็นลูกหนี้ร่วมยังส่งผลถึงข้อความจริงต่างๆที่เกี่ยวกับตัวหนี้ร่วมที่เจ้าหนี้ทำกับลูกหนี้คนหนึ่งคนใด จะมีผลไปถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นหรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นการบอกกล่าวให้ลูกหนี้ชำระหนี้ การปลดหนี้ เจ้าหนี้ผิดนัด หรือการกระทำอื่นๆ หากเป็นกรณีที่มีลูกหนี้เพียงคนเดียว การกระทำหรือการปฏิบัติของเจ้าหนี้ก็ย่อมเป็นผลต่อลูกหนี้คนนั้นเพียงคนเดียว ไม่ว่าจะการกระทำนั้นจะเป็นคุณหรือโทษก็มีผลต่อลูกหนี้โดยตรง แต่ในกรณีของลูกหนี้ร่วมนั้น ปัญหาจะเกิดขึ้นว่า การปฏิบัติของเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งจะมีผลถึงลูกหนี้คนอื่นหรือไม่เพียงใด เนื่องจากลักษณะของหนี้ร่วมนั้นเมื่อมีลูกหนี้ที่ต้องร่วมรับผิดหลายคน เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะบอกกล่าวให้ลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่งชำระหนี้ก็ได้ ดังนั้นหากเจ้าหนี้บอกกล่าวให้ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งชำระหนี้ การบอกกล่าวแก่ลูกหนี้คนหนึ่งของเจ้าหนี้จะมีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆด้วยหรือไม่ และกรณีหากลูกหนี้คนนั้นผิดนัดไม่ชำระหนี้ การผิดนัดของลูกหนี้จะมีผลถึงลูกหนี้คนอื่นๆด้วยหรือไม่ หรือกรณีที่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งขอปฏิบัติชำระหนี้ถูกต้องแล้ว แต่เจ้าหนี้ไม่ยอมรับชำระหนี้ ซึ่งถือได้ว่าเจ้าหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัด เช่นนี้การผิดนัดของเจ้าหนี้จะมีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆหรือไม่ ตลอดจนในเรื่องการปลดหนี้ กรณีหากเจ้าหนี้ได้ทำการปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่ง ลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆจะได้รับการปลดหนี้ด้วยหรือการรับประโยชน์จากการปลดหนี้หรือไม่ เป็นต้น กรณีดังกล่าวนี้อาจแบ่งการปฏิบัติออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

การปฏิบัติที่มีผลร่วมกัน ซึ่งการปฏิบัติในลักษณะนี้ถือว่ามีผลเป็นคุณหรือโทษแก่ลูกหนี้ร่วมคนอื่น ๆ ด้วยอันมีผลร่วมกัน หรือเรียกอีกประการหนึ่งว่า “เหตุผลลักษณะคดี”²¹ ได้ แก่ การชำระหนี้ อันมีบัญญัติไว้ในมาตรา 292 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การปลดหนี้ตามมาตรา 293 การผิดนัดของเจ้าหนี้ตามมาตรา 294 เป็นต้น

การปฏิบัติซึ่งมีผลเฉพาะตัว ถือว่าการปฏิบัติหรือการกระทำอันมีผลเป็นคุณหรือโทษเฉพาะตัวลูกหนี้ผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผลเฉพาะตัวไม่ถือว่ามีผลต่อลูกหนี้ร่วมคนอื่น ๆ หรือเป็น “ผลอันเป็นเรื่องส่วนตัวของลูกหนี้”²² กรณีนี้การปฏิบัติของเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ส่วนใหญ่ นอกจากที่เป็นการปฏิบัติที่มีผลร่วมกันแล้วถือว่าเป็นการปฏิบัติซึ่งมีผลเฉพาะตัวของลูกหนี้ร่วมแต่ละคน ไม่มีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่น ซึ่งมาตรา 295 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า “ข้อความจริงอื่นใด นอกจากที่ระบุไว้ในมาตรา 292 ถึง 294 นั้น เมื่อเป็นเรื่องทำถึงตัวลูกหนี้คนใดก็ยอมเป็นไปเพื่อคุณหรือโทษแต่เฉพาะแก่ลูกหนี้คนนั้น เว้นแต่จะปรากฏว่าขัดกับสภาพแห่งหนี้ตนเอง

ความที่ว่ามานี้ เมื่อจะกล่าวโดยเฉพาะก็คือว่าให้ใช้แก่การให้คำบอกกล่าว การผิดนัด การที่หยิบยกอ้างความผิด การชำระหนี้อันเป็นพันธียแก่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่ง กำหนดอายุ ความ หรือการที่อายุความสะดุดหยุดลง และการที่สิทธิเรียกร้องเคลื่อนกลืนไปกับหนี้สิน”

การกระทำหรือการปฏิบัติที่เป็นการเฉพาะตัวไม่ได้มีเฉพาะเพียงแต่ที่ระบุไว้ในมาตรา 295 วรรค 2 เท่านั้น มาตราดังกล่าวเป็นเพียงการกล่าวไว้เฉพาะบางอย่างเท่านั้น ส่วนหลักที่จะพิจารณาว่าเป็นการเฉพาะตัวหรือไม่นั้นระบุไว้ใน มาตรา 295 วรรค 1 ที่ว่า ข้อความจริงอื่นใด นอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา 292 ถึง 294 แล้วนับเป็นไปเพื่อคุณหรือโทษเฉพาะแก่ลูกหนี้เท่านั้น เท่านั้น เช่น ลูกหนี้ร่วม 3 คนถูกฟ้องคดีร่วมกัน จำเลย 2 คนทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับโจทก์แล้ว ศาลก็จะต้องพิจารณาคดีระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความด้วย เพราะการทำสัญญาประนีประนอมยอมความของลูกหนี้ร่วมมิได้มีผลผูกพันลูกหนี้ร่วมคนอื่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 644/2500 ลูกหนี้ร่วมกัน 3 คน ถูกฟ้องในคดีเดียวกัน สองคนทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับเจ้าหนี้แล้ว การนั้นไม่มีผลถึงลูกหนี้อีกคนหนึ่ง ศาลต้องพิจารณาคดีระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้อีกคนหนึ่งต่อไป

²¹ จิตติ ดิงศภักดิ์ และยล ชีรกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 (พระนคร: โรงพิมพ์ไทยพิทยา, 2503), หน้า 105.

²² จิตติ ดิงศภักดิ์ และยล ชีรกุล, เรื่องเดิม.

2.1.7.2 ความรับผิดชอบและความสัมพันธ์ระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเอง

การที่ลูกหนี้หลายคนเป็นลูกหนี้ร่วม นอกจากจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์และความรับผิดชอบเจ้าหนี้โดยทำนองที่ลูกหนี้ร่วมแต่ละคนต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้จนกว่าเจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้จนสิ้นเชิงซึ่งได้กล่าวมาแล้วนั้น ในการเป็นลูกหนี้ร่วมกันอันต้องพิจารณาในลำดับต่อมาซึ่งจะขาดไปไม่ได้ในการศึกษาเรื่องลูกหนี้ร่วม นั่นคือ ความสัมพันธ์หรือความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเอง เพราะแม้ว่าลูกหนี้ร่วมตกลงร่วมกันรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ โดยเจ้าหนี้สามารถเรียกให้ลูกหนี้แต่ละคนชำระหนี้จนสิ้นเชิงหรือจะเรียกให้ลูกหนี้ร่วมชำระหนี้แต่เพียงบางส่วนก็ได้ตามมาตรา 291 แต่เมื่อมีการชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ไปแล้ว ความสัมพันธ์ของลูกหนี้ร่วมที่ได้ชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ไปแล้วนั้น สามารถใช้สิทธิเรียกร้องได้มากน้อยเพียงไรและลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆจะต้องรับผิดชอบต่อลูกหนี้อย่างไร ซึ่งในเรื่องความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเองนั้น มาตรา 296 บัญญัติว่า “ในระหว่างลูกหนี้ร่วมกันทั้งหลายนั้น ท่านว่าต่างคนต่างต้องรับผิดชอบเป็นส่วนเท่าๆกัน เว้นแต่จะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ถ้าส่วนที่ลูกหนี้ร่วมกันคนใดคนหนึ่งจะพึงชำระหนี้เป็นอันเรียกจากคนนั้นไม่ได้ไซ้ร้ ยังขาดจำนวนอยู่เท่าใดลูกหนี้คนอื่นๆ ซึ่งจำต้องออกส่วนด้วยนั้นก็ต้องรับใช้ แต่ถ้าลูกหนี้ร่วมกันคนใดเจ้าหนี้ได้ปลดให้หลุดพ้นจากหนี้อันร่วมกันนั้นแล้ว ส่วนที่ลูกหนี้คนนั้นจะพึงต้องชำระหนี้ก็ตกเป็นพับแก่เจ้าหนี้ไป”

ความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมระหว่างกันเองตามหลักทั่วไปลูกหนี้ร่วมต้องรับผิดชอบในมูลหนี้คนละเท่าๆกัน เนื่องจากถือว่าลูกหนี้ทั้งหลายนั้นมีความผูกพันในวัตถุแห่งหนี้ร่วมกันเมื่อต้องรับผิดชอบก็ต้องรับผิดชอบเท่าๆกัน เว้นแต่หากกรณีที่มีการตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ซึ่งระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยกันเองนั้นสามารถตกลงในเรื่องความรับผิดชอบเป็นอย่างอื่นได้ หากมีการกำหนดหรือตกลงกันไว้ อย่างไรก็ตามก็ให้เป็นไปตามที่ตกลงกันได้ แต่การตกลงกำหนดความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยกันเองนั้นจะนำไปใช้ยื่นหรือปฏิเสธความรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ไม่ได้ (ตามมาตรา 291)

ในบางกรณีแม้ลูกหนี้หลายคนจะต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อเจ้าหนี้ แต่ในระหว่างลูกหนี้กันเองหาได้มีฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมอันจะแบ่งส่วนกันรับผิดชอบ²³ เช่น ผู้ค้ำประกันซึ่งยอมรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้อย่างลูกหนี้ร่วม เมื่อผู้ค้ำประกันชำระหนี้ไปแล้วก็ยอมไต่เบี่ยเอาจากลูกหนี้ได้โดยสิ้นเชิง หรือผู้รับอาวัลตัวแลกเงินแม้จะต้องร่วมรับผิดชอบต่อผู้ทรงร่วมกับผู้ส่งจ่ายตามมาตรา 967 แต่เมื่อผู้รับอาวัลใช้เงินไปแล้วยอมไต่เบี่ยเอาจากผู้ส่งจ่ายได้ตามมาตรา 940 วรรคสาม

²³ โสภณ รัตนาร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป, หน้า 374.

คำพิพากษาฎีกาที่ 343/2516 จำเลยเป็นผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินให้แก่เจ้าหนี้ โดยโจทก์เป็นผู้รับอาวัลโจทก์ไม่ใช่ลูกหนี้โดยตรง เพียงแต่ต้องรับผิดชอบใช้เงินตามตัวแลกเงินในเมื่อ จำเลยซึ่งเป็นผู้ส่งจ่ายไม่ชำระ ความผูกพันของโจทก์จำเลยซึ่งมีต่อเจ้าหนี้ผู้ทรงตัวแลกเงิน จึงมิใช่ เป็นลูกหนี้ร่วมกันจะต้องรับผิดชอบเป็นส่วนเท่าๆกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 296 แม้มาตรา 967 จะบัญญัติให้ผู้ส่งจ่ายและผู้รับอาวัลต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง ก็เพื่อประโยชน์แก่ผู้ ทรงในอันที่จะว่ากล่าวเรียกเงินตามตัว แต่ในระหว่างผู้ส่งจ่ายกับผู้รับอาวัล ผู้ส่งจ่ายจะต้องชำระเงิน ตามจำนวนที่ระบุในตัวแลกเงินก่อน หากผู้ส่งจ่ายไม่ชำระผู้รับอาวัลจึงต้องรับผิดชอบใช้ให้ เมื่อจำเลย ไม่ชำระเงินตามตัวแลกเงิน และโจทก์ใช้เงินให้เจ้าหนี้ผู้ทรงตัวแลกเงินไปแล้วบางส่วนโดยมีหลักฐาน การชำระหนี้ โจทก์ย่อมได้สิทธิในอันจะไล่เบี้ยเอาแก่จำเลยซึ่งโจทก์ประกันไว้ตามประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 940 วรรคสามโดยหาจำต้องชำระแล้วทั้งหมดหรือถึงกึ่งหนึ่งของจำนวนเงิน ในตัวแลกเงินไม่

นายจ้างซึ่งต้องรับผิดชอบร่วมกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิด แต่ก็ขอขบที่จะได้ ขดใช้จากลูกจ้าง (มาตรา 426) ตัวการต้องรับผิดชอบในผลละเมิดของตัวแทน แต่ก็มีสิทธิไล่เบี้ยเอา กับ ตัวแทนเช่นกัน (มาตรา 426, 427) กรณีที่บิดามารดาหรือผู้อนุบาลร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดของ ผู้เยาว์และผู้วิกลจริต หรือครูบาอาจารย์ นายจ้าง ต้องร่วมรับผิดชอบในการละเมิดของผู้ไร้ ความสามารถ ก็มีสิทธิได้รับการขดใช้เช่นกัน (มาตรา 426, 431)

ดังนั้นเราจึงต้องพิจารณาว่าการเป็นลูกหนี้ร่วมกันในเรื่องความรับผิด ระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยกันนั้นอยู่ภายใต้หลักการอย่างไร หากลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ไปแล้วลูกหนี้ร่วมคนนั้นจะสามารถเรียกให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่นต้องรับผิดชอบตามส่วนที่ต้องรับผิดชอบได้ หรือไม่นั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตาม มาตรา 296 ไม่ได้บัญญัติในเรื่องการรับช่วง สิทธิของเจ้าหนี้ที่มาจากลูกหนี้คนอื่น ๆ เพียงแต่กำหนดความรับผิดระหว่างลูกหนี้ร่วม ด้วยกันเองเท่านั้น อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากหลักการดังกล่าว จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ของ ลูกหนี้ร่วมที่ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้กับลูกหนี้ร่วมคนอื่นเป็นลักษณะของการรับช่วงสิทธิตามมาตรา 229(3) โดยหลักการของการรับช่วงสิทธินั้น กฎหมายจะยอมให้บุคคลที่เข้าใช้หนี้รับช่วงสิทธิได้แต่ เฉพาะผู้มีส่วนได้เสียตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ดังที่ มาตรา 229 บัญญัติว่า “การรับช่วงสิทธิย่อมมี ขึ้นด้วยอำนาจกฎหมาย” ซึ่งกรณีของลูกหนี้ร่วมด้วยกันเองนั้นเป็นกรณีที่บุคคลมีความผูกพันร่วมกับ ผู้อื่น เมื่อลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งชำระหนี้แล้วกฎหมายจึงให้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้มาเรียกเอาจากลูกหนี้ ร่วมคนอื่นได้ โดยผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ ขอขบที่จะใช้สิทธิบรรดาที่เจ้าหนี้มีอยู่เหนือมูลหนี้ร่วมทั้งมี สิทธิในหลักประกันต่างๆของหนี้นั้นได้อีกด้วย เช่น อาจใช้สิทธิเรียกกรองของลูกหนี้ ตามมาตรา 233 หรือสิทธิในการเพิกถอนการชื้อฉล ตามมาตรา 237 เพื่อควบคุมกองทรัพย์สินของลูกหนี้ เป็นต้น

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ลูกหนี้หลายคนที่ต้องรับผิดชอบร่วมกับเจ้าหนี้ แต่ในความสัมพันธ์ระหว่างกันเองไม่ได้อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของการรับช่วงสิทธิ ตามมาตรา 229(3) แต่อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของการใช้สิทธิไต่เบี่ย โดยสามารถเรียกคืนได้เต็มจำนวน กล่าวคือเมื่อลูกหนี้ซึ่งได้ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้แล้วสามารถใช้สิทธิไต่เบี่ยเอากับลูกหนี้คนอื่นได้เต็มจำนวนของมูลหนี้ที่ต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ อันอาจเนื่องมาจากการที่ตนไม่ได้มีความผูกพันในหนี้นั้นโดยตรงแต่ต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้เพื่อประโยชน์ในการเป็นหลักประกันต่อเจ้าหนี้ เช่น ในเรื่องผู้ค้ำประกันตกลงร่วมรับผิดชอบกับลูกหนี้อย่างลูกหนี้ร่วม ตามมาตรา 691 เมื่อผู้ค้ำประกันชำระหนี้ไปแล้วก็สามารถรับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้มาไต่เบี่ยกับลูกหนี้ได้ ตามมาตรา 653 ที่บัญญัติว่า “ผู้ค้ำประกันซึ่งได้ชำระหนี้แล้ว ย่อมมีสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาจากลูกหนี้เพื่อต้นเงินกับดอกเบี้ยและเพื่อการที่ต้องสูญหายหรือเสียหายไปอย่างไรก็ดีเพราะการค้ำประกันนั้น”

กรณีดังกล่าวเห็นได้ว่าแม้ผู้ค้ำประกันจะร่วมรับผิดชอบ แต่ในความรับผิดชอบระหว่างกันเองนั้น ผู้ค้ำประกันยังเป็นผู้ค้ำประกัน ความรับผิดชอบระหว่างผู้ค้ำประกันกับลูกหนี้ชั้นต้นยังมี เพราะผู้ค้ำประกันนั้นไม่ได้รับประโยชน์เลยในการทำสัญญานี้ ส่วนลูกหนี้ชั้นต้นซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์ในสัญญาทั้งหมดจึงต้องรับผิดชอบในมูลหนี้เต็มจำนวน โดยลูกหนี้ชั้นต้นต้องรับผิดชอบเพื่อเงินต้นกับดอกเบี้ยและค่าเสียหายใดๆ ที่ผู้ค้ำประกันต้องเสียไปเพราะการค้ำประกันตามบทบัญญัติข้างต้น

กรณีของกฎหมายตัวเงิน ที่มีลูกหนี้หลายคนและลูกหนี้เหล่านี้ต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ตามมาตรา 967 แต่ในความรับผิดชอบระหว่างกันเองของผู้ส่งจ่าย ผู้รับรอง ผู้สละหลัง ผู้รับประกันอาวัล นั้นไม่มีความผูกพันต่อกันตามหลักของลูกหนี้ร่วมในอันที่ความสัมพันธ์ระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยกันเองนั้นต้องแบ่งความรับผิดชอบ กล่าวคือลูกหนี้ร่วมที่ได้ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้สามารถเรียกให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่นรับผิดชอบตามส่วนโดยอยู่บนพื้นฐานของหลักการรับช่วงสิทธิ แต่ความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินนั้นเกิดขึ้นเมื่อผู้ทรง(เจ้าหนี้)เรียกให้ผู้ลงลายมือชื่อในตัวคนใดคนหนึ่งรับผิดชอบหรือใช้เงิน(ลูกหนี้ตามตัวเงิน) หากผู้ลงลายมือชื่อดังกล่าวได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงอันเป็นเจ้าหนี้ตามตัวเงินแล้วลูกหนี้คนนั้นย่อมเข้าถือเอาตัวจากผู้ทรงและมีสิทธิที่จะเรียกให้ผู้ลงลายมือชื่อที่ผูกพันอยู่แล้วก่อนตน ต้องร่วมรับผิดชอบต่อผู้เข้าถือเอาตัว(ลูกหนี้ที่ใช้เงินตามตัว) ได้เป็นทอดๆไปจนกระทั่งถึงคนสุดท้าย ซึ่งสิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตนต้องรับผิดชอบเป็นทอดๆนี้เรียกว่า “สิทธิไต่เบี่ย”²⁴ ซึ่งคำว่า “ไต่เบี่ย” ตามพจนานุกรมให้คำแปลว่า “เรียกร้องเอาค่าเสียหายเป็นลำดับไปจนถึงที่สุด” ทั้งนี้กฎหมายตัวเงินได้บัญญัติในการใช้สิทธิไต่เบี่ยไว้ในมาตรา 959 และ

²⁴ สหชน รัตนไพจิตร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตัวเงิน,

มาตรา 989 ดังนี้จึงกล่าวได้ว่า ในเรื่องความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินนี้อยู่บนหลักการของการใช้สิทธิไล่เบี่ยซึ่งเป็นสิทธิของลูกหนี้แต่ละคนโดยเฉพาะ การไล่เบี่ยลูกหนี้ผู้ที่ผูกพันอยู่แล้วก่อนตนเป็นการไล่เบี่ยโดยอาศัยสิทธิของเขาเอง มิได้เป็นการรับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้มาเรียกร้องเอากับลูกหนี้คนอื่นดังเช่นหลักการของการรับช่วงสิทธิที่อยู่ในความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป

จากความแตกต่างของความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้หลายคนดังกล่าว แม้ลูกหนี้หลายคนต้องร่วมกันรับผิดชอบเจ้าหนี้ แต่เมื่อในความสัมพันธ์ระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเองนั้นเกิดจากหลักการที่แตกต่างกันจึงเกิดปัญหว่าลูกหนี้หลายคนที่อยู่บนหลักการของการใช้สิทธิไล่เบี่ยนั้นเป็นลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปหรือไม่ กรณีดังกล่าวมีความเห็นที่แตกต่างกันดังนี้

ความเห็นที่หนึ่ง โดยหลักในเรื่องความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยกันเองนั้นต้องรับผิดชอบเป็นส่วนเท่าๆกัน เว้นแต่มีการกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น (มาตรา 296) ซึ่งกรณีของผู้ค้าประกันที่ตกลงรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกับลูกหนี้ตามมาตรา 691 หรือ กรณีความรับผิดชอบลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน เช่น ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง ผู้รับอาวัล เป็นต้น นั้นเป็นข้อยกเว้นที่กำหนดความรับผิดชอบเป็นอย่างอื่นโดยบทบัญญัติของกฎหมาย เมื่อลูกหนี้หลายคนเหล่านี้ต่างก็ต้องร่วมรับผิดชอบเจ้าหนี้โดยสิ้นเชิง ลูกหนี้หลายคนดังกล่าวจึงเป็นลูกหนี้ร่วมตามมาตรา 291²⁵

ความเห็นที่สอง การที่ลักษณะของความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามตัวเงินต้องร่วมกันรับผิดชอบเจ้าหนี้ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 967 วรรคแรกว่า “บรรดาบุคคลผู้ส่งจ่ายก็ดี สลักหลังก็ดี หรือประกันด้วยอาวัลก็ดี ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบผู้ทรง” อันมีลักษณะคล้ายกับการร่วมกันรับผิดชอบลูกหนี้ร่วม เพราะลูกหนี้ทุกคนในตัวเงินต้องผูกพันคดีใช้ให้แก่เจ้าหนี้จนกว่าเจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้จนครบจำนวน และเจ้าหนี้จะเลือกบังคับเอาจากลูกหนี้คนหนึ่งคนใดก็ได้ ลูกหนี้ที่ถูกบังคับจะเลี่ยงความรับผิดชอบโดยให้ไปบังคับเอาจากลูกหนี้ที่ผูกพันอยู่แล้วก่อนตนไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตามลูกหนี้หลายคนเหล่านี้ไม่ใช่ลูกหนี้ร่วมเพราะเมื่อตนได้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แล้ว ลูกหนี้คนนั้นย่อมมีสิทธิไล่เบี่ยผู้ที่ผูกพันอยู่แล้วก่อนตนได้เต็มจำนวนตามที่บุคคลนั้นต้องรับผิดชอบเพื่อความ ผู้ที่ถูกไล่เบี่ยจะอ้างขอรับผิดชอบตามส่วนตามหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมในมาตรา 291 ไม่ได้²⁶ อันเป็นการรับผิดชอบในหนี้ประธานเป็นทอดๆ ไป มิใช่เป็นการร่วมกันรับผิดชอบในหนี้ประธานเดียวอย่างเช่นหลักของลูกหนี้ร่วม

²⁵ วรวิมล เลาลัดคนา, “หลักกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วม,” หน้า 92.

²⁶ สหชน รัตนไพจิตร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตัวเงิน, หน้า 297.

ในความเห็นของผู้เขียนนั้นเห็นว่ากรณีข้อยกเว้นของมาตรา 296 ที่อาจกำหนดความรับผิดของลูกหนี้แตกต่างออกไปโดยไม่จำเป็นต้องรับผิดเป็นส่วนเท่าๆกันนั้น น่าจะเป็นกรณีที่ลูกหนี้ร่วมเหล่านั้นต่างต้องผูกพันในหนี้ร่วมกันในลักษณะที่อาจแบ่งความรับผิดได้ ซึ่งการแบ่งความรับผิดดังกล่าวไม่จำเป็นต้องแบ่งความรับผิดเท่าๆกันเสมอไป เพราะอาจมีข้อเท็จจริงอื่น ๆ ซึ่งอาจทำให้ต้องกำหนดความรับผิดที่แตกต่างกันออกไปเพื่อความยุติธรรม เช่น กรณีที่ลูกหนี้หลายคนร่วมกันทำละเมิด ตามมาตรา 432* ให้ดุลพินิจศาลที่จะกำหนดให้ลูกหนี้ร่วมแต่ละคนรับผิดในส่วนมากน้อยกว่ากันตามพฤติการณ์ที่ได้ความได้หรือกรณีอาจจะเป็นการที่ลูกหนี้ร่วมนั้นได้ตกลงกันโดยสัญญาที่จะให้แบ่งส่วนที่ลูกหนี้ร่วมแต่ละคนต้องรับผิดไม่เท่ากันก็สามารถทำได้เพราะยอมเป็นไปตามเจตนาของคู่สัญญา แต่กรณีการใช้สิทธิไล่เบี้ยนั้นไม่ใช่ความรับผิดระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเองที่จะตกลงเป็นอย่างอื่นได้ เพราะความสัมพันธ์ระหว่างลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินมีลักษณะที่เป็นเจ้าหนี้กับลูกหนี้อันผูกพันกันเป็นทอดๆอยู่แล้ว หรือกรณีของความรับผิดในหนี้ละเมิดของนายจ้างและลูกจ้างตามมาตรา 425 แม้กฎหมายลักษณะละเมิดจะไม่บัญญัติมาตรา 426 ไว้ก็อาจใช้หลักว่าด้วยการรับช่วงสิทธิในมาตรา 229(3) มาใช้บังคับได้ กล่าวคือ แม้ไม่ได้บัญญัติมาตรา 426 ไว้ก็ทำให้ให้นายจ้างและลูกจ้างต้องรับผิดเท่าๆกันตามหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมตาม มาตรา 296 ไม่ ดังนั้นจึงเห็นว่า การพิจารณาว่าลูกหนี้หลายคนเป็นลูกหนี้ร่วมหรือไม่นั้น ลูกหนี้หลายคนเหล่านี้ต้องมีความรับผิดระหว่างกันเองตามมาตรา 296 ด้วย อันเป็นหลักเกณฑ์ของการเป็นลูกหนี้ร่วมอีกประการหนึ่ง

อายุความในการใช้สิทธิเรียกร้องระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยกันเอง

ลูกหนี้ร่วมนั้นโดยหลักจะมีความรับผิดระหว่างกันเองตามมาตรา 296 เมื่อลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แล้วก็รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้มาไล่เบี้ยจากลูกหนี้ร่วมคนอื่น เมื่อเป็นการรับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้มา อายุความในการใช้สิทธิเรียกร้องจึงต้องใช้อายุความของเจ้าหนี้

* มาตรา 432 “ถ้าบุคคลหลายคนก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นโดยร่วมกันทำละเมิด ท่านว่าบุคคลเหล่านั้นจะต้องร่วมกันรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น ความข้อนี้ท่านให้ใช้ได้ตลอดถึงกรณีที่ผู้ใดไม่สามารถสืบรู้ตัวได้แม้ว่าในจำพวกที่ทำละเมิดร่วมกันนั้นคนไหนเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นด้วย

อนึ่งบุคคลผู้ยุงส่งเสริมหรือช่วยเหลือในการกระทำท่านให้ถือว่าเป็นผู้กระทำละเมิดร่วมกันด้วย

ในระหว่างบุคคลทั้งหลายซึ่งต้องรับผิดร่วมกันใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้น ท่านว่าต่างต้องรับผิดเป็นส่วนเท่าๆกัน เว้นแต่โดยพฤติการณ์ ศาลจะวินิจฉัยเป็นประการอื่น”

ที่รับช่วงสิทธิมาด้วย คือ มีกำหนดตามอายุความเดิมตามมูลหนี้เดิมที่เจ้าหนี้มีต่อลูกหนี้ร่วม โดย เจ้าหนี้มีอายุความในการเรียกให้ลูกหนี้ร่วมชำระหนี้เท่าใด ลูกหนี้ผู้รับช่วงสิทธิมาก็มีอายุความในการ เรียกเอาจากลูกหนี้ร่วมคนอื่นเท่านั้น

ส่วนกรณีผู้ค้าประกันที่ตกลงร่วมรับผิดชอบลูกหนี้ตามมาตรา 691 เมื่อผู้ค้าประกันชำระหนี้ไปแล้วและไล่เบี่ยเอาจากลูกหนี้ได้นั้น จะใช้อายุความไล่เบี่ย 10 ปี กรณีแม้หนี้ชั้นต้น จะเกิดจากมูลหนี้อะไรก็ตาม อายุความของหนี้ชั้นต้นย่อมมีกำหนดแตกต่างกันตามลักษณะของมูลหนี้ นั้น อายุความดังกล่าวเป็นข้อต่อสู้ที่ลูกหนี้มีต่อเจ้าหนี้มิใช่มีต่อผู้ค้าประกัน และการที่ผู้ค้าประกันชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แทนลูกหนี้ไปแล้วย่อมทำให้หนี้ระงับไป อายุความของหนี้ชั้นต้นจึงหมดไป คงเหลือหนี้หรือความผูกพันระหว่างลูกหนี้กับผู้ค้าประกันเท่านั้น²⁷ อายุความในการใช้สิทธิไล่เบี่ยนี้จึงเป็นอายุความของผู้ค้าประกันเอง ซึ่ง มาตรา 693 วรรคแรกบัญญัติว่า “ผู้ค้าประกันซึ่งได้ชำระหนี้แล้ว ย่อมมีสิทธิที่จะไล่เบี่ยเอาจากลูกหนี้เพื่อต้นเงินกับดอกเบี้ยและเพื่อการที่ต้องสูญหายหรือเสียหายไปอย่างใด ๆ เพราะการค้ำประกันนั้น

อนึ่ง ผู้ค้าประกันย่อมเข้ารับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้บรรดามีเหนือลูกหนี้ด้วย”

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า มาตรา 693 จึงมีทั้งใหม่และการรับช่วงสิทธิในหนี้เดิม ซึ่งอาจมีผลถึงประกันแห่งหนี้และวิธีการใช้สิทธิไล่เบี่ยตามมาตรา 226²⁸ ด้วย เมื่อไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องอายุความไล่เบี่ยของผู้ค้าประกันไว้ จึงต้องใช้อายุความไล่เบี่ย 10 ปี (มาตรา 193/30) โดยอายุความใช้สิทธิจะเริ่มนับตั้งแต่ครั้งแรกที่อาจบังคับสิทธิเรียกร้องได้ (มาตรา 193/12)

คำพิพากษาฎีกาที่ 449/2501 การที่ธนาคารทำหนังสือรับรองพ่อค้าซึ่งเข้าทำสัญญาส่งของต่อบุคคลที่สามว่า ถ้าพ่อค้านั้นผิดสัญญาประการใด ธนาคารจะรับผิดชอบชดใช้ให้บุคคลที่สามนั้น ถือว่าธนาคารเป็นผู้ค้ำประกัน ฉะนั้น เมื่อธนาคารได้ชำระเงินชดใช้แทนไปแล้ว ย่อมมีสิทธิมาฟ้องไล่เบี่ยเอาต่อพ่อค้าได้ภายในอายุความตามมาตรา 164 กรณีไม่เข้าลักษณะอายุความตาม มาตรา 165(1)

²⁷ ไพโรจน์ วายุภาพ, หมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกา 5241/2538, “คำพิพากษาฎีกาประจำพุทธศักราช 2501” (เนติบัณฑิตสภา 2538) หน้า 2151-2152.

²⁸ จิตติ ดิงศรัทีย, หมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 449/2501, “คำพิพากษาฎีกาประจำพุทธศักราช 2501” (เนติบัณฑิตยสภา 2501) หน้า 526-527.

กรณีที่บุคคลร่วมรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของบุคคลอื่น เช่น กรณีมาตรา 425, 427, 429, 430 เมื่อบุคคลที่ต้องร่วมรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของบุคคลอื่นนั้นชำระค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายแล้ว เขาสามารถมาไล่เบี้ยจากผู้ที่ทำละเมิดได้ แต่กรณีเกิดปัญหาว่าเขาจะสามารถไล่เบี้ยได้ภายในกำหนดอายุความเท่าใดนั้น คำพิพากษาของศาลฎีกาตัดสินให้ใช้อายุความ 10 ปี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 735/2537 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยชักรถยนต์ของโจทก์ในทางการที่จ้างโดยประมาทเดินเลื้อยชนรถของผู้อื่นได้รับความเสียหาย โจทก์จ่ายค่าเสียหายแทนจำเลยไปแล้ว จึงขอทักให้ชดใช้คืนจากจำเลยตามที่กฎหมายกำหนด กรณีเป็นเรื่องนายจ้างซึ่งได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกเพื่อละเมิดอันลูกจ้างได้ทำใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกจ้างชดใช้คืนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 426 ซึ่งไม่มีกฎหมายบัญญัติอายุความไว้เป็นอย่างอื่น จึงมีอายุความสิบปี ตามมาตรา 193/30

อย่างไรก็ตามยังมีความเห็นที่แตกต่างออกไปว่ากรณีนี้น่าจะใช้อายุความตามมูลหนี้เดิม เพราะกรณีนี้เป็นการรับช่วงสิทธิตามมาตรา 229(3) เมื่อใช้หนี้แล้วย่อมรับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้มาไล่เบี้ยแก่ผู้ที่ทำละเมิดด้วย โดยการใช้สิทธิของเจ้าหนี้ ซึ่งผู้ที่ชำระใช้ในนามของตนเองตามมาตรา 226 หาได้มีสิทธิอะไรใหม่เป็นของตนเองไม่ กรณีจึงไม่เกิดหนี้ใหม่ขึ้น อายุความจึงเท่าเดิม ไม่ใช่สิทธิไล่เบี้ยนอกเหนือไปจากสิทธิที่รับช่วงมา จึงไม่ใช้นับอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 164 (มาตรา 193/30 ปัจจุบัน) และไม่ใช้นับอายุความเริ่มต้นใหม่ตั้งแต่วันที่ใช้นั้นเพื่อไล่เบี้ย แม้ว่าการที่ใช้อายุความเดิมนั้นอาจทำให้เกิดปัญหาว่า กว่าที่ผู้ต้องรับผิดชอบร่วมกันในการกระทำละเมิดของผู้อื่นจะชำระหนี้แล้วเข้ารับช่วงสิทธิก็เกินกำหนดอายุความเสียแล้ว แต่เรื่องนี้ก็น่าจะแก้ปัญหาก็ได้โดย นำ ป.วิ.พ.มาตรา 57(3) ให้ศาลหมายเรียกบุคคลภายนอกคดี คือลูกหนี้เดิมเข้ามาในคดีตาม (ก) โดยผู้จะไล่เบี้ยทำคำร้องแสดงว่าตนอาจฟ้องไล่เบี้ยเอาแก่คนภายนอกที่เรียกเข้ามาในคดีได้ ถ้าตนแพ้ความ ผลของมาตรา 57(3) นี้ตามมาตรา 58 ให้ถือว่าผู้ที่เข้ามาเป็นคู่ความนั้นมีสิทธิเสมือนถูกฟ้องเป็นคดีใหม่ ผลก็คือ ตาม มาตรา 193/14 คืออายุความในระหว่างคดีสะดุดหยุดลง ถ้าหากว่ามีการร้องสอดตามมาตรา 57(3) โดยถูกเรียกเข้ามาในคดีอายุความสะดุดหยุดลงจนศาลพิพากษาคดีโดยมีผลตามมาตรา 58 แล้ว อายุความก็จะเปลี่ยนไป กล่าวคือ ตามมาตรา 168 (มาตรา 193/32 ปัจจุบัน) จะกลายเป็นหนี้ที่ตั้งหลักฐานขึ้นโดยคำพิพากษา ซึ่งมีกำหนด 10 ปี²⁹

²⁹ จิตติ ติงศรัทธี, หมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1309/2520, “คำพิพากษาศาลฎีกาประจำพุทธศักราช 2520,” (เนติบัณฑิตยสภา, 2520), หน้า 957.

กรณีลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ความรับผิดชอบระหว่างกันเองของลูกหนี้เหล่านี้อยู่บนพื้นฐานของการใช้สิทธิไล่เบียด การที่ลูกหนี้คนหนึ่งใช้สิทธิไล่เบียดเอากับลูกหนี้ด้วยกันเองเป็นการใช้สิทธิของเขาเอง และในกรณีดังกล่าว กฎหมายลักษณะตัวเงินได้บัญญัติเรื่องอายุความไว้โดยเฉพาะแล้ว โดยบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะตัวเงิน หมวด 5 เรื่องอายุความ ซึ่งบัญญัติไว้ตั้งแต่ มาตรา 1001 ถึงมาตรา 1005 ซึ่งจะขอก้าวโดยละเอียดต่อไป

เห็นได้ว่าแม้จะมีความเห็นที่แตกต่างกันในเฉพาะเรื่องความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเองเท่านั้น เพราะลูกหนี้หลายคนเหล่านี้ก็ต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้โดยสิ้นเชิงอันมีลักษณะตามมาตรา 291 ก็ตาม แต่หากเราถือว่าลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินเหล่านี้เป็นลูกหนี้ร่วมก็จะส่งผลต่อความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนในกฎหมายตัวเงินหลายประการ เช่น ในเรื่องของการปลดหนี้ที่เจ้าหนี้ปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้คนหนึ่งจะมีผลต่อลูกหนี้ร่วมคนอื่นอย่างไร จะเป็นการสอดคล้องกับความมุ่งหมายตามหลักของกฎหมายตัวเงินหรือไม่ เป็นต้น จึงต้องศึกษาในเรื่องของความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินให้ชัดเจนยิ่งขึ้นอันจะขอก้าวในเรื่องนี้ต่อไปในหัวข้อ 2.2

2.1.8 สิทธิ ข้อต่อสู้ และการหลุดพ้นจากความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วม

เนื่องจากความเป็นลูกหนี้ร่วมนั้นอยู่บนพื้นฐานในเรื่องนิติกรรมสัญญาทั่วไป ดังนั้น สิทธิ ข้อต่อสู้ และการหลุดพ้นความรับผิดชอบจึงอยู่ในหลักทั่วไปของเรื่องนี้ เพียงแต่หากเป็นลูกหนี้คนเดียว หรือลูกหนี้หลายคนไม่ได้รับผิดร่วมกัน การปฏิบัติของเจ้าหนี้เกี่ยวกับหนี้หรือการปฏิบัติการต่างๆเกี่ยวกับการชำระหนี้ หรือการใช้สิทธิ การยกข้อต่อสู้ต่างๆ ย่อมมีผลต่อลูกหนี้ผู้นั้นโดยตรงเพียงคนเดียว แต่กรณีของลูกหนี้ร่วมนั้น ปัญหาเกิดขึ้นว่าการปฏิบัติของเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งจะมีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นหรือไม่เพียงใด เพราะกรณีของหนี้ร่วมนั้น การมีผลต่อลูกหนี้ร่วมอีกคนหนึ่งหรือไม่นั้นกระทบต่อ การมีสิทธิ การยกข้อต่อสู้ และการหลุดพ้นจากความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมด้วย เช่น กรณีหนี้ร่วมเจ้าหนี้สามารถบอกกล่าวให้ลูกหนี้ร่วมคนใดชำระหนี้ก็ได้ ปัญหาจึงมีว่าหากเจ้าหนี้บอกกล่าวให้ลูกหนี้คนหนึ่งชำระหนี้แล้ว ลูกหนี้คนนั้นไม่ชำระหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัด การผิดนัดของลูกหนี้ร่วมผู้นั้นจะมีผลต่อลูกหนี้ร่วมคนอื่นหรือไม่ ลูกหนี้ร่วมคนอื่นจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ว่ายังไม่มี การบอกกล่าวแก่ตนได้หรือไม่ ขณะเดียวกันหากลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งขอปฏิบัติการชำระหนี้โดยถูกต้องแล้วแต่เจ้าหนี้ไม่ยอมรับชำระหนี้ เจ้าหนี้จึงตกเป็นผู้ผิดนัดเช่นนี้ การผิดนัดของเจ้าหนี้จะมีผลถึงลูกหนี้ร่วมผู้ไม่ได้ขอปฏิบัติชำระหนี้ด้วยหรือไม่ นอกจากนั้นกรณีที่ลูกหนี้คนหนึ่งชำระหนี้ หรือกระทำการอย่างอื่นซึ่งมีผลเสมือนการชำระหนี้ จะมีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นด้วยหรือไม่ ตลอดจนปัญหาการปลดหนี้ให้ลูกหนี้บางคน หรือเรื่องลูกหนี้บางคนทำผิดเกี่ยวกับการชำระหนี้ เรื่องอายุความเป็นต้น เรื่องเหล่านี้จะมีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นด้วยหรือไม่อย่างไร ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่ากฎหมายประมวลแพ่งและ

พาณิชย์ได้แบ่งการปฏิบัติของเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ร่วมออกเป็นสองพวก คือ การปฏิบัติซึ่งมีผลร่วมกันกับการปฏิบัติซึ่งมีผลเฉพาะตัว การปฏิบัติพวกแรกถือว่ามีคุณหรือเป็นโทษแก่ลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆ ด้วยทุกคน อันเป็น “ผลในทางลักษณะคดี” หรือ “เหตุในลักษณะคดี” ส่วนการปฏิบัติอีกพวกหนึ่งผลเป็นคุณหรือโทษเฉพาะตัวลูกหนี้ผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็น “ผลอันเป็นเรื่องส่วนตัวของลูกหนี้” เพื่อให้เห็นถึงสิทธิข้อต่อผู้ ที่อาจมีผลร่วมกันหรือที่มีผลเป็นการเฉพาะตัวของลูกหนี้ร่วมตามหลักกฎหมาย จึงแยกพิจารณาได้ดังนี้

2.1.8.1 การปฏิบัติซึ่งมีผลร่วมกัน

ในการที่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งปฏิบัติหรือกระทำการซึ่งทำให้มีผลร่วมกันกับลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆ นั้น การที่ต้องมีผลร่วมกันนี้เองที่มักจะทำให้เกิดปัญหาว่าการกระทำอย่างหนึ่งของลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งนั้นมีผลต่อลูกหนี้ร่วมคนอื่นเพียงใด อีกทั้งยังเป็นข้อที่พิจารณาว่าเมื่อลูกหนี้หลายคนต้องผูกพันเป็นลูกหนี้ร่วมแล้ว ลูกหนี้ร่วมทุกคนก็ต้องผูกพันร่วมกันในการกระทำหรือการปฏิบัติของเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่ง ดังนี้

(1) เจ้าหนี้ผิดนัด

มาตรา 294 บัญญัติว่า “การที่เจ้าหนี้ผิดนัดต่อลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งนั้น ย่อมได้เป็นคุณประโยชน์แก่ลูกหนี้คนอื่นๆ ด้วย”

เนื่องจากลูกหนี้มีผลประโยชน์ร่วมกันในการชำระหนี้ เมื่อลูกหนี้คนหนึ่งเสนอขอปฏิบัติชำระหนี้ก็เสมือนกับการขอชำระหนี้แทนลูกหนี้คนอื่นด้วย อีกทั้งยังเป็นการสอดคล้องกับหลักของลูกหนี้ร่วมตามมาตรา 291 ที่ว่าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่งชำระหนี้ได้สิ้นเชิง ดังนั้นถ้าลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่งขอชำระหนี้ แต่เจ้าหนี้ไม่ยอมรับก็ตกเป็นผู้ผิดนัดไม่มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยจากลูกหนี้คนนั้น และลูกหนี้คนอื่นๆ ด้วย³⁰

(2) การชำระหนี้และการกระทำซึ่งมีผลเสมือนการชำระหนี้

มาตรา 292 บัญญัติว่า “การที่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งชำระหนี้นั้น ย่อมได้เป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้คนอื่นๆ ด้วย วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้บังคับแก่การใดๆ อันพึงกระทำแทนการชำระหนี้ วางทรัพย์สินแทนการชำระหนี้และหักกลบลบหนี้ด้วย

³⁰ ไพโรจน์ วายุภาพ คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้, หน้า 236.

ลูกหนี้ร่วมกันคนหนึ่งมีสิทธิเรียกร้องอย่างไร ลูกหนี้คนอื่นๆจะเอาสิทธิอันนั้นไปใช้หักกลบลบหนี้หาได้ไม่”

เนื่องจากกรณีของหนี้ร่วมนั้น ลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่งจะชำระหนี้ก็ได้ เจ้าหนี้มีสิทธิได้รับชำระหนี้จนสิ้นเชิงเพียงครั้งเดียว กล่าวคือเจ้าหนี้ไม่อาจเรียกให้ลูกหนี้ร่วมชำระหนี้เกินมูลหนี้ได้ ดังนั้นเมื่อลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่งชำระหนี้ทั้งหมดให้เจ้าหนี้แล้ว ลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆก็ไม่ต้องชำระหนี้ให้เจ้าหนี้อีก หากลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งชำระหนี้ไปเพียงบางส่วน ลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆก็ต้องรับผิดชอบเพียงส่วนที่เหลือแก่เจ้าหนี้เท่านั้น การชำระหนี้ของลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งจึงมีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆ³¹

การกระทำอย่างอื่นที่ลูกหนี้ร่วมพึงกระทำแทนการชำระหนี้ ก็ย่อมเป็นผลให้หนี้ระงับเช่นเดียวกันกับการชำระหนี้ ดังนั้นหากลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งกระทำการดังกล่าวก็มีผลให้หนี้ระงับไปถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆเช่นกัน เช่น การชำระหนี้ด้วยอย่างอื่นตามมาตรา 321 โดยหลักแล้วหนี้ย่อมระงับด้วยการชำระหนี้แต่หนี้ก็อาจระงับได้ด้วยการวางทรัพย์ การหักกลบลบหนี้ การปลดหนี้ หนี้เคลื่อนกลืนกันและการแปลงหนี้ใหม่ แต่ในเรื่องของการปลดหนี้และหนี้เคลื่อนกลืนกันนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติแยกไว้ในมาตรา 293 และมาตรา 295 วรรคสองซึ่งมีผลแตกต่างออกไปจากบทบัญญัติมาตรา 292

กรณีของการหักกลบลบหนี้ ตามมาตรา 292 วรรค 2 ไม่ว่าจะเป็นการหักกลบลบหนี้กันเพียงบางส่วนหรือทั้งหมด หากลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งได้ใช้สิทธิหักกลบลบหนี้กับเจ้าหนี้แล้ว ผลคือหนี้นั้นระงับไปทั้งหมดหรือบางส่วนแล้วแต่กรณีอันเป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆด้วย แต่หากลูกหนี้ร่วมผู้มีสิทธิเรียกร้องที่สามารถใช้สิทธิหักกลบลบหนี้ต่อเจ้าหนี้ได้นั้นไม่ใช้สิทธิของเขา ก็เป็นเรื่องเฉพาะตัว ลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆไม่สามารถแสดงเจตนาแทนลูกหนี้ผู้ที่มีสิทธิหักกลบลบหนี้ตามมาตรา 292 วรรค 2

ในส่วนของเรื่องแปลงหนี้ใหม่ซึ่งเป็นการทำให้หนี้ระงับวิธีหนึ่ง เช่นเดียวกับการหักกลบลบหนี้ และการปลดหนี้ แต่ในมาตรา 292 มิได้กล่าวถึงเรื่องการแปลงหนี้ใหม่ที่หากมีการแปลงหนี้จะเป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้คนอื่นๆ หรือไม่ดังเช่นการหักกลบลบหนี้ หรือการชำระหนี้ กรณีดังกล่าวมีความเห็นที่แตกต่างกันดังนี้

³¹ โสภณ รัตนากร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป, หน้า 397.

ความเห็นที่หนึ่ง นักกฎหมายส่วนใหญ่ เห็นว่า เมื่อมีการแปลงหนี้ใหม่แล้ว จะมีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นด้วย เนื่องจากกรณีการแปลงหนี้ใหม่เป็นการชำระหนี้ด้วยอย่างอื่น “ลูกหนี้รับภาระเป็นหนี้อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นใหม่ต่อเจ้าหนี้” ตามมาตรา 321 วรรคสอง ดังนั้นหาก เจ้าหนี้ทำสัญญาแปลงหนี้ใหม่กับลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งเนื่องจากการชำระหนี้ชนิดหนึ่ง ผลย่อมมีถึง ลูกหนี้ร่วมคนอื่นด้วยโดยบังคับตามหนี้ใหม่ที่เกิดขึ้น³² หรือเห็นว่าหนี้เดิมที่มีอยู่ระงับไปจะผูกพันตาม หนี้ใหม่ อันเป็นเหตุในลักษณะคดีอีกประการหนึ่งซึ่งมีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นด้วย³³ เพราะลักษณะ ของหนี้ร่วมที่เป็นหนึ่งเดียวกันไม่แบ่งแยกและข้อตกลงดังกล่าวมีผลเป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้ร่วมคน อื่นๆด้วย ตามหลักที่ว่าการกระทำที่จะมีผลต่อบุคคลอื่นได้ก็เฉพาะการกระทำที่เป็นประโยชน์เท่านั้น³⁴

ความเห็นที่สอง เห็นว่า การแปลงหนี้ใหม่จะไม่มีผลผูกพันลูกหนี้ร่วมคนอื่น เพราะไม่ใช่เหตุที่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งจะผูกพันลูกหนี้ร่วมคนอื่นได้ ไม่ใช่กิจการที่ระบุไว้ในมาตรา 292 หรือ มาตรา 295 จึงต้องถือว่าเป็นประโยชน์เฉพาะตัวลูกหนี้ร่วมเท่านั้นตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์มาตรา 295³⁵

ในปัญหานี้ ผู้เขียนเห็นว่า การแปลงหนี้ใหม่เป็นการกระทำอย่างอื่นที่ทำให้ หนี้ระงับ เป็นการกระทำที่มีผลเสมือนเป็นการชำระหนี้อย่างหนึ่งเช่นกัน และเมื่อหนี้ระงับก็ถือว่าเป็น เหตุที่ลูกหนี้ร่วมทุกคนได้ประโยชน์ในการแปลงหนี้ใหม่นี้อันถือเป็นเหตุในลักษณะคดีที่มีผลผูกพัน ลูกหนี้ทุกคน

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 378-379.

³³ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2(ภาคจบบริบูรณ์) พ.ศ.2478 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2505, หน้า 1206.

³⁴ จีต เศรษฐบุตตร. หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้ แก้ไขเพิ่มเติมโดย รศ.ดร.ดาราวพร ถิระวัฒน์, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะ นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), หน้า 210.

³⁵ จิตติ ติงศภักดิ์ หมายเหตุท้ายฎีกาคำพิพากษาฎีกาที่ 3453/2529, “คำพิพากษา ฎีกาประจำพุทธศักราช 2529,”(เนติบัณฑิตยสภา,2529), หน้า 2062.

(3) การปลดหนี้

มาตรา 293 บัญญัติว่า “การปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ร่วมกันคนหนึ่งนั้นย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ลูกหนี้คนอื่น ๆ เพียงเท่าส่วนของลูกหนี้ที่ได้ปลดหนี้ให้ เว้นแต่จะได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่น”

การปลดหนี้เป็นการกระทำของเจ้าหนี้ที่ทำให้หนี้ระงับ ทำให้ลูกหนี้คนนั้นหลุดพ้นจากการชำระหนี้ทั้งหมดและมีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่น ๆ ด้วย แต่ไม่ทำให้หนี้ระงับทั้งหมด คงได้ประโยชน์เพียงเท่าส่วนของลูกหนี้ที่ได้รับการปลดหนี้เท่านั้น เว้นแต่จะตกลงให้เป็นคุณแก่ลูกหนี้ร่วมทุกคน ก็จะทำให้ลูกหนี้ร่วมทุกคนหลุดพ้นจากหนี้ไปทั้งจำนวน³⁶

แต่ตามบทบัญญัติมาตรา 293 กฎหมายบัญญัติถึงกรณีที่เจ้าหนี้ปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่ง ซึ่งมีผลทำให้ลูกหนี้ร่วมคนนั้นหลุดพ้นจากหนี้ ซึ่งการปลดหนี้ให้ลูกหนี้ร่วมเพียงคนเดียวอันทำให้เจ้าหนี้ไม่อาจใช้สิทธิเรียกร้องเอาทั้งลูกหนี้ร่วมผู้ที่ได้รับการปลดหนี้ได้อีก นั้น กรณีมีปัญหาว่าเมื่อเจ้าหนี้ไม่อาจเรียกเอาทั้งลูกหนี้คนดังกล่าวแล้วเจ้าหนี้จะสามารถเรียกเอาทั้งลูกหนี้ร่วมคนอื่นได้หรือไม่ กล่าวคือ ลูกหนี้ร่วมคนอื่น ๆ หลุดพ้นจากหนี้ด้วยหรือไม่ ปัญหานี้เองที่มาตรา 293 ได้กำหนดให้การปลดหนี้มีผลประโยชน์กับลูกหนี้แต่เพียงบางส่วน คือลูกหนี้ร่วมคนอื่นจะได้รับประโยชน์จากหนี้ที่ระงับไปเท่ากับส่วนที่ลูกหนี้ผู้ได้รับการปลดหนี้ต้องรับผิดชอบเท่านั้น ตัวอย่างเช่น ก. ข. และ ค. ร่วมกันกู้เงินจาก ง. 9,000 บาท โดย ก. ข. และ ค. ซึ่งเป็นลูกหนี้ร่วมต้องรับผิดชอบในระหว่างกันเองตามส่วนเท่าๆกันคือคนละ 3,000 บาท แต่กรณีหาก ง. ผู้เป็นเจ้าหนี้ได้ปลดหนี้ให้เฉพาะแต่ ก. คนเดียวเท่านั้น ดังนี้ผลจากการปลดหนี้ของ ง. จะทำให้ ก. หลุดพ้นจากความรับผิดชอบในหนี้ไป ส่วน ข. และ ค. นั้นได้รับประโยชน์จากการที่เจ้าหนี้ปลดหนี้ให้ ก. เท่ากับส่วนที่ ก. ต้องรับผิดชอบ คือจำนวน 3,000 บาท ข. และ ค. คงรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้จำนวน 6,000 บาท เว้นแต่กรณี ง. เจ้าหนี้อาจตกลงให้การปลดหนี้นี้มีผลถึงทุกคนด้วยก็กรณีนี้ทั้งหมดก็ระงับไม่ต้องพิจารณาตามมาตรา 293 อีก

เหตุที่มาตรา 293 บัญญัติเรื่องปลดหนี้ให้มีผลเฉพาะส่วนความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมผู้ที่ได้รับการปลดหนี้ นั้น ก็เพราะการปลดหนี้อาจเป็นการให้เปล่าก็ได้ จึงเป็นเรื่องส่วนตัวระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ผู้ที่ได้รับการปลดหนี้เท่านั้น³⁷ แม้การปลดหนี้จะเป็นผลเฉพาะตัวของลูกหนี้ร่วมคนนั้น แต่การที่ลูกหนี้ร่วมเข้ามาผูกพันในมูลหนี้ร่วมนั้นในความรับผิดชอบระหว่างกันเองของลูกหนี้โดยหลักเป็นความรับผิดชอบตามส่วนเท่าๆกัน เมื่อลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งชำระหนี้ไปแล้วอาจรับช่วงสิทธิเรียก

³⁶ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้, หน้า 237.

³⁷ ไสภณ รัตนากร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป, หน้า 351.

เอาจากลูกหนี้คนอื่นได้ เจ้าหนี้จึงไม่อาจเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ทั้งหมดโดยตัดสิทธิที่จะเรียกเอาจากลูกหนี้ร่วมคนอื่นของเขาได้ ดังนั้นหากเจ้าหนี้ปลดหนี้ให้ลูกหนี้ร่วมคนใด อันมีผลทำให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่นรับช่วงสิทธิมาเรียกเอาจากลูกหนี้ที่ได้รับการปลดหนี้ไม่ได้ เจ้าหนี้จึงไม่อาจได้รับชำระหนี้ในส่วนนั้นจากลูกหนี้ร่วมคนอื่น ดังนั้น หนี้ที่เจ้าหนี้จะมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่นชำระหนี้นั้นก็ ต้องหักหนี้ส่วนของลูกหนี้ที่ได้รับการปลดหนี้เสียก่อน³⁸ จึงจะเป็นไปตามความมุ่งหมายของการปลดหนี้ตามมาตรา 293

2.1.8.2 การปฏิบัติซึ่งมีผลเฉพาะตัวลูกหนี้

ในส่วนของ การปฏิบัติซึ่งมีผลเฉพาะตัวนั้นมีมากมาย อาจกล่าวได้ว่า นอกจากกรณีการปฏิบัติร่วมกันข้างต้นนั้น การอย่างอื่นล้วนถือว่าเป็นการเฉพาะตัวของลูกหนี้ร่วมแต่ละคน ไม่มีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่น ๆ เว้นแต่เป็นการขัดต่อสภาพหนี้ตัวเอง ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 295 วรรคแรกว่า “ข้อความจริงอื่นใด นอกจากที่ระบุไว้ในมาตรา 292 ถึง 295 นั้น เมื่อเป็นเรื่องทำตัวลูกหนี้คนใดก็ย่อมเป็นไปเพื่อคุณและโทษแต่เฉพาะแก่ลูกหนี้คนนั้น เว้นแต่จะปรากฏว่าขัดกับสภาพแห่งหนี้ตัวเอง

ความที่กล่าวมานี้ เมื่อกล่าวโดยเฉพาะก็คือว่าให้ใช้แก่การให้คำบอกกล่าว การผิดนัด การที่หยิบยกอ้างความผิด การชำระหนี้อันเป็นการพันวิสัยแก่ฝ่ายลูกหนี้ร่วมคนหนึ่ง กำหนดอายุความหรืออายุความสะดุดหยุดลง และการที่สิทธิเรียกร้องเคลื่อนกลิ้งไปกับหนี้สิน”

ตามมาตรา 295 ได้กล่าวถึงข้อเท็จจริงไว้ 6 เรื่องด้วยกันได้แก่ การให้คำบอกกล่าว การผิดนัด การที่หยิบยกอ้างความผิด การชำระหนี้อันเป็นการพันวิสัยแก่ฝ่ายลูกหนี้ร่วมคนหนึ่ง กำหนดอายุความหรืออายุความสะดุดหยุดลง และหนี้เคลื่อนกลิ้งกัน คงต้องทำความเข้าใจว่าการปฏิบัติซึ่งมีผลเฉพาะตัวนั้นมีหลายอย่าง แต่มาตรา 295 วรรคสองได้หยิบยกมา 6 เรื่อง เนื่องจากเป็นเรื่องสำคัญ ดังนี้

(1) การให้คำบอกกล่าว

การให้คำบอกกล่าวเป็นการปฏิบัติของเจ้าหนี้ทำให้เกิดผลทางกฎหมายตามหลายประการ เช่น อาจเป็นการเตือนให้ชำระหนี้ในกรณีที่หนี้ที่ไม่ได้กำหนดไว้ตามวันแห่งปฏิทิน (หนี้ไม่มีกำหนดเวลา) ตามมาตรา 204 การบอกกล่าวให้ชำระหนี้ภายในกำหนดเวลาในการบอกเลิกสัญญา ตามมาตรา 384 การบอกกล่าวให้ชำระค่าเช่าก่อนเลิกสัญญาเช่า ตามมาตรา

³⁸ Potheir, A treaties on the Law of Obligation translate by william David

560 บอกกล่าวให้ชำระหนี้ก่อนบังคับจำนอง ตามมาตรา 728 เป็นต้น การให้คำบอกกล่าวนี้หากเจ้าหนี้ได้บอกกล่าวเฉพาะลูกหนี้ร่วมคนใดจะมีผลเฉพาะลูกหนี้ร่วมคนนั้นเท่านั้น เช่น หนี้ไม่มีกำหนดเวลาชำระ ถือว่าถึงกำหนดเวลาชำระทันที เจ้าหนี้เรียกให้ชำระได้โดยพลัน ตามมาตรา 203 เจ้าหนี้ได้บอกกล่าวเตือนให้ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งชำระหนี้แล้วแต่ลูกหนี้ร่วมไม่ชำระ ถือว่าลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัด ตามมาตรา 204 วรรคแรก ฉะนั้นถ้าเจ้าหนี้บอกกล่าวเตือนลูกหนี้ร่วมคนใด ก็มีผลทำให้ลูกหนี้ร่วมคนนั้นเท่านั้นตกเป็นผู้ผิดนัด ส่วนลูกหนี้ที่ไม่ได้รับคำบอกกล่าวหาตกเป็นผู้ผิดนัดไม่ เป็นต้น

(2) การผิดนัด

การผิดนัดในที่นี้หมายถึงกรณีที่ลูกหนี้ผิดนัด เนื่องจากกรณีที่เจ้าหนี้ผิดนัดได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 294 อันเป็นการปฏิบัติของเจ้าหนี้ที่มีผลต่อลูกหนี้ร่วมทุกคน (เหตุในลักษณะคดี) ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ถ้าเจ้าหนี้เตือนให้ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งคนใดชำระหนี้ลูกหนี้คนนั้นไม่ชำระหนี้ เฉพาะแต่ลูกหนี้คนนั้นที่ตกเป็นผู้ผิดนัด ลูกหนี้คนอื่นไม่ตกเป็นผู้ผิดนัดด้วย

การผิดนัดของลูกหนี้อาจก่อให้เกิดผลทางกฎหมายตามมาในเรื่องการชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัย หากลูกหนี้เป็นผู้ผิดนัดแล้วต่อมากการชำระหนี้พันธวิสัยลูกหนี้ผู้ผิดนัดต้องรับผิดชอบในความเสียหายแม้จะเป็นอุบัติเหตุก็ตาม ตามมาตรา 217 แต่หากกรณีลูกหนี้ไม่ได้เป็นผู้ผิดนัดกรณีต้องเป็นไปตามมาตรา 218 และ 219 แล้วแต่กรณี กล่าวคือ หากการชำระหนี้เป็นการพันธวิสัยเพราะพฤติการณ์อันลูกหนี้ต้องรับผิดชอบ ลูกหนี้ก็ต้องรับผิดชอบในหนี้้นั้น ตามมาตรา 218 แต่หากการชำระหนี้เป็นการพันธวิสัยเพราะพฤติการณ์ที่ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบ ลูกหนี้นยอมหลุดพ้นจากการชำระหนี้ ตามมาตรา 219

ฉะนั้นในเรื่องการชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัย กรณีของลูกหนี้ร่วมซึ่งเป็นผู้ผิดนัดต้องบังคับตามมาตรา 217 ส่วนลูกหนี้ที่ไม่ผิดนัดต้องบังคับตามมาตรา 218 และ 219 แล้วแต่กรณี

(3) การหยิบยกอ้างความผิด

การหยิบยกอ้างความผิด เป็นกรณีที่เจ้าหนี้กล่าวอ้างขึ้นว่าลูกหนี้กระทำผิดอย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับการชำระหนี้ หรือเกี่ยวกับทรัพย์สินเป็นวัตถุในการชำระหนี้ เช่น ก. ข. ค. เป็นลูกหนี้ร่วมกันรับจ้างสร้างบ้านให้ ง. ถ้าความชำรุดบกพร่องเกิดจากความผิดของ ก. หรือ ข. หรือ ค. คนใดคนหนึ่ง เช่น หลังกาพังเพราะ ก. เป็นผู้ทำโดยประมาทเดินเล่อแต่เพียงผู้เดียว ก.เท่านั้นที่ ง.

จะหยิบยกขึ้นอ้างเป็นความผิดและเรียกให้รับผิดชอบ³⁹ ผู้ให้ยืมอ้างว่าผู้ยืมใช้ทรัพย์สินโดยมิชอบ ผู้ให้เช่ากล่าวอ้างว่าผู้เช่าทำผิดหน้าที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพย์สินที่เช่า เป็นต้น กรณีเหล่านี้มีผลเป็นการเฉพาะตัวของลูกหนี้ผู้ถูกกล่าวอ้างเท่านั้นหากมีผลไปถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นไม่

(4) การชำระหนี้อันเป็นพันธียทางฝ่ายลูกหนี้ร่วม

กรณีเมื่อลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งไม่สามารถชำระหนี้ได้เพราะการชำระหนี้เป็นพันธียอันเนื่องมาจากพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นภายหลังที่ได้ก่อหนี้และลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ ลูกหนี้คนนั้นก็พ้นอันหลุดพ้นจากการชำระหนี้ ตามมาตรา 219 แต่การหลุดพ้นในการชำระหนี้อันเป็นพันธียของลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งเป็นเหตุอันเนื่องมาจากตัวลูกหนี้ร่วมคนนั้น มิใช่เกิดจากสภาพแห่งหนี้จึงย่อมเป็นคุณแก่ลูกหนี้ร่วมคนนั้นโดยเฉพาะ⁴⁰ ลูกหนี้ร่วมคนอื่นหาหลุดพ้นจากการชำระหนี้ด้วยไม่

(5) กำหนดอายุความหรือการที่อายุความสะดุดหยุดลง

การฟ้องร้องอันมีมูลมาจากสิทธิเรียกร้องนั้นต้องฟ้องภายในกำหนดอายุความ กำหนดอายุความนี้ย่อมเป็นไปเพื่อคุณหรือโทษแก่ลูกหนี้ร่วมแต่ละคนโดยเฉพาะซึ่งแต่ละคนอาจแตกต่างกันได้ อายุความอาจไม่เริ่มนับหรือครบกำหนดพร้อมกันก็ได้ ลูกหนี้แต่ละคนมีสิทธิยกอายุความของตนขึ้นข้อต่อสู้ได้ เพราะแม้ลูกหนี้ร่วมจะต้องรับผิดชอบในหนี้รายเดียวกันร่วมกัน แต่กรณีที่ลูกหนี้บางคนต้องรับผิดชอบตามคำพิพากษาของศาล หรือสัญญาประนีประนอมยอมความด้วย กรณีนี้หากหนี้ร่วมเดิมมีอายุความ 2 ปี ก็จะขยายออกไปอีก 10 ปี ตามมาตรา 193/32^{*} หรือกรณีที่อายุความของแต่ละคนอาจเริ่มนับไม่พร้อมกันเพราะอายุความเริ่มนับแต่เวลาที่อาจบังคับสิทธิเรียกร้อง เจ้าหนี้อาจบังคับสิทธิเรียกร้องเอาจากลูกหนี้ร่วมแต่ละคนไม่พร้อมกัน หรือกรณีอายุความสำหรับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁹ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2(ภาคจบบริบูรณ์) พ.ศ.2478 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2505, หน้า 1210.

⁴⁰ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้, หน้า 238.

* มาตรา 193/32 “สิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้นโดยคำพิพากษาของศาลที่ถึงที่สุด หรือโดยสัญญาประนีประนอมยอมความ ให้มีกำหนดอายุความสิบปี ทั้งนี้ ไม่ว่าสิทธิเรียกร้องเดิมจะมีอายุความเท่าใด”

ลูกหนี้บางคนอาจขยายออกโดยเหตุส่วนตัวของลูกหนี้ เช่น ลูกหนี้เป็นผู้เยาว์ หรือผู้วิกลจริต เป็นคู่สมรสกับเจ้าหนี้ หรือลูกหนี้ถึงแก่กรรม⁴¹

ดังนั้นเมื่ออายุความเป็นเรื่องส่วนตัว คดีของจำเลยหลายคนซึ่งเป็นลูกหนี้ร่วมคนใดขาดอายุความ ศาลจึงยกฟ้องเฉพาะจำเลยคนนั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6807/2537 โจทก์ฟ้องให้จำเลยที่ 3 ผู้รับประกันภัยร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 2 ผู้เอาประกันภัย โดยจำเลยที่ 2 และที่ 3 แต่ละคนต้องชำระหนี้ตามฟ้องให้โจทก์โดยสิ้นเชิงเพียงครั้งเดียว จึงเป็นลูกหนี้ร่วมกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 291 ซึ่งตามมาตรา 295 บัญญัติให้กำหนดอายุความของลูกหนี้ร่วมคนใดก็ยอมเป็นไปเพื่อคุณและโทษแต่เฉพาะแก่ลูกหนี้คนนั้น แม้ฟ้องของโจทก์สำหรับจำเลยที่ 2 ได้ขาดอายุความไปแล้วก็เป็นคุณเฉพาะแก่จำเลยที่ 2 เท่านั้น หากมีผลถึงจำเลยที่ 3 ซึ่งเป็นลูกหนี้ร่วมกับจำเลยที่ 2 ไม่ และการที่คดีขาดอายุความสำหรับจำเลยที่ 2 ก็ไม่ใช่เหตุที่ทำให้หนี้ดังกล่าวระงับไป ดังนั้นจำเลยที่ 3 ซึ่งเป็นผู้รับประกันภัยคำจำเลยยังคงต้องรับผิดชอบโจทก์ตามมาตรา 887

อย่างไรก็ตามจากที่ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ในกรณีของผู้ค้ำประกันที่ตกลงยอมรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมนั้นว่า แม้ผู้ค้ำประกันจะตกลงร่วมรับผิดชอบกับลูกหนี้ร่วมก็ตาม ไม่ทำให้ผู้ค้ำประกันกลายเป็นลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป เพียงแต่มีผลให้เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องต่อผู้ค้ำประกันอันผู้ค้ำประกันไม่สามารถใช้สิทธิเคียงตามมาตรา 688-690 เท่านั้น ผู้ค้ำประกันที่ตกลงรับผิดชอบร่วมกับลูกหนี้ยังคงเป็นผู้ค้ำประกันอยู่ จึงมีสิทธิในฐานะผู้ค้ำประกันในการที่จะยกอายุความของลูกหนี้ขึ้นต่อสู้ได้ตามมาตรา 694 ที่บัญญัติว่า

“นอกจากข้อต่อสู้ซึ่งผู้ค้ำประกันมีต่อเจ้าหนี้ นั้น ท่านว่าผู้ค้ำประกันยังอาจยกข้อต่อสู้ทั้งหลายซึ่งลูกหนี้มีต่อเจ้าหนี้ขึ้นต่อสู้ได้ด้วย”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 247/2541 จำเลยเป็นผู้ค้ำประกัน อ. ต่อโจทก์ แม้จำเลยจะยอมรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม ก็เป็นการยอมรับผิดชอบร่วมกับลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 691 เท่านั้น มิได้ทำให้กลายเป็นลูกหนี้ร่วมเต็มตัวอย่างลูกหนี้ร่วมตามมาตรา 291 จำเลยย่อมมีสิทธิของผู้ค้ำประกันตามมาตรา 694 ที่อาจยกข้อต่อสู้ทั้งหลายซึ่งลูกหนี้ขึ้นต้นมีต่อเจ้าหนี้ขึ้นต่อสู้โจทก์ได้ด้วย

⁴¹ ไสภณ รัตนากร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป, หน้า 356.

กรณีมีปัญหาขัดแย้งกันในเรื่องการยกอายุความขึ้นต่อผู้คดีของลูกหนี้ร่วมหลายคนซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 295 อันเป็นกฎหมายสารบัญญัติ ถือว่าเป็นข้อต่อสู้เฉพาะตัวของลูกหนี้ร่วมคนนั้นเท่านั้น หากลูกหนี้ร่วมเหล่านี้ถูกฟ้องเป็นจำเลยร่วมกัน ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งยกอายุความขึ้นต่อสู้ ไม่ถือว่าลูกหนี้ร่วมอีกคนหนึ่งยกอายุความขึ้นต่อสู้ด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1750/2518 แม้ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งยกอายุความขึ้นต่อสู้ ลูกหนี้ร่วมซึ่งมิได้ยกอายุความขึ้นต่อสู้ ก็ไม่มีสิทธินำพยานเข้าสืบในประเด็นเรื่องอายุความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 480/2506 จำเลยหลายคนเป็นลูกหนี้ร่วมกันต่อโจทก์ แต่จำเลยคนหนึ่งแต่ผู้เดียวเป็นผู้ยกอายุความขึ้นต่อสู้ ศาลจะนำการยกอายุความขึ้นต่อสู้ของจำเลยผู้นั้นมาเป็นมูลฟ้องคดีสำหรับจำเลยอื่นที่ไม่ได้ยกอายุความขึ้นต่อสู้ไม่ได้

ในเรื่องอายุความกฎหมายต้องการให้เป็นกรณีสำหรับลูกหนี้คนใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะเป็นส่วนตัว มิใช่ให้เป็นคุณและเป็นโทษโดยส่วนรวมดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 292 ถึง 294 นั้น ในคดีเรื่องนี้จำเลยที่ 3 แต่ผู้เดียวเป็นผู้ยกอายุความขึ้นต่อสู้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193 ได้บัญญัติไว้ว่า เมื่อไม่ได้ยกอายุความขึ้นต่อสู้ ศาลจะอ้างเอาอายุความมาเป็นมูลยกฟ้องไม่ได้ และเมื่อข้อความจริงนี้ มาตรา 295 บัญญัติให้ทำมาถึงลูกหนี้ร่วมเป็นส่วนตัวเฉพาะคน ศาลฎีกาจึงเห็นว่า ศาลจะนำการยกอายุความขึ้นต่อสู้มิได้ มาตรา 59 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น ว่าโดยหลักแล้ว ท่านก็ห้ามมิให้ถือว่าคู่ความร่วมมือเหล่านั้นแทนซึ่งกันและกัน เมื่อมูลความแห่งคดีนี้เป็นการชำระหนี้ซึ่งมาตรา 295 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติให้แบ่งแยกจากกันดังกล่าวแล้ว จำเลยที่ 1 และที่ 2 จึงไม่อาจได้รับประโยชน์จากคำให้การของจำเลยที่ 3 ได้ ฎีกาโจทก์ข้อนี้ฟังขึ้น

กรณีหากศาลพิพากษาโดยนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 59 และ มาตรา 245 (1) ซึ่งเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติมาปรับแก้คดี ศาลจะถือว่าลูกหนี้ร่วมคนอื่นได้รับประโยชน์ด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5137/2531 โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยโดยรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำละเมิดอันพึงจะต้องชดใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์เป็นเวลานานแล้วและจำเลยที่ 1 ที่ 2 ก็ยกอายุความขึ้นต่อสู้ไว้ ดังนั้น ค่าเสียหายของโจทก์ในส่วนที่เกิน 1 ปี ก่อนวันฟ้อง ย่อมขาดอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 448 แม้จำเลยที่ 4 จะมิได้ยกอายุความขึ้นต่อสู้ แต่มูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ซึ่งไม่อาจแบ่งแยกได้ จำเลยที่ 4 ย่อมได้รับประโยชน์จากข้อต่อสู้ของจำเลยที่ 1 ที่ 2 ด้วย โจทก์ไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในส่วนนี้จากจำเลยที่ 4

คำพิพากษาฎีกาที่ 1311/2539 คดีนี้จำเลยที่ 1 ที่ 3 ถึงที่ 5 เป็นลูกหนี้ร่วมกับจำเลยที่ 2 มูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ สิทธิเรียกร้องของโจทก์ต่อจำเลยทั้งห้าเป็นอย่างเดียวกัน การที่จำเลยที่ 2 ยกอายุความขึ้นต่อสู้ ถือได้ว่าจำเลยที่ 1 ที่ 3 ถึงที่ 5 ซึ่งเป็นลูกหนี้ร่วมได้ยกอายุความขึ้นต่อสู้แล้วเช่นกันแม้จำเลยที่ 1 ที่ 3 ถึงที่ 5 มิได้ฎีกา แต่เมื่อคดีของโจทก์ขาดอายุความ ศาลฎีกาย่อมมีอำนาจพิพากษาให้มีผลถึงจำเลยที่ 1 ที่ 3 ถึงที่ 5 ได้ด้วยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 245 (1), 247

คำพิพากษาฎีกาที่ 5353/2539 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทั้งสิบเอ็ดร่วมกันละเมิดต่อโจทก์ ขอให้ร่วมกันรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ ซึ่งมูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ไม่อาจแบ่งแยกได้ แม้จำเลยที่ 4 ที่ 8 และที่ 9 จะไม่ได้ยกอายุความขึ้นต่อสู้ และจำเลยอื่นมิได้ยื่นคำร้องให้ศาลชี้ขาดเบื้องต้นในปัญหาข้อกฎหมายดังกล่าวก็ได้รับประโยชน์จากข้อต่อสู้และคำร้องขอชี้ขาดเบื้องต้นในปัญหาข้อกฎหมายของจำเลยที่ 3 และที่ 7 ด้วย โดยถือการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคุณร่วมคนหนึ่งเมื่อกระทำไปแล้วย่อมถือว่าได้กระทำแทนคุณอื่นร่วมด้วยตาม ป.วิ.พ. มาตรา 59 (1)

คำพิพากษาฎีกาที่ 2497/2540 จำเลยทั้งสองเป็นลูกหนี้ร่วม มูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ ประกอบกับจำเลยที่ 1 เป็นสมาชิกบัตร จำเลยที่ 2 เป็นสมาชิกบัตรเสริม สิทธิเรียกร้องของโจทก์ต่อจำเลยทั้งสองเป็นอย่างเดียวกัน การที่จำเลยที่ 1 ยกอายุความขึ้นต่อสู้ ถือได้ว่า จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นลูกหนี้ร่วมได้ยกอายุความขึ้นต่อสู้แล้ว เช่นกัน ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 59 (1)

คำพิพากษาฎีกาที่ 2588/2540 โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยทั้งสองร่วมกันชำระหนี้ในมูลละเมิดอันเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ แม้จำเลยที่ 1 จะมีได้ยกอายุความขึ้นต่อสู้แต่จำเลยที่ 2 ผู้เป็นคู่ความร่วมกันได้ให้การต่อสู้ในเรื่องนี้ไว้ การดำเนินกระบวนการพิจารณาซึ่งได้ทำโดยจำเลยที่ 2 ถือว่าได้ทำโดยจำเลยที่ 1 ด้วย ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 59 ที่ศาลพิพากษาให้มีผลถึงจำเลยที่ 1 จึงชอบด้วยกฎหมาย

ปัญหานี้ นักกฎหมายบางท่านเห็นว่า เมื่อกฎหมายสารบัญญัติขัดกับกฎหมายวิธีสบัญญัติ น่าจะต้องถือกฎหมายสารบัญญัติเป็นใหญ่⁴² แต่ในส่วนนักกฎหมายท่านอื่นเห็นว่า อาจจะไม่เปลี่ยนในทางที่ไม่ให้กฎหมายขัดกันก็ได้ กล่าวคือ มาตรา 295 เป็นเรื่องของปัญหาว่าใน

⁴² ธานินทร์ กรัยวิเชียร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2522) หน้า 402.

กรณีที่มีลูกหนี้ร่วมหลายคน การพิจารณาว่าหนี้ของลูกหนี้คนนั้นขาดอายุความแล้วหรือไม่ให้พิจารณาแยกเป็นรายๆไป ส่วนในกรณีของจำเลยร่วมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 59(1) เป็นปัญหาว่าถ้าจำเลยร่วมยกอายุความขึ้นต่อสู้ก็ให้มีผลเสมือนหนึ่งว่าลูกหนี้ร่วมคนอื่นได้ยกข้อต่อสู้ด้วย ถ้าจำเลยไม่ได้ยกอายุความขึ้นต่อสู้และถือไม่ได้ว่าจำเลยยกอายุความขึ้นต่อสู้แล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 59(1) ศาลก็ไม่อาจวินิจฉัยยกฟ้องได้ตามบทบัญญัติมาตรา 193 แต่ถ้าลูกหนี้ร่วมคนใดได้ยกอายุความขึ้นต่อสู้แล้ว ก็ถือว่าจำเลยร่วมคนอื่นได้ยกอายุความขึ้นต่อสู้แล้วเช่นกัน ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 59(1) แต่จำเลยร่วมที่ไม่ได้ยกอายุความขึ้นต่อสู้นั้นจะได้ประโยชน์เพียงใด เป็นอีกปัญหาหนึ่งซึ่งจะต้องพิจารณาตามมาตรา 295 หากอายุความของลูกหนี้ที่ไม่ได้ยกข้อต่อสู้ผิดแผกไปจากข้อต่อสู้ของลูกหนี้ร่วมผู้ยกข้อต่อสู้เรื่องอายุความแล้ว กรณีดังกล่าวจำเลยที่ไม่ได้ยกข้อต่อสู้ก็ไม่นำได้รับประโยชน์ด้วย มิใช่ว่าจำเลยที่ไม่ได้ยกข้อต่อสู้ได้รับประโยชน์จากอายุความของตนซึ่งแตกต่างจากอายุความที่จำเลยอื่นได้ยกข้อต่อสู้ไว้⁴³

ส่วนในเรื่องอายุความสะดุดหยุดลงนั้น มีหลายกรณีด้วยกัน อาจเกิดจากการกระทำของเจ้าหนี้ เช่น เจ้าหนี้นี้ยื่นฟ้องลูกหนี้บางคน หรือกระทำการอย่างอื่นที่มีผลทำนองเดียวกัน หรือการกระทำของลูกหนี้ เช่น ลูกหนี้ร่วมบางคนรับสภาพหนี้ ไม่ว่าจะโดยการทำหนังสือรับรองให้ ใช้เงินให้บางส่วน ส่งดอกเบี้ย หรือให้ประกันซึ่งมีผลให้อายุความสะดุดหยุดลง กรณีเหล่านี้ถือว่าเป็นเรื่องเฉพาะตัวของลูกหนี้ร่วมที่เกี่ยวข้องเท่านั้น

อนึ่งยังมีข้อน่าสังเกตเกี่ยวกับกรณีของผู้ค้ำประกันที่ตกลงร่วมรับผิดชอบตามมาตรา 691 และในกรณีผู้ค้ำประกันหลายคนตามมาตรา 682 ซึ่งผู้ค้ำประกันเหล่านี้มีความรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม อย่างไรก็ดีตามผู้ค้ำประกันเหล่านี้ยังคงมีฐานะเป็นผู้ค้ำประกันอยู่ โดยยังสามารถใช้สิทธิในฐานะผู้ค้ำประกันได้ไม่ว่าจะเป็นการยกข้อต่อสู้ของลูกหนี้ตาม มาตรา 694 เป็นต้น ฉะนั้นเรื่องอายุความสะดุดหยุดลงก็เช่นเดียวกันอันมีกฎหมายในเรื่องผู้ค้ำประกันบัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ตามมาตรา 692 ที่บัญญัติว่า “อายุความสะดุดหยุดลงเป็นโทษแก่ลูกหนี้นั้น ย่อมเป็นโทษแก่ผู้ค้ำประกันด้วย” แม้ผู้ค้ำประกันที่ตกลงร่วมรับผิดชอบกับลูกหนี้ต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมแต่ก็ทำให้ผู้ค้ำประกันตามมาตรา 691 ไม่มีสิทธิเคียงตามมาตรา 689-690 เท่านั้น ฉะนั้นในเรื่องอายุความสะดุดหยุดลงจึงต้องบังคับตามมาตรา 692 กล่าวคือ หากอายุความของลูกหนี้สะดุดหยุดลงก็จะมีผลทำให้อายุความของผู้ค้ำประกันสะดุดหยุดลงด้วย กรณีนี้จะไม่นำมาตรา มาตรา 295 ที่บัญญัติให้เรื่องอายุความ

⁴³ โสภณ รัตนากร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป, หน้า 357.

สะกดหยุดลงมีผลเป็นการเฉพาะตัวลูกหนี้มาใช้บังคับ เพราะในบทบัญญัติในเรื่องค้ำประกันมี
บทบัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว

(6) หนี้เคลื่อนที่กัน

การที่สิทธิเรียกร้องเคลื่อนที่ไปกับหนี้สิน คือการที่สิทธิและความรับผิดชอบ
ในหนี้ตกแก่บุคคลคนเดียวกัน กล่าวคือเจ้าหนี้กลายเป็นลูกหนี้หรือลูกหนี้กลายเป็นเจ้าหนี้ด้วยใน
ขณะเดียวกัน หนี้เคลื่อนที่กันจึงเป็นวิธีการอย่างหนึ่งซึ่งทำให้หนี้ระงับไปตั้งเช่นการชำระหนี้
ทำนองเดียวกับ การชำระหนี้ด้วยอย่างอื่น การปลดหนี้ การหักกลบลบหนี้ กรณีที่หนี้มีลูกหนี้คนเดียว
เมื่อหนี้เคลื่อนที่กันแล้วหนี้อยู่ระงับ กรณีลูกหนี้ร่วม กฎหมายบัญญัติให้เรื่องหนี้เคลื่อนที่กัน
เป็นเรื่องเฉพาะตัวลูกหนี้ร่วมคนนั้นเท่านั้น หนี้ชำระไปสำหรับลูกหนี้ร่วมคนอื่นไม่ การที่ลูกหนี้ร่วม
คนหนึ่งได้รับสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้มา ลูกหนี้ร่วมผู้นั้นมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่น ๆ
ชำระหนี้ตามสิทธิเรียกร้องนั้นได้ แต่อย่างไรก็ดีต้องถือว่าหนี้ส่วนของลูกหนี้ร่วมผู้รับสิทธิเรียกร้องมา
นั้นระงับไป ลูกหนี้ร่วมคนนั้นจะใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่น ๆ ชำระได้เฉพาะในส่วนที่เหลือ
โดยหักส่วนของลูกหนี้ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องออกไป ทำนองเดียวกับการปลดหนี้⁴⁴ แต่อย่างไรก็ตามยังม
ความเห็นที่แตกต่างออกไป คือ ลูกหนี้ร่วมผู้ใช้สิทธิเรียกร้องนั้นสามารถเรียกให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่น ๆ
ชำระหนี้ได้ทั้งหมดเพราะกรณีหนี้เคลื่อนที่กันนี้ลูกหนี้ร่วมคนอื่น ๆ ไม่ได้รับประโยชน์ด้วย เนื่องจาก
หากกฎหมายต้องการให้ลูกหนี้คนอื่น ๆ ได้รับประโยชน์ด้วยเหตุใดจึงไม่บัญญัติตั้ง มาตรา 292 หรือ
มาตรา 293 กลับมาบัญญัติไว้ในมาตรา 295 ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัว⁴⁵

นอกจากกรณีที่บัญญัติไว้ในมาตรา 295 วรรคสองแล้วยังมีกรณีอื่น ๆ ซึ่งต้อง
ถือว่าการปฏิบัติแก่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งจะมีผลเป็นคุณหรือโทษเฉพาะตัวลูกหนี้คนนั้นเท่านั้น กรณี 6
ประการข้างต้น เป็นเพียงตัวอย่างของการปฏิบัติอันมีผลเป็นการเฉพาะตัวของลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งคน
ใด ดังนั้นกรณีอื่น ๆ นอกจาก มาตรา 292 ถึง มาตรา 294 ต้องถือว่าเป็นการเฉพาะตัวของลูกหนี้ร่วม
คนนั้นเท่านั้น ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 295 วรรคหนึ่ง

⁴⁴ ไสภณ รัตนากร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บท
เบ็ดเสร็จทั่วไป, หน้า 358.

⁴⁵ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม
2(ภาคจบบริบูรณ์) พ.ศ.2478 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2505, หน้า 1593.

2.1.8.3 การหลุดพ้นความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วม

โดยปกติตามลักษณะหนี้ทั่วไป เมื่อเกิดหนี้ขึ้นแล้ว หากลูกหนี้ชำระหนี้ให้ถูกต้องตามกฎหมาย หนี้ก็ระงับ แต่หนี้นี้อาจระงับลงได้ด้วยเหตุอื่นซึ่งมีผลทำนองเดียวกับการชำระหนี้อีกหลายประการ เช่น การปลดหนี้ หักกลบบหนี้ แปรหนี้ใหม่ หรือหนี้เคลื่อนที่กัน กรณีเหล่านี้มีผลทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้ ส่วนการวางทรัพย์ของลูกหนี้ ณ สำนักงานวางทรัพย์ แม้จะไม่ใช่ถือว่าเป็นวิธีการชำระหนี้อย่างหนึ่ง แต่ก็ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้เปรียบได้เหมือนกับการกระทำอย่างอื่นทำนองเดียวกับการชำระหนี้เช่นกัน นอกจากนี้ลูกหนี้อาจหลุดพ้นได้ในกรณีอื่นๆ โดยผลของกฎหมายที่ไม่ใช่การชำระหนี้ เช่น หนี้กลายเป็นพันธวิสัยโดยจะโทษลูกหนี้ไม่ได้ ซึ่งมีผลให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากการชำระหนี้ ตามมาตรา 219 หนี้สิ้นสุดลงเพราะเงื่อนไขบังคับหลัง ตามมาตรา 183 วรรคสอง หรือเพราะเงื่อนไขเวลาสิ้นสุดลง ตามมาตรา 191 วรรค 2 หนี้ขาดอายุความ ตามมาตรา 193/10 หนี้สิ้นสุดลงเพราะมีการเลิกสัญญา หรือมีการประนีประนอมยอมความกัน มาตรา 852 และบางกรณีหนี้ก็อาจระงับด้วยเพราะความตายของลูกหนี้หรือเจ้าหนี้ เป็นต้น

ลูกหนี้หลายคนต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ในฐานะลูกหนี้ร่วมนั้น จากที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้นว่า ลูกหนี้ร่วมนั้นอยู่บนพื้นฐานในเรื่องนิติกรรมสัญญาทั่วไป ดังนั้น การหลุดพ้นความรับผิดชอบอยู่ในหลักทั่วไปของเรื่องหนี้ คงมีปัญหาที่ต้องพิจารณาเพียงว่าการหลุดพ้นจากความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งจะมีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นด้วยหรือไม่เพียงใด โดยต้องพิจารณาในเรื่องการปฏิบัติซึ่งมีผลร่วมกัน กับ การปฏิบัติซึ่งมีผลเฉพาะตัว (มาตรา 292 ถึง มาตรา 295) ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

(1) การชำระหนี้และการกระทำอื่นที่มีผลเช่นเดียวกับการชำระหนี้ ตามหลักเรื่องนิติกรรมสัญญาการชำระหนี้เป็นวิธีการที่ทำให้หนี้ระงับที่สำคัญที่สุดและใช้กันมากที่สุด การชำระหนี้มีผลให้หนี้ระงับทั้งส่วนที่เป็นหนี้ประธานและหนี้อุปการณ์ และเป็นกรทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้โดยปกติลูกหนี้จะเป็นผู้ชำระหนี้ เว้นแต่อาจมีบุคคลภายนอกมาชำระหนี้ได้ (มาตรา 314) และถ้าลูกหนี้เจ้าหนี้ตกลงกันว่าจะให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้อย่างใดอย่างหนึ่ง ลูกหนี้จะต้องทำการชำระหนี้ตามที่ตกลงไว้นั้น แต่ถ้าเจ้าหนี้ยอมให้ลูกหนี้ชำระหนี้ด้วยอย่างอื่นแทน ก็ย่อมต้องถือว่าเจ้าหนี้ยอมรับชำระหนี้เป็นอย่างอื่น มีผลเหมือนกับการชำระหนี้เดิมจึงทำให้หนี้เดิมระงับไป ตามมาตรา 321* แต่กรณี ตาม

* มาตรา 321 ถ้าเจ้าหนี้ยอมรับการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนการชำระหนี้ที่ได้ตกลงกันได้ ตกลงกันได้ ทว่าหนี้นั้นก็อันระงับสิ้นไป

ถ้าเพื่อที่จะทำให้พอใจแก่เจ้าหนี้นั้น ลูกหนี้รับภาระเป็นหนี้ได้อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นใหม่ต่อเจ้าหนี้ไซ้ร้ เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ท่านมิให้สันนิษฐานว่าลูกหนี้ได้ก่อนนั้นนั้นแทนการชำระหนี้

มาตรา 321 วรรคสาม การชำระหนี้ด้วยตัวเงินนั้นหนี้จะระงับต่อเมื่อตัวเงินนั้นได้มีการใช้เงินแล้ว ดังนั้นเพียงแต่ออกตัวเงินยังไม่ทำให้หนี้เดิมระงับ เจ้าหนี้สามารถใช้สิทธิเรียกร้องตามหนี้เดิมหรือเรียกร้องตามตัวเงินก็ได้ ซึ่งจะขอกกล่าวในหัวข้อต่อไป

กรณีหนี้ที่มีลูกหนี้หลายคนเป็นลูกหนี้ร่วม หากลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่งชำระหนี้ไปแล้วย่อมมีผลถึงลูกหนี้ร่วมทุกคน เพราะการชำระหนี้เป็นการปฏิบัติซึ่งมีผลร่วมกัน ตามมาตรา 292 ทำให้ลูกหนี้ร่วมทุกคนหลุดพ้นความรับผิดชอบจากหนี้นั้น รวมทั้งการชำระหนี้ด้วยอย่างอื่นตามมาตรา 321 ก็ถือว่าเป็นการชำระหนี้อย่างหนึ่งที่ลูกหนี้ร่วมทำการอันพึงกระทำแทนการชำระหนี้ตามมาตรา 292 จึงมีผลถึงลูกหนี้คนอื่นด้วยเช่นกัน

ไม่ว่าหนี้จะระงับไปโดยการชำระหนี้ของลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่งหรือการกระทำอื่นที่มีผลเช่นเดียวกับการชำระหนี้ทั้งหมดหรือบางส่วน ลูกหนี้ร่วมทุกคนย่อมได้รับประโยชน์เหมือนกันทั้งหมด เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ร่วมชำระหนี้ส่วนที่ระงับไปแล้วได้ ทั้งนี้เป็นไปตามหลักที่บัญญัติในมาตรา 291 ที่ว่า “เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้สิ้นเชิงเพียงครั้งเดียว กล่าวคือ หนี้ที่มีลูกหนี้ร่วมนั้นเปรียบเสมือนหนี้รายเดียวมีลูกหนี้คนเดียว เมื่อลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่งชำระหนี้ไปแล้ว เจ้าหนี้ก็ไม่มีสิทธิที่จะไปเรียกเอาจากลูกหนี้ร่วมไม่ว่าคนใดก็ตามชำระหนี้ในส่วนที่ได้ชำระหนี้ไปแล้วซ้ำอีก

(2) การปลดหนี้ คือการที่เจ้าหนี้ปล่อยให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากภาระหน้าที่ที่จะต้องชำระหนี้ โดยไม่มีค่าตอบแทน เป็นการที่เจ้าหนี้สละสิทธิเรียกร้อง หรือการยกให้โดยเสน่หา หากมีข้อตกลงอื่นหรือมีการให้อะไรเป็นการตอบแทนหรือแลกเปลี่ยนก็ไม่ใช่การปลดหนี้ ดังนั้นการปลดหนี้จึงเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้

วิธีการปลดหนี้ นั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 340 บัญญัติไว้ว่า “ถ้าเจ้าหนี้แสดงเจตนาต่อลูกหนี้ว่าจะปลดหนี้ให้ ท่านว่าหนี้นั้นก็อันระงับสิ้นไป

ถ้าหนี้มีหนังสือเป็นหลักฐาน การปลดหนี้ก็ต้องทำเป็นหนังสือด้วย หรือต้องเวนคืนเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้ให้แก่ลูกหนี้ หรือขีดฆ่าเอกสารนั้นเสีย”

กล่าวคือการปลดหนี้เจ้าหนี้ต้องแสดงเจตนาต่อลูกหนี้และกรณีหากหนี้มีหลักฐานเป็นหนังสือ การปลดหนี้ต้องมีหลักฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ (1) การทำเป็นหนังสือ (2) เวนคืนเอกสาร (3) ขีดฆ่าเอกสาร

ถ้าชำระหนี้ด้วยออก - ด้วยโอน - หรือด้วยสลักหลังตัวเงินหรือประทวนสินค้า ท่านว่าหนี้นั้นจะระงับสิ้นไปต่อเมื่อตัวเงินหรือประทวนสินค้าได้ใช้เงินแล้ว

การปลดหนี้เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้หนี้ระงับโดยมิใช่การชำระหนี้ เมื่อมีการปลดหนี้ ลูกหนี้ก็จะหลุดพ้นจากหนี้ไปโดยสิ้นเชิงโดยผลของกฎหมาย การปลดหนี้เป็นการทำให้หนี้ระงับ เสมือนได้มีการชำระหนี้แล้ว จึงเป็นการระงับทั้งหนี้ประธานและหนี้อุปกรณ์ แต่การปลดหนี้อาจปลด แต่เพียงบางส่วนก็ได้ ซึ่งจะทำให้หนี้ระงับไปเฉพาะส่วนที่ปลดหนี้ ยังมีผลทำให้ลูกหนี้ต้องชำระหนี้ใน ส่วนที่ไม่ได้ปลดหนี้ต่อไป

กรณีของลูกหนี้ร่วมนั้น ถ้าเจ้าหนี้ปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่ง ผลจะทำให้หนี้ ระงับทั้งหมดหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่าเป็นการปลดหนี้ อย่างไร หากเป็นการปลดหนี้โดยแท้ (real release) โดยเจ้าหนี้ประสงค์ให้หนี้ระงับไปทั้งหมด หนี้จะระงับไปถึงลูกหนี้ทุกคน แต่ถ้าเป็นการปลดหนี้ เฉพาะตัวลูกหนี้ (personal discharge)⁴⁶ ซึ่งเป็นการแสดงเจตนาว่าเจ้าหนี้ประสงค์จะไม่ต้องการ บังคับชำระหนี้จากลูกหนี้คนหนึ่งคนใดโดยเฉพาะ การปลดหนี้จะเป็นประโยชน์ต่อลูกหนี้ร่วมคนอื่น เพียงเฉพาะส่วนของลูกหนี้ที่ได้รับการปลดหนี้ เจ้าหนี้ยังสามารถเรียกให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่นชำระหนี้ เพียงเท่าจำนวนที่หักออกจากส่วนของลูกหนี้ที่ปลดหนี้ให้ได้ต่อไป

ดังนั้นในกรณีการหลุดพ้นความรับผิดของลูกหนี้ร่วมโดยการปลดหนี้ นั้นหากกรณี เป็นการปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งจะถือว่าเป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้คนอื่น ๆ เพียงเท่าส่วนของ ลูกหนี้ที่ได้ปลดให้ ตามมาตรา 293 ลูกหนี้ร่วมคนอื่นยังคงต้องผูกพันในการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้อยู่ หาก ทำให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่นหลุดพ้นจากความรับผิดในหนี้ทั้งหมดด้วยไม่ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่อง การปฏิบัติซึ่งมีผลร่วมกัน

(3) การหักกลบลบหนี้ การหักกลบลบหนี้เป็นเรื่องที่ลูกหนี้เจ้าหนี้ต่างเป็นหนี้ซึ่งต้อง ชำระให้แก่กันและกัน ลูกหนี้และเจ้าหนี้ได้ตกลงหักกลบลบหนี้กัน เช่นนี้ยอมทำให้หนี้ระงับไปทั้งหมด หรือแต่บางส่วนตามมาตรา 341 วรรค 1 ที่บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลสองคนต่างมีความผูกพันซึ่งกันและ กันโดยมูลหนี้อันมีวัตถุเดียวกัน และหนี้ทั้งสองรายนั้นถึงกำหนดจะชำระไซ้ ท่านว่าลูกหนี้ฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งยอมจะหลุดพ้นจากหนี้ของตนด้วยการหักกลบลบหนี้ได้เพียงเท่าจำนวนที่ตรงกันในมูลหนี้ ทั้งสองฝ่ายนั้น เว้นแต่สภาพแห่งหนี้ฝ่ายหนึ่งจะไม่เปิดช่องให้หักกลบลบหนี้กันได้.....”

การหักกลบลบหนี้มีผลเสมือนการชำระหนี้ แต่กรณีลูกหนี้จะหลุดพ้นจากหนี้เพียงใด นั้นต้องพิจารณาจากหนี้ของทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ หากหนี้ของทั้งสองฝ่ายมีจำนวนเท่ากัน เมื่อหัก กลบลบหนี้กันแล้ว ทั้งสองฝ่ายต่างก็หลุดพ้นจากความรับผิดทั้งหมด ถ้าหนี้ของสองฝ่ายไม่เท่ากัน

⁴⁶ โสภณ รัตนากร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บท เบ็ดเสร็จทั่วไป, หน้า 449.

ฝ่ายที่เป็นหนี้น้อยกว่าก็เป็นอันหลุดพ้นไปโดยสิ้นเชิง ฝ่ายที่เป็นหนี้มากกว่าก็คงหลุดพ้นเพียงจำนวนที่หักกลบลบหนี้กัน ยังคงต้องชำระส่วนที่เหลือต่อไป

กรณีของลูกหนี้ร่วม ตามที่กล่าวมาแล้วว่า การหักกลบลบหนี้ ตามมาตรา 292 วรรคแรก ไม่ว่าจะเป็นการหักกลบลบหนี้กันเพียงบางส่วนหรือทั้งหมด หากลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งได้ใช้สิทธิหักกลบลบหนี้กับเจ้าหนี้แล้ว ผลคือหนี้นั้นระงับไปทั้งหมดหรือบางส่วนแล้วแต่กรณีอันเป็นประโยชน์ต่อแก่ลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆด้วย ทำให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆหลุดพ้นจากหนี้ที่ได้หักกลบลบหนี้เช่นเดียวกับลูกหนี้ร่วมผู้ใช้สิทธิหักกลบลบหนี้กับเจ้าหนี้ แต่หากลูกหนี้ร่วมผู้มีสิทธิเรียกร้องที่สามารถใช้สิทธิหักกลบลบหนี้ต่อเจ้าหนี้ได้นั้นไม่ใช้สิทธิของเขา ก็เป็นเรื่องเฉพาะตัว ลูกหนี้ร่วมคนอื่นไม่สามารถแสดงเจตนาแทนลูกหนี้ผู้ใช้สิทธิหักกลบลบหนี้ตามมาตรา 292 วรรค 2 เหตุเพราะลูกหนี้ร่วมผู้มีสิทธิเรียกร้องต่อเจ้าหนี้ดังกล่าวอยู่ในอีกฐานะหนึ่ง นั่นคือ การเป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ในมูลหนี้ร่วม ลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆแม้เป็นลูกหนี้ร่วมด้วยกันก็ไม่มีฐานะเป็นเจ้าหนี้เช่นเดียวกับลูกหนี้ผู้มีสิทธิเรียกร้องต่อเจ้าหนี้ การที่ลูกหนี้ผู้มีสิทธิเรียกร้องจะใช้สิทธิหักกลบลบหนี้หรือไม่ก็เป็นเรื่องส่วนตัวหรือสิทธิส่วนตัวของลูกหนี้ร่วมผู้มีสิทธิเรียกร้องนั้น ลูกหนี้ร่วมคนอื่นไม่อาจเข้ามาเกี่ยวข้องได้ และการที่จะขอหักกลบลบหนี้ได้ตามมาตรา 342 ก็มีแต่ผู้เป็นเจ้าหนี้เท่านั้น ผู้อื่นซึ่งไม่ใช่เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิแสดงเจตนาหักกลบลบหนี้แทน กฎหมายบัญญัติให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่นได้รับผลประโยชน์ในกรณีที่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งได้ใช้สิทธิหักกลบลบหนี้แล้ว หากลูกหนี้ร่วมผู้มีสิทธิเรียกร้องไม่ใช่สิทธิ ลูกหนี้ร่วมจะใช้สิทธิของตนและกันไม่ได้ แต่เมื่อใดที่ลูกหนี้ร่วมดังกล่าวได้ใช้สิทธิหักกลบลบหนี้ ลูกหนี้ร่วมคนอื่นจะได้ประโยชน์แก่การนั้นด้วย⁴⁷

(4) การแปลงหนี้ใหม่ การแปลงหนี้ใหม่เป็นการที่คู่กรณีได้ตกลงให้หนี้ระงับและบังคับตามหนี้ที่ตกลงกันใหม่ โดยมีการเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหนี้ กล่าวคือ มีการเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ เปลี่ยนตัวลูกหนี้ หรือเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นวัตถุแห่งหนี้ เป็นต้น ซึ่งมีผลทำให้หนี้เดิมระงับ เกิดหนี้ใหม่ขึ้น กรณีจึงอาจกล่าวได้ว่า การแปลงหนี้ใหม่จะมีผลทำให้หนี้เดิมระงับก็เฉพาะกรณีเกิดหนี้ใหม่แทนที่เท่านั้น ถ้าหนี้ใหม่ไม่เกิดขึ้นกรณีจะไม่ใช่การแปลงหนี้ใหม่ ซึ่งทำให้แตกต่างจากการปลดหนี้และหักกลบลบหนี้ และการแปลงหนี้ใหม่นี้เป็นเรื่องของสัญญา มิใช่การแสดงเจตนาฝ่ายเดียว⁴⁸

⁴⁷ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 (ภาคจบบริบูรณ์) พ.ศ.2478 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2505, หน้า 1203.

⁴⁸ ไสภณ รัตนากร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป, หน้า 472.

การแปลงหนี้ใหม่มีผลให้หนี้เดิมระงับไปทำนองเดียวกับการชำระหนี้ และมีผลทำให้หนี้ประธานและหนี้อุปกรณในหนี้เดิมระงับไปด้วย ดังนั้น กรณีหนี้ร่วม การที่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งได้ทำสัญญาแปลงหนี้ใหม่กับเจ้าหนี้ ก็จะมีผลให้หนี้เดิมระงับไปถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆ ด้วย เป็นการกระทำที่มีผลเสมือนเป็นการชำระหนี้อย่างหนึ่งเช่นกัน และเมื่อหนี้ระงับก็ถือว่าเป็นเหตุที่ลูกหนี้ร่วมทุกคนได้ประโยชน์ในการแปลงหนี้ใหม่นี้ อันถือเป็นเหตุในลักษณะคดีที่มีผลผูกพันลูกหนี้ทุกคน ตามมาตรา 292 ที่บัญญัติว่า “การที่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งชำระหนี้นั้น ย่อมได้เป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆ ด้วย วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้บังคับแก่การใดๆ อันพึงกระทำแทนการชำระหนี้ด้วย.....”

ดังนั้นเมื่อมีลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งทำสัญญาแปลงหนี้ใหม่ในหนี้ร่วมกับเจ้าหนี้ ก็มีผลทำให้ลูกหนี้คนอื่นๆ หลุดพ้นจากหนี้ร่วมนั้นด้วย ส่วนลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆ จะต้องรับผิดชอบตามหนี้ใหม่ด้วยหรือไม่ ก็ขึ้นกับว่าได้ผูกพันตนยอมเข้ารับผิดในหนี้ใหม่หรือไม่อันต้องพิจารณาตามหนี้ใหม่ต่อไป

(5) หนี้เกลื่อนกลืนกัน เมื่อใดที่สิทธิ (สิทธิเรียกร้อง) และหนี้ (หน้าที่) ตกมาอยู่ในมือของคนเดียวกัน ผลจะกลายเป็นว่าบุคคลนั้นจะมีฐานะเป็นทั้งเจ้าหนี้และลูกหนี้ตนเอง ซึ่งโดยหลักกฎหมายแล้วบุคคลจะเป็นทั้งเจ้าหนี้และลูกหนี้ในมูลหนี้เดียวกันไม่ได้ กรณีเช่นนี้กฎหมายจึงให้ถือว่าหนี้ระงับไป โดยถือว่าหนี้เกลื่อนกลืนกันไปกลับสิทธิแล้ว หนี้เกลื่อนกลืนกันจึงเป็นเรื่องฐานะสองอย่างเกิดขึ้นในตัวบุคคลคนเดียวและลงข้างซึ่งกันและกัน ทำให้ฐานะทั้งสองสิ้นไป⁴⁹ ดังนั้นลูกหนี้จึงหลุดพ้นจากความรับผิดในหนี้นั้น ตามที่มาตรา 353 บัญญัติไว้ว่า “ถ้าสิทธิและความรับผิดในหนี้รายใดตกอยู่แก่บุคคลเดียวกัน ท่านว่าหนี้รายนั้นเป็นอันระงับสิ้นไป”

หนี้เกลื่อนกลืนกันมีผลทันทีที่สิทธิและความรับผิดในหนี้รายเดียวกันตกแก่บุคคลเดียวกัน โดยไม่ต้องมีการแสดงเจตนาหรือตกลงกันเลย เพราะเป็นผลที่เกิดขึ้นตามกฎหมาย หนี้ระงับในกรณีนี้ เป็นการระงับทั้งหนี้ประธานและหนี้อุปกรณ เช่น จำนำ จำนอง และค้ำประกันก็ระงับไปด้วยตรงกันข้ามหากหนี้อุปกรณระงับไปเพราะเกลื่อนกลืนกัน หากทำให้หนี้ประธานระงับไปไม่ เพราะหนี้ประธานไม่ได้ขึ้นอยู่กับหนี้อุปกรณ

บางกรณีหนี้เกลื่อนกลืนกันหาได้ทำให้หนี้ระงับไปทั้งหมด หรือระงับไปทุกกรณีไม่ เช่น กรณีของกฎหมายตัวเงินซึ่งมีข้อยกเว้นมิให้หนี้เกลื่อนกลืนกัน หนี้ตามกฎหมายตัวเงินก็ไม่ระงับ หรือ กรณีเจ้าหนี้รับมรดกของลูกหนี้ร่วมบางคน หรือลูกหนี้ร่วมบางคนรับมรดกของเจ้าหนี้ กรณีดังกล่าว ในเรื่องความรับผิดของลูกหนี้ร่วมนั้น หนี้เกลื่อนกลืนกันเฉพาะหนี้หรือสิทธิในส่วนของลูกหนี้ร่วมคนนั้นเท่านั้น หนี้ส่วนของลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆ ก็ยังคงมีอยู่ต่อไป ถือเป็นเรื่องการปฏิบัติซึ่งมี

⁴⁹ ไสภณ รัตนากร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป, หน้า 497.

ผลเป็นการเฉพาะตัว ตามมาตรา 295 ดังนั้นการที่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งได้สิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้มา อันทำให้หนี้เคลื่อนกลืนกันไป จะทำให้ลูกหนี้ร่วมคนนั้นหลุดพ้นจากหนี้ร่วมนั้น ส่วนลูกหนี้ร่วมคนอื่น หาหลุดพ้นจากหนี้ร่วมด้วยไม่

(6) การหลุดพ้นความรับผิดกรณีอื่นๆของลูกหนี้ร่วมซึ่งมีผลเป็นการเฉพาะตัว นอกเหนือจากที่ได้กล่าวมาข้างต้น หนี้อาจจะสิ้นสุดลง ไม่อาจบังคับได้โดยผลของกฎหมาย เช่น หนี้กลายเป็นพันธวิสัยโดยจะโทษลูกหนี้ไม่ได้ ซึ่งมีผลให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากการชำระหนี้ ตามมาตรา 219 หนี้สิ้นสุดลงเพราะเงื่อนไขบังคับหลัง ตามมาตรา 183 วรรคสอง หรือเพราะเงื่อนไขเวลาสิ้นสุดลง ตามมาตรา 191 วรรค 2 หนี้สิ้นสุดลงเพราะมีการเลิกสัญญา หรือมีการประนีประนอมยอมความกัน มาตรา 852 และบางกรณีหนี้อาจจะบังคับด้วยเพราะความตายของลูกหนี้หรือเจ้าหนี้ เป็นต้น กรณีเหล่านี้การหลุดพ้นความรับผิดของลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวของลูกหนี้คนนั้นเท่านั้น ไม่มีผลไปถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่น อันเป็นตามบทบัญญัติเรื่องลูกหนี้ร่วม มาตรา 295

ในเรื่องสัญญาประนีประนอมยอมความกันระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ร่วมบางคน แม้กรณีจะเป็นการทำให้หนี้เดิมระงับ เกิดหนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความขึ้น แต่กรณีนี้เห็นว่าการทำสัญญาประนีประนอมดังกล่าวเป็นเพียงการระงับข้อพิพาทระหว่างลูกหนี้ร่วมผู้ที่ทำสัญญากับเจ้าหนี้เท่านั้น ยังไม่ได้เป็นการชำระหนี้แต่ประการใด จึงไม่ใช่กรณีตามมาตรา 292 และเจ้าหนี้ยังไม่ได้ทำการปลดหนี้ หรือกรณีอื่นใด ตามมาตรา 292 - มาตรา 294 ดังนั้นการที่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับเจ้าหนี้จึงเป็นไปตาม มาตรา 295 คือเป็นผลเฉพาะตัวลูกหนี้คนนั้นเท่านั้น ทำให้ลูกหนี้ร่วมคนนั้นหลุดพ้นจากหนี้เดิม แล้วต้องรับผิดในหนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ แต่การหลุดพ้นดังกล่าวไม่มีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่น ลูกหนี้ร่วมคนอื่นยังคงต้องรับผิดตามหนี้เดิมต่อไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 644/2500 ลูกหนี้ร่วมกัน 3 คน ถูกฟ้องในคดีเดียวกัน สองคน ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับเจ้าหนี้แล้ว การนั้นไม่มีผลถึงลูกหนี้อีกคนหนึ่ง ศาลต้องพิจารณาคดีระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้อีกคนหนึ่งต่อไป

อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่า ในเรื่องละเมิดที่นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดกับลูกหนี้ ตามมาตรา 425 นั้น หากลูกหนี้ (ผู้ทำละเมิด) ไปทำสัญญาประนีประนอมกับเจ้าหนี้ (ผู้ถูกละเมิด) โดยนายจ้างไม่รู้เห็นยินยอมด้วย กรณีนี้จะทำให้นายจ้างหลุดพ้นจากความรับผิดในหนี้ละเมิดตาม มาตรา 425 มีคำพิพากษาศาลฎีกาวางหลักเรื่องนี้ไว้ดังนี้

* โปรดดู หัวข้อ 2.1.8.2 การปฏิบัติซึ่งมีผลเฉพาะตัวลูกหนี้ (6) หนี้เคลื่อนกลืนกัน

คำพิพากษาฎีกาที่ 601/2507 (ประชุมใหญ่) โจทก์ฟ้องว่า จำเลยที่ 1 ทรัพย์นิตของจำเลยที่ 1 ผู้เป็นนายจ้างในทางการที่จ้างโดยประมาทเลินเล่อ ชนโจทก์บาดเจ็บ ขอให้จำเลยทั้งสองใช้ค่าเสียหาย 99,000 บาท ได้ความว่า ก่อนฟ้องคดีนี้ โจทก์กับจำเลยที่ 2 ได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน โดยโจทก์ยอมรับค่าเสียหายในมูลละเมิดนี้ 4,000 บาท ดังนี้ สิทธิของโจทก์ที่จะเรียกร้องให้จำเลยที่ 1 ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในมูลละเมิดนั้นย่อมระงับสิ้นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 852 คงมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้จำเลยที่ 2 ชำระหนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความเท่านั้น จะมาฟ้องให้รับผิดชอบละเมิดเช่นนี้อีกไม่ได้ ส่วนจำเลยที่ 1 นั้น โดยตนเองมิได้กระทำละเมิดต่อโจทก์ หากแต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 บัญญัติให้ต้องร่วมรับผิดในผลแห่งละเมิดในฐานะที่เป็นนายจ้าง เมื่อหนี้ในมูลละเมิดในกรณีนี้ได้ระงับสิ้นไปดังกล่าวแล้ว ความรับผิดของจำเลยที่ 1 ก็ย่อมระงับสิ้นไปด้วย โจทก์จึงฟ้องเรียกร้องให้จำเลยที่ 1 ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ในผลแห่งการละเมิดของจำเลยที่ 2 นั้นอีกไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 380/2530 การที่จำเลยที่ 1 ลูกจ้างกระทำในทางการที่จ้างของจำเลยที่ 2 ที่ 3 ทรัพย์นิตโดยประมาทชนรถโจทก์ที่ 2 เสียหายแล้วได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ยอมรับผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ที่ 2 ย่อมทำให้สิทธิเรียกร้องในมูลละเมิดระงับไป และทำให้ได้สิทธิตามที่แสดงไว้ในสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น โจทก์ที่ 2 จึงไม่มีอำนาจฟ้องให้จำเลยที่ 1 รับผิดโดยอาศัยมูลละเมิดและทำให้ความรับผิดของจำเลยที่ 2 ที่ 3 ที่จะต้องร่วมรับผิดกับจำเลยที่ 1 ในฐานะนายจ้างระงับไปด้วย

จำเลยที่ 1 ยังมีได้ชำระค่าเสียหายตามสัญญาประนีประนอมยอมความให้แก่โจทก์ที่ 2 ความผูกพันตามสัญญาประกันภัยซึ่งโจทก์ที่ 1 ผู้รับประกันภัยจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์ที่ 2 ย่อมยังไม่ระงับ เมื่อโจทก์ที่ 1 ได้ใช้ค่าซ่อมรถแทนโจทก์ที่ 2 ไป จึงเข้ารับช่วงสิทธิของโจทก์ที่ 2 ผู้เอาประกันภัยเรียกร้องให้จำเลยที่ 1 รับผิดตามจำนวนที่ชดใช้ไปจริงแต่ไม่เกินจำนวนที่โจทก์ที่ 2 มีสิทธิเรียกร้องจากจำเลยที่ 1 ตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้

โจทก์ที่ 1 เป็นผู้รับช่วงสิทธิของโจทก์ที่ 2 ที่จะเรียกร้องจากจำเลยที่ 1 ตามสัญญาประนีประนอมยอมความเท่านั้น เมื่อจำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 3 มิได้เป็นคู่สัญญาในสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวกับโจทก์ที่ 2 ด้วยโจทก์ที่ 1 จึงไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากจำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 3 ได้

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าลักษณะการรับผิดของนายจ้างเป็นความรับผิดร่วมกัน (Joint liable) กับลูกหนี้ ซึ่งทำให้นายจ้างต้องรับผิดร่วมกับลูกจ้างในมูลละเมิดต่อเจ้าหนี้ แต่

ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง หากใช่เป็นลูกหนี้ร่วมตามมาตรา 291 ในมูลละเมิดไม่ ดังนั้นเมื่อมูลหนี้ละเมิดระดับ ความรับผิดชอบของนายจ้างที่ต้องร่วมรับผิดชอบลูกจ้างในมูลละเมิดจึงจะระดับไป ด้วย นายจ้างจึงไม่ต้องรับผิดชอบในมูลหนี้ละเมิด (มูลหนี้เดิม) กรณีต่างจากหลักลูกหนี้ร่วม ที่ลูกหนี้ร่วม คนหนึ่งคนใดทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับเจ้าหนี้ให้มีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นไม่ตามที่กล่าว มาข้างต้น

2.2 แนวความคิดพื้นฐานและหลักกฎหมายในเรื่องลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน

2.2.1 แนวความคิดและหลักพื้นฐานของตราสารเปลี่ยนมือ

ตราสารเปลี่ยนมือเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในการดำเนินธุรกิจ และการค้าไม่ว่าจะเป็นการค้าภายในประเทศหรือการค้าระหว่างประเทศ เพื่อประโยชน์ในการเป็น สื่อกลางในการชำระหนี้ให้แก่กัน เพราะทำให้สะดวกรวดเร็วและปลอดภัยยิ่งกว่าการใช้เงินสดชำระ หนี้

กรณีที่จะก่อให้เกิดลักษณะของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือนั้น ต้องเกิดขึ้นโดย บทบัญญัติของกฎหมายรองรับ ตราสารเปลี่ยนมือนั้นไม่สามารถเกิดขึ้นเองได้ ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะ พิเศษที่แตกต่างจากหลักกฎหมายทั่วไป จึงต้องมีการกำหนดข้อยกเว้นจากหลักทั่วไปหลายประการ และลักษณะพิเศษนี้เองที่ทำให้ความรับผิดชอบของลูกหนี้ในตราสารเปลี่ยนมือนั้นมีลักษณะที่แตกต่าง ออกไปจากหลักทั่วไป ดังจะกล่าวโดยละเอียดในหัวข้อต่อไป

ก่อนที่จะเข้าใจแนวความคิดและหลักพื้นฐานของมูลหนี้ที่เป็นตราสารเปลี่ยนมือ ขอ อธิบายถึงคำว่า “ตราสาร” และ “ตราสารเปลี่ยนมือ” เสียก่อนทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวพัน ระหว่างตราสารเปลี่ยนมือกับผลของกฎหมายที่จะนำมาใช้บังคับกับตราสารเหล่านี้

นักกฎหมายได้ให้คำอธิบายถึงลักษณะทางกฎหมายของ “ตราสาร” (Instrument) ว่าหมายถึงเอกสารเป็นลายลักษณ์อักษรที่ใช้เพื่อให้ความมุ่งหมายตามกฎหมายเฉพาะอย่างมีผล บังคับ ตราสารนี้มีใช้เป็นหลักฐานแห่งสิทธิหรือหน้าที่เท่านั้น แต่ตัวตราสารนั่นเองเป็นเอกสารที่ก่อตั้ง สิทธิและหน้าที่และห้ามพิสูจน์แก้ไขเพิ่มเติมข้อความในเอกสารโดยพยานบุคคล

* โปรดดู หัวข้อ 2.1.3 การเป็นลูกหนี้ร่วม (Joint debtor) – การรับผิดชอบร่วมกัน (Joint liable)

เพื่อจะทำให้เข้าใจนิยามคำว่า “ตราสาร” ให้ชัดเจนขึ้น มีวลีสำคัญที่จำเป็นต้องนำมากล่าวถึง คือคำว่า “เอกสารแห่งสิทธิ” ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Document of Title” ดังที่ทราบกันคืออยู่แล้วว่า สิทธิเรียกร้องนั้นถือเป็นทรัพย์สินที่สามารถซื้อขายหรือโอนกันได้ การที่จะโอนสิทธิเรียกร้องซึ่งไม่มีรูปร่างทางกายภาพให้จับต้องได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่สิทธิเรียกร้องนั้นต้องปรากฏเป็นหลักฐานอยู่บนเอกสาร (Document) เพื่อที่ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิเรียกร้องนั้นจะได้ทราบถึงลักษณะและรายละเอียดต่างๆของสิทธิเรียกร้องนั้นๆ เช่น นาย ก. ฝากสินค้าจำนวนหนึ่งไว้ในคลังสินค้า กรรมสิทธิ์ในสินค้าของนาย ก. นั้น ควรจะมีใบรับของคลังสินค้าเป็นเอกสารแห่งสิทธิ เมื่อ นาย ก. ต้องการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าเหล่านั้น นาย ก. ไม่จำเป็นต้องส่งมอบสินค้าที่ฝากไว้ในคลังสินค้าแก่ผู้รับโอนให้ยุ่งยาก นาย ก. สามารถสลักหลังและส่งมอบใบรับของคลังสินค้าให้แก่ผู้รับโอน เพียงเท่านี้ กรรมสิทธิ์ในตัวสินค้าก็จะโอนไปยังผู้รับโอนโดยทันที ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อื่นพึงต้องชำระตามเขาสั่งได้บัญญัติไว้ ใบรับของคลังสินค้าจึงเป็นเอกสารแห่งสิทธิ (Document of Title) ซึ่งในที่นี้คือเอกสารที่แสดงว่า กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ฝากไว้ในคลังสินค้าเป็นของนาย ก. เอกสารแห่งสิทธิ (Document of Title) นี้มีใช้เพียงหลักฐานที่จะพิสูจน์ถึงความผูกพันระหว่างคู่สัญญาเท่านั้น เพราะเอกสารแห่งสิทธิเองนี้ได้ก่อตั้งสิทธิตามตราสารหรือเอกสารนี้ขึ้นมาด้วย

“ตราสารเปลี่ยนมือ” (Negotiable Instrument) ตราสารที่เปลี่ยนมือเท่าที่เคยพบกันมานั้น มักจะเป็นตราสารที่ใช้กันในวงการค้า ซึ่งมีลักษณะพิเศษ ตราสารเปลี่ยนมือได้จะเข้าไปแทนที่เงินสด ดังนั้นลักษณะพิเศษของตราสารเปลี่ยนมือจึงมีลักษณะบางส่วนของเงินสดอยู่ด้วย ลักษณะพิเศษดังกล่าวคือสามารถโอนได้ง่ายและผู้รับโอนมีความเชื่อมั่นว่าได้รับโอนสิทธิมาเต็มที่ถ้ารับโอนมาโดยสุจริต แต่ลักษณะที่แตกต่างจากเงินสดคือ ผู้ที่ได้รับเงินสดมาสามารถนำไปใช้ได้ทันที แต่ผู้รับโอนสิทธิตามตราสารเปลี่ยนมือจะต้องพิจารณาถึงความสามารถในการจ่ายเงินตามสิทธิตามตราสารเปลี่ยนมือของคู่สัญญาและคู่สัญญาที่เกี่ยวข้องกับตราสารเปลี่ยนมืออีกด้วย อันเป็นที่มาของความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมืออีกประการหนึ่งนั่นเอง ซึ่งรายละเอียดจะได้กล่าวต่อไปในหัวข้อต่อไป

2.2.2 ตัวเงินจัดได้ว่าเป็นตราสารเปลี่ยนมือและเป็นสัญญาก่อนนี้ผูกพันระหว่างกัน

ตัวเงินเป็นสัญญาอย่างหนึ่ง ที่เกิดขึ้นโดยการแสดงเจตนาของผู้ที่ประสงค์จะเข้ามาผูกพันเป็นคู่กรณีตัวเงิน เพราะฉะนั้น ผลจึงเป็นไปตามหลักของเรื่องเอกเทศสัญญาโดยทั่วไปว่า กรณีใดกฎหมายได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะในเอกเทศสัญญาลักษณะตัวเงิน ก็ต้องบังคับตามหลักนั้น ส่วนกรณีใดที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะก็ต้องนำบทบัญญัติทั่วไปในบรรพ 1 และ บรรพ 2 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาใช้บังคับทำนองเดียวกับเอกเทศสัญญาลักษณะอื่นๆ

สัญญายอมเป็นมูลที่ก่อให้เกิดหนี้ อันก่อให้เกิดสิทธิทางหนี้ (obligatory right) อันเป็นสิทธิที่ฝ่ายผู้เป็นเจ้าของหนี้ที่จะเรียกร้องให้บุคคลผู้เป็นลูกหนี้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการบางอย่างหนึ่งหรือที่เรียกว่า “สิทธิเรียกร้อง” ฝ่ายลูกหนี้ย่อมมีหน้าที่ที่ต้องการปฏิบัติตามชำระหนี้ตามสัญญาให้ถูกต้องครบถ้วน เมื่อตัวเงินเป็นสัญญายอมก่อให้เกิดความผูกพันตามกฎหมาย เจ้าหนี้ตามสัญญาตัวเงินจึงมีสิทธิเรียกร้องให้คู่สัญญาฝ่ายลูกหนี้ชำระหนี้ตามตัวเงินนั้น แต่โดยลักษณะของสัญญาตัวเงินนั้น วัตถุประสงค์ในสัญญาตัวเงินจะต้องเป็นเงินตราเท่านั้น และยังเกิดสิทธิอีกหลายประการที่เกิดขึ้นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายตัวเงินที่บัญญัติไว้ เช่น สิทธิที่จะเรียกตัวคืนจากผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือตัวนั้นไว้ หรือกรณีที่สัญญาตัวเงินอาจมีลูกหนี้ได้หลายคนเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้คนใดคนหนึ่งชำระหนี้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ครบถ้วน เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของตราสาร เอกสารแห่งสิทธิ และคำว่า ตราสารเปลี่ยนมือแล้ว จะเห็นได้ว่า ตัวเงินตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 898 นั้นมีอยู่ 3 ประเภท คือ ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงินและเช็ค นั้น เป็นที่ยอมรับกันเป็นหลักสากลทั้งในทฤษฎีและทางปฏิบัติว่า ตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiable Instrument) เหตุเพราะมีคุณสมบัติครบถ้วนตามลักษณะทั่วไปของตราสารเปลี่ยนมือ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยประเพณีทางการค้า คือ

1. ตราสารอันเป็นตัวเงินนั้น สามารถโอนให้แก่กันได้เพียงการส่งมอบหรือสลักหลัง และส่งมอบ โดยไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบตามตราสารนั้น
2. ผู้รับโอนตราสารจะได้รับโอนสิทธิโดยสมบูรณ์ และสามารถฟ้องร้องตามสิทธินั้นได้ในนามของตนเอง
3. ผู้รับโอนโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทนซึ่งไม่ผู้ถึงความบกพร่องแห่งสิทธิของผู้โอน ย่อมได้รับโอนสิทธิโดยสมบูรณ์

โดยปกติแล้ว การออกหรือการโอนโดยตัวเงินทำขึ้นเพื่อชำระหนี้ แต่โดยเหตุที่การชำระหนี้ด้วยตัวเงินไม่เหมือนกับการชำระหนี้ด้วยเงินสด ซึ่งจะสามารถเสร็จสิ้นได้ทันที แต่เป็นการชำระหนี้โดยมีกำหนดระยะเวลาที่ต้องรอจนกว่าจะครบระยะเวลาที่กำหนดไว้ในตัวเงิน เมื่อครบระยะแล้วนำตัวเงินไปขึ้นเงิน หนี้จึงจะระงับสิ้นไป กล่าวคือ หนี้จะระงับสิ้นไปต่อเมื่อสามารถขึ้นเงินจากตัวเงินนั้นได้ ซึ่งมีการวางหลักไว้ใน มาตรา 321 วรรค 3 ว่า “ถ้าชำระหนี้ด้วยออก โอน หรือสลักหลังตัวเงิน หรือประทวนสินค้า ท่านว่าหนี้นั้นจะระงับสิ้นไปต่อเมื่อตัวเงินหรือประทวนสินค้านั้นได้ใช้เงินแล้ว”

2.2.3 คู่สัญญาตามตัวเงินมีได้หลายฝ่ายไม่จำกัด

ตามลักษณะของสัญญาโดยทั่วไป การเข้าเป็นคู่สัญญานั้นมักจะทราบกันอยู่แล้วว่าจะมีคู่สัญญากี่ฝ่าย แต่ในกรณีของสัญญาตัวเงิน คู่สัญญาตามตัวเงินอาจมีได้หลายฝ่ายตามการโอนตัวซึ่งสามารถโอนเปลี่ยนมือไปได้หลายทอด เนื่องจากกฎหมายยอมรับให้มีการโอนสิทธิเรียกร้องหรือโอนหนี้กันได้เมื่อได้ออกตัวเงินแล้ว อันยอมมีหนี้ผูกพันระหว่างผู้ออกตัวกับผู้ที่ได้รับตัวนั้นไว้ ซึ่งผู้นั้นอาจโอนตัวเงินนั้นต่อไปได้ และผู้รับโอนก็อาจโอนตัวเงินให้ผู้อื่นต่อไปได้ ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังเดิมจะอ้างว่าตนไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงปัจจุบันเพราะตนไม่รู้จักและตนไม่ได้ทำสัญญาด้วยไม่ได้ ดังนั้นตัวเงินฉบับเดียวอาจมีการโอนเปลี่ยนมือไปยังบุคคลหลายคนคล้ายธนบัตร⁵⁰ ประกอบกับมีหลักกฎหมายกำหนดว่า ผู้ที่ลงลายมือชื่อในตัวเงินต้องรับผิดชอบเนื่องจากตนได้ลงลายมือชื่อในตัว (มาตรา 900) และหากผู้จ่ายปฏิเสธการใช้เงิน ผู้ทรงก็อาจไต่เบียดให้ผู้ลงลายมือชื่อในตัวต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อตนได้ (มาตรา 967)

จากลักษณะที่สำคัญของตัวเงินอันเป็นตราสารเปลี่ยนมือซึ่งสามารถโอนเปลี่ยนมือไปได้หลายทอด จึงทำให้ลูกหนี้ในตัวเงินอาจมีได้หลายคน ทำให้หลายคนมองว่าลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินเป็นลูกหนี้ร่วม จึงควรพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของลูกหนี้เหล่านี้ต่อเจ้าหนี้ผู้ทรงตัวเงินและความสัมพันธ์ของลูกหนี้หลายคนด้วยกันเองว่ามืออยู่อย่างไร สอดคล้องกับหลักทั่วไปเรื่องลูกหนี้ร่วมหรือไม่ หากเห็นว่าลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินดังกล่าวเป็นลูกหนี้ร่วมจะส่งผลต่อความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนตามตัวเงินอย่างไรต่อไป

2.2.4 คุณลักษณะของการเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

ความเป็นตราสารเปลี่ยนมือมิได้เกิดจากความประสงค์ของผู้เข้ามาเกี่ยวข้องกับตราสารนั้น การที่จะถือว่าเป็นตราสารเปลี่ยนมือหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าตราสารนั้นเข้าคุณลักษณะของความ เป็นตราสารเปลี่ยนมือหรือไม่ ลักษณะของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือเป็นลักษณะสากลที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป หากตราสารใดก่อนนี้ผูกพันระหว่างบุคคลและตราสารนั้นมีลักษณะดังต่อไปนี้ ตราสารนั้นย่อมเป็นตราสารเปลี่ยนมือ⁵¹

⁵⁰ ไพฑูรย์ คงสมบุญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะตัวเงิน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548) หน้า 34.

⁵¹ Dudley Richardson, A Guide to Negotiable Instruments, (London : Butterworths, 1980) pp.19-21.

1. ตราสารนั้นต้องเป็นที่ยอมรับกันในวงการค้าว่าจัดเป็นลักษณะของตราสารเปลี่ยนมือ ทั้งนี้ เพราะความเป็นตราสารเปลี่ยนมือเป็นผลมาจากแนวทางปฏิบัติในทางการค้า (mercantile usage) และต่อมาได้พัฒนาเป็นบทบัญญัติกฎหมายลายลักษณ์อักษร และนอกจากนี้ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ตราสารนั้นยังต้องมีลักษณะเป็นเอกสารสิทธิ (Documents of title) ซึ่งเอกสารนี้ได้ก่อตั้งสิทธิตามตราสารขึ้นมา

2. เมื่อตราสารนั้นเป็นที่ยอมรับทางการค้าแล้ว การโอนสิทธิเรียกร้องนั้นจะมีการโอนแบบตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiable Instrument) ซึ่งการโอนสิทธิเรียกร้องดังกล่าวมีหลักเกณฑ์ของกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะ เพราะมีลักษณะการโอนสิทธิเรียกร้องที่แตกต่างจากสิทธิเรียกร้องโดยทั่วไปที่ไม่ใช่ตราสารเปลี่ยนมือ การโอนสิทธิเรียกร้องสามารถแบ่งการโอนได้เป็น 3 ประเภท คือ

(1) ASSIGNABLE เป็นเอกสารสิทธิที่นอกจากจะโอนโดยการส่งมอบตราสารแล้ว การโอนยังจะต้องทำเป็นหลักฐานอีกฉบับหนึ่งและต้องส่งคำบอกกล่าวไปยังคู่สัญญาที่ต้องรับผิดชอบซึ่งหลักเกณฑ์มีบัญญัติไว้ใน มาตรา 306 อันเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องโดยทั่วไป

(2) TRANSFERABLE เป็นการโอนเอกสารสิทธิโดยเพียงแต่ส่งมอบเอกสารสิทธิ นั้นหรือสลักหลังและส่งมอบโดยไม่ต้องบอกกล่าวการโอนแก่คู่กรณีฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ

(3) NEGOTIABLE ความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ตราสารชนิดนี้กฎหมายประสงค์ให้เปลี่ยนมือโดยง่ายเพื่อความสะดวก รวดเร็ว เหมาะสมกับสภาพการค้าและธุรกิจ การโอนย่อมทำได้โดยการลงลายมือชื่อผู้ประสงค์จะโอนและส่งมอบตราสารนั้นให้แก่ผู้รับโอนกรณีตราสารชนิดระบุชื่อ หรือเพียงแต่ส่งมอบตราสารให้แก่กันในกรณีเป็นตราสารผู้ถือ ก็ถือว่าการโอนนั้นสมบูรณ์

วิธีการโอนทั้งสามแบบมีผลที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การโอนแบบ Transference และการโอนแบบ Assignment นั้นผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน แต่ในส่วนของ การโอนแบบ Negotiable ผู้รับโอนได้รับสิทธิจากผู้โอนโดยไม่ต้องคำนึงถึงแห่งสิทธิเรียกร้องของผู้โอน โดยมีเงื่อนไขว่าหากเป็นการรับโอนโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน และการโอนแบบ Negotiable ก็ไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังคู่กรณีฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบดังเช่นการโอนแบบ Assignment แต่อย่างใด

เห็นได้ว่าการโอนแบบ Transference และ Assignment นั้นก่อให้เกิดความไม่สะดวกและไม่เป็นที่ต้องการในวงการค้าอย่างมาก เพราะก่อให้เกิดความไม่มั่นใจในการรับโอนสิทธิเรียกร้องและก่อให้เกิดความยุ่งยากในรูปแบบการโอนอีกด้วย การโอนแบบ Negotiable ก่อให้เกิดประโยชน์แก่วงการค้ามากขึ้นทั้งในแง่ของความสะดวกในการโอนและการคุ้มครองผู้รับโอนที่สุจริตเกิดความมั่นใจให้แก่ผู้รับโอน ในแง่ที่ไม่ต้องรับเอาความบกพร่องแห่งสิทธิของผู้โอนมา

3. การโอนแบบ Negotiable ทำให้สิทธิทั้งหลายในตราสารโอนไปยังผู้รับโอนโดยสมบูรณ์ ยังผลให้ผู้รับโอนมีสิทธิฟ้องลูกหนี้แห่งตราสารได้ในนามของตนเอง (Sue in His Own Name)

4. ผู้รับโอนซึ่งรับโอนโดยสุจริต ย่อมรับโอนสิทธิตามตราสารโดยปราศจากภาระติดพันใดๆ ทั้งสิ้น ลูกหนี้แห่งตราสารจะยกข้อต่อสู้อันว่าด้วยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลมาต่อสู้ผู้รับโอนโดยสุจริตไม่ได้ อันเป็นการสร้างความมั่นใจและความเชื่อถือในตราสารที่รับโอนมาแก่ผู้รับโอนยิ่งขึ้น

5. นอกจากนี้ แม้ตราสารจะมีคุณลักษณะครบถ้วนตามที่ได้กล่าวมา หากตราสารนั้นมีข้อความที่ผู้ออกตราสารเขียนขึ้นเพื่อให้มีผลปฏิเสธความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ จะทำให้ตราสารนั้นไม่มีลักษณะเป็นตราสารเปลี่ยนมือได้อีกต่อไป เช่น ตั๋วเงินแม้จะจัดว่าเป็นตราสารเปลี่ยนมือ แต่ถ้าผู้ออกตั๋วเงินได้เขียนข้อความว่า “ห้ามเปลี่ยนมือ” หรือ “not negotiable” หรือคำอื่นที่มีความหมายทำนองเดียวกัน ตั๋วเงินนั้นก็ไม่ใช่โอนแบบ Negotiable ได้ ดังนั้นตั๋วเงินดังกล่าวไม่อาจถือได้ว่าเป็นตราสารเปลี่ยนมือ เพราะขาดหลัก Negotiable แต่เนื่องจากหนี้ันเกิดจากตั๋วเงินเป็นสัญญาที่แม้ไม่อาจโอนได้แบบตราสารเปลี่ยนมือ ก็ย่อมโอนกันได้ตามวิธี assignable อันเป็นวิธีการโอนตามหลักทั่วไป

หลักความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiability) นี้จะอยู่ภายในตราสารเปลี่ยนมือเสมอ เนื่องจากเป็นหลักที่ก่อให้เกิดความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ กล่าวคือ สามารถทำให้ตราสารเปลี่ยนมือดังกล่าวโอนเปลี่ยนมือได้ไม่ว่าที่ทอดก็ตามโดยเพียงส่งมอบ หรือ สลักหลังและส่งมอบเท่านั้น ซึ่งแตกต่างวิธีการโอนโดยหลักสัญญาทั่วไป หรือการที่คุ้มครองผู้รับโอนโดยสุจริตซึ่งไม่ต้องอาศัยสิทธิของผู้โอน จนเกิดหลักที่ว่า “ผู้รับโอนมีสิทธิดีกว่าผู้โอน” อันเป็นการยกเว้นหลักสัญญาโดยทั่วไปที่มีหลักว่า “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” อีกเช่นกัน เป็นต้น หากตราสารใดไม่มีคุณสมบัตินี้ หรือไม่มีหลักนี้บรรจุอยู่ตราสารนั้นก็ไม่ใช่ตราสารเปลี่ยนมือ หรือตราสารเปลี่ยนมือใดที่หลัก Negotiability ต้องหยุดลงไม่ว่าโดยเหตุใด ตราสารนั้นก็จะมีคุณสมบัติของตราสารเปลี่ยนมืออีกต่อไป นอกจากนี้หลัก Negotiability นี้ยังก่อให้เกิดหลักต่างๆอีกมากมายอันเป็นหลักที่จำเป็นในตราสารเปลี่ยนมืออีกด้วย ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อต่อไป สำหรับกฎหมายลักษณะตั๋วเงินของไทยที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ก็ได้ยึดถือคุณลักษณะดังกล่าวนี้เนื่องจากตั๋วเงินมีคุณลักษณะครบถ้วนของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

2.3 ผลของหลักความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiability) ในกฎหมายตั๋วเงิน

ตั๋วเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือ (negotiable instrument) ที่วงการค้าและธุรกิจต่างๆ ใช้เป็นเครื่องมือในการชำระหนี้กันโดยทั่วไป กฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับตั๋วเงินได้บัญญัติวิธีการไว้เป็นพิเศษแตกต่างจากสัญญาลักษณะอื่นๆ ทั้งนี้เพราะความเป็นตราสารเปลี่ยนมือของตั๋วเงินนั้นมีหลักการที่แตกต่างจากหลักสัญญาทั่วไป จึงต้องมีกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมแก่ประโยชน์และความมุ่งหมายของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ดังนี้

2.3.1 ตั๋วเงินเป็นตราสารที่ต้องทำตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้

สัญญาตั๋วเงิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 909, 983, 988 ได้วางข้อกำหนดว่าตั๋วเงิน (ตั๋วแลกเงิน ตั๋วสัญญาใช้เงิน และเช็ค) ต้องมีรายการตามที่กฎหมายกำหนด หากหนังสือตราสารนั้นมีรายการขาดตกบกพร่องไปจากที่กฎหมายกำหนดแล้ว ย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตั๋วเงิน แต่อาจเข้าข้อยกเว้นตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ว่า แม้ตราสารนั้นจะมีรายการขาดตกบกพร่องไปตราสารนั้นก็สามารใช้บังคับเป็นตั๋วเงินได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 910, 984, และ 989

มีข้อน่าสังเกตว่า วิธีการที่กฎหมายกำหนดให้ตั๋วเงินต้องทำเป็นหนังสือมีข้อความครบถ้วนตามที่กฎหมายบังคับนั้น เป็นแบบของสัญญาตั๋วเงินหรือไม่นั้น เห็นว่าในเรื่องตั๋วเงิน การไม่ทำให้ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นเพียงการทำให้สิ่งนั้นไม่สมบูรณ์เป็นตั๋วเงินตามความตั้งใจเท่านั้น จะเห็นได้จากบทบัญญัติ มาตรา 910 ที่ตราสารนั้นอาจสมบูรณ์ได้แม้รายการจะไม่ครบถ้วนก็ตาม จึงแสดงให้เห็นว่าบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้ตั๋วเงินต้องทำเป็นหนังสือตั๋วเงินนั้น ไม่ใช่บทบัญญัติที่กำหนดแบบของนิติกรรมตามความหมายของมาตรา 152 ซึ่งจะให้นิติกรรมที่ไม่ทำตามแบบตกเป็นโมฆะ

2.3.2 ข้อความในตั๋วเงินจะมีผลเฉพาะแต่ข้อความที่กฎหมายระบุไว้

ข้อความที่ปรากฏในตั๋วเงินนอกจากที่กฎหมายกำหนดไว้ ข้อความนั้นย่อมไม่มีผลอย่างใดในตั๋วเงิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 899 บัญญัติไว้ว่า

“ข้อความอันใดซึ่งไม่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายลักษณะนี้ ถ้าเขียนลงในตั๋วเงิน ท่านว่าข้อความนั้นหาเป็นผลอย่างใดแก่ตั๋วเงินนั้นไม่”

อย่างไรก็ตามหากฝ่าฝืนตามมาตราดังกล่าวข้างต้นตั๋วเงินฉบับนั้นยังคงใช้ได้โดยไม่เสียไป ยังเป็นตั๋วเงินที่สมบูรณ์เพียงแต่ข้อความที่เขียนถือว่าไม่ได้เขียนหรือไม่มีอยู่เลยตามกฎหมายลักษณะตั๋วเงิน แต่ข้อความที่เขียนเกินเลยดังกล่าวสามารถเป็นหลักฐานที่พิสูจน์หนี้ตามกฎหมายอื่นได้ และอาจผูกพันตามกฎหมายลักษณะอื่นๆ ถ้าเข้าเกณฑ์หรือลักษณะที่ใช้เป็นหลักฐานแห่งมูลหนี้

อื่นได้ แต่อย่างไรก็ดีข้อความที่เขียนเกินไปต้องไม่ใช่เรื่องที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน⁵² และต้องเป็นข้อความที่ตัดออกแล้วตัวเงินก็มีความสมบูรณ์ครบถ้วนเป็นตัวเงินอยู่

กรณีที่ต้องพิจารณาต่อไปคือ ข้อความใดบ้างที่กฎหมายยอมให้เขียนไว้ในตัวเงิน และมีผลบังคับตามข้อความที่เขียนลงไว้ ย่อมดูได้จากบทบัญญัติมาตราต่างๆ ที่ระบุไว้ เช่น เรื่องการระบุจำนวนเงินที่จะจ่ายตามตัวเงินนั้นมีดอกเบี้ยวมรวมอยู่ด้วย (มาตรา 911) การห้ามโอนตัวให้บุคคลอื่นต่อไป (มาตรา 917) การเขียนข้อความเพื่อลบล้างหรือจำกัดความรับผิดชอบของคู่สัญญาฝ่ายลูกหนี้ (มาตรา 915 (1), มาตรา 935 และมาตรา 938 วรรคแรก) หรือกรณีผู้ทรงได้สลักหลังตัวเงินและต่อมาได้ขีดฆ่าคำสลักหลังของตนเองเสียเท่ากับเป็นการถอนการแสดงเจตนาโอน (มาตรา 905 วรรคแรก) จึงถือเสมือนว่าไม่มีการสลักหลัง เป็นต้น

2.3.3 วัตถุประสงค์ในตัวเงินต้องเป็นเงินอันมีจำนวนแน่นอน

การชำระหนี้ตามตัวเงินนั้น ต้องเป็นการชำระหนี้ด้วยเงินสด ลูกหนี้จะชำระหนี้เป็นการกระทำ งดเว้นการกระทำ หรือด้วยทรัพย์สินอย่างอื่นนอกจากเงินสดไม่ได้ ทั้งนี้เพราะบทบัญญัติในเรื่องตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็ค ในส่วนที่เกี่ยวกับรายการในตราสารบัญญัติให้ใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอนแก่ผู้มีสิทธิตามตัวเงิน โดยมาตรา 909 บัญญัติว่า รายการในตัวแลกเงินตาม (2) คือ “คำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้จ่ายเงินเป็นจำนวนแน่นอน”

มาตรา 983 บัญญัติว่า รายการในตัวสัญญาใช้เงินตาม (2) คือ “คำมั่นสัญญาอันปราศจากเงื่อนไขว่าจะใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอน”

มาตรา 988 (2) “อันเป็นเรื่องรายการในเช็คระบุไว้ คำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้ใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอน”

เงินที่ใช้ชำระหนี้นั้นอาจกำหนดเป็นเงินไทย หรือเงินสกุลต่างประเทศก็ได้แต่ต้องเป็นเงินตราที่สามารถชำระหนี้ตามกฎหมายเท่านั้น ดังนั้นลูกหนี้จะนำธนบัตรเก่าที่เลิกใช้ไปแล้วมาชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ไม่ได้ ถ้าเป็นเงินสกุลต่างประเทศจะกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนไว้ก็ได้ หากไม่ได้กำหนดไว้ก็จะคิดอัตราแลกเปลี่ยน ณ สถานที่และในเวลาที่ใช้เงินตามมาตรา 196 โดยคิดตามอัตราแลกเปลี่ยนโดยเสรี ณ ธนาคารพาณิชย์ที่ทำการขายเงินตราต่างประเทศ

การที่ต้องระบุจำนวนเงินแน่นอน จึงจะใช้วิธีการระบุจำนวนเงินที่กะประมาณหรือวิธีการอื่นๆที่ไม่แน่นอนไม่ได้ เพราะอาจทำให้ผู้รับเงิน หรือผู้รับโอนตัวเงินไม่มีความมั่นใจว่าตนจะ

⁵² จิตติมา วัฒนวิบูล, “สิทธิของผู้ทรงในกรณีตัวเงินหาย,” (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 15.

ได้รับชำระหนี้เป็นจำนวนเท่าใด และอาจไม่มีบุคคลใดยินดีที่จะรับชำระหนี้ด้วยตัวเงินที่มีลักษณะดังกล่าว⁵³

2.3.4 ตัวเงินเป็นข้อยกเว้นหลักกฎหมายที่ว่า“ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน”

ตัวเงินเป็นตราสารที่ใช้ในทางธุรกิจเพื่อชำระหนี้ จึงต้องมีการโอนกันโดยง่ายเพื่อเกิดความสะดวกรวดเร็วเหมาะสมกับสภาพการค้า ฉะนั้น การโอนตัวเงินย่อมทำได้เพียงการสลักหลังและส่งมอบตัวเงินฉบับนั้นให้แก่ผู้รับโอน หรือเพียงแต่ส่งมอบตัวเงินนั้นให้แก่กันเท่านั้น ก็ถือว่าเป็นการโอนสิทธิตามตัวเงินโดยสมบูรณ์แล้ว (มาตรา 917 วรรคแรก, มาตรา 918, มาตรา 919 และมาตรา 920) อันแตกต่างจากการโอนสิทธิเรียกร้องโดยทั่วไป

ดังนั้นเมื่อกฎหมายลักษณะตัวเงินได้กำหนดหลักเกณฑ์การโอนเปลี่ยนมือไว้เช่นนี้ก็โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว เพื่อให้มีผู้นิยมใช้ตัวเงินกันอย่างแพร่หลาย แต่เมื่อการโอนตัวเงินทำได้โดยง่าย จึงอาจทำให้เกิดปัญหาว่า หากผู้โอนตัวเงินไม่มีสิทธิในตัวเงินฉบับนั้น เช่น ผู้โอนไปลักขโมยตัวเงินมาหรืออาจได้มาโดยการข่มขู่ ดังนั้นหากผู้รับโอนได้รับโอนตัวเงินนั้นมา ผู้รับโอนตัวเงินจะมีสิทธิอย่างไรในตัวเงินฉบับนั้น ซึ่งหากถือตามหลักกฎหมายทั่วไปในกฎหมายลักษณะนี้ถือว่า “ผู้รับโอนย่อมไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” กล่าวคือ ผู้รับโอนย่อมมีสิทธิเท่ากับผู้โอน หากผู้โอนไม่มีสิทธิย่อมทำให้ผู้รับโอนไม่มีสิทธิเช่นกัน แต่ในเรื่องกฎหมายตัวเงินนั้นมีหลักกฎหมายที่แตกต่างจากหลักกฎหมายข้างต้น ผู้รับโอนโดยสุจริตได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษให้เป็นที่เชื่อได้ว่าถ้าตนทำการโดยสุจริตแล้วจะไม่ได้ได้รับความเสียหาย แม้ผู้โอนจะไม่มีสิทธิสมบูรณ์ในตัวเงินก็ตาม ฉะนั้นแล้วการที่จะให้ตัวเงินหมุนเวียนได้ย่อมจะไม่ได้ผล เพราะคู่สัญญาตัวเงินจะต้องเสียเวลาสอบสวนถึงความสมบูรณ์ในสิทธิของผู้โอน ย่อมไม่เหมาะสมกับลักษณะของตราสารเปลี่ยนมือที่ต้องการความคล่องตัวและความเชื่อมั่นในการเป็นเครื่องมือชำระหนี้ หลักดังกล่าวปรากฏในมาตรา 312 ที่บัญญัติว่า “ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามคำสั่ง (เช่น ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็ค เป็นต้น) ลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ซึ่งมีต่อเจ้าหนี้เดิม(ผู้โอน) ขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอนโดยสุจริตนั้นหาไม่ เว้นแต่ที่ปรากฏในตัวตราสารนั่นเองหรือ ที่มีขึ้นเป็นธรรมดาสืบจากลักษณะของตราสารนั้น”

ส่วนในมาตรา 313 ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 312 ใช้บังคับตลอดถึงตราสารที่ออกให้ใช้เงินแก่ผู้ถือด้วย นอกจากบทบัญญัติมาตรา 312 และมาตรา 313 อันถือว่าเป็นหลักทั่วไปแล้ว ในกฎหมายลักษณะตัวเงินก็มีบทบัญญัติเรื่องผู้รับโอนมีสิทธิดีกว่าผู้โอนบัญญัติไว้เช่นกัน ดังบัญญัติ

⁵³ เสาวนีย์ อัครโรจน์, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน,

ไว้ใน มาตรา 905 วรรคสองและวรรคสาม กับมาตรา 916 โดยบทบัญญัติมาตรา 916 ได้บัญญัติหลักไว้คล้ายกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 312 ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

2.3.5 หลักความสัมพันธ์เฉพาะคู่สัญญา (Privity of Contract) และหลักความรับผิดชอบรอง (Secondary of Contract)

โดยเหตุที่กฎหมายยอมรับให้มีการโอนสิทธิเรียกร้องหรือโอนหนี้กันได้เมื่อได้ออกตัวเงินแล้ว ย่อมมีหนี้ผูกพันระหว่างผู้ออกตัวกับผู้ที่ได้รับตัวนั้น ซึ่งผู้รับโอนตัวอาจโอนตัวนั้นต่อไปได้ และอาจมีการโอนกันต่อไปเป็นทอดๆ เช่น ก. ออกตัวเงินชำระหนี้แก่ ข. ข. สามารถโอนสิทธิตามตัวเงินนั้นแก่ ค. และกรณีเช่นนี้ ค. ก็มีสิทธิโอนตัวเงินเพื่อชำระหนี้ที่ตนมีต่อ ง. ได้เช่นกัน จะเห็นได้ว่าตัวเงินฉบับเดียวอาจมีการโอนเปลี่ยนมือไปยังบุคคลหลายคนได้คล้ายธนบัตร

ตามที่ได้กล่าวมาหลักความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiability) ได้ก่อให้เกิดความรับผิดชอบของคู่สัญญาในตัวเงิน อันเป็นการยกเว้นหลักทั่วไปของสัญญา ซึ่งโดนปกติแล้ว จะมีผลบังคับเฉพาะตัวคู่สัญญาเท่านั้นหรือที่เรียกว่า Privity of Contract กล่าวคือ เป็นการผูกพันระหว่างคู่สัญญาตามหลักเกณฑ์กฎหมายว่าด้วยหนี้โดยความผูกพันระหว่างคู่สัญญาสองฝ่ายหรือมากกว่านั้นให้ต้องปฏิบัติตามสัญญา การฟ้องร้องบังคับให้เป็นไปตามข้อผูกพันจะฟ้องร้องได้ต่อเมื่อมีความผูกพันตามสัญญาเท่านั้น หลักเกณฑ์ดังกล่าวตามกฎหมายไทยไม่ได้ระบุไว้ชัดเจน หากมีเพียงหลักบุคคลสิทธิ อันเป็นสิทธิที่ก่อให้เกิดหน้าที่เฉพาะราย ไม่ใช่หน้าที่โดยทั่วไป หนี้ตามสัญญาที่อยู่เฉพาะเจาะจงระหว่างคู่สัญญาเท่านั้น คู่สัญญาจึงมีตัวตนแน่นอนว่าเป็นใคร⁵⁴ จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวคู่สัญญานั้นไม่อาจไปบังคับบุคคลอื่นนอกจากคู่สัญญาของตนให้ชำระหนี้หรือปฏิบัติตามสัญญาได้

สัญญาตัวเงินเป็นสัญญาชนิดหนึ่งการแสดงเจตนาทำนิติกรรมของผู้เป็นลูกหนี้ตามตัวเงินย่อมนำกฎหมายนิติกรรมและหนี้มาใช้บังคับด้วย แต่โดยลักษณะรากฐานของหลักกฎหมายตัวเงินนั้นยังมีความผูกพันนอกเหนือจากหลัก Privity of Contract กล่าวคือ บุคคลผู้ต้องรับผิดชอบตัวเงินโดยการลงลายมือชื่อในตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900 ที่บัญญัติว่า “บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตัวเงินยอม จะต้องรับผิดชอบเนื้อความในตัวเงินนั้น

ถ้าลงเพียงแต่เครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น แกงไตหรือลายพิมพ์นิ้วมืออ้างเอาเป็นลายมือชื่อในตัวเงินนั้นไซ้ร้ แม้ถึงว่าจะมีพยานลงชื่อรับรองก็ตาม ท่านว่าหาให้ผลเป็นลายมือชื่อในตัวเงินนั้นไม่”

⁵⁴ จิตติมา วัฒนาวินบูล, “สิทธิของผู้ทรงในกรณีตัวเงินหาย,” หน้า 20-21.

มาตรา 914 ที่บัญญัติว่า “บุคคลผู้ส่งจ่ายและสลักหลังตั๋วแลกเงินยอมเป็นอันสัญญาว่า เมื่อตัวนั้นได้นำยื่นโดยชอบแล้วจะมีผู้รับรองและใช้เงินตามเนื้อความแห่งตั๋ว ถ้าและตั๋วแลกเงินนั้นเขาไม่เชื่อถือโดยไม่ยอมรับรองก็ดีหรือไม่ยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้สลักหลังก็จะใช้เงินแก่ผู้ทรงหรือผู้สลักหลังคนหลังที่ต้องถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น ถ้าหากว่าได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่ยอมจ่ายเงินนั้นแล้ว”

ดังนั้น กรณีหาก ก.ออกตั๋วเงินฉบับหนึ่งสั่งให้ ข.จ่ายเงินให้กับ ค. ค.สลักหลังและส่งมอบตั๋วเงินดังกล่าวให้กับ ง. ง. สลักหลังและส่งมอบตั๋วเงินให้กับ จ. เช่นนี้ จ.เป็นผู้ทรงตั๋วเงินฉบับดังกล่าวมีสิทธิเรียกร้องใคร่ให้รับผิดชอบต่อบ้างนั้น จึงต้องพิจารณาดังนี้ การที่ ก. ออกตั๋วเงินสั่งให้ ข.จ่ายเงินให้ ค. เป็นสัญญาตั๋วเงินและมีผลบังคับเฉพาะระหว่างคู่สัญญาตามหลัก Privity of Contract (หลักความสัมพันธ์เฉพาะคู่สัญญา) เมื่อ ค.สลักหลังและส่งมอบตั๋วเงินให้แก่ ง.ก็เกิดหลัก Privity of Contract ขึ้นระหว่าง ค. และ ง. แต่ในความสัมพันธ์ระหว่าง ก. กับ จ. นั้นจะเห็นได้ว่าไม่มีการผูกพันกันโดยตรงเพราะไม่มีการทำสัญญาต่อกัน แต่ตามหลักของกฎหมายตั๋วเงินบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบตั๋วเงินโดยเข้ามาลงลายมือชื่อในตัวเงินตาม มาตรา 900 และมาตรา 914 เป็นอันสัญญาว่าจะรับผิดชอบใช้เงินต่อผู้ทรงแม้ไม่ได้เป็นคู่สัญญาโดยตรงกับผู้ทรงและผู้ทรงยอมมีสิทธิว่ากล่าวเอาความแก่บรรดาบุคคลเหล่านี้เรียงตัวหรือรวมกันก็ได้ ดังนั้น ก.ผู้ออกตั๋วเงินจะต้องรับผิดชอบต่อ จ. ซึ่งเป็นผู้ทรงตั๋วเงิน แม้ไม่ได้ผูกพันตามหลัก Privity of Contract แต่เนื่องจากผลของหลักกฎหมายตั๋วเงินจึงเกิด หลักความรับผิดชอบขึ้นหรือที่เรียกว่า Secondary of Contract

ลักษณะของ Secondary of Contract จะเกิดขึ้นเมื่อมีการโอนเปลี่ยนมือทุกครั้ง จึงเป็นที่เห็นได้ว่า เมื่อมีลูกหนี้เข้ามาเพิ่มมากขึ้นผลประโยชน์ของผู้ทรงก็มีมากขึ้นด้วย กล่าวคือ ผู้ทรงตั๋วเงินนอกจากจะเรียกร้องไม่เฉพาะแต่ผู้ออกตั๋วเงินเท่านั้นยังสามารถเรียกร้องต่อผู้สลักหลังตัวคนอื่น ๆ ด้วย ลักษณะเช่นนี้เป็นการเพิ่มตัวลูกหนี้และลูกหนี้ทุกคนต้องร่วมรับผิดชอบต่อผู้ทรง โดยที่ผู้สลักหลังแต่ละคนจะอ้างหลักความรับผิดชอบเฉพาะคู่สัญญา (Privity of Contract) มาเป็นข้อปฏิเสธความรับผิดชอบไม่ได้

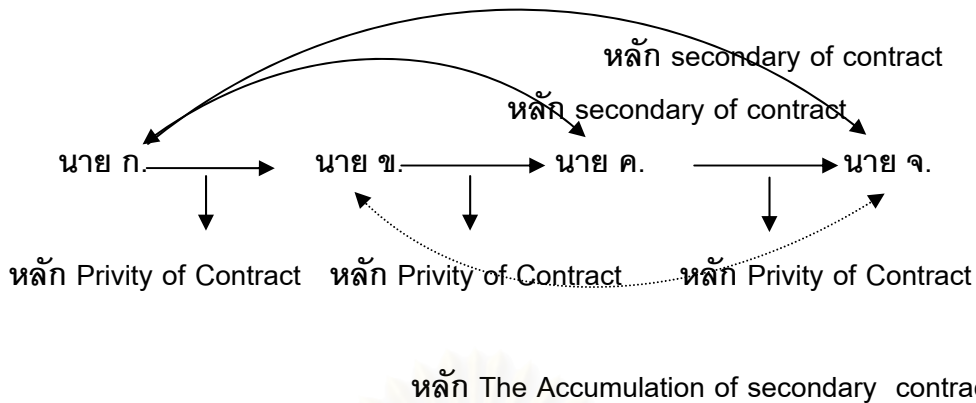
นอกเหนือไปจากหลักความสัมพันธ์เฉพาะตัวของคู่สัญญา (Privity of Contract) อันเป็นหลักทั่วไปในเอกเทศสัญญาอื่นๆ จากการที่โครงสร้างของกฎหมายตั๋วเงินมีลักษณะของ Secondary of Contract เมื่อผู้ทรงสิ้นสิทธิเรียกร้องตามหลัก Secondary of Contract ดังที่กฎหมายบัญญัติไว้ ผู้ทรงก็ยังสามารถใช้สิทธิเรียกร้องตามสัญญาที่มีระหว่างผู้ทรงกับผู้โอนซึ่งเป็นคู่สัญญากับผู้ทรงโดยตรงอันเกิดจากหลัก Privity of Contract ได้ หลักการนี้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เอกเทศสัญญาตั๋วเงิน มาตรา 1005 ดังนี้ “ถ้าตั๋วเงินได้ทำขึ้นหรือได้ออนหรือสลักหลังไปแล้วในมูลหนี้อันหนึ่งอันใด และสิทธิตามตั๋วเงินนั้นมาสูญสิ้นไปเพราะอายุความก็ดี หรือเพราะละเว้นไม่ดำเนินการให้ต้องตามวิธีใดๆ อันพึงจะต้องทำก็ดี ท่านว่าหนี้เดิมนั้นก็ยังคงมีอยู่ตาม

หลักกฎหมายอันแพร่หลายทั่วไปเท่าที่ลูกหนี้มีได้ต้องเสียหายแต่การนั้น เว้นแต่ได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่น”

ดังนั้นหลัก Secondary of Contract เป็นหลักที่สำคัญหลักหนึ่งที่เกิดความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนในกฎหมายตัวเงิน หรืออาจกล่าวได้ว่า การที่สัญญาตัวเงินอาจมีลูกหนี้หลายคนได้นั้นเกิดจากหลักการดังกล่าวนั่นเอง

2.3.6 หลักการเพิ่มจำนวนลูกหนี้ (The Accumulation of Secondary Contract)

โดยเหตุที่กฎหมายยอมรับให้มีการโอนสิทธิเรียกร้องหรือโอนหนี้กันได้เมื่อได้ออกตัวเงินแล้ว ย่อมมีหนี้ผูกพันระหว่างผู้ออกตัวกับผู้ที่ได้รับตัวนั้นไว้ ซึ่งผู้นั้นอาจโอนตัวเงินนั้นต่อไปได้ และผู้รับโอนก็อาจโอนตัวเงินต่อไปแก่ผู้อื่นต่อไป เนื่องจากลักษณะของตราสารเปลี่ยนมือดังกล่าวที่สามารถโอนกันหลายทอดบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องในตราสารอาจไม่ได้ทำสัญญาต่อกันโดยตรง ดังนั้นจะอย่างไรให้บุคคลเหล่านี้เกิดความรับผิดชอบต่อผู้รับโอนตราสาร กฎหมายจึงได้สร้างหลักความรับผิดชอบเด็ดขาดของลูกหนี้ขึ้นกล่าวคือ บุคคลใดที่ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินต้องรับผิดชอบ และ สร้างหลัก The Accumulation of Secondary Contract ในขณะที่มีการโอนเปลี่ยนมือ เป็นข้อยกเว้นจากหลักสัญญาทั่วไปดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องหลักความสัมพันธ์เฉพาะคู่สัญญา (Privity of Contract) และหลักความรับผิดชอบชั้นรอง (Secondary of Contract) เช่น ก. ออกเช็คสั่งจ่ายให้ ข. ต่อมา ข. สลากหลังเช็คและส่งมอบเช็คให้ ค. และ ค. ก็สลักหลังเช็คดังกล่าวให้กับ จ. อีกทอดหนึ่ง ดังนี้ จ. ผู้ทรงเช็คโดยชอบนั้นสามารถเรียกให้ ก. ผู้สั่งจ่าย และ ข. กับ ค. ในฐานะผู้สลักหลัง ร่วมกันรับผิดชอบตามเช็คได้ หากธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็ค ดังนี้เองการที่ จ. จะสามารถเรียกให้ผู้เกี่ยวข้องในเช็คฉบับนี้รับผิดชอบต้องเกิดจากหลัก The Accumulation of Secondary Contract เพราะการที่ ก. ออกเช็คสั่งจ่ายธนาคารจ่ายเงินให้ ข. เป็นสัญญาตัวเงิน มีผลบังคับระหว่างคู่สัญญาตามหลัก Privity of Contract (หลักความสัมพันธ์เฉพาะตัวของคู่สัญญา) เมื่อ ข. สลากหลังและส่งมอบเช็คให้กับ ค. กรณีดังกล่าวก็จะเกิดหลัก Privity of Contract ระหว่าง ข. กับ ค. แต่กรณี ของ ค. กับ ก. นั้นจะมีผลบังคับระหว่างกันโดยอาศัยหลัก Secondary of Contract อันเป็นการยกเว้นหลัก Privity of Contract ตามสัญญาทั่วไป และเมื่อ ค. สลากหลังและส่งมอบให้กับ จ. ผลบังคับระหว่าง จ. กับ ค. ก็จะเกิดตามหลัก Privity of Contract แต่ระหว่าง จ. กับ ข. และ จ. กับ ก. นั้น จะเกิดตามหลัก Secondary of Contract เช่นนี้เรื่อยไป เพื่อเพิ่มตัวลูกหนี้ทุกครั้งที่มีการโอนตัวเงินหรือตราสาร อันเป็นที่มาของหลัก The Accumulation of Secondary Contract

จึงเห็นได้ว่า เมื่อมีคู่กรณีที่ต้องรับผิดชอบเข้ามาเพิ่มมากขึ้นโดยไม่จำกัดจำนวนอันเกิดจากการสลักหลังโอนตัวเงินเช่นนี้แล้ว ผู้ทรงตัวเงิน (เจ้าหนี้) อาจเรียกให้ผู้ที่ต้องรับผิดชอบตามสัญญาตัวเงิน (ลูกหนี้) อันอาจมีได้หลายคนรับผิดชอบโดยที่ผู้สลักหลังแต่ละคนจะอ้างว่าตนไม่ต้องรับผิดชอบไม่ได้ (มาตรา 967) หลักการเพิ่มจำนวนลูกหนี้หรือ The Accumulation of Secondary Contract นี้ ทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ทรงตัวเงิน (เจ้าหนี้) ที่จะได้สามารถใช้สิทธิเรียกร้องจากลูกหนี้คนใดคนหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจากการที่ตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือที่สามารถโอนกันได้ง่ายและยังต้องการให้ตัวเงินใช้กันอย่างแพร่หลาย จึงต้องสร้างความมั่นใจให้กับเจ้าหนี้ในสัญญาตัวเงินว่าตนจะได้ชำระหนี้ซึ่งเป็นหลักประกันในการได้รับชำระหนี้ประการหนึ่งโดยที่ลูกหนี้หลายคนตามสัญญาตัวเงินต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ (ผู้ทรง) อันมีลักษณะคล้ายกับความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป (มาตรา 291) กรณีนี้เห็นว่าการที่ลูกหนี้หลายคนตามสัญญาตัวเงินต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรงนั้นเป็นความรับผิดชอบแบบการรับผิดชอบร่วมกัน อันเกิดจากหลักการข้างต้นเท่านั้น หากมีฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปไม่เนื่องจากลักษณะความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนตามสัญญาตัวเงินนั้นแตกต่างกันไปตามฐานะที่เข้ามาผูกพันในสัญญาตัวเงิน และความรับผิดชอบระหว่างกันเองก็อยู่บนพื้นฐานที่แตกต่างกับหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป ตลอดจนเรื่องกำหนดอายุความเป็นต้น อันจะขอกล่าวหัวข้อถัดไป

2.4 ผลของหลักความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiability) ต่อลูกหนี้หลายคนในกฎหมายตัวเงิน

2.4.1 ลูกหนี้หลายคนต้องร่วมรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ตามมาตรา 967

เนื่องจากตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือ เมื่อมีการออกตัวเงินแล้วสามารถโอนต่อไปได้และผู้รับโอนอาจโอนตัวเงินนั้นให้ผู้อื่นต่อไป โดยที่ผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้นต้องรับผิดชอบ ทำให้มีคู่กรณีไม่จำกัดจำนวน ตามหลัก The Accumulation of Secondary Contract ลักษณะการเพิ่มจำนวนลูกหนี้ในตัวเงินนั้นเกิดจากการโอนเปลี่ยนมือทุกครั้งจะเกิดหลัก Secondary of Contract ลักษณะเช่นนี้เป็นการเพิ่มตัวลูกหนี้และลูกหนี้ทุกคนต้องร่วมรับผิดชอบแก่ผู้ทรง โดยที่ผู้สลักหลังแต่ละ

คนจะอ้างหลักความสัมพันธ์เฉพาะตัวของคู่สัญญา (Privity of Contract) มาเป็นข้อปฏิเสธความรับผิดชอบไม่ได้ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามกฎหมายตัวเงินตรา 967 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า “ในเรื่องตัวแลกเงินนั้น บรรดาบุคคลผู้ส่งจ่ายก็ดี ผู้รับรองก็ดี สลากหลังก็ดี หรือรับประกันด้วยอาวัลก็ดี ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง

ผู้ทรงยอมมีสิทธิว่ากล่าวเอาความแก่บรรดาบุคคลเหล่านี้เรียงตัวหรือรวมกันก็ได้ โดยมีพักต้องดำเนินตามลำดับที่คนเหล่านั้นต้องมาผูกพัน

สิทธิเช่นเดียวกันนี้ ย่อมมีแก่บุคคลทุกคนซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินและเข้าถือเอาตัวเงินนั้น ในการที่จะบังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันมาแล้วอยู่ก่อนตน

การว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนหนึ่ง ซึ่งต้องรับผิดชอบไม่ตัดหนทางที่จะว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนอื่นๆ แม้ทั้งจะเป็นฝ่ายที่อยู่ลำดับภายหลังบุคคลที่ได้ว่ากล่าวเอาความมาก่อน”

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว มาตรา 967 เป็นบทบัญญัติที่รองรับหลักความสัมพันธ์เฉพาะคู่สัญญา (Privity of Contract) หลักความรับผิดชอบชั้นรอง (Secondary of Contract) และหลักการเพิ่มจำนวนลูกหนี้ (The Accumulation of Secondary Contract) อันเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือในกฎหมายตัวเงิน เพราะหากไม่มีหลักการเหล่านี้จะทำให้ไม่สมกับความมุ่งหมายของการเป็นตราสารเปลี่ยนมือของตัวเงิน เนื่องจากเจ้าหนี้จะไม่มั่นใจว่าตนนั้นจะได้รับชำระหนี้หรือไม่ หรือจะเรียกร้องเอากับผู้ใด ใครบ้างที่ต้องรับผิดชอบตามสัญญาตัวเงินที่ทำขึ้น ดังนั้นเมื่อมีบุคคลต้องเข้ามารับผิดชอบในตราสารเปลี่ยนมือ บุคคลเหล่านั้นหรือลูกหนี้ตามตัวเงินอันเป็นตราสารเปลี่ยนมือต้องถูกผูกพันตามหลักดังกล่าวซึ่งได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 967 กล่าวคือ บุคคลที่ต้องรับผิดชอบในตัวเงินนั้นอาจมีได้หลายคน ไม่ว่าจะเป็น ผู้ส่งจ่าย ผู้รับรอง ผู้สลักหลัง ผู้รับอาวัล ลูกหนี้หลายคนเหล่านี้ต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ (ผู้ทรง) โดยที่เจ้าหนี้จะเรียกเอาจากบุคคลเหล่านี้เรียงตัวหรือจากใครก่อนหลังก็ได้โดยไม่ต้องดำเนินตามลำดับที่บุคคลเหล่านั้นเข้ามาผูกพัน

2.4.2 ความรับผิดชอบแบบลูกหนี้ชั้นต้น (Primary Party) และความรับผิดชอบแบบลูกหนี้ลำดับรอง (Secondary Party)

จากการที่ตัวเงินเป็นสัญญาชนิดหนึ่ง จึงมีฝ่ายเจ้าหนี้และฝ่ายลูกหนี้ แต่ตัวเงินมีลักษณะพิเศษในส่วนที่เกี่ยวกับตัวคู่สัญญา คือ มีบุคคลผู้ที่เป็นฝ่ายลูกหนี้ได้มากกว่าสัญญาทั่วไป เพราะตัวเงินเป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อการชำระหนี้และโอนหนี้ซึ่งสามารถเปลี่ยนมือได้หลายทอด โดยวิธีการสลักหลังและส่งมอบ ผู้โอนก็จะกลายเป็นลูกหนี้ในตัวเงิน (ตามหลัก Secondary of Contract) และลักษณะพิเศษอีกประการหนึ่งที่แตกต่างจากสัญญาโดยทั่วไป คือ ในมูลหนี้ทั่วไปนั้น เมื่อลูกหนี้ละเลยไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้อาจใช้สิทธิเรียกร้องเพื่อให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ทันที แต่สำหรับมูลหนี้อันเกิดจากตัวเงินนั้น ผู้ทรงตัวจะเรียกใช้สิทธิได้ต่อเมื่อตัวเงินนั้นขาดความเชื่อถือเพราะไม่มีการรับรอง หรือ

การใช้เงิน เกิดขึ้นเสียก่อน ทั้งนี้เนื่องจากหลักการแบ่งแยกความรับผิดชอบของกฎหมายตัวเงินที่แบ่งความรับผิดชอบออกเป็น ความรับผิดชอบลูกหนี้ขั้นต้น (Primary Party) และความรับผิดชอบลูกหนี้ลำดับรอง (Secondary Party)

ในหลักความรับผิดชอบของกฎหมายตัวเงินนั้น แม้กฎหมายไทยจะไม่มีบทบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งเหมือนกันกับกฎหมายลักษณะตัวเงินและกฎหมายตราสารเปลี่ยนแปลงมือของต่างประเทศ แต่เมื่อพิจารณาในบทบัญญัติของกฎหมายตัวเงินและคำพิพากษาศาลฎีกา จะเห็นว่ามี การแบ่งความรับผิดชอบของลูกหนี้ในกฎหมายตัวเงินออกเป็น 2 ประเภทเช่นเดียวกัน คือ⁵⁵

1. ความรับผิดชอบลูกหนี้ขั้นต้น (Primary Party) หรือความรับผิดชอบตามคำสัญญา (By Promise) หรือความรับผิดชอบแบบไม่มีเงื่อนไข⁵⁶

ลูกหนี้ที่มีความรับผิดชอบลักษณะนี้ ได้แก่ ผู้จ่ายที่รับรองตัวเงินแล้ว (ผู้รับรอง), ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน และธนาคารผู้รับรองเช็ค ซึ่งบุคคลดังกล่าวจะเข้ามาทำสัญญาตัวเงินว่าตนจะรับผิดชอบตามตัว โดยที่ความรับผิดชอบของลูกหนี้ดังกล่าวจะไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหรือวิธีการตามตัว เช่น เมื่อผู้รับรองเข้ามารับรองตามตัวก็เป็นอันสัญญาว่าตนจะรับผิดชอบเนื้อความในตัวโดยไม่มีเงื่อนไข ดังนั้นเมื่อตัวถึงกำหนดแม้ผู้ทรงจะไม่ยื่นตัวให้ผู้รับรองใช้เงินในวันดังกล่าวตามมาตรา 941 ผู้รับรองก็ยังไม่หลุดพ้นจากความรับผิดชอบ การที่ผู้ทรงไม่ยื่นตัวในวันดังกล่าวก็เปรียบเสมือนเจ้าหนี้ผิดนัด การที่เจ้าหนี้ผิดนัดหาได้ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้ไม่ เพียงแต่อาจเกิดผลบางประการ เช่น เจ้าหนี้ไม่อาจเรียกดอกเบี้ยได้ในระหว่างที่ตนผิดนัด เป็นต้น หรือกรณีหากผู้ทรงนำตัวไปยื่นให้ผู้รับรองใช้เงิน หากผู้รับรองไม่ใช้เงินผู้ทรงต้องทำค่าคัดค้าน อันเป็นเงื่อนไขที่ให้ผู้ทรงต้องปฏิบัติ หากผู้ทรงไม่ทำค่าคัดค้านดังกล่าว เมื่อกำหนดเวลาทำค่าคัดค้านหมดลง ผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิไล่เบี้ยแก่ผู้สลักหลัง ผู้สั่งจ่าย และคู่สัญญาที่ต้องรับผิดชอบแต่ผู้รับรอง เนื่องจาก การที่ผู้รับรองเข้าสัญญาว่าจะรับผิดชอบตามคำรับรอง ซึ่งเป็นความรับผิดชอบโดยไม่มีเงื่อนไข ซึ่งต่างจากลูกหนี้อื่นที่เข้ารับผิดชอบแบบมีเงื่อนไข อย่างเช่นกรณีความรับผิดชอบผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลังตามมาตรา 914 ดังนั้นจึงเป็นคำตอบว่าแม้กำหนดเวลาในการทำค่าคัดค้านจะล่วงพ้นไปแล้วอันทำให้ลูกหนี้บางคนหลุดพ้นความรับผิดชอบก็ตาม แต่ผู้ทรงก็ยังสามารถเรียกให้ผู้รับรองรับผิดชอบได้

⁵⁵ สุจิตรา ชื่นชมชาติ, “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิไล่เบี้ยตามกฎหมายตัวเงิน, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 9.

⁵⁶ สหณรัตน์ไพจิตร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตัวเงิน, หน้า 294-295.

2. ความรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ลำดับรอง (Secondary Party) หรือความรับผิดชอบมีเงื่อนไข (By Condition)

ได้แก่ ผู้ส่งจ่ายตั๋วแลกเงิน หรือผู้ส่งจ่ายเช็ค, ผู้สลักหลังตั๋วเงินทั้งสามประเภท, ผู้รับอาวัล และผู้สอดเข้าแก้หน้า กล่าวคือ ลูกหนี้ดังกล่าวเข้ามาทำสัญญาว่าตนจะรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเมื่อตัวเงินนั้นไม่ได้รับรองหรือไม่ได้รับการใช้เงิน หากผู้ทรงทำถูกต้องตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดแล้ว(ทั้งนี้ตามมาตรา 914) จึงเห็นได้ว่ากรณีความรับผิดชอบดังกล่าวเป็นความรับผิดชอบแบบลูกหนี้ชั้นสองเนื่องจากหากผู้ทรงไม่ทำให้ถูกต้องตามวิธีการในตัวตามที่กฎหมายกำหนด ลูกหนี้ดังกล่าวก็ไม่ต้องรับผิดชอบหรือหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ จึงเป็นความรับผิดชอบมีเงื่อนไข อันแตกต่างจากความรับผิดชอบของผู้รับรองเพราะผู้รับรองนั้นจะหลุดพ้นความรับผิดชอบต่อเมื่อหนี้ระงับไปด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งตามกฎหมายลักษณะหนี้เท่านั้น

จากหลักการแบ่งแยกความรับผิดชอบดังกล่าวก่อให้เกิดลักษณะความรับผิดชอบที่แตกต่างจากหลักทั่วไป กล่าวคือ การที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ลำดับรองรับผิดชอบได้นั้นต้องปรากฏว่าตัวเงินขาดความเชื่อถือจากการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินจากลูกหนี้ชั้นต้นเสียก่อน ทั้งนี้ผู้สลักหลังอาจจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดชอบของตนโดยระบบนตราสารได้ กล่าวคือความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายหรือลูกหนี้ชั้นที่สองเป็นการรับผิดชอบในลำดับรองจากผู้รับรองนั่นเอง

ในกรณีของผู้รับรองซึ่งเป็นลูกหนี้ชั้นต้นโดยตรงที่ต้องรับผิดชอบตามตั๋วแลกเงิน ความรับผิดชอบนั้นไม่มีเงื่อนไข เพราะฉะนั้น ผู้รับรองย่อมต้องรับผิดชอบตามตั๋วแลกเงิน แม้ไม่มีการยื่นตัวเพื่อใช้เงิน หรือมิได้ทำคำคัดค้านก็ตาม ดังนั้นผู้รับรองต้องรับผิดชอบใช้เงิน เมื่อถึงกำหนด หากตั๋วแลกเงินนั้นได้มีการใช้เงินให้กับผู้ทรงแล้วโดยผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลัง หรือผู้ทรงได้ปลดผู้สลักหลังออกจากความรับผิดชอบแล้ว ผู้รับรองต้องรับผิดชอบตามตั๋วแก่ผู้ส่งจ่ายและสลักหลังซึ่งได้หลุดพ้นความรับผิดชอบและได้ครอบครองตั๋ว

2.4.3 การเกิดสิทธิไล่เบี้ยตามกฎหมายตั๋วเงิน

ตามกฎหมายตั๋วเงิน ในเบื้องต้นผู้ทรงตัวย่อมมีสิทธินำตัวไปยื่นทวงถามให้ผู้มีหน้าที่ใช้เงินตามตัว (ลูกหนี้ตามตัว) ทำการใช้เงินตามตัวนั้นเมื่อตัวเงินฉบับนั้นถึงกำหนดใช้เงิน หากกรณีเป็นตัวแลกเงินก็ต้องนำตัวไปยื่นทวงถามผู้จ่ายหรือผู้รับรอง กรณีหากเป็นตัวสัญญาใช้เงินต้องยื่นทวงถามต่อผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน กรณีเป็นเช็คก็ยื่นทวงถามธนาคารที่ระบุไว้ในเช็ค เมื่อผู้ถูกทวงถามให้ใช้เงินดังที่กล่าวมาได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงโดยครบถ้วน หนี้ตามตัวเงินก็เป็นอันระงับลง ผู้ทรงย่อมไม่มีสิทธิใดๆ อีกต่อไปที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ทั้งหลายที่ลงลายมือชื่อไว้ในตัวใช้เงินตามเนื้อความในตัวให้แก่ตนอีกได้ ในทางตรงข้าม ถ้าบุคคลเหล่านั้นไม่ยอมใช้เงินตามตัวเงินให้แก่ผู้ทรง

ยอมได้ชื่อว่าตัวเงินฉบับนั้นขาดความเชื่อถือ (Dishonor bills)⁵⁷ ผู้ทรงตัวเงินฉบับนี้เป็นเจ้าหนี้ตามตัวยอมเกิดสิทธิเรียกร้องต่อบรรดาลูกหนี้ผู้ลงลายมือชื่อในตัวเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นใช้เงินตามที่ระบุไว้ในตัวให้แก่ผู้ทรงได้ และหากบุคคลใดได้ใช้เงินแก่ผู้ทรงแล้วบุคคลนั้นยอมเข้าถือเอาตัวจากผู้ทรงและมีสิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้ผู้ลงลายมือชื่อผูกพันอยู่แล้วก่อนตน ต้องร่วมกันรับผิดชอบผู้เข้าถือเอาตัวได้เป็นทอดๆ ไปจนกระทั่งถึงบุคคลสุดท้าย สิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้ตามตัวซึ่งผูกพันอยู่แล้วก่อนตนต้องรับผิดชอบเป็นทอดๆ ไป เช่นนี้เรียกว่า “สิทธิไล่เบี่ย”⁵⁸

จะเห็นได้ว่า ตามบทบัญญัติกฎหมายลักษณะตัวเงินนั้นมีลูกหนี้หลายคนที่ต้องรับผิดชอบผู้ทรงตัวเงินเริ่มตั้งแต่ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง ผู้รับรอง ผู้รับรองเพื่อแก้หน้า(กรณีเป็นตัวแลกเงิน) ผู้รับอาวัล ตามที่ได้กล่าวมาแล้วลูกหนี้เหล่านี้ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินเนื่องจากผลของการที่แต่ละคนได้ลงลายมือชื่อไว้ในตัวเงินและมีความรับผิดชอบภายใต้หลักการที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เมื่อตัวเงินขาดความเชื่อถือ บทบัญญัติมาตรา 959 และมาตรา 967 วรรคแรก บัญญัติให้ผู้ทรงมีสิทธิไล่เบี่ยเอาตัวลูกหนี้เหล่านี้ได้และบัญญัติให้ลูกหนี้ทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบผู้ทรงตัว

ในเรื่องการใช้สิทธิไล่เบี่ยนี้ยังมีความเห็นที่แตกต่างกันออกไป ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าความผูกพันหรือความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนที่ลงลายมือชื่อตามตัวนั้น อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ มีความรับผิดชอบแบบลูกหนี้ขั้นต้น (Primary Party) เช่น ผู้รับรองตัวแลกเงิน ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน และ ความรับผิดชอบแบบลูกหนี้ลำดับรอง (Secondary Party) เช่น ผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่าย เป็นต้น จากหลักการที่แบ่งความรับผิดชอบของลูกหนี้ดังกล่าวจึงทำให้มีความเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องสิทธิไล่เบี่ยดังนี้

ความเห็นที่ 1 เห็นว่า สิทธิไล่เบี่ยมีความหมายจำกัดเฉพาะกรณีที่เจ้าหนี้ตามตัวใช้สิทธิเรียกร้องจากลูกหนี้ลำดับรอง หรือลูกหนี้ที่มีความรับผิดชอบเท่ากับลูกหนี้ลำดับรองเท่านั้น จึงจะเป็นการใช้สิทธิไล่เบี่ย ดังนั้น การใช้สิทธิเรียกร้องให้ผู้รับรองรับผิดชอบเมื่อความในตัวเงิน ซึ่งเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องต่อลูกหนี้ขั้นต้นโดยตรงนั้น ไม่ใช่เป็นการใช้สิทธิไล่เบี่ย กรณีจะเป็นการใช้สิทธิไล่เบี่ยได้

⁵⁷ ไพฑูรย์ คงสมบุญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะตัวเงิน, หน้า 274-275.

⁵⁸ สหณรัตน์ไพจิตร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตัวเงิน, หน้า 271-272.

จะต้องเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องต่อผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง และลูกหนี้คนอื่น⁵⁹ ซึ่งมีคำพิพากษาสนับสนุนความเห็นดังกล่าว ดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 758/2482 การที่ผู้รับเงินฟ้องเรียกเงินจากผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงินนั้น ไม่ใช่เป็นการใช้สิทธิไต่เบียด

คำพิพากษาฎีกาที่ 1222/2517 คดีนี้โจทก์ ผู้ทรงใช้สิทธิเรียกร้องโดยตรงกับจำเลยผู้ออกตั๋ว มิได้ใช้สิทธิเรียกร้องกับผู้สลักหลังหรือบุคคลอื่นซึ่งต้องรับผิดชอบตามตั๋วเงิน การใช้สิทธิดังกล่าวจึงไม่ใช่การใช้สิทธิไต่เบียดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

แนวความเห็นที่ 2 เห็นว่า การใช้สิทธิไต่เบียดนั้น มีความหมายรวมถึงการเรียกให้ผู้รับรองรับผิดชอบ ในกรณีที่ยื่นตั๋วให้ผู้รับรองจ่ายเงินแล้ว แต่ผู้รับรองปฏิเสธการจ่ายเงิน ผู้ทรงยอมมีสิทธิเรียกให้ผู้รับรองรับผิดชอบได้อีกโดยร่วมรับผิดชอบกับลูกหนี้คนอื่น⁶⁰ และเรียกว่า “การใช้สิทธิเบียด”⁶⁰

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในมาตรา 959 ที่ว่า “ผู้ทรงตั๋วแลกเงินจะใช้สิทธิไต่เบียดเอาแก่บรรดาผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่ายและบุคคลอื่น⁺ซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวนั้นก็ได้.....” ประกอบกับมาตรา 967 วรรคแรกที่บัญญัติว่า “ในเรื่องตั๋วแลกเงินนั้น บรรดาผู้ส่งจ่ายก็ดี รับรองก็ดี สลักหลังก็ดี หรือรับประกันด้วยอาวัลก็ดี ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง” อีกทั้งบทบัญญัติเรื่องการสิ้นสิทธิไต่เบียดตามมาตรา 973 วรรคแรกและวรรคสอง ซึ่งวางหลักเกณฑ์ว่าเมื่อครบกำหนดเวลาต่างๆ ตาม (1) - (3) ผ่านพ้นไป ผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิที่จะไต่เบียดเอาแก่ผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่าย และคู่สัญญาคนอื่น⁺ผู้ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้รับรอง อันแสดงให้เห็นว่า ผู้รับรอนั้น ก็อยู่ในความหมายของการใช้สิทธิไต่เบียดได้

ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า การฟ้องคดีที่ผู้ทรงหรือเจ้าหนี้เรียกร้องเอาแก่บุคคลทุกๆ คนที่ต้องรับผิดชอบตามตั๋วเงิน ไม่ว่าจะเป็่ลูกหนี้ชั้นต้นหรือลูกหนี้ชั้นที่สองก็ตาม ก็เรียกว่า “การใช้สิทธิไต่เบียดทั้งสิ้น”⁶¹

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵⁹ เฉลิม ยงบุญเกิด, ตั๋วแลกเงิน, (ห้างหุ้นส่วนจำกัดบำรุงสาส์น: พระนคร, 2509), หน้า 177.

⁶⁰ จิตติ ดิงศภิทัย, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตั๋วเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 17 (สำนักพิมพ์ประกายพรึก: กรุงเทพมหานคร, 2533) หน้า 110, เสาวนีย์ อัครวโรจน์, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตั๋วเงิน, หน้า 208. ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะตั๋วเงิน, หน้า 276.

บุคคลผู้มีสิทธิไล่เบียดตามกฎหมายตัวเงิน ได้แก่ ผู้ทรงตัวเงิน อันเป็นเจ้านี่ตามตัว ซึ่งหมายความรวมถึงผู้ทรงในตัวผู้ถือ ตามมาตรา 904 ด้วย หรือกรณีรวมถึงผู้อยู่ในฐานะสืบสิทธิผู้ทรง และผู้ได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงและเข้าถือเอาตัวตามมาตรา 697 วรรคสาม บุคคลเหล่านี้เมื่อมีตัวอยู่ในครอบครองแล้ว ย่อมมีสิทธิที่จะไล่เบียดให้ลูกหนี้ตามตัวซึ่งผูกพันอยู่แล้วก่อนตนรับผิดชอบได้

บุคคลที่เจ้านี่มีสิทธิไล่เบียด บุคคลที่อาจถูกไล่เบียดตามตัวเงินก็คือ บรรดา ลูกหนี้ทั้งหลายซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตัวเงิน ซึ่งอาจเป็นผู้ส่งจ่าย ผู้ออกตัว ผู้สลักหลัง ผู้รับรอง ผู้รับอาวัล ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 959 วรรคแรกว่า “ผู้ทรงตัวแลกเงินจะใช้สิทธิไล่เบียดเอาแก่บรรดาผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่าย และบุคคลอื่นๆ ซึ่งจะต้องรับผิดชอบตามตัวนั้นก็ได้...” ส่วนความรับผิดชอบของลูกหนี้แต่ละคนจะมีอยู่อย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับว่าได้ลงลายมือชื่อในฐานะใด

การใช้สิทธิไล่เบียดดังกล่าวเป็นหลักที่สำคัญมากประการหนึ่งของความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน อาจกล่าวได้ว่าความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานของการใช้สิทธิไล่เบียด ในการพิจารณาในที่นี้จะขอกกล่าวถึงเพียงความรับผิดชอบของลูกหนี้ในกรณีผู้ทรงใช้สิทธิไล่เบียด กรณีหนึ่ง และ ความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเองภายหลังที่ถูกผู้ทรงไล่เบียด อีกกรณีหนึ่ง เพื่อให้เห็นถึงลักษณะความผูกพันที่เจ้านี่(ผู้ทรง)ที่มีต่อลูกหนี้หลายคนที่ต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงิน และความสัมพันธ์และความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้หลายคนดังกล่าวด้วยกันเองภายหลังที่ได้ใช้เงินให้กับเจ้านี่(ผู้ทรง)ไปแล้ว

2.4.3.1 ความรับผิดชอบของลูกหนี้ต่อผู้ทรงที่ใช้สิทธิไล่เบียด

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า บุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับคู่สัญญาในตัวเงินโดยเป็นลูกหนี้หนึ่ง มีความรับผิดชอบที่อาจถูกเรียกร้องหรือไล่เบียดให้ชำระเงินตามเนื้อความที่ระบุไว้ในตัวเงิน ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 967 ที่ว่า “ในเรื่องตัวแลกเงินนั้น บรรดาบุคคลผู้ส่งจ่ายก็ดี ผู้รับรองก็ดี สลักหลังก็ดี หรือรับประกันด้วยอาวัลก็ดี ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบผู้ทรง

ผู้ทรงย่อมมีสิทธิว่ากล่าวเอาความแก่บรรดาบุคคลเหล่านี้เรียงตัวหรือรวมกันก็ได้ โดยมีพักต้องดำเนินตามลำดับที่คนเหล่านั้นต้องมาผูกพัน

สิทธิเช่นเดียวกันนี้ ย่อมมีแก่บุคคลทุกคนซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินและเข้าถือเอาตัวเงินนั้น ในการที่จะบังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันมาแล้วอยู่ก่อนตน

⁶¹ โปรดดูรายละเอียด สุจิตรา ชื่นชมชาติ, “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิไล่เบียดตามกฎหมายตัวเงิน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538)

การว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนหนึ่ง ซึ่งต้องรับผิดชอบไม่ตัดหนทางที่จะว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนอื่น ๆ แม้ทั้งจะเป็นฝ่ายที่อยู่ลำดับภายหลังบุคคลที่ได้ว่ากล่าวเอาความมาก่อน”

มาตรา 967 บัญญัติถึงบุคคลที่ต้องรับผิดชอบในตัวแลกเงิน โดยลักษณะของความรับผิดชอบนั้น เป็นการรับผิดชอบร่วมกันต่อผู้ทรง และต่อเจ้าหนี้อื่น กล่าวคือผู้ซึ่งเคยเป็นลูกหนี้ในตัวเงินที่ได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปและใช้สิทธิไต่เบี่ยต่อ และการใช้สิทธิเรียกร้องลักษณะนี้ ที่เรียกว่า สิทธิไต่เบี่ย สามารถเรียกให้ลูกหนี้ทุกคนรับผิดชอบได้เสมอ แม้จะมีการบังคับเอากับบุคคลที่ลงลายมือชื่อลำดับก่อนแล้ว ก็อาจบังคับเอาจากบุคคลที่ลงลายมือชื่อในลำดับหลังได้ ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

(1) ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบร่วมกันทุกคน

เจ้าหนี้ตามตัวเงินมีอำนาจฟ้อง หรือเรียกร้องต่อลูกหนี้ทั้งหลายให้รับผิดชอบในตัวเงินร่วมกันได้ ทั้งที่ลูกหนี้แต่ละคนอาจเข้ามาผูกพันในตัวเงินคนละฐานะ คนละเวลา หรือบางคนอาจจะมีเจตนาเป็นผู้ค้ำประกันคู่สัญญาคนใดคนหนึ่งเท่านั้น แต่ทุกคนก็ต้องรับผิดชอบร่วมกัน อันมีลักษณะเช่นเดียวกับความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป เช่น ลูกหนี้แต่ละคนต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้อย่างเต็มจำนวนในหนี้ที่ค้างชำระและมีความผูกพันรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้อยู่จนกว่าหนี้ตามตัวเงินนั้นจะระงับสิ้นไป โดยที่เจ้าหนี้หรือผู้ทรงมีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้คนหนึ่งคนใดรับผิดชอบในหนี้เพียงคนเดียวก็ได้ ดังที่มาตรา 291 ที่บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลหลายคนจะต้องทำการชำระหนี้โดยทำนองซึ่งแต่ละคนจำต้องชำระหนี้สิ้นเชิงไซ้ร้ แม้ถึงว่าเจ้าหนี้ชอบที่จะได้รับชำระหนี้สิ้นเชิงได้แต่เพียงครั้งเดียว (กล่าวคือลูกหนี้ร่วมกัน) ก็ดี เจ้าหนี้จะเรียกชำระหนี้จากลูกหนี้แต่คนใดคนหนึ่งสิ้นเชิงหรือแต่โดยส่วนก็ได้ตามแต่จะเลือกแต่ลูกหนี้ทั้งปวงก็ยังคงต้องผูกพันอยู่ทั่วทุกคนจนกว่าหนี้นั้นจะได้ชำระเสร็จสิ้นเชิง”

ทำให้หลายคนมองว่า มาตรา 967 นั้นบัญญัติไว้รองรับในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วม แต่หากพิจารณาจากรากฐานในการบัญญัติ มาตรา 967 แล้วจะเห็นว่า เป็นบัญญัติที่รองรับหลักความสัมพันธ์เฉพาะคู่สัญญา (Privity of Contract) และหลักความรับผิดชอบรอง (Secondary of Contracts) และหลักการเพิ่มจำนวนลูกหนี้ (The Accumulation of Secondary Contracts) เป็นสำคัญดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ส่วนกรณีการพิจารณาว่าลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินนั้น เป็นลูกหนี้ร่วมหรือไม่จึงต้องพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ของลูกหนี้ร่วมและความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือของกฎหมายตัวเงิน

(2) ผู้ทรงจะใช้สิทธิไล่เบียดกับลูกหนี้ผู้ใดก่อนหลังก็ได้ทั้งสิ้น

ความในมาตรา 967 วรรคสอง บัญญัติว่า “ผู้ทรงยอมมีสิทธิว่ากล่าวเอาความแก่บรรดาบุคคลเหล่านี้เรียงตัวหรือรวมกันก็ได้ โดยมีพักต้องดำเนินตามลำดับที่คนเหล่านั้นต้องมาผูกพัน”

ผู้ทรงจะใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้คนหนึ่งคนใด หรือหลายคน เรียงตัว หรือรวมกัน ให้ใช้เงินตามตัวก็ได้โดยไม่ต้องคำนึงว่าใครเข้ามาเป็นลูกหนี้ตามตัวเงินก่อนหรือหลังกันอย่างไร ในทางปฏิบัติผู้ทรงตัวเงินมักจะฟ้องบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบทุกคนเป็นจำเลย ทั้งนี้เพราะเมื่อศาลพิพากษาให้ชนะคดีแล้วก็อาจบังคับเอาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาคนใดคนหนึ่งก็ได้ แต่ถ้าผู้ทรงตัวเงินเลือกฟ้องลูกหนี้บางคน ไม่ฟ้องบางคนหากศาลพิพากษายกฟ้อง ผู้ทรงอาจจะไปฟ้องลูกหนี้ที่ยังไม่ได้ฟ้องในคดีก่อนนั้นไม่ได้ เพราะคดีขาดอายุความเสียแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 354/2509 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 967 และมาตรา 989 ผู้ทรงเชีคมีสิทธิว่ากล่าวเอาแก่ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังเรียงตัวหรือรวมกันก็ได้โดยมีพักต้องดำเนินการตามลำดับที่คนเหล่านั้นต้องเข้ามาผูกพัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2576/2518 จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้สลักหลังเชีคจะต้องร่วมกับจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นผู้ส่งจ่าย รับผิดชอบโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงเชีค การที่โจทก์ฟ้องเรียกเงินตามเชีคจากจำเลยทั้งสองแล้วถอนฟ้องจำเลยที่ 1 ไปนั้น ไม่ทำให้จำเลยที่ 2 หลุดพ้นจากความรับผิดชอบ

(3) ใช้สิทธิเรียกร้องลูกหนี้คนหนึ่งแล้วไม่ได้เงินหรือได้เงินแต่ยังไม่ครบ ผู้ทรงจะฟ้องลูกหนี้คนอื่นอีกก็ได้

มาตรา 967 วรรคท้าย บัญญัติว่า “การว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนหนึ่ง ซึ่งต้องรับผิดชอบ ย่อมไม่ตัดหนทางที่จะว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาอื่นๆ แม้ทั้งจะเป็นฝ่ายอยู่ในลำดับภายหลังบุคคลที่ได้ว่ากล่าวเอาความมาก่อน”

ความในวรรคท้ายนี้เป็นการขยายความในวรรคสองในข้อที่ว่าผู้ทรงตัวเงินมีสิทธิที่จะเลือกใช้สิทธิเรียกร้องเอาจากลูกหนี้โดยไม่ต้องดำเนินการตามลำดับที่เข้ามาผูกพัน โดยที่แม้ผู้ทรงได้ฟ้องลูกหนี้บางคนให้ชำระหนี้ไปแล้ว หากยังไม่ได้ชำระหนี้ตามตัวเงิน หรือได้รับชำระบางส่วนยังไม่ครบถ้วน ผู้ทรงก็ยังคงมีสิทธิฟ้องคู่สัญญาซึ่งเป็นลูกหนี้คนอื่นที่ยังไม่ถูกฟ้องให้ชำระหนี้ที่ยังค้างอีกได้ จนกว่าผู้ทรงจะได้รับชำระหนี้เต็มจำนวนตามตัวเงิน แม้ลูกหนี้ที่จะเรียกภายหลังนี้จะเข้าเป็นลูกหนี้ในตัวเงินก่อนหรือหลังลูกหนี้คนก่อนที่ผู้ทรงใช้สิทธิฟ้องก็ตาม แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ในอายุความตัวเงินด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ 612/2499 ผู้ส่งจ่ายเช็คและผู้สลักหลังย่อมต้องรับผิดชอบจ่ายเงินให้ผู้ทรงเช็คซึ่งรับโอนเช็คมาโดยการสลักหลังโดยสุจริต แม้ผู้สลักหลังจะรับรองไว้กับผู้ส่งจ่ายว่าผู้สลักหลังจะใช้จ่ายเงินตามเช็คนั้นให้แก่ผู้ทรงเช็คเองก็ดี ผู้ทรงเช็คก็ยังฟ้องเรียกเงินตามเช็คจากผู้ส่งจ่ายได้ เพราะหลักเรื่องตัวเงิน ผู้รับโอนโดยสุจริตอาจมีอำนาจดีกว่าผู้โอน แต่ถ้าผู้ทรงเช็คได้รับชำระหนี้จากผู้รับสลักหลังครบจำนวนแล้ว ก็ไม่มีสิทธิจะเรียกเงินจากผู้ส่งจ่ายได้อีก

(4) สิทธิของผู้ที่ใช้เงินให้ผู้ทรง ที่จะไล่เบียดเอาจากลูกหนี้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน

มาตรา 967 วรรคสาม บัญญัติว่า “สิทธิเช่นเดียวกันนี้ย่อมมีแก่บุคคลทุกคนซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินและเข้าถือเอาตัวเงินนั้นในการที่จะใช้บังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน”

กรณีเมื่อลูกหนี้ตามตัวเงินคนใดได้ใช้หนี้ตามตัวเงินไปแล้วและได้เข้าครอบครองตัวเงินนั้น มาตรา 970 ลูกหนี้คนนั้นย่อมเข้าสู่ฐานะเจ้าหนี้และใช้สิทธิเรียกร้องเอาแก่ผู้ที่ต้องรับผิดชอบในลำดับก่อนตนขึ้นไปได้ แต่ไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้องเอาจากลูกหนี้ผู้อยู่ในลำดับหลังตน เพราะเป็นคู่สัญญาฝ่ายที่ตนต้องรับผิดชอบต่อเขาอยู่ก่อนแล้วตามตัวเงินนั้น ผู้เข้าถือเอาตัวดังกล่าวอาจเรียกให้คนใดรับผิดชอบก็ได้โดยไม่คำนึงถึงลำดับก่อนหลัง สิทธิของผู้ใช้เงินและเข้าถือเอาตัวเช่นนี้เรียกว่า สิทธิไล่เบียด ซึ่งลักษณะของความรับผิดชอบของผู้ลงลายมือชื่อในตัวที่จะเรียกให้รับผิดชอบเป็นทอดๆ ไปเช่นนี้จะแตกต่างจากความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วม เพราะในเรื่องลูกหนี้ร่วมนั้นลูกหนี้ซึ่งต้องรับผิดชอบต่ออีกข้อต่อผู้ลูกหนี้ด้วยกันเพื่อขอรับผิดชอบตามส่วนได้⁶² ผู้ที่ใช้เงินและเข้าถือเอาตัวดังกล่าวโดยเฉพาะคือ

- (1) ผู้สลักหลังเมื่อได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงแล้วย่อมได้สิทธิในอันที่จะไล่เบียดจากผู้สลักหลังคนก่อนๆ หรือจากผู้ส่งจ่ายหรือจากบุคคลทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลเหล่านั้นได้
- (2) ผู้รับอาวัลซึ่งได้ใช้เงินแล้วย่อมได้สิทธิในอันที่จะไล่เบียดเอาแก่บุคคลซึ่งตนได้ประกันไว้กับบุคคลทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบตัวผู้นั้น
- (3) บุคคลผู้ใช้เงินเพื่อแก่นำยอมรับช่วงสิทธิทั้งปวงของผู้ทรงตัวอันมีต่อคู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนได้ใช้เงินแทนไปและต่อคู่สัญญาทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบต่อคู่สัญญาฝ่ายนั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1416/2521 กฎหมายมิได้บังคับให้ต้องนำผู้แปลเอกสารภาษาต่างประเทศมาสืบเพื่อรับรองความถูกต้องของคำแปล เมื่อจำเลยเห็นว่าคำแปลตอนไหนไม่ถูกต้องหรือคลาดเคลื่อนอย่างไร จำเลยก็ขอที่จะโต้แย้งหรือแสดงคำแปลที่ถูกต้องได้

⁶² สหชน รัตนไพจิตร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตัวเงิน, หน้า 300.

การที่โจทก์ผู้ส่งจ่ายและต้องรับผิดชอบเมื่อจำเลยผู้จ่ายซึ่งได้รับรองตัวแลกเงินแล้วไม่ยอมจ่ายเงินนั้น ได้เข้าถือเอาตัวแลกเงินโดยผู้รับเงินและตัวแทนสละตัวแลกเงินนั้นให้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 970 โจทก์จึงมีสิทธิเรียกเอาเงินตามตัวแลกเงินและดอกเบี้ยในจำนวนเงินนั้น คิดอัตราร้อยละห้าต่อปี นับแต่วันที่ได้ใช้เงินไปได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 969

ในการเรียกให้ผู้ที่เป็นลูกหนี้รับผิดชอบ มีลักษณะเช่นเดียวกับการที่ผู้ทรงมีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ทั้งหลายรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงิน กล่าวคือ เรียกให้ทุกคนร่วมกันรับผิดชอบ หรือเรียกให้บางคนรับผิดชอบเพียงคนเดียวก็ได้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงลำดับที่บุคคลเหล่านั้นเข้ามาผูกพันในตัวเงิน และถ้าเรียกให้ลูกหนี้คนหนึ่งคนใดรับผิดชอบแล้วยังไม่ได้รับชำระหนี้หรือได้รับชำระหนี้ไม่ครบถ้วน ก็มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้คนอื่น ๆ รับผิดชอบใช้ส่วนที่ขาดได้ แม้ว่าบุคคลที่จะถูกเรียกให้รับผิดชอบเป็นผู้ที่เข้ามาเป็นลูกหนี้ในตัวเงินภายหลังบุคคลที่ตนเคยเรียกให้รับผิดชอบมาก่อนก็ตาม ก็ย่อมทำได้เพราะบุคคลเหล่านั้นทุกคนเป็นลูกหนี้ของตนทั้งสิ้น⁶³ จะเห็นได้ว่าสิทธิไล่เบี้ยลักษณะดังกล่าวนี้แตกต่างจากความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยตนเองตามหลักทั่วไป เนื่องจากลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินมีความผูกพันในลักษณะเป็นเจ้าหนี้และลูกหนี้เป็นลำดับไป ต่างจากลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปที่ต่างต้องร่วมรับผิดชอบในลำดับเดียวกัน

กรณีในเรื่องสิทธิของผู้รับรองซึ่งเป็นลูกหนี้ที่ต้องรับผิดชอบตามตัวแลกเงินอันจะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ลูกหนี้ตามตัวเงินคนอื่น ๆ นั้น มีข้อสังเกตว่า หากเราเห็นว่าลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินเป็นลูกหนี้ร่วม เมื่อผู้รับรองได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรง ผู้รับรองน่าจะมีสิทธิที่จะเรียกให้ผู้ส่งจ่ายใช้เงินได้เพราะความรับผิดชอบของผู้รับรองที่ต้องรับผิดชอบเป็นลูกหนี้ชั้นต้นก็เป็นเพียงความรับผิดชอบต่อผู้ทรงเท่านั้น หากพิจารณาในเรื่องระหว่างลูกหนี้ด้วยตนเอง การที่ผู้รับรองได้ใช้เงินไปแล้ว ผู้รับรองไม่อาจไล่เบี้ยหรือเรียกเอาจากผู้ใดได้เลยนั้น ก็เนื่องจากผู้รับรองกับผู้ส่งจ่ายไม่ใช่ลูกหนี้ร่วมกันอันจะสามารถเรียกให้ผู้ส่งจ่ายรับผิดชอบได้อย่างกรณีลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป มาตรา 296 นั้นเอง ผู้รับรองคงได้แต่เพียงใช้สิทธิตามกฎหมายส่วนอื่นที่จะเรียกร้องเอาจากผู้ส่งจ่าย เช่น เรื่องการหักกลบบนนี้เป็นต้นซึ่งการที่ผู้รับรองไม่สามารถเรียกจากผู้ส่งจ่ายจะเกิดปัญหาอย่างไรนั้นจะขอกล่าวต่อไปในบทที่ 4

2.4.3.2 ความรับผิดชอบในระหว่างลูกหนี้ด้วยตนเองภายหลังที่ผู้ทรงไล่เบี้ย

มาตรา 970 บัญญัติว่า “คู่สัญญาทุกฝ่ายซึ่งต้องรับผิดชอบและถูกไล่เบี้ยหรืออยู่ในฐานะจะถูกไล่เบี้ยได้นั้น อาจจะใช้เงินแล้วเรียกให้เขาสละตัวเงินให้แก่ตนได้ รวมทั้งค่าคัดค้านและบัญชีรับเงินด้วย

⁶³ เสาวนีย์ อิศวโรจน์, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 252.

ผู้สละหลังทุกคนซึ่งเข้าถือเอาและเข้าใช้เงินตามตัวแลกเงินแล้ว จะขีดฆ่าคำสลักหลังของตนเองและของเหล่าผู้สละหลังภายหลังตนนั้นเสียได้”

ดังที่ได้กล่าวไว้ในมาตรา 967 วรรคสาม แล้วว่า เมื่อลูกหนี้ได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงแล้ว ลูกหนี้ผู้เข้าใช้เงินนั้นย่อมมีสิทธิไล่เบียดเอาแก่ลูกหนี้คนอื่นที่มีความรับผิดชอบก่อนตนได้ ด้วยเหตุนี้ ตามบทบัญญัติมาตรา 945 และมาตรา 970 ข้างต้น ลูกหนี้ดังกล่าวจึงสามารถเรียกให้ผู้ทรงสละตัวเงินให้แก่ตน รวมทั้งให้ผู้ทรงส่งมอบค่าค้ำค้ำและบัญชีรับเงินให้แก่ตนได้ ส่วนกรณีมาตรา 970 วรรคสองในการขีดฆ่าคำสลักหลังนี้ สืบเนื่องมาจากหลักเบื้องต้นที่บัญญัติในมาตรา 914 และมาตรา 967 วรรคสาม ซึ่งได้บัญญัติซ้ำอีกครั้งหนึ่งว่า หากตัวเงินมีผู้สละหลังหลายคน ผู้สละหลังทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง แต่ในระหว่างผู้สละหลังด้วยกันเอง ผู้สละหลังในลำดับก่อนย่อมต้องรับผิดชอบต่อผู้สละหลังลำดับหลัง อันมีลักษณะความรับผิดชอบกันเป็นทอดๆ กล่าวคือ มีความสัมพันธ์ลักษณะเจ้าหนี้ลูกหนี้กันอยู่ในตัวนั่นเอง จึงย่อมมีสิทธิที่จะไล่เบียดผู้ผูกพันอยู่แล้วก่อนตนได้เต็มจำนวน ฉะนั้น เมื่อผู้สละหลังในลำดับก่อนได้ใช้เงินตามตัวให้แก่ผู้ทรงและได้รับตัวคืนมา ผู้สละหลังรายนั้นย่อมขีดฆ่าคำสลักหลังของตนเองและผู้สละหลังในภายหลังได้ เพราะไม่สามารถจะไล่เบียดให้ตนเองหรือผู้สละหลังภายหลังตนเองให้รับผิดชอบใช้เงินตามตัวให้แก่ตนได้ ลักษณะความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเองตามกฎหมายตัวเงินนี้จะเห็นได้ว่าแตกต่างจากเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 296 ผู้ที่ถูกไล่เบียดจะอ้างว่าขอรับผิดชอบเพียงบางส่วนไม่ได้ ดังนั้นการรับผิดชอบร่วมกันของลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินต่อผู้ทรงจึงไม่ใช่ลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 343/2516 ความผูกพันของผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินกับผู้รับอาวัลซึ่งมีต่อผู้ทรง มิใช่เป็นลูกหนี้ร่วมอันจะต้องรับผิดชอบเป็นส่วนเท่าๆกัน เมื่อผู้ส่งจ่ายไม่ชำระเงินตามตัวแลกเงิน ผู้รับอาวัลใช้เงินให้ผู้ทรงไปบางส่วน แม้ไม่ถึงกึ่งของจำนวนเงินในตัวเงินผู้รับอาวัลก็ได้สิทธิในอันที่จะไล่เบียดเอาแก่ผู้ส่งจ่ายได้

ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 343/2516 ข้างต้นข้อเท็จจริงได้ความว่า จำเลยยืมเงินธนาคาร น.และออกตัวแลกเงินให้ไว้ โดยโจทก์เป็นผู้รับอาวัล ต่อมาจำเลยผิดนัด ธนาคาร น. จึงฟ้องโจทก์และจำเลยให้รับผิดชอบ จนศาลพิพากษาให้โจทก์จำเลยรับผิดชอบ และโจทก์ได้ชำระเงินให้ธนาคาร น.ไปแล้วบางส่วน โจทก์จึงมาฟ้องให้จำเลยชำระหนี้แก่ตน ซึ่งในคดีนี้จำเลยฎีกาว่า ผู้รับอาวัลจะใช้สิทธิไล่เบียดได้ต่อเมื่อได้ชำระเงินไปตามตัวแลกเงินจนครบถ้วนแล้ว หรืออย่างน้อยก็กึ่งหนึ่งตามมาตรา 296 เมื่อโจทก์ยังชำระหนี้ไม่ถึงกึ่งหนึ่งก็ยังมีผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะไล่เบียดกับจำเลยได้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า “โจทก์เป็นผู้รับอาวัลค้ำประกันการใช้เงินตามตัวแลกเงินที่จำเลยเป็นผู้ส่งจ่ายให้แก่ธนาคาร น. โจทก์จึงมิใช่ลูกหนี้โดยตรงที่พึงต้องจ่ายเงินตามตัวแลกเงินฉบับนั้น โจทก์เพียงแต่ต้องรับผิดชอบใช้เงินในเมื่อจำเลยซึ่งเป็นผู้ส่งจ่ายไม่ชำระเงินตามตัวแลกเงิน ความผูกพันของโจทก์จำเลยที่มีต่อธนาคารผู้ทรงจึงมิใช่ลูกหนี้ร่วมอันจะต้องรับผิดชอบเป็นส่วนเท่าๆกัน จะนำบทบัญญัติมาตรา 296 มา

ใช้บังคับไม่ได้ และมาตรา 967 บัญญัติให้ผู้ส่งจ่ายและผู้รับอาวัลต้องร่วมรับผิดชอบผู้ทรงหนี้ ก็เพื่อประโยชน์แก่ผู้ทรงหนี้ในอันที่จะกล่าวเรียกเงินตามตัว แต่ในระหว่างผู้ส่งจ่ายกับผู้รับอาวัลนี้ ผู้ส่งจ่ายจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่ระบุในตัวแลกเงินก่อน หากผู้ส่งจ่ายไม่ยอมชำระ ผู้รับอาวัลจึงต้องรับผิดชอบใช้ให้แก่เจ้าหนี้”

นอกจากนี้ในเรื่องความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเองยังต้องพิจารณาตามมาตรา 971 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ส่งจ่ายก็ดี ผู้รับรองก็ดี ผู้สลักหลังคนก่อนก็ดี ซึ่งเขาสลักหลังหรือโอนตัวแลกเงินให้อีกทอดหนึ่งนั้น หากมีสิทธิจะไล่เบี้ยเอาแก่คู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนต้องรับผิดชอบอยู่ก่อนแล้วตามตัวเงินนั้นได้ไม่”

ในหลักเบื้องต้นของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ นั้น จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่าตัวเงินนั้นสามารถโอนเปลี่ยนมือกันได้เรื่อยไปจนกว่าจะได้มีการใช้เงินตามตัวจนครบถ้วน ดังนั้นกรณีหากในที่สุดตัวเงินฉบับหนึ่งอาจโอนกลับมาหาผู้ส่งจ่าย ผู้รับรองหรือผู้สลักหลังคนก่อนๆ ก็ได้ ซึ่งตามมาตรา 917 วรรคสาม ได้บัญญัติไว้ว่า “อนึ่ง ตัวเงินจะสลักหลังให้แก่ผู้จ่ายก็ได้ ไม่ว่าผู้จ่ายจะได้รับรองตัวนั้นหรือไม่ หรือจะสลักหลังให้แก่ผู้ส่งจ่าย หรือให้แก่คู่สัญญาฝ่ายอื่นใดแห่งตัวเงินนั้นก็มีส่วนบุคคลทั้งหลายเหล่านี้ก็ย่อมจะสลักหลังตัวเงินนั้นต่อไปอีกได้”

ในเรื่องความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเองนี้มีประเด็นที่น่าพิจารณาคือ ผู้สลักหลังหลายคนในตัวเงินอันสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ซึ่งต่างต้องรับผิดชอบในฐานะประกัน(อาวัล) ผู้ส่งจ่ายตามมาตรา 900 มาตรา 921 และมาตรา 940 ถ้าผู้สลักหลังคนหนึ่งได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปแล้วและได้ตัวกลับคืนมา บุคคลนั้นจะใช้สิทธิเรียกร้องกับผู้สลักหลังคนอื่นๆซึ่งต่างก็อยู่ในฐานะผู้รับอาวัลผู้ส่งจ่ายด้วยกันได้หรือไม่ ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดต่อไปในเรื่องความรับผิดชอบของลูกหนี้ในตัวผู้ถือ

2.4.4 หนี้ตามตัวเงินจะระงับต่อเมื่อมีการใช้เงินตามมาตรา 321

ตัวเงินส่วนมากที่ใช้ในวงการธุรกิจนั้นมักออกตัวเงินเพื่อชำระหนี้โดยต้องมีมูลหนี้ต่อกันอยู่ก่อนแล้ว การที่ลูกหนี้ออกหรือโอนตัวเงินให้แก่เจ้าหนี้ซึ่งอาจเป็นหนี้ใดๆก็ได้ เช่น กู้ยืม ซื้อขาย ละเมิดและแม้แต่กับการให้โดยเสนหาโดยที่ผู้ให้ได้ออกหรือโอนตัวเงินให้แก่ผู้รับการให้ ก็เป็นการชำระหนี้ตามสัญญาให้ด้วยตัวเงิน ผู้อ้างว่าไม่มีมูลหนี้ต่อกันต้องนำสืบให้ชัดแจ้ง

คำพิพากษาที่ 2356/2529 จำเลยลงลายมือชื่อเป็นผู้ส่งจ่ายเช็ค จึงต้องสันนิษฐานว่าจำเลยออกเช็คเพื่อชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900 เมื่อจำเลยอ้างว่าออกเช็คให้โจทก์ก็ยกไปแลกเงินสดเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของโจทก์ โดยจำเลยไม่มีมูลหนี้ที่จักต้องชำระเงินตามเช็คแก่โจทก์ จำเลยจึงมีหน้าที่ต้องนำสืบพิสูจน์ให้เห็นโดยชัดแจ้งเมื่อพิสูจน์ไม่ได้ก็ต้องรับผิดชอบเนื้อความในเช็คนั้น

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยออกเช็คเพื่อชำระหนี้ให้แก่โจทก์ การที่โจทก์นำสืบว่าจำเลยส่งจ่ายเช็คมอบแก่โจทก์ไปแลกเงินสดจาก ส. ให้จำเลย โดยโจทก์ลงลายมือชื่อสลักหลังเช็คนั้น เมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน โจทก์จึงได้ใช้เงินตามเช็คนั้นไปและรับมอบเช็คคืนมา เช็كدังกล่าวเป็นเช็คสั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ โจทก์ได้เช็คไว้ในครอบครองก็นับว่าเป็นผู้ทรงมีอำนาจฟ้องเรียกร้องเงินตามเช็คจากจำเลยผู้ลงลายมือชื่อเป็นผู้สั่งจ่ายได้ดังนี้คำบรรยายฟ้องและทางพิจารณาที่โจทก์นำสืบหาขัดแย้งกันไม่

ส่วนหน้าที่จะชำระกันนั้นต้องเป็นหนี้ที่ชอบด้วยกฎหมายและใช้บังคับได้เท่านั้น หากหนี้ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือใช้บังคับไม่ได้ย่อมไม่ผูกพัน และไม่สามารถบังคับให้ชำระหนี้ตามตัวเงินได้ ผลของมูลหนี้ตามสัญญาตัวเงินนั้นมีผลคือเมื่อมีการชำระหนี้ด้วยตัวเงินนั้นเป็นการใช้ตัวเงินชำระหนี้แทนเงินสดอันเป็นการชำระหนี้ด้วยของอย่างอื่นตาม ป.พ.พ. มาตรา 321 ที่บัญญัติว่า “ถ้าเจ้าหนี้ยอมรับการชำระหนี้อย่างอื่นแทนการชำระหนี้ที่ได้ตกลงกันไว้ ท่านว่าหนี้นั้นเป็นอันระงับสิ้นไป

ถ้าเพื่อที่จะทำให้พอใจแก่เจ้าหนี้นั้น ลูกหนี้รับภาระเป็นหนี้เป็นอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นใหม่ต่อเจ้าหนี้ไซ้ร เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ท่านมิให้สันนิษฐานว่าลูกหนี้ได้ก่อนนั้นขึ้นแทนการชำระหนี้

ถ้าชำระหนี้ด้วยออก-ด้วยโอน-หรือด้วยสลักหลังตัวเงินหรือประทวนสินค้า ท่านว่าหนี้นั้นจะระงับสิ้นไปต่อเมื่อตัวเงินหรือประทวนสินค้านั้นได้ใช้เงินแล้ว”

ดังนั้น เจ้าหนี้ไม่จำเป็นต้องยอมรับการชำระหนี้ด้วยตัวเงิน อันเป็นสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะเลือก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1084/2510 การชำระดอกเบี้ยไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 653 วรรค 2 จึงนำสืบพยานบุคคลว่าได้ชำระดอกเบี้ยแล้วได้

การชำระหนี้ด้วยเช็ค เป็นการชำระหนี้ด้วยการออกตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 321 วรรค 3 ย่อมถือได้ว่าเป็นการชำระหนี้อย่างอื่นซึ่งมิใช่การชำระหนี้ด้วยเงิน ฉะนั้น แม้จะไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 653 ก็ย่อมรับฟังพยานบุคคลที่นำมาสืบในเรื่องการชำระหนี้ได้

กรณีถ้าเจ้าหนี้ยอมรับการชำระหนี้ด้วยตัวเงินก็เกิดเป็นสัญญาตัวเงินขึ้น และหนี้เดิมก็เป็นอันระงับไปได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 321 วรรคแรก แต่หนี้นั้นระงับก็ต่อเมื่อมีการใช้เงินตามตัวเงินนั้นเสร็จสิ้นแล้ว ตามมาตรา 321 วรรคท้าย

นอกจากตัวเงินเป็นตราสารที่ใช้เพื่อการชำระหนี้แล้ว การชำระหนี้ด้วยตัวเงินเป็นการชำระหนี้ที่มีลักษณะพิเศษ คือ หนี้เดิมนั้นยังคงอยู่ ไม่ได้สิ้นสุดลงแต่ประการใด หนี้เดิมจะระงับสิ้นไปต่อเมื่อมีการใช้เงินตามตัวครบถ้วนแล้ว และมีใช้การแปลงหนี้ใหม่ เพราะการแปลงหนี้ใหม่ คือ

การเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหนึ่งอันทำให้หนี้เดิมระงับสิ้นไป โดยอาจเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ ลูกหนี้ วัตถุประสงค์แห่งหนี้ ดังที่บัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 349

ดังนั้น เมื่อการชำระหนี้ด้วยตัวเงินยังไม่ทำให้หนี้เดิมระงับสิ้นไปจนกว่าจะมีการชำระเงินตามตัวเงินครบถ้วนและเสร็จสิ้นแล้ว จะเห็นได้ว่ามีหนี้สองหนี้เข้ามาเกี่ยวข้อง คือ หนี้เดิมที่เจ้าหนี้และลูกหนี้มีความผูกพันกันเป็นเหตุให้ลูกหนี้ออกหรือโอนตัวเงินเพื่อชำระหนี้ให้เจ้าหนี้และอีกหนี้หนึ่งคือหนี้ตามตัวเงิน ดังนั้นหากผู้ทรงไม่ได้รับชำระหนี้ตามตัวเงินผู้ทรงจึงอาจใช้สิทธิเลือกที่จะให้ลูกหนี้ผู้ที่ยกหรือโอนตัวเงินเพื่อชำระหนี้ให้ตนนั้น ชำระหนี้ตามมูลหนี้เดิม หรือจะใช้สิทธิเลือกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามตัวเงินก็ได้ ซึ่งเจ้าหนี้มักเลือกเรียกให้ลูกหนี้รับผิดชอบตามที่ตนจะได้รับประโยชน์มากที่สุด เช่น หากเรียกตามมูลหนี้เดิมที่มีอายุความยาวกว่าหนี้ตามตัวเงิน หรือ อาจเนื่องจากมูลหนี้ตามตัวเงินนั้นขาดอายุความไปแล้ว หรือหนี้เดิมอาจขาดพยานหลักฐาน เป็นต้น กรณีเหตุอีกประการหนึ่งที่เจ้าหนี้เลือกฟ้องตามมูลหนี้ตัวเงิน คือ การฟ้องคดีตามตัวเงินนั้นสามารถฟ้องลูกหนี้ได้เป็นจำนวนมาก เนื่องจากลูกหนี้ทุกคนที่ลงลายมือชื่อในตัวเงินต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรง ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ชัดเจนกว่าและสะดวกสำหรับเจ้าหนี้มากกว่าในการฟ้องคดีตามมูลหนี้เดิมที่อาจต้องยุ่งยากในการสืบพยานบุคคลมากมาย

คำพิพากษาฎีกาที่ 3046/2529 โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยรับผิดชอบใช้เงินตามเช็คอันเป็นสิทธิเรียกร้องโดยไม่ต้องอาศัยมูลความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2497 จึงไม่ใช่คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ข้อที่จำเลยอ้างว่าศาลต้องฟังข้อเท็จจริงคดีนี้ตามคำพิพากษาส่วนอาญาของศาลชั้นต้นที่พิพากษาว่าลูกวงแชร์เป็นผู้ทรงเช็คจึงฟังไม่ขึ้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 5140/2531 คำบรรยายคำฟ้องที่ว่า จำเลยเล่นแชร์ซึ่งมีโจทก์เป็นหัวหน้าวงแชร์จำเลยประมูลแชร์ได้เป็นคนแรก แล้วออกเช็คพิพาทให้โจทก์ไว้เพื่อชำระหนี้ค่าแชร์แก่ลูกวงแชร์ที่ประมูลแชร์ยังไม่ได้ในขณะนั้น ต่อมาโจทก์โอนเช็คพิพาทชำระค่าแชร์ให้แก่ลูกวงแชร์ที่ประมูลแชร์ได้ ลูกวงแชร์ที่ได้รับโอนเช็คพิพาทเรียกเก็บเงินตามเช็คไม่ได้จึงโอนเช็คที่พิพาทกลับไปให้โจทก์ โจทก์ในฐานะหัวหน้าวงแชร์ต้องชำระเงินตามเช็คพิพาทให้แก่ลูกวงแชร์เหล่านั้น โจทก์จึงเป็นผู้ทรงเช็คพิพาทโดยชอบนั้น เป็นคำบรรยายฟ้องที่ได้กล่าวสภาพแห่งข้อหาและคำขอบังคับทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเพียงพอที่จำเลยจะเข้าใจข้อหา และต่อสู้คดีได้พอสมควรแล้ว ทั้งจำเลยก็ให้การเกี่ยวกับการเล่นแชร์และการสั่งจ่ายเช็คพิพาทได้เนื้อถ้อยกระทง ความดี แสดงว่าจำเลยเข้าใจข้อหาต่อสู้คดีได้มิได้หลงต่อสู้แต่อย่างใด คำฟ้องของโจทก์ไม่เคลือบคลุม

การที่จำเลยออกเช็คพิพาทซึ่งเป็นเช็คที่สั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ แล้วมอบให้โจทก์เพื่อชำระหนี้ค่าแชร์แก่ลูกวงแชร์ที่ประมูลแชร์ยังไม่ได้ในเวลานั้น ต่อมาโจทก์โอนเช็คพิพาทชำระหนี้ค่าแชร์ให้แก่ลูกวงแชร์ที่ประมูลแชร์ได้ แต่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็ค ลูกวงแชร์ดังกล่าวจึงโอน

เช็คพิพาททั้งหมดกลับไปให้โจทก์ และรับชำระเงินตามเช็คพิพาททั้งห้าฉบับจากโจทก์ซึ่งเป็นหัวหน้าวงแชร์ โจทก์เป็นผู้ครอบครองเช็คพิพาทจึงเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย

2.5 ความรับผิดของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน

ตัวเงินเป็นสัญญาอย่างหนึ่ง ที่เกิดขึ้นโดยการแสดงเจตนาของผู้ที่ประสงค์จะเข้ามาผูกพันเป็นคู่สัญญาของตัวเงิน เพราะฉะนั้นหลักในเรื่องนิติกรรมและเรื่องหนี้ทั่วไปที่กล่าวไว้ใน บรรพ 1 และ 2 จึงต้องนำมาใช้บังคับโดยอนุโลมด้วย หลักการสำคัญประการหนึ่งในกฎหมายลักษณะตัวเงิน คือ ผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงินย่อมเป็นลูกหนี้ตามตัวเงิน ซึ่งจะต้องรับผิดตามเนื้อความในตัวเงินที่ตนลงชื่อนั้น ตามมาตรา 900 วรรคหนึ่ง

ประการต่อมาผู้เป็นลูกหนี้ในกฎหมายตัวเงินต้องรับผิดตามฐานะ กล่าวคือ ในกฎหมายตัวเงินนั้นมีผู้เข้ามาเกี่ยวข้องหลายฐานะ เช่น ในฐานะผู้ส่งจ่าย, ผู้สลักหลัง, ผู้รับอาวัล หรือผู้สอดเข้าแก้หน้า เป็นต้น ดังนั้น บุคคลผู้ลงลายมือชื่อในฐานะใดย่อมรับผิดตามฐานะที่ตนลงลายมือชื่อตามฐานะนั้น ดังนั้นความรับผิดของผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงินอาจไม่เท่ากันเพราะฐานะของผู้ผูกพันเป็นลูกหนี้ตามตัวเงินแตกต่างกันซึ่งเป็นผลให้ต้องรับผิดต่างกันไป

อนึ่งการใช้สิทธิเรียกร้องนั้น ผู้ทรงมีอำนาจฟ้องหรือเรียกร้องต่อบรรดาผู้ส่งจ่าย ผู้รับรอง ผู้สลักหลัง และคู่สัญญาอื่นๆ ที่เข้ามาผูกพันตามตัวเงินทุกคนให้รับผิดร่วมกัน ทั้งๆที่แต่ละคนอาจเข้ามาผูกพันกับตัวเงิน คนละฐานะ คนละที่ หรือ คนละเวลา หรือบางคนอาจมีเจตนาเป็นผู้ค้ำประกันคู่สัญญาคนใดคนหนึ่งเท่านั้น แต่ทุกคนต้องรับผิดร่วมกัน โดยที่ผู้ทรงจะฟ้องคู่สัญญาคนใดคนหนึ่งเรียงตัว หรือ ฟ้องทุกคน หรือเลือกฟ้องเพียงบางคนโดยที่ไม่ต้องฟ้องเรียงตามลำดับก็ได้ ตามมาตรา 967 วรรคแรกและวรรคสอง อันเป็นผลมาจากหลัก Secondary of Contract และหลัก The Accumulation of Secondary Contracts ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ความรับผิดของลูกหนี้ตามตัวเงินนั้นอาจแบ่งความรับผิดได้เป็น 2 ประเภท ซึ่งการแบ่งแยกความรับผิดดังกล่าวจะส่งผลต่อความรับผิดของลูกหนี้ในกฎหมายตัวเงิน กล่าวคือเมื่อบุคคลได้ลงลายมือชื่อของตนในตัวเงินแล้ว ย่อมมีความรับผิดผูกพันเพราะผลของลายมือชื่อที่ลงไว้แล้ว ส่วนจะมีความรับผิดในฐานะใดก็ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินในฐานะใดและมีความรับผิดประเภทใด เช่น หากเป็นความรับผิดแบบลูกหนี้ขั้นต้นก็จะต่างไปจากความรับผิดแบบลูกหนี้ชั้นสอง เป็นต้น อันเป็นการรับผิดตามฐานะ กล่าวคือ จะเป็นความรับผิดในฐานะผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินหรือเช็ค ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน ผู้สลักหลัง ผู้รับอาวัล ผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้า ซึ่งอาจพิจารณาโดยละเอียดดังต่อไปนี้

2.5.1 ความรับผิดของผู้รับรอง

ในเรื่องการรับรองนั้น มีเฉพาะการรับรองตัวแลกเงินเท่านั้น สำหรับตัวสัญญาใช้เงิน และเช็คไม่ได้นำบทบัญญัติเรื่องการรับรองไปใช้บังคับ

ตามมาตรา 908 ที่บัญญัติว่า “ตัวแลกเงินนั้นเป็นหนังสือตราสาร ซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่า “ผู้ส่งจ่าย” สั่งให้บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่า “ผู้จ่าย” ให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งแก่บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่า “ผู้รับเงิน” กล่าวคือ กรณีหากออกตัวแลกเงินฉบับหนึ่งผู้ออกตัวแลกเงินนั้นเป็นผู้สั่งให้บุคคลคนหนึ่งจ่ายเงินให้อีกคนหนึ่งนั้น กรณีนี้ผู้จ่ายยังเป็นบุคคลภายนอกสัญญาตัวเงินหาได้มีความรับผิดตามเนื้อความแห่งตัวเงินไม่ เนื่องจากบุคคลที่ต้องรับผิดตามตัวเงินต้องรับผิดเพราะได้ลงลายมือชื่อในตัวเงิน เช่น แดงออกตัวแลกเงินสั่งให้ดำเป็นผู้จ่าย เขียวเป็นผู้รับเงิน เมื่อมีการออกตัวแลกเงินย่อมก่อให้เกิดมูลหนี้ขึ้นตามตัวแลกเงินฉบับนั้น แดงย่อมเป็นลูกหนี้และมีความผูกพันรับผิดตามตัวนั้น เพราะได้ลงลายมือชื่อไว้ในฐานะผู้ส่งจ่ายตามมาตรา 900 ,มาตรา 909 และมาตรา 914 ส่วนดำซึ่งยังเป็นบุคคลภายนอกสัญญาตัวเงินหาต้องผูกพันรับผิดตามเนื้อความแห่งตัวไม่ หากว่าตามกฎหมายตัวเงินเขียวซึ่งเป็นผู้ทรงตัวเงินมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ดำต้องรับผิดใช้เงินตามตัวไม่ ส่วนดำกับแดงจะมีนิติสัมพันธ์กันอย่างไรเป็นอีกเรื่องหนึ่งไม่เกี่ยวกับกฎหมายตัวเงิน

ความรับผิดของผู้จ่ายจะเกิดขึ้นต่อเมื่อผู้จ่ายได้ลงลายมือชื่อในตัวพร้อมกับรับรองว่าจะใช้เงินตามตัวให้แก่ผู้ทรงที่เรียกว่า “การรับรอง” ซึ่งมาตรา 937 บัญญัติว่า “ผู้จ่ายได้ทำการรับรองตัวแลกเงินแล้ว ย่อมต้องผูกพันในอันที่จะจ่ายเงินจำนวนที่รับรองตามเนื้อความแห่งตัวนั้น” ดังนั้นเมื่อผู้จ่ายได้รับรองดังกล่าวแล้วก็จะทำให้ผู้จ่ายนั้นเป็นคู่สัญญาในตัวเงิน และต้องผูกพันตนตามตัวเงินโดยผลของมาตรา 900 และเมื่อผู้จ่ายยอมผูกพันตนในฐานะเป็นผู้รับรองแล้วย่อมมีฐานะเป็นลูกหนี้คนแรกที่ต้องจ่ายเงินตามตัวนั้นให้แก่ผู้ทรง ตามมาตรา 941 “อันตัวแลกเงินนั้นยอมพึงใช้เงินในวันถึงกำหนด และถึงกำหนดวันใดผู้ทรงต้องนำตัวเงินไปยื่นเพื่อให้ใช้เงินในวันนั้น” แม้มาตรา 941 จะกำหนดให้ผู้ทรงต้องยื่นเมื่อตัวถึงกำหนด แต่อย่างไรก็ดีแม้ผู้ทรงไม่ได้ยื่นตัวภายในกำหนดก็หาทำให้ผู้รับรองหลุดพ้นความรับผิดไม่ การที่ผู้รับรองจะหลุดพ้นจากการรับผิดได้นั้น ผู้รับรองต้องกระทำโดยการวางจำนวนเงินที่ค้างชำระตามตัวไว้ ดังที่บัญญัติในมาตรา 947 ว่า “ถ้าตัวแลกเงินมิได้ยื่นเพื่อให้ใช้เงินในวันถึงกำหนดไซ้ ท่านว่าผู้รับรองจะเปลื้องตนให้พ้นความรับผิดโดยวางจำนวนเงินที่ค้างชำระตามตัวนั้นไว้ก็ได้”

นอกจากนั้นผู้รับรองจะอยู่ในฐานะเป็นลูกหนี้คนแรกที่ต้องจ่ายเงินตามตัวดังกล่าวให้แก่ผู้ทรงแล้ว หากกรณีมีเหตุอื่นที่ทำให้ผู้ทรงต้องสิ้นสิทธิไล่เบี้ย หรือทำให้ลูกหนี้คนอื่นหลุดพ้นความรับผิด แต่ผู้รับรองหาได้หลุดพ้นจากความรับผิดด้วยไม่ เช่นตามมาตรา 973 ที่บัญญัติว่า “เมื่อกำหนดเวลาจำกัดซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ได้ล่วงพ้นไปแล้ว คือ

(1) กำหนดเวลาสำหรับยื่นตัวแลกเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น หรือในระยะเวลา
อย่างใดอย่างหนึ่งภายหลังได้เห็น

(2) กำหนดเวลาสำหรับทำคำคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงิน

(3) กำหนดเวลาสำหรับยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงิน ในกรณีที่มีข้อกำหนดว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำ
คัดค้าน”

ท่านว่าผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิได้เบียดเอาแก่เหล่าผู้สลับหลัง ผู้ส่งจ่าย และคู่สัญญาอื่นๆ ผู้
ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้รับรอง”

.....

การที่ผู้รับรองไม่หลุดพ้นจากความรับผิดชอบดังกล่าวก็ด้วยเหตุว่า ผู้รับรองมีฐานะเป็น
ลูกหนี้ชั้นต้น ((Primary Party) ซึ่งต้องผูกพันต่อผู้ทรงนั่นเอง

2.5.2 ความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายและผู้สลับหลังตัวเงิน

โดยหลักของมาตรา 900 วรรคแรกที่ว่า “บุคคลผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงินยอมจะต้อง
รับผิดชอบเนื้อความในตัว” ผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินซึ่งเป็นผู้ออกตัวฉบับนั้น เมื่อลงลายมือชื่อในตัวแลกเงิน
แล้วตามมาตรา 909 (8) ความรับผิดชอบย่อมเกิดขึ้น และในส่วนของผู้สลับหลังนั้นเมื่อได้ทำการลง
ลายมือชื่อและส่งมอบตัวแล้วย่อมเกิดความผูกพันรับผิดชอบตามกฎหมายตัวเงินขึ้นตามมาตรา 920
วรรคแรก แต่ความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายและผู้สลับหลังตัวเงินนั้นตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นว่า เป็นความ
รับผิดชอบรอง (Secondary Party) ฉะนั้นผู้ส่งจ่ายและผู้สลับหลังจะต้องผูกพันตนเมื่อสิทธิตามตัวเงิน
ดังกล่าวบกพร่องขึ้นมาเพราะผู้จ่ายไม่ใช้เงินตามตัวให้แก่ผู้ทรงตาม มาตรา 914 ที่บัญญัติว่า “บุคคล
ผู้ส่งจ่ายและผู้สลับหลังตัวแลกเงินยอมเป็นอันสัญญาว่า เมื่อตัวนั้นได้นำยื่นโดยชอบแล้วจะมีผู้รับรอง
และใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว ถ้าและตัวแลกเงินนั้นเขาไม่เชื่อถือโดยไม่ยอมรับรองก็ดีหรือไม่ยอม
จ่ายเงินก็ดี ผู้สลับหลังก็จะใช้เงินแก่ผู้ทรง หรือผู้สลับหลังคนหลังที่ต้องถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น
ถ้าหากว่าได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่ยอมจ่ายเงินนั้นแล้ว”

มาตรา 914 ข้างต้น ใช้บังคับในกรณีที่ตัวแลกเงินนั้นไม่มีการรับรองหรือมีการ
รับรองโดยผู้จ่ายด้วย ถ้าตัวแลกเงินนั้นผู้จ่ายไม่ยอมรับรองตัวนั้นยอมเป็นตัวขาดความเชื่อถือตาม
มาตรา 959 (ข)(1)* จะทำให้เกิดสิทธิต่อผู้ทรงที่จะใช้สิทธิไล่เบียดเอาจากผู้ส่งจ่ายและผู้สลับหลังได้

* มาตรา 959 ผู้ทรงตัวแลกเงินจะใช้สิทธิไล่เบียดเอาแก่บรรดาผู้สลับหลัง ผู้ส่งจ่าย
และบุคคลอื่นๆ ซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นได้ คือ

ก) ไล่เบียดได้เมื่อตัวเงินถึงกำหนดในกรณีที่ไม่ใช้เงิน

ข) ไล่เบียดได้แม้ทั้งตัวเงินยังไม่ถึงกำหนดในกรณีดังกล่าวต่อไปนี้เป็น

(1) ถ้าเขาบอกรับไม่รับรองตัวเงิน

หรือกรณีหากผู้จ่ายรับรองตัวเงิน ผู้จ่ายยอมได้ชื่อว่าเป็นผู้รับรองตามกฎหมาย ผู้รับรองเป็นลูกหนี้ชั้นต้นที่จะต้องเข้าใช้เงินตามตัวที่ตนได้รับรอง ถ้าหากผู้รับรองไม่ยอมใช้เงิน ก็จะทำให้ตัวขาดความเชื่อถืออันก่อให้เกิดสิทธิต่อผู้ทรงที่จะใช้สิทธิไล่เบียดเอาจากผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังได้เช่นกันตามมาตรา 959 (ก) แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ในบังคับของมาตรา 967 กล่าวคือ การไล่เบียดดังกล่าวนั้นผู้ทรงจะไล่เบียดต่อคนใดคนหนึ่งก่อนหรือหลังก็ได้ ไม่จำเป็นต้องไล่เบียดตามลำดับก่อนหลัง ทั้งนี้เป็นไปตามหลัก The accumulation of secondary contract

บทบัญญัติมาตรา 914 นำไปใช้กับเช็คด้วยแต่ทั้งที่ต้องใช้เพียงเท่าที่ไม่ขัดต่อสภาพของเช็คนั่นเองตามมาตรา 989 วรรคแรก กล่าวคือในเรื่องเช็คกับตัวแลกเงินนั้นต่างกันตรงที่ตัวผู้จ่ายเท่านั้น เพราะเช็คตัวผู้จ่ายต้องเป็นธนาคารเท่านั้น แต่ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นตัวแลกเงินหรือเช็คผู้ทรงจะต้องนำตัวทั้งสองประเภทไปยื่นต่อผู้จ่ายหรือธนาคารเพื่อให้ใช้เงิน เมื่อผู้จ่ายหรือธนาคารปฏิเสธการใช้เงินแล้วผู้ทรงจึงมีสิทธิมาไล่เบียดเอาจากผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังได้

ส่วนในกรณีเรื่องตัวสัญญาใช้เงินตามมาตรา 985 วรรคแรก มิได้ให้นำมาตรา 914 มาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงิน เพราะผู้ออกตัวเป็นผู้สัญญาว่าจะใช้เงินแก่ผู้ทรงเมื่อถึงกำหนดอันเป็นการต้องรับผิดชอบอยู่แล้ว แต่ในเรื่องผู้สลักหลังตัวสัญญาใช้เงินคงนำบทบัญญัติมาตรา 914 ใช้บังคับกับผู้สลักหลังตัวสัญญาใช้เงินด้วยในฐานะระบบกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง

เห็นได้ว่าความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังตัวเงินอันเป็นความรับผิดชอบชั้นรองนั้น มีลักษณะคล้ายกับความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกัน ทั้งนี้เพราะผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังเป็นอันสัญญาว่าจะใช้เงินให้แก่ผู้ทรง (เจ้าหนี้) ต่อเมื่อตัวเงินขาดความเชื่อถือ เพราะไม่มีการรับรองหรือไม่มีการใช้เงินตามตัวเงิน ดังนั้นในเบื้องต้นนี้ต้องปรากฏว่าผู้จ่ายไม่ยอมรับรองตามตัวเสียก่อน ผู้ทรง (เจ้าหนี้) จึงจะมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังใช้เงินตามตัวให้แก่ตน ลักษณะเช่นนี้คล้ายคลึงกับการค้ำประกันที่ผู้ค้ำประกันสามารถเกี่ยงให้เจ้าหนี้ไปเรียกร้องบังคับชำระหนี้เอาจากลูกหนี้เสียก่อนได้ ซึ่งเห็นได้ว่าลูกหนี้ตามตัวเงินมีความรับผิดชอบฐานะและแบ่งชั้นความรับผิดชอบเป็นลำดับหาได้มีความรับผิดชอบที่เท่าเทียมกันไม่

อย่างไรก็ตามหากผู้ทรงได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติแล้ว(ตามมาตรา 914) ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังก็ต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรงโดยที่ผู้ทรงมีสิทธิจะเรียกให้ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง ผู้รับอาวัล หรือผู้รับรอง ใช้เงินแก่ผู้ทรงโดยเรียงตัวหรือรวมกันก็ได้ ไม่ต้องดำเนิน

(2) ถ้าผู้จ่ายหากได้รับรองหรือไม่ก็ตาม ตกเป็นคนล้มละลาย หรือได้ตั้งแผนการใช้หนี้ แม้การงดเว้นใช้นั้นนั้นจะมีได้มีคำพิพากษาเป็นหลักฐานก็ตาม หรือถ้าผู้จ่ายถูกยึดทรัพย์และการยึดทรัพย์นั้นไร้ผล

(3) ถ้าผู้ส่งจ่ายตัวเงินชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้ใดรับรองนั้นตกเป็นคนล้มละลาย

ตามลำดับที่บุคคลเหล่านี้เข้ามาผูกพัน ตามมาตรา 967 อันมีลักษณะเช่นเดียวกับความรับผิดของ ลูกหนี้ร่วมทั่วไปต่อเจ้าหนี้ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 291

ในเรื่องความรับผิดร่วมกันตามมาตรา 967 มีคำพิพากษาฎีกาที่ 2576/2518 วินิจฉัยเรื่องดังกล่าวไว้ดังนี้

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ 2 นำเช็ค 5 ฉบับซึ่งมีจำเลยที่ 1 เป็นผู้ส่งจ่ายและจำเลยเป็นผู้ สลักหลังไปแลกเงินสดจากโจทก์ เมื่อเช็คถึงกำหนดโจทก์เรียกเก็บเช็คได้เพียง 1 ฉบับ ส่วนเช็คอีก 4 ฉบับ ฉบับละ 2,000 บาท ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน โจทก์ขอให้ศาลพิพากษาให้จำเลยทั้งสอง ร่วมกันชำระเงินจำนวน 8,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7 ต่อปี นับแต่วันฟ้องจนกว่า จะชำระเสร็จให้โจทก์

จำเลยที่ 2 ให้การว่า ฟ้องโจทก์เป็นความจริงทั้งสิ้น แต่โจทก์ชอบที่จะบังคับให้ จำเลยที่ 1 ชำระหนี้ก่อน

โจทก์ขอถอนฟ้องเฉพาะจำเลยที่ 1 ศาลชั้นต้นอนุญาต

ศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่า จำเลยที่ 2 เป็นผู้สลักหลังเช็คย่อมต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 967 มีฐานะเป็นลูกหนี้ร่วม พิพากษาให้จำเลยที่ 2 ชำระ เงิน 8,000 บาท พร้อมด้วยดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7 ต่อปี นับแต่วันฟ้องจนกว่าจะชำระเงินเสร็จ ให้โจทก์ พร้อมค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความแทนโจทก์ด้วย

จำเลยที่ 2 อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน ให้จำเลยที่ 2 ใช้ค่าทนายความชั้นอุทธรณ์แทนโจทก์

จำเลยที่ 2 ฎีกา

คงมีประเด็นขึ้นสู่การวินิจฉัยของศาลฎีกาเพียงว่า การที่โจทก์ถอนฟ้องจำเลยที่ 1 ผู้ ส่งจ่าย จะทำให้จำเลยที่ 2 ผู้สลักหลังหลุดพ้นความรับผิดตามเช็คหรือไม่

ศาลฎีกาเห็นว่า “ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 967 บัญญัติว่า “ใน เรื่องตัวแลกเงินนั้น บรรดาบุคคลผู้ส่งจ่ายก็ดี ผู้รับรองก็ดี สลักหลังก็ดี หรือรับประกันด้วยอาวัลก็ดี ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง

ผู้ทรงยอมมีสิทธิว่ากล่าวเอาความแก่บรรดาบุคคลเหล่านี้เรื่องตัวหรือรวมกันก็ได้ โดยมีพักต้องดำเนินตามลำดับที่คนเหล่านั้นต้องมาผูกพัน” และมาตรา 989 ให้ยกบทบัญญัติใน มาตรา 967 มาบังคับในเรื่องเช็คด้วย จึงเห็นได้ว่า ในเรื่องเช็คนั้น ผู้ส่งจ่าย ผู้รับรอง ผู้สลักหลัง หรือผู้ รับประกันอาวัล ต้องร่วมรับผิดชอบต่อผู้ทรงเช็คและผู้ทรงเช็คมีสิทธิฟ้องหรือเรียกร้องจากบุคคลดังกล่าว เรื่องตัวหรือรวมกันก็ได้ โดยมีพักต้องดำเนินตามลำดับที่บุคคลดังกล่าวเข้ามาผูกพันตามเช็ค เช่นเดียวกับเรื่องตัวแลกเงิน ดังนั้นจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้สลักหลังเช็คจึงต้องร่วมกับจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นผู้ ส่งจ่ายรับผิดชอบต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงเช็คและโจทก์มีสิทธิฟ้องหรือเรียกร้องเงินตามเช็คจากจำเลยทั้งสอง

หรือจากจำเลยคนใดแต่เพียงผู้เดียวก็ได้ การที่โจทก์ฟ้องเรียกเงินตามเช็คจากจำเลยทั้งสองแล้วถอนฟ้องจำเลยที่ 1 ไปนั้น ไม่ทำให้จำเลยที่ 2 หลุดพ้นความรับผิดชอบตามเช็ค เพราะแม้โจทก์จะฟ้องเรียกเงินตามเช็คจากจำเลยที่ 2 เพียงคนเดียว จำเลยที่ 2 ก็ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 967 ประกอบด้วยมาตรา 989 ดังที่วินิจฉัยมาแล้ว ที่ศาลล่างทั้งสองพิพากษามานั้น ศาลฎีกาเห็นฟ้องด้วย พิพากษายืน ให้จำเลยที่ 2 ใช้ค่าทนายความชั้นฎีกาแทนโจทก์”

ท่านศาสตราจารย์จิติติ ดิงศรัทีย ได้หมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ว่า

“ข้อควรพิจารณาคือ ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังตั๋วเงินเป็นลูกหนี้ร่วมคงต้องบังคับตาม ม.291 ถึง ม.296 มิได้มีข้อยกเว้นในเรื่องลูกหนี้ร่วมในตั๋วเงินตาม ม.967 นอกจากบางประการที่บัญญัติไว้เฉพาะ ถ้าคนหนึ่งชำระหนี้ก็คงมีผลถึงลูกหนี้อื่นด้วยตาม ม.292 การที่เจ้าหนี้ถอนฟ้องสำหรับตัวผู้ส่งจ่าย ไม่มีผลระงับหนี้ของผู้ส่งจ่ายแต่ประการใด จึงไม่เป็นเหตุให้ผู้สลักหลังหลุดพ้นความรับผิดชอบในส่วนของผู้ส่งจ่ายแต่ละคน คือไล่เบี้ยคู่สัญญาคนก่อนได้เต็มจำนวน ถ้าหากปลดหนี้แก่คนหนึ่ง ผู้สัญญาคนหลังคงหลุดพ้นความรับผิดชอบนัยแห่งมาตรา 905,970”

คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้และหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาของท่านศาสตราจารย์จิติติ ดิงศรัทีย ทำให้อาจคิดได้ว่า กรณีเรื่องลูกหนี้หลายคนในกฎหมายตั๋วเงินนั้นเป็นลูกหนี้ร่วม กรณีเห็นว่าหมายเหตุท้ายคำพิพากษาของท่านศาสตราจารย์จิติตินี้ คงมีเจตนาเพียงอธิบายว่า กรณีคงพิจารณาได้ในลักษณะที่ลูกหนี้หลายคนตามสัญญาตั๋วเงินมีความรับผิดชอบคล้ายกับลูกหนี้ร่วม การที่ผู้ทรงถอนฟ้องผู้ส่งจ่ายเช็คไม่ทำให้หนี้ระงับแต่อย่างใด ผู้สลักหลังจึงยังไม่หลุดพ้นความรับผิดชอบตามสัญญาตั๋วเงินดังกล่าวแต่ประการใด เพราะผู้สลักหลังยังคงมีสิทธิไล่เบี้ยเอาจากคู่สัญญาคนก่อนได้เต็มจำนวน แต่กรณีหากเป็นการปลดหนี้แก่ลูกหนี้ตามตัวคนหนึ่งต้องพิจารณาตามมาตรา 905,970 เท่านั้น คงมิได้หมายความว่าลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตั๋วเงินมีฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป

2.5.3 ความรับผิดชอบของผู้รับอาวัล

การอาวัล คือ การรับประกันการใช้เงินตามตั๋วเงิน เมื่อตั๋วเงินถึงกำหนดการใช้เงิน อันมีลักษณะเช่นเดียวกับการค้ำประกันการชำระหนี้ เนื่องจากหนี้ตามตั๋วเงินซึ่งเป็นหนี้เงินอย่างหนึ่งก็อาจมีการค้ำประกันได้ แต่การค้ำประกันการใช้เงินตามตั๋วเงินนั้นเราเรียกว่า การเข้ารับอาวัล

หากตัวแลกเงินฉบับหนึ่งซึ่งมีผู้เกี่ยวข้องตั้งแต่ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง หรือผู้รับรองซึ่งต้องรับผิดชอบต่อความในตั๋วเงินที่ตนได้ลงลายมือชื่อไว้ ตามมาตรา 900 ,มาตรา 914 และมาตรา 937 หากผู้ทรงมีความมั่นใจและเชื่อว่าตั๋วเงินนั้นจะมีการใช้เงินอย่างแน่นอนก็ไม่จำเป็นต้องมีการเข้าอาวัลมาเกี่ยวข้อง แต่กรณีตรงข้าม หากผู้ทรงตั๋วเงินไม่เชื่อใจหรือไม่แน่ใจว่าตั๋วเงินนั้นจะได้รับชำระหรือไม่ ก็จะมีการให้บุคคลอีกคนหนึ่งเข้ามารับผิดชอบเพิ่มขึ้นจากคู่สัญญาเดิม ที่เรียกว่า ผู้รับอาวัลนั่นเอง โดยการให้ผู้รับอาวัลดังกล่าวสัญญาว่าจะใช้เงินตามตั๋วเงินเมื่อถึงกำหนดชำระโดยใช้เงินแทน

ลูกหนี้คนใดคนหนึ่งเมื่อลูกหนี้คนนั้นไม่ใช้เงินตามตัวเงิน^๕ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีความมุ่งหมายอย่างเดียวกันกับการค้ำประกัน กล่าวคือ เป็นการผูกพันซึ่งยอมเข้าชำระหนี้แทนลูกหนี้ ถ้าลูกหนี้ไม่ยอมชำระหนี้^๖ แต่การชำระอาวัลนั้นเป็นลักษณะของการค้ำประกันที่ใช้เฉพาะสัญญาตัวเงินเท่านั้น โดยมีแบบวิธีและความรับผิดชอบเป็นพิเศษแตกต่างจากการค้ำประกันธรรมดา

ความแตกต่างระหว่างอาวัลกับค้ำประกัน

แม้ว่าการอาวัลคือการค้ำประกันหนี้ตัวเงินก็ตาม แต่ก็เป็นเรื่องเฉพาะตามตัวเงินเท่านั้น ซึ่งมีลักษณะเฉพาะอันแตกต่างไปจากการค้ำประกันหนี้ปกติตามบทบัญญัติเรื่องการค้ำประกันดังนี้

(1) การค้ำประกันตามปกติผู้ค้ำประกันจะมีฐานะเป็นลูกหนี้ชั้นสอง ดังนั้นจึงมีสิทธิเรียกร้องโดยขอให้เจ้าหนี้เรียกเอาจากลูกหนี้ก่อนตามมาตรา 688 หรือขอให้เจ้าหนี้บังคับเอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้ก่อนตามมาตรา 689 หรือกรณีขอให้เจ้าหนี้บังคับเอาทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นประกันก่อนตนตามมาตรา 690 แต่กรณีในเรื่องการรับอาวัลนั้น ผู้รับอาวัลมีฐานะเป็นลูกหนี้ในลำดับเดียวกับผู้ค้ำประกันดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 967 วรรคแรก

(2) ในเรื่องค้ำประกันเมื่อผู้ค้ำแสดงเจตนาเข้าค้ำประกันแล้ว สัญญาค้ำประกันก็สมบูรณ์ เพียงแต่หากไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือก็จะฟ้องร้องให้รับผิดชอบไม่ได้ แต่ในเรื่องการรับอาวัลนั้น การเข้าอาวัลมีแบบกำหนดไว้เป็นพิเศษตามมาตรา 939

(3) ในเรื่องค้ำประกันผู้ค้ำประกันอาจยกข้อต่อสู้ที่ลูกหนี้มีต่อเจ้าหนี้ชั้นต่อสู้เพื่อให้ตนไม่ต้องรับผิดชอบได้ตามมาตรา 694 แต่ในเรื่องการรับอาวัลนั้นผู้รับอาวัลอาจยกข้อต่อสู้ได้เฉพาะกรณีที่ผู้ถูกรับอาวัลทำผิดแบบระเหยียบเท่านั้นตามมาตรา 940

(4) ในเรื่องค้ำประกันหากมีผู้ค้ำประกันหลายคนเข้าค้ำประกันลูกหนี้คนเดียวกัน ผู้ค้ำประกันต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกัน ดังนั้นเมื่อผู้ค้ำประกันคนหนึ่งคนใดได้ใช้หนี้ให้แก่เจ้าหนี้ไปแล้วยอมไล่เบียดคืนจากผู้ค้ำประกันด้วยกันได้ตามมาตรา 682 และมาตรา 296 แต่กรณีผู้รับอาวัลหากมีผู้รับอาวัลหลายคนเข้ารับอาวัลบุคคลเดียวกัน ผู้รับอาวัลคนหนึ่งคนใดซึ่งได้ใช้หนี้ให้แก่ผู้ทรงไม่มีสิทธิไล่เบียดเอาจากผู้รับอาวัลลูกหนี้คนเดียวกับตนได้⁶⁴ แต่อย่างไรก็ตามในเรื่องผู้รับอาวัลหลายคนเข้ารับอาวัลบุคคลเดียวกันนี้ยังมีความเห็นที่แตกต่างกัน อันจะขอกกล่าวโดยละเอียดในบทที่ 4 ต่อไป

⁶⁴ สหชน รัตนไพจิตร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตัวเงิน, หน้า 182.

(5) บุคคลที่อาจเข้ามาเป็นผู้รับอ่าววัล นั้น มาตรา 938 วรรคสอง บัญญัติว่า“อันอ่าววัลนั้น บุคคลภายนอกคนใดคนหนึ่งจะเป็นผู้รับหรือแม้แต่คู่สัญญาแห่งตัวเงินนั้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเป็นผู้รับก็ได้” จะเห็นได้ว่า ผู้ที่เข้ารับอ่าววัลอาจเป็นบุคคลภายนอกที่ไม่เคยเกี่ยวข้องกับตัวเงินฉบับนั้นมาก่อนก็ได้ ซึ่งเป็นกรณีเช่นเดียวกับการค้าประกันในหนี้ธรรมดาตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 680 วรรคแรก หรือแม้จะเป็นคู่สัญญาซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวเงินอยู่แล้ว ก็อาจเข้ามาเป็นผู้รับอ่าววัลได้ ซึ่งกรณีนี้แตกต่างจากเรื่องค้าประกัน เพราะการค้าประกันนั้นลูกหนี้จะเข้าค้าประกันหนี้ที่ตนเองเป็นลูกหนี้อยู่ไม่ได้⁶⁵ ดังนั้นบุคคลที่ต้องรับผิดชอบในหนี้ตามตัวเงินหากลงลายมือชื่อสองครั้งในฉบับเดียวกันย่อมไม่มีข้อใดห้าม และอาจทำให้บุคคลนั้นต้องรับผิดชอบตามตัวเงินทั้งสองฐานะ

ความรับผิดของผู้รับอ่าววัล

ความรับผิดของผู้รับอ่าววัลนั้น มาตรา 940 วรรคแรกบัญญัติว่า “ผู้รับอ่าววัลย่อมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับบุคคลซึ่งตนค้าประกัน” แต่โดยลักษณะที่เมื่อผู้รับอ่าววัลได้เข้าประกั้นการใช้เงินให้แก่บุคคลใดโดยการอ่าววัลแล้วก็ย่อมมีสิทธิ หน้าที่และความรับผิดในการประกั้นการใช้เงินของตนเป็นอย่างเดียวกับสิทธิ หน้าที่และความรับผิดของบุคคลซึ่งตนประกั้นนั้นทุกประการ จึงทำให้ผู้รับอ่าววัลมีความผูกพันที่จะต้องใช้จ่ายเงินตามตัวนั้นโดยที่ผู้ทรงไม่จำเป็นต้องไปเรียกร้องเอาจากลูกหนี้ที่ผู้รับอ่าววัลได้เข้ารับอ่าววัลเสียก่อนซึ่งแตกต่างจากการค้าประกันทั่วไปที่ผู้ค้าประกันสามารถที่จะเรียกร้องให้เจ้าหนี้ไปเรียกร้องเอาจากลูกหนี้ก่อนได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 420/2525 จำเลยที่ 2 ลงลายมือชื่อไว้ด้านหลังเช็คที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือยอมเป็นการสลักหลังเป็นประกัน (อ่าววัล) สำหรับผู้สั่งจ่ายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 921, 989 จำเลยที่ 2 จึงต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงอย่างเดียวกับผู้สั่งจ่าย

โจทก์ฟ้องคดีในฐานะเป็นหัวหน้าวงแชร์ใช้เงินตามเช็คพิพาทซึ่งเป็นเช็คสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ แทนลูกวงแชร์และได้รับเช็คคืนมาไว้ในครอบครอง โจทก์ยอมเป็นผู้ทรง จำเลยที่ 2 จึงต้องรับผิดชอบใช้เงินตามเช็คแก่โจทก์

คำพิพากษาฎีกาที่ 3494/2533 เช็คพิพาทเป็นเช็คที่สั่งจ่ายระบุชื่อผู้รับเงิน แต่ไม่ได้ขีดฆ่าคำว่า ผู้ถือ เมื่อจำเลยที่ 2 สลักหลัง จำเลยที่ 2 ต้องตกอยู่ในฐานะผู้อ่าววัล ผู้อ่าววัลยอมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกับบุคคลซึ่งตนประกั้น ซึ่งหมายความว่าผู้สั่งจ่ายมีความรับผิดชอบต่อผู้ทรงอย่างใด ผู้รับอ่าววัลย่อมต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้ทรงเช่นเดียวกัน ดังนั้นอายุความที่ผู้สลักหลังดังกล่าว

⁶⁵ ไพฑูรย์ คงสมบุญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะตัวเงิน, หน้า 225.

จะยกขึ้นต่อผู้ทรงจึงมีกำหนด 1 ปี นับแต่เช็คถึงกำหนดตามมาตรา 1002 หากใช้ต้องใช้อายุความทั่วไป 10 ปีไม่

จากคำพิพากษาฎีกาที่ 3494/2533 นี้หมายความว่า ผู้รับอาวัลย่อมมีความผูกพันเป็นอย่างเดียวกับบุคคลซึ่งตนประกัน หากมีกฎหมายกำหนดว่าผู้ทรงต้องฟ้องคดีเอากับลูกหนี้ภายในอายุความอย่างไรแล้ว ผู้ทรงก็ต้องฟ้องผู้รับอาวัลภายในอายุความอย่างเดียวกับลูกหนี้ที่ถูกรับอาวัลนั้นด้วย

ในการเข้ารับอาวัลนั้นอาจจะผู้รับอาวัลหลายคนเข้ามารับอาวัลการใช้เงินของลูกหนี้คนใดคนหนึ่งก็ได้ เนื่องจากไม่มีกฎหมายใดบัญญัติห้ามไว้ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อผู้ทรงซึ่งเป็นเจ้าหนี้ในการที่มีผู้ต้องรับผิดชอบตามสัญญาตัวเงินเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย เช่น นายแดงเป็นผู้สละหลังตัวเงินอยู่ก่อนแล้ว ต่อมาเมื่อนายฟ้าและนายขาวได้เข้ามารับอาวัลโดยต่างคนต่างได้เขียนข้อความในคำรับรองไว้โดยชัดแจ้งว่า “รับอาวัลการใช้เงินของนายแดง” ดังนี้ นายฟ้าและนายขาวต่างได้ชื่อว่าเป็นผู้รับอาวัลจึงย่อมมีความผูกพันรับผิดชอบเช่นเดียวกันกับนายแดงในอันที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อผู้ทรงตัวเงิน

2.5.4 ความรับผิดชอบของผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้า

หลักเกณฑ์ของการสอดเข้าแก้หน้าจะเกิดขึ้นเมื่อตัวแลกเงินขาดความเชื่อถือโดยที่ผู้จ่ายไม่ยอมรับรองหรือไม่ยอมใช้เงินเมื่อตัวถึงกำหนด อันทำให้ผู้ทรงมีสิทธิไล่เบียดเอาจากผู้ส่งจ่ายและผู้สละหลังได้ (มาตรา 959) อาจมีบุคคลอื่นเข้ามาจัดการให้ตัวแลกเงินฉบับนั้นคืนดีและใช้ได้ต่อไปอีก ซึ่งบุคคลที่จะเข้ามาทำให้ตัวคืนดีใช้ได้อาจเป็นบุคคลที่ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สละหลังได้ระบุชื่อไว้แต่แรก ดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 950 วรรคแรก บัญญัติว่า “ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สละหลังจะระบุบุคคลผู้ใดไว้ก็ได้ว่าเป็นผู้จะรับรอง หรือใช้เงินยามประสงค์ ณ สถานที่ใช้เงิน”

วิธีนี้มักใช้กับตัวแลกเงินที่ส่งไปเก็บเงินจากลูกหนี้ในต่างประเทศซึ่งส่วนใหญ่จะกำหนดตัวผู้รับรองหรือใช้เงินยามประสงค์ไว้ ซึ่งได้แก่ตัวแทนของผู้ส่งจ่ายในประเทศนั่นเอง การที่ทำเช่นนี้ก็เพราะตัวแลกเงินที่ส่งไปเก็บเงินนั้นโดยปกติผู้ส่งจ่ายได้ขายลดให้แก่ธนาคารไปแล้ว ถ้าตัวแลกความเชื่อถืออาจก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้ส่งจ่ายได้ หรือถ้าไม่ได้ขายก็ไม่ต้องการเสียค่าทำค่าคัดค้าน จึงได้จัดให้ตัวแทนของตนดูแลให้มีการใช้เงินตามตัวอย่างแน่นอน ถ้าหากตัวนั้นขาดความเชื่อถือโดยการไม่รับรองหรือใช้เงิน ส่วนบุคคลที่เขาไม่ได้ระบุชื่อไว้ล่วงหน้าแต่สมัครใจเข้ารับรองหรือใช้เงินให้เมื่อตัวขาดความเชื่อถือนั้นกฎหมายเรียกว่า “ผู้สอดเข้าแก้หน้า”⁶⁶

⁶⁶ เฉลิม งบประมาณเกิด ,ตัวแลกเงิน, หน้า 163

บุคคลที่จะสอดเข้าทำหน้าที่เพื่อรับรองหรือใช้เงินตามตัวแลกเงินที่ขาดความเชื่อถือ นั้น มาตรา 950 วรรคสองและวรรคสามบัญญัติว่า “ภายในเงื่อนไขบังคับดังกล่าวต่อไปข้างหน้า บุคคลผู้หนึ่งผู้ใดจะรับรองหรือใช้เงินตามตัวแลกเงินในฐานะเป็นผู้สอดเข้าทำหน้าที่บุคคลใดผู้ลงลายมือชื่อในตัวนั้นก็ได้”

ผู้สอดเข้าทำหน้าที่นั้นจะเป็นบุคคลภายนอกก็ได้ แม้จะเป็นผู้จ่ายหรือบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบโดยตัวเงินนั้นอยู่แล้วก็ได้”

จะเห็นได้ว่าบุคคลที่สอดเข้าทำหน้าที่นั้นมีสองทางด้วยกันคือ

1. โดยผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังได้ระบุชื่อบุคคลนั้นไว้ในตัวแลกเงินนั้น ซึ่งเรียกว่า “ผู้จะรับรองหรือใช้เงินยามประสงค์”
2. โดยบุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งเป็นบุคคลภายนอกได้เสนอตัวเข้ามาเป็นผู้รับรองตัวแลกเงินนั้นหรือขอใช้เงินตามตัวให้แก่ผู้ทรง กฎหมายเรียกบุคคลเช่นนี้ว่า “ผู้สอดเข้าทำหน้าที่”

ในส่วนของประเภทการสอดเข้าทำหน้าที่นั้นมีด้วยกัน 2 ประเภท คือ

1. การรับรองเพื่อทำหน้าที่ มาตรา 950 บัญญัติว่า “การรับรองด้วยสอดเข้าทำหน้าที่ย่อมมีได้ในบรรดากรณีซึ่งผู้ทรงมีสิทธิไต่เบี่ยงได้ก่อนถึงกำหนดตามตัวเงินอันเป็นตัวสามารถจะรับรองได้”

การรับรองด้วยสอดเข้าทำหน้าที่นั้น ผู้ทรงจะบอกปิดเสียก็ได้ แม้ว่าบุคคลผู้ซึ่งบ่งไว้ว่าจะเป็นผู้รับรอง หรือใช้เงินยามประสงค์นั้นจะเป็นผู้เสนอเข้ารับรองก็บอกปิดได้

ถ้าผู้ทรงยอมให้เขารับรองแล้ว ผู้ทรงยอมเสียสิทธิไต่เบี่ยงก่อนถึงกำหนดเอาแก่คู่สัญญาทั้งหลายซึ่งต้องรับผิดชอบ”

ตามปกติผู้ทรงจะมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้จ่ายใช้เงินตามตัวเมื่อตัวถึงกำหนด แต่ในบางกรณีกฎหมายยอมให้ผู้ทรงใช้สิทธิไต่เบี่ยงได้ก่อนตัวถึงกำหนดใช้เงินได้ หากผู้จ่ายบอกปิดไม่ยอมรับรองตัวเงินนั้น หรือกรณีผู้จ่ายหากจะรับรองหรือไม่ก็ตามตกเป็นคนล้มละลาย หรืองดเว้นการใช้นี้ หรือผู้ส่งจ่ายตัวเงินชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้รับรองนั้นตกเป็นคนล้มละลาย (มาตรา 959) กรณีเหล่านี้ล้วนเป็นเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าผู้จ่ายหรือผู้ส่งจ่ายไม่มีเงินจ่ายตามตัวอย่างแน่นอน กฎหมายจึงให้สิทธิแก่ผู้ทรงที่จะไต่เบี่ยงเอาจากลูกหนี้คนอื่นตามตัวได้โดยไม่ต้องรอเอาไว้ไต่เบี่ยงเมื่อตัวถึงกำหนดใช้เงิน เมื่อผู้ทรงมีสิทธิไต่เบี่ยงก่อนถึงกำหนด ช่วงเวลานี้จนถึงวันที่ตัวถึงกำหนดเวลาใช้เงิน บุคคลใดจะสอดเข้ามารับรองเพื่อทำหน้าที่ก็ได้ ซึ่งตัวแลกเงินนั้นต้องเป็นตัวแลกเงินที่สามารถจะรับรองได้ แต่กรณีบุคคลใดจะสอดเข้ามารับรองเพื่อทำหน้าที่นั้น เป็นสิทธิของผู้ทรงที่จะรับก็ได้ บอกปิดก็ได้ แม้ผู้ที่มีชื่อว่าจะเป็นผู้รับรองหรือจะใช้เงินยามประสงค์เสนอตัวเข้ามารับรองก็ตาม (มาตรา

951 วรรคสอง) ทั้งนี้เพราะเมื่อผู้ทรงเกิดสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาแก่บุคคลทั้งหลายแล้ว จึงเป็นสิทธิของผู้ทรงที่จะเลือกรับการสอดเข้ามาแก้หน้าหรือไม่ เนื่องจากหากผู้ทรงยอมให้มีการรับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้า ผู้ทรงจะเสียสิทธิในการไต่เบี่ยเอาแก่คู่สัญญาทั้งหลายก่อนกำหนดนั้น โดยต้องรอให้ตัวแลกเงินนั้นถึงกำหนดเสียก่อนแล้วจึงนำตัวนั้นไปยื่นเพื่อให้ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้าใช้เงิน กรณีเมื่อผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้าไม่ยอมให้เงินให้ ผู้ทรงจึงจะมีสิทธิไต่เบี่ยเอาแก่ลูกหนี้ทั้งหลายได้ต่อไป

วิธีการรับรองเพื่อแก้หน้า มาตรา 952 บัญญัติว่า “อันการรับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้านั้น ย่อมทำด้วยวิธีเขียนระบุความลงบนตัวแลกเงิน และลงลายมือชื่อของผู้สอดเข้าแก้หน้าเป็นสำคัญ อนึ่ง ต้องระบุลงไว้ว่าการรับรองนั้นทำเพื่อผู้ใด ถ้ามิได้ระบุไว้เช่นนั้น ท่านให้ถือว่าทำเพื่อผู้ส่งจ่าย”

ถ้าผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังระบุชื่อของผู้จะรับรองยามประสงค์ลงไว้ในตัวไม่ว่าจะเป็นด้านหน้าหรือด้านหลังของตัวเงิน เมื่อถึงกำหนดที่จะให้รับรองเพื่อแก้หน้าและผู้ทรงยินยอมรับเอาการรับรองเพื่อแก้หน้า ผู้ทรงจะต้องนำตัวไปให้บุคคลนั้นรับรอง ผู้ถูกระบุชื่อก็จะเขียนคำรับรองลงไว้ในตัวพร้อมลายมือชื่อ อันเป็นวิธีการรับรองเพื่อแก้หน้า ทั้งนี้ ผู้ถูกระบุชื่อให้เป็นผู้รับรองยามประสงค์ยอมไม่ผูกพันในการรับรองดังกล่าว กล่าวคือ ผู้ถูกระบุชื่อนั้นจะรับรองหรือไม่ก็ได้ การระบุชื่อไว้ในตัวไม่เป็นการบังคับที่จำต้องรับรองตัวแลกเงินนั้น

ส่วนผู้ที่สอดเข้าไปรับรองโดยที่ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังไม่ได้ระบุชื่อไว้ ก็ยอมเข้ารับรองเพื่อแก้หน้าได้ โดยเขียนข้อความรับรองบนตัวแลกเงินและลงลายมือชื่อผู้สอดเข้าแก้หน้าและข้อความที่เขียนนั้นต้องระบุด้วยว่า การสอดเข้าแก้หน้านั้นเพื่อแก้หน้าลูกหนี้คนใด คือจะเข้ารับผิดแทนลูกหนี้ในตัวเงินคนใด ถ้าไม่ได้ระบุไว้แล้ว กฎหมายถือว่าเข้ารับรองเพื่อแก้หน้าผู้ส่งจ่าย

เมื่อผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าได้เข้ามาลงลายมือชื่อรับรองเพื่อแก้หน้าแล้ว ย่อมมีความรับผิดชอบผู้ทรงและผู้สลักหลังทั้งหลายภายหลังคู่สัญญาฝ่ายที่ตนเข้าแก้หน้าอย่างเดียวกันกับคู่สัญญาฝ่ายที่ตนเข้าแก้หน้าตามมาตรา 953 ที่บัญญัติว่า “ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้าย่อมต้องรับผิดชอบผู้ทรงตัวเงินนั้น และรับผิดชอบต่อผู้สลักหลังทั้งหลายภายหลังคู่สัญญาฝ่ายที่ตนเข้าแก้หน้าอย่างเดียวกันกับคู่สัญญาฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบเอง”

กรณีจะเห็นได้ว่า ผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้านั้นมีความรับผิดชอบต่างกับผู้รับรองตัวเงินตามมาตรา 937 เพราะผู้รับรองตัวมีความผูกพันอย่างลูกหนี้ขึ้นต้นตามที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องความรับผิดชอบของผู้รับรอง และยิ่งแตกต่างกับการรับอาวัลตัว เนื่องจากผู้รับอาวัลตัวยังอาจต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวแม้บุคคลที่ตนเข้ารับอาวัลจะไม่ต้องรับผิดชอบก็ตาม

จึงกล่าวได้ว่า ผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำจะมีความรับผิดชอบเช่นเดียวกับบุคคลซึ่งตนเข้าแก่น้ำ อันส่งผลให้ผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำย่อมต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรง คือใช้เงินให้ผู้ทรงตามตัว และยังต้องรับผิดชอบต่อผู้สลับหลังทุกคนที่เข้ามาภายหลังคู่สัญญาที่ตนเข้าแก่น้ำหากได้ใช้เงินแก่ผู้ทรงไป ผู้สลับหลังคนนั้นย่อมมีสิทธิไต่เบียดเอาจากผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำได้

สิทธิของผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำจะเกิดขึ้นเมื่อตนได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปและยอมได้ชื่อว่าเป็นผู้ใช้เงินเพื่อแก่น้ำ⁶⁷ ย่อมเกิดสิทธิตามมาตรา 958

2. การใช้เงินเพื่อแก่น้ำ จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อตัวแลกเงินขาดความเชื่อถืออันส่งผลให้ผู้ทรงเกิดสิทธิไต่เบียดก่อนที่ตัวถึงกำหนดใช้เงิน หรือผู้ทรงมีสิทธิไต่เบียดเมื่อตัวถึงกำหนด ตามมาตรา 954 วรรคแรก ที่บัญญัติว่า “อันการใช้เงินเพื่อแก่น้ำย่อมมีได้ในบรรดากรณีซึ่งผู้ทรงมีสิทธิไต่เบียดเมื่อตัวเงินถึงกำหนดหรือก่อนถึงกำหนด” จะเห็นได้ว่ากรณีซึ่งอาจมีการใช้เงินเพื่อแก่น้ำได้คือกรณีที่ผู้ทรงมีสิทธิไต่เบียดไม่ว่าจะเป็นกรณีที่มิได้เบียดเมื่อตัวแลกเงินถึงกำหนดหรือก่อนตัวถึงกำหนดก็ตาม อันแตกต่างไปจากกรณีของการเข้ารับรองเพื่อแก่น้ำ ที่เกิดขึ้นได้เมื่อผู้ทรงมีสิทธิไต่เบียดก่อนตัวถึงกำหนดการใช้เงิน

เมื่อผู้สอดเข้าแก่น้ำหรือบุคคลที่ใช้เพื่อแก่น้ำได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปแล้วก็จะเข้ารับช่วงสิทธิทั้งปวงของผู้ทรงอันมีต่อคู่สัญญาที่ตนได้เข้าใช้เงินเพื่อแก่น้ำและจากผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อคู่สัญญาทั้งหลายที่ต้องรับผิดชอบต่อผู้ที่ถูกใช้เงินเพื่อแก่น้ำ แต่ไม่อาจไต่เบียดเอาจากบุคคลเป็นคู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนสอดเข้าแก่น้ำต้องรับผิดชอบต่อเขาอยู่ก่อนแล้ว ตามมาตรา 959 วรรคแรก และวรรคสอง ที่บัญญัติว่า “บุคคลผู้ใช้เงินเพื่อแก่น้ำย่อมเข้ารับช่วงสิทธิทั้งปวงของผู้ทรงอันมีต่อคู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนได้ใช้เงินแทนไป และต่อคู่สัญญาทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบต่อคู่สัญญาฝ่ายนั้น แต่หาจะสลับหลังตัวแลกเงินนั้นอีกต่อไปได้ไม่

อนึ่ง บรรดาผู้ซึ่งสลับหลังภายหลังคู่สัญญาฝ่ายซึ่งเขาได้ใช้เงินแทนไปนั้นย่อมหลุดพ้นจากความรับผิด”

สำหรับกรณีของผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำที่ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปยอมใช้สิทธิไต่เบียดเอาแก่ผู้สอดเข้าแก่น้ำคู่สัญญาตามตัวได้ ถ้าหากผู้รับรองเพื่อแก่น้ำที่ถูกไต่เบียดนั้นเป็นผู้ที่จะต้องรับผิดชอบต่อบุคคลที่ตนได้สอดเข้ารับรองเพื่อแก่น้ำ⁶⁸ อย่างไรก็ตามในกรณีที่ตัวแลกเงินมีผู้รับรองเพื่อ

⁶⁷ เฉลิม ยงบุญเกิด, ตัวแลกเงิน, หน้า 145

⁶⁸ รุจิรา อภิรักษ์สกุล, “ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการสอดเข้าแก่น้ำ,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546) หน้า 124.

สอดเข้าแก่น้ำหลายคนในลูกหนี้ตามตัวคนเดียวกัน เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติใดในกฎหมาย ลักษณะตัวเงินกำหนดความรับผิดชอบระหว่างผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำหลายคนไว้จึงมีปัญหว่า ผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำที่ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไป จะมีสิทธิไล่เบี่ยเอาจากผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำคนอื่น ๆ ที่เข้ารับรองเพื่อแก่น้ำลูกหนี้คนเดียวกันได้หรือไม่ หรือต้องรับผิดชอบในฐานะใด เป็นจำนวนเท่าใดนั้น อันจะขอกกล่าวโดยละเอียดต่อไปในบทที่ 4

2.5.5 ความรับผิดชอบของลูกหนี้ในตัวผู้ถือ

ลักษณะของตัวผู้ถือ คือตัวที่มีคำจดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแลกเงินตาม มาตรา 909(6) และเช็คตามมาตรา 988(4) ส่วนตัวสัญญาใช้เงินตามมาตรา 983(5) ไม่มีบทบัญญัติให้มีคำจดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ดังนั้น ตัวเงินชนิดให้ใช้เงินแก่ผู้ถือจึงมีได้เฉพาะตัวแลกเงินและเช็คเท่านั้น ส่วนตัวสัญญาใช้เงินจะระบุให้ใช้เงินแก่ผู้ถือไม่ได้⁶⁹ ตัวเงินชนิดที่มีคำจดแจ้งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือนี้ผู้ใดเป็นผู้ถือตัวเงินโดยชอบก็นับว่าเป็นผู้ทรง ส่วนคำที่จดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ นั้น จะใช้ถ้อยคำสำนวนว่าอย่างใดก็ได้ ให้อ่านแล้วได้ความหมายว่าเมื่อผู้ใดถือตัวไว้จะได้รับเงิน เช่น คำว่า “จ่ายผู้ถือ” “จ่ายตามคำสั่งผู้ถือ” “จ่ายให้ผู้ถือ”⁷⁰ เมื่ออ่านแล้วเข้าใจได้ว่า ผู้ออกตัวได้จดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ที่มีตัวไว้ในความครอบครอง ตัวเงินชนิดให้ใช้เงินแก่ผู้ถือนี้อาจจะระบุชื่อผู้รับเงินลงไว้ในตัวก็ได้ แต่มิได้ขีดฆ่าคำว่า “หรือผู้ถือ” ออกถือว่าเป็นตัวผู้ถือ

คำพิพากษาฎีกาที่ 622/2512 เช็คซึ่งสั่งจ่ายโดยระบุชื่อผู้รับเงินแต่มิได้ขีดฆ่าคำว่า “หรือผู้ถือ” ออกนั้นยอมแสดงว่าผู้สั่งจ่ายประสงค์สั่งจ่ายไม่เฉพาะผู้รับเงินซึ่งระบุชื่อ หากยอมจ่ายให้แก่ผู้ถือด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ 99/2519 จำเลยออกเช็คสั่งจ่ายเงินแก่ ก.แต่มิได้ขีดฆ่าคำว่า “ผู้ถือ” โฉงก็เป็นผู้ครอบครองเช็ค จึงเป็นผู้ทรงตามมาตรา 904

ตามที่ได้อ่านมาแล้วว่า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ตัวเงินอันสั่งใช้เงินแก่ผู้ถือได้นั้น มีเฉพาะตัวแลกเงิน และเช็คเท่านั้น การโอนตัวเงินอันสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือยอมโอนไปเพียงด้วยส่งมอบให้กัน ตามมาตรา 918 (สำหรับเช็ค ตามมาตรา 918 ประกอบกับมาตรา 989 วรรคแรก) โดยไม่ต้องสลักหลัง ก็เป็นการโอนไปซึ่งบรรดาสิทธิอันเกิดแก่ตัวเงินนั้นแล้ว (มาตรา 920

⁶⁹ โปชญุรย์ คงสมบุญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะตัวเงิน, หน้า 84.

⁷⁰ สุนันท์ เลขบวรวงศ์, “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับ“การสลักหลังตัวเงิน”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 175.

วรรคแรก) ตัวผู้ถือหนี้เพียงแต่ได้ตัวไว้ในมือก็นับว่าเป็นผู้ทรงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 904 และถ้าผู้ทรงตัวเงินชนิดสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือต้องปราศจากตัวเงินไปจากครอบครองโดยตัวหายหรือถูกคนร้ายลักเอาไป แล้วตัวนั้นไปอยู่ในความครอบครองของผู้ทรงคนใหม่ที่ไม่ปรากฏว่า ได้ตัวมาโดยทุจริตหรือด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงแล้ว ผู้ทรงคนใหม่หาจำต้องสละตัวเงินไม่ตามมาตรา 905

ผู้สละหลังตัวผู้ถือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ไม่ได้มีความรับผิดชอบในฐานะเป็นผู้สละหลังเช่นเดียวกับตัวเงินชนิดระบุชื่อ แต่เป็นกรณีพิเศษของการอาวัลอีกแบบหนึ่งคือ การตกเป็นผู้รับอาวัลโดยผลของกฎหมาย ตามบทบัญญัติมาตรา 921 ซึ่งบัญญัติว่า “การสละหลังตัวแลกเงิน ซึ่งสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือตัวนั้น ย่อมเป็นเพียงประกัน (อาวัล) สำหรับผู้ส่งจ่าย”

การอาวัลตามมาตรา 921 นี้ นับเป็นการอาวัลแบบพิเศษที่นอกเหนือไปจากการอาวัลตามมาตรา 939 ป.พ.พ. เพราะไม่ต้องการเจตนาของผู้ลงลายมือชื่อที่ประสงค์จะเข้าประกันการใช้เงินตามตัวหรือไม่แต่ประการใดแม้เจตนาแท้จริงจะมีเพียงเพื่อต้องการโอนตัวเงินให้แก่บุคคลอื่นต่อไปเท่านั้น กฎหมายก็ถือว่าตกอยู่ในฐานะผู้รับอาวัลทันที เพราะตามปกติตัวที่ออกให้แก่ผู้ถือยอมโอนให้แก่กันได้ด้วยการส่งมอบกันตามธรรมดาอยู่แล้ว (มาตรา 918) เมื่อมาสละหลังโอนเข้าอีก จึงต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวนั้น (มาตรา 900) ในฐานะผู้รับอาวัลซึ่งอาจมีได้หลายคน แทนที่จะเป็นเพียงผู้สละหลังอย่างธรรมดาตามมาตรา 914⁷¹ ผู้ที่ลงลายมือชื่อสละหลังเช็คซึ่งสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ต้องผูกพันในฐานะเป็นผู้รับอาวัลสำหรับผู้ส่งจ่ายตาม มาตรา 921 ประกอบด้วย มาตรา 989 โดยไม่ต้องปฏิบัติตามมาตรา 939 อันเป็นแบบอาวัลทั่วไป กล่าวคือ การอาวัลตามมาตรา 921 นี้ มีผลเป็นเช่นเดียวกับการอาวัลตามแบบทั่วไปในมาตรา 939 ทุกประการ และยอมอยู่ในบังคับตามบทบัญญัติของมาตรา 940 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้รับอาวัลยอมต้องผูกพันเป็นอันเดียวกันกับบุคคลซึ่งตนประกัน

แม้ถึงความรับผิดชอบใช้เงินอันผู้รับอาวัลได้ประกันอยู่นั้นจะตกเป็นใช้ไม่ได้ด้วยเหตุใดๆ นอกจากเพราะทำผิดแบบระเบียบ ท่านว่าข้อที่สัญญาผู้รับอาวัลนั้นยังสมบูรณ์ เมื่อผู้รับอาวัลได้ใช้เงินไปตามตัวแลกเงินนั้น ย่อมได้สิทธิในอันจะไล่เบี้ยเอาแก่บุคคลซึ่งตนได้ประกันไว้กับบุคคลทั้งหลายผู้รับผิดชอบตัวผู้หนี้”

มาตรา 940 กำหนดให้ผู้สละหลังตัวเงินผู้ถือมีความผูกพันหรือนัยหนึ่งมีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นอันเดียวกันกับบุคคลซึ่งตนประกัน (ผู้ส่งจ่าย) กล่าวคือผู้ส่งจ่ายมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบอย่างใดผู้สละหลังตัวผู้ถือ (ผู้รับอาวัล) ก็ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบตามที่ตนประกันอย่างนั้น เช่น การฟ้องผู้รับอาวัลผู้ส่งจ่ายเช็คใช้อายุความเช่นเดียวกับผู้ส่งจ่าย

⁷¹ ธนวัฒน์ เนติโพธิ์, “อาวัล,” หน้า 22.

ในตั๋วเงินฉบับเดียวกันอาจจะมีผู้รับอาวัลหลายคนเข้าประกันการชำระเงินแทนบุคคลคนเดียว เช่น เช็คผู้ถือฉบับหนึ่งมีผู้สลักหลังหลายคน ผู้สลักหลังทุกคนย่อมรับผิดชอบอาวัลและกฎหมายถือว่าทุกคนรับประกันการชำระเงินเพื่อผู้ส่งจ่าย (มาตรา 921) ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่มีปัญหาคือต่อมาว่าหากผู้รับอาวัลคนหนึ่งได้ใช้เงินตามเช็คให้แก่ผู้ทรงเช็คไปจนครบและได้ตัวเงินคืนมานอกจากจะไต่เบียดเอาจากผู้ส่งจ่ายได้แล้ว จะสามารถไต่เบียดเอาจากผู้รับอาวัลคนอื่นๆได้หรือไม่ เพียงใดจะขอล่าไว้ในบทที่ 4 ต่อไป

2.6 สิทธิ ข้อต่อสู้ และการหลุดพ้นจากความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนในกฎหมายตั๋วเงิน

เนื่องจากตั๋วเงินนั้นเป็นตราสารที่มีลักษณะเฉพาะตัว การโอนตราสารดังกล่าวนั้นเป็นรูปแบบการโอนหนี้ที่มีลักษณะพิเศษ โดยผู้รับโอนตราสารนั้นอาจพ้นข้อต่อสู้บางประการของลูกหนี้ หรือข้อเรียกร้องบางประการจากบุคคลภายนอก โดยเห็นได้จากกฎหมายตั๋วเงินนั้นมุ่งคุ้มครองผู้ทรงโดยสุจริต ด้วยเหตุที่ตั๋วเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือได้สามารถโอนตั๋วเงินโดยการสลักหลังและส่งมอบหรือเพียงแต่ส่งมอบเท่านั้น ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาว่า หากผู้โอนตั๋วเงินไม่มีสิทธิในตัวเงินฉบับนั้น เช่น ขโมย หรือหลอกลวงเพื่อให้ได้ตัวมา ตามหลักทั่วไปนั้น ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน แต่ในเรื่องกฎหมายตั๋วเงินนั้น มีบทบัญญัติยกเว้นหลักดังกล่าว คือ ผู้รับโอนตั๋วโดยสุจริตอาจมีสิทธิดีกว่าผู้โอน เพราะหลักกฎหมายตั๋วเงินนั้นมีวัตถุประสงค์ให้ตั๋วเงินเกิดความรวดเร็วและเป็นที่แพร่หลาย หากผู้รับโอนยังต้องตรวจสอบถึงสิทธิของผู้โอนนั้นย่อมไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงได้ให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษกับผู้รับโอนโดยสุจริต และสร้างความมั่นใจแก่ผู้รับโอนโดยสุจริตว่าจะไม่ได้รับความเสียหายแม้ว่าผู้โอนจะไม่มีสิทธิอันสมบูรณ์ในตัวเงิน

การที่มีบทบัญญัติคุ้มครองผู้รับโอนตั๋วเงินโดยสุจริตเช่นนี้ ย่อมทำให้มีการยอมรับและใช้ตั๋วเงินเป็นเครื่องมือในการชำระหนี้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัยยิ่งกว่าการชำระเงินสดชำระหนี้ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงจำเป็นต้องพิจารณาว่ามีข้อต่อสู้ใดบ้างที่ลูกหนี้ไม่สามารถยกขึ้นอ้างเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบต่อผู้ทรง และข้อต่อสู้ใดบ้างที่ลูกหนี้สามารถยกขึ้นอ้างได้ และกรณีที่ลูกหนี้ตามตั๋วเงินมีหลายคน ข้อต่อสู้ดังกล่าวจะแตกต่างไปจากหลักเกณฑ์ของลูกหนี้ร่วมประการใดหรือไม่ เป็นต้น

2.6.1 ข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคล (Personal defence)

บทบัญญัติในตั๋วเงินของไทยที่กล่าวถึงหลักนี้ ได้แก่ มาตรา 905 วรรค 2 และวรรค 3 และมาตรา 916 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 905 วรรค 2 และวรรค 3 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดต้องปราศจากตัวเงินไปจากครอบครอง ท่านว่าผู้ทรงซึ่งแสดงให้ปรากฏสิทธิของตนในตัวตามวิธีดังกล่าวมานั้นในวรรค

ก่อนนั้น หากจำต้องสละตัวเงินไม่ เว้นแต่ได้มาโดยทุจริต หรือได้มาด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

อนึ่งข้อความในวรรคก่อนนี้ ให้ใช้บังคับตลอดถึงผู้ทรงตัวเงินส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือด้วย”

ผู้ทรงที่ได้รับโอนตัวมาโดยการสลักหลังและส่งมอบหรือรับโอนตัวมาโดยการสลักหลังลอย และการสลักหลังนั้นไม่ขาดสาย ย่อมเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายตาม มาตรา 905 วรรคแรก และมีสิทธิยึดตัวนั้นไว้ผู้ใดจะมาเรียกตัวนั้นคืนไม่ได้เว้นแต่ได้ตัวมาโดยการทุจริตหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

กรณีมาตรา 916 บัญญัติว่า “บุคคลทั้งหลายผู้ถูกฟ้องในมูลหนี้ในตัวแลกเงินหา อาจจะต้องผู้ทรงด้วยข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้ส่งจ่ายหรือผู้ทรงคนก่อนๆ นั้นได้ไม่ เว้นแต่การการโอนได้มีขึ้นด้วยการคบคิดฉ้อฉล”

กล่าวคือกรณีผู้ทรงที่ฟ้องผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังให้ใช้เงินตามตราสาร คู่สัญญาแห่งฝ่ายที่ถูกฟ้องนั้น ไม่อาจยกข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้สัญญาคนก่อนๆ ขึ้นอ้างต่อสู้ผู้ทรงได้ เว้นแต่ผู้ทรงนั้นจะได้รับโอนตัวเงินไว้โดยคบคิดกันฉ้อฉล ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองแก่ผู้ทรงที่รับโอนตราสารเปลี่ยนมือมาโดยสุจริตหรือที่กล่าวว่า “ผู้รับโอนมีสิทธิดีกว่าผู้โอน” นั้นเอง

จากหลักที่กล่าวมาข้างต้นส่งผล คือ ลูกหนี้ไม่สามารถยกข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะตัวบุคคล ขึ้นต่อสู้ผู้ทรงได้ แต่กรณีหากไม่ใช่ข้อต่อสู้อันอาศัยเฉพาะความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคล ผู้ถูกฟ้องให้ใช้เงินตามตัวก็สามารถยกขึ้นต่อสู้ผู้ทรงได้

2.6.2 ข้อต่อสู้อันเป็นสาระสำคัญ (Real defence)

หากเป็นข้อต่อสู้อันเป็นสาระสำคัญ (real defences) แม้ผู้ทรงจะได้รับโอนโดยสุจริตก็ตาม แต่เนื่องจากบทบัญญัติเอกเทศสัญญาว่าด้วยกฎหมายตัวเงินนั้นไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับข้อต่อสู้ประเภทนี้ไว้ จึงต้องไปพิจารณาจากหลักเรื่องลูกหนี้โดยทั่วไปมาใช้บังคับโดยอนุโลม ตามมาตรา 309 ซึ่งตัวเงินจัดเป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งเช่นกัน เมื่อมีการสลักหลังโอนตราสารกฎหมายยอมให้ลูกหนียกข้อต่อสู้บางประการขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนซึ่งเป็นเจ้าหนี้ได้ ดังปรากฏในมาตรา 312 ที่บัญญัติว่า “ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้น ลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ซึ่งมีต่อเจ้าหนี้เดิมขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอนโดยสุจริตนั้นหาได้ไม่ เว้นแต่ที่ปรากฏในตัวตราสารนั้นเองหรือที่มีขึ้นเป็นธรรมดาสืบเนื่องจากลักษณะแห่งตราสารนั้น”

จากบทบัญญัติดังกล่าว ข้อต่อสู้ของลูกหนี้ที่ยกขึ้นอ้างต่อผู้รับโอนได้จึงประกอบด้วยข้อต่อสู้ที่ปรากฏในตัวตราสารเอง และข้อต่อสู้ของลูกหนี้ที่มีขึ้นเป็นธรรมดาสืบเนื่องมาจากลักษณะของตราสารนั้น*

1. กรณีไม่ได้ลงลายมือชื่อไว้ในตราสาร
2. กรณีลายมือชื่อปลอม
3. กรณีตราสารถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญ ซึ่งผู้ลงลายมือชื่อหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวต้องรับผิดชอบข้อความเดิม
4. กรณีลายมือชื่อที่กระทำโดยตัวแทนที่ปราศจากอำนาจ ซึ่งผู้ลงลายมือชื่อโดยปราศจากอำนาจดังกล่าวย่อมต้องเป็นผู้รับผิดชอบ
5. กรณีเป็นตัวแลกเปลี่ยนที่จะต้องยื่นตัวเพื่อการรับรอง แต่มิได้ยื่นตัวเพื่อการรับรอง เป็นผลให้ผู้สั่งจ่าย ผู้สละหลัก และผู้ค้ำประกันของผู้สั่งจ่ายและผู้สละหลักทุกคนหลุดพ้นความรับผิดตามตราสาร
6. กรณีเป็นตราสารที่จะต้องทำคำคัดค้านเพราะการไม่รับเอา หรือไม่ใช้เงินแต่มิได้มีการทำคำคัดค้านให้ถูกต้อง เป็นผลให้ผู้สั่งจ่าย ผู้สละหลัก และผู้ค้ำประกันของผู้สั่งจ่ายและผู้สละหลักทุกคนหลุดพ้นความรับผิด
7. กรณีสิทธิฟ้องร้องที่เกิดขึ้นตามตราสารนั้นหมดอายุความ

กล่าวโดยเฉพาะ ข้อต่อสู้ที่ลูกหนี้ยกขึ้นอ้างต่อผู้ทรงได้ ได้แก่

ก. ข้อต่อสู้ที่ปรากฏในเนื้อหาของตัวเงินนั่นเอง (มาตรา 312) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เช่น ตัวเงินมีรายการไม่ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้, มีการสละหลักที่ขาดสาย, มีข้อกำหนดดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของลูกหนี้, มีการสละหลักโอนตัวเงินแต่เพียงบางส่วน

ข. ข้อต่อสู้ที่เป็นธรรมดาสืบจากลักษณะของตัวเงิน (มาตรา 312) ซึ่งหมายถึง ข้อต่อสู้ใดๆ ที่เกิดขึ้นจากการที่กฎหมายลักษณะตัวเงินบัญญัติยกเว้นให้ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิด หรือหลุดพ้นจากความรับผิดเพราะการที่เจ้าหนี้ไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดให้เจ้าหนี้ปฏิบัติตาม และเป็นสิ่งที่ไม่ปรากฏเห็นได้จากตัวเงินนั้น เช่น ผู้ทรงยอมผ่อนเวลาให้ผู้จ่ายโดยปราศจากความยินยอมของลูกหนี้ตามมาตรา 948, ผู้ทรงบอกปิดไม่ยอมรับเอาเงินซึ่งเขาใช้เพื่อแก้หน้า หรือ คดีขาดอายุความ เป็นต้น

* ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยตัวแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศและตัวสัญญาใช้เงินระหว่างประเทศ

ค. ข้อต่อสู้ที่ว่าทำผิดแบบระเบียบ (มาตรา 940) เช่น การทำคำคัดค้าน, การรับรอง

ง. การโอนตัวเงินทำขึ้นด้วยการคบคิดกันฉ้อฉล (มาตรา 916) เช่น รับโอนตัว โดยรู้ว่าผู้ส่งจ่ายไม่มีหนี้ที่ต้องชำระให้กับผู้โอนตัวนั้น คำว่า “การคบคิดกันฉ้อฉล” ไม่มีนิยามในกฎหมายตัวเงิน แต่จากแนวคำพิพากษากฎีกาอาจสรุปได้ว่า หมายถึงการที่ผู้ทรงรับโอนตัวโดยไม่สุจริต เพราะรู้ถึงข้อต่อสู้ที่ลูกหนี้มีต่อผู้โอนตัวให้ตนอยู่แล้ว ในขณะที่ทำการรับโอน โดยอาจเป็นกรณีที่เป็นความร่วมมือในการโอนตัวจากผู้โอนมายังผู้ทรง เพื่อที่จะให้ผู้ทรงใช้สิทธิเรียกร้องแก่ลูกหนี้ หรืออาจไม่มีการร่วมมือกันก็ได้ เพียงแต่ผู้ทรงรู้ถึงข้อเท็จจริงว่าผู้โอนตัวให้ตนไม่มีสิทธิ หรือมีสิทธิบกพร่อง ก็เพียงพอที่จะถือว่าคบคิดกันฉ้อฉลแล้ว และการที่ลูกหนี้จะไม่ต้องรับผิดชอบตามตัวเงิน โดยอ้างข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลที่ผู้ทรงได้รู้หรือคบคิดฉ้อฉลนั้น ก็ต้องมีการกล่าวอ้างและนำสืบข้อเท็จจริงดังกล่าวอย่างชัดแจ้ง ลูกหนี้จึงจะไม่ต้องรับผิดชอบ⁷²

คำพิพากษากฎีกาที่ 1238/2501 ลงลายมือชื่อส่งจ่ายเช็คเป็นค่าบริการที่ผู้รับเช็คจะไปช่วยวิ่งเต้นให้บริษัทซึ่งผู้ส่งจ่ายเป็นกรรมการผู้จัดการได้รับประมุลงานก่อสร้าง ต่อมาเช็คดังกล่าวถูกสลักหลังโอนไปโดยมีพฤติการณ์ส์ว่าการโอนเป็นไปโดยไม่สุจริต ดังนี้ ผู้รับโอนไม่มีสิทธิจะเรียกเงินตามเช็คได้

คำพิพากษากฎีกาที่ 166/2523 สัญญาที่คนเดินโพยต้องรวบรวมเงินที่ได้จากการขายสลากกินรวบไปมอบให้แก่เจ้ามือเป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 113 เช็คพิพาทที่จำเลยคนเดินโพยออกให้เพื่อชำระหนี้ดังกล่าว จึงไม่มีมูลหนี้ โจทก์รับเช็คไว้โดยทราบถึงมูลหนี้อันมิชอบด้วยกฎหมายดังกล่าวจึงไม่มีสิทธิฟ้องเรียกร้องของบังคับการชำระหนี้ได้ โจทก์ไม่ใช่ผู้เสียหาย จึงไม่มีอำนาจฟ้อง

จ. ข้อต่อสู้ที่ลูกหนี้มีต่อผู้ทรงตัวเงินโดยตรง เช่น ไม่มีมูลหนี้ต่อกัน, ออกเช็คชำระหนี้การพนัน, มูลหนี้ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

คำพิพากษากฎีกาที่ 761/2504 โจทก์ฟ้องเรียกเงินตามเช็คโดยอ้างว่าจำเลยที่ 2 กับจำเลยที่ 1 ร่วมกันกู้เงินจากโจทก์ แล้วจำเลยที่ 1 เป็นผู้ออกเช็ค จำเลยที่ 2 สลักหลังเช็คคนั้นให้โจทก์ยึดถือไว้ ดังนี้ เมื่อจำเลยที่ 2 ไม่ได้กู้ยืมยอกความปราศจากมูลหนี้ระหว่างจำเลยที่ 2 กับโจทก์ในการสลักหลังนั้นขึ้นต่อสู้โจทก์ได้ เพราะเป็นข้อต่อสู้ระหว่างผู้สลักหลังกับโจทก์ ซึ่งเป็นผู้รับสลัก

⁷² เสาวนีย์ อิศวโรจน์, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 126.

หลังนั่นเอง ไม่ใช่เอาข้อต่อสู้ระหว่างผู้สละหลังกับผู้ทรงคนก่อนมาใช้กับโจทก์ จึงไม่ต้องด้วยข้อห้าม ตามกฎหมายแต่อย่างใด

จ. การสละหลังโอนตัวเงินเมื่อตัวขาดความเชื่อถือ ผู้รับสละหลังย่อมได้ไปแต่เพียงสิทธิของผู้สละหลังให้แก่ตน หากลูกหนี้ที่ถูกฟ้องไล่เบี้ยนั้นมิใช่ข้อต่อสู้ต่อผู้สละหลังอย่างใด ก็ยกขึ้นต่อสู้ผู้รับสละหลังได้ ตามมาตรา 924 ที่บัญญัติว่า “ถ้าตัวแลกเงินสละหลังต่อเมื่อสิ้นเวลาเพื่อคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินนั้นแล้วไซ้ร้ ท่านว่าผู้รับสละหลังย่อมได้ไปซึ่งสิทธิแห่งการรับรองตามแต่มีต่อผู้จ่ายกับสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่บรรดาผู้ซึ่งสละหลังตัวเงินนั้นภายหลังที่สิ้นเวลาเช่นนั้น

แต่ถ้าตัวเงินนั้นได้มีคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินมาแต่ก่อนสละหลังแล้วไซ้ร้ ท่านว่าผู้รับสละหลังย่อมได้ไปแต่เพียงสิทธิของผู้ซึ่งสละหลังให้แก่ตนอันมีต่อผู้รับรองต่อผู้ซึ่งจ่าย และต่อบรรดาผู้ซึ่งสละหลังตัวเงินนั้นมาก่อนย้อนขึ้นไปจนถึงเวลาคัดค้านเท่านั้น”

ข. ข้อต่อสู้เกี่ยวกับความสามารถของคู่สัญญา เช่น ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ เป็นต้น เป็นเรื่องเฉพาะตัวที่ลูกหนี้ซึ่งมีความสามารถบกพร่องเท่านั้นที่จะยกขึ้นอ้างได้ (มาตรา 902) หากมีบุคคลอื่นๆ ที่เป็นคู่สัญญาอยู่ด้วยกับบุคคลที่ไม่มีความสามารถหรือมีความสามารถบกพร่องแล้ว การที่บุคคลเหล่านั้นไม่ต้องรับผิดชอบเพราะเหตุที่เกี่ยวกับความสามารถดังกล่าว ย่อมไม่กระทบถึงความรับผิดชอบของคู่สัญญาคนอื่นๆ กล่าวคือ คู่สัญญาคนอื่นๆ ยังคงต้องรับผิดชอบอยู่และจะอ้างเหตุที่บุคคลผู้ไม่มีความสามารถหรือบกพร่องความสามารถซึ่งหลุดพ้นความรับผิดชอบไป มาอ้างเป็นเหตุข้อยกเว้นความรับผิดชอบของตนไม่ได้ เพราะเหตุดังกล่าวเป็นเรื่องเฉพาะตัว และโดยเหตุผลของการที่ตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือ และสามารถโอนกันโดยง่ายซึ่งอาจมีบุคคลเข้าเป็นคู่สัญญาในตัวเงินได้เป็นจำนวนมาก หากยอมให้มีการอ้างเรื่องการไม่มีความสามารถหรือบกพร่องความสามารถซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวของบุคคลอื่นได้แล้ว ย่อมทำให้บุคคลต่างๆ ขาดความเชื่อถือในตัวเงินได้

2.6.3 การกระทำของเจ้าหนี้หรือลูกหนี้คนหนึ่งที่มีต่อลูกหนี้คนอื่นๆ ตามสัญญาตัวเงิน

กรณีหากเป็นลูกหนี้คนเดียว หรือลูกหนี้หลายคนที่ไม่ได้รับผิดร่วมกัน การปฏิบัติของเจ้าหนี้เกี่ยวกับหนี้หรือการปฏิบัติการต่างๆ เกี่ยวกับการชำระหนี้ หรือการใช้สิทธิ การยกข้อต่อสู้ต่างๆ ย่อมมีผลต่อลูกหนี้ผู้นั้นโดยตรงเพียงคนเดียว แต่กรณีของลูกหนี้ร่วมนั้น การปฏิบัติของเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งย่อมอาจมีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นด้วยตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 292-295 ซึ่งในกรณีของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน กฎหมายลักษณะตัวเงินนั้นไม่ได้กำหนดในหลักการดังกล่าวไว้ว่าการปฏิบัติของเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งจะกระทบต่อการมีสิทธิ การยกข้อต่อสู้ และ

การหลุดพ้นจากความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามตัวคนอื่น ๆ ด้วยหรือไม่ ดังนั้นจึงอาจพิจารณาเปรียบเทียบได้ดังนี้

(1) การชำระหนี้และการกระทำซึ่งมีผลเสมือนการชำระหนี้

กรณีลูกหนี้ร่วม - ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การที่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้อย่อมมีผลต่อลูกหนี้ร่วมคนอื่นตามมาตรา 292 การกระทำอย่างอื่นที่ลูกหนี้ร่วมพึงกระทำการชำระหนี้ เช่น การหักกลบลบหนี้ การชำระหนี้ด้วยอย่างอื่นตามมาตรา 321 ก็ย่อมเป็นผลให้หนี้ระงับเช่นเดียวกับการชำระหนี้ ดังนั้นหากลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งกระทำการดังกล่าวก็มีผลให้หนี้ระงับไปถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นเช่นกัน

กรณีลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน - เนื่องจากกรณีของหนี้ร่วมนั้น ลูกหนี้คนใดคนหนึ่งจะชำระหนี้ก็ได้ เจ้าหนี้มีสิทธิได้รับชำระหนี้จนสิ้นเชิงเพียงครั้งเดียว กล่าวคือเจ้าหนี้ไม่อาจเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้เกินมูลหนี้ได้ มูลหนี้ตามสัญญาตัวเงินก็เป็นหนี้ร่วมเช่นกัน ดังนั้นเมื่อลูกหนี้คนใดคนหนึ่งชำระหนี้ทั้งหมดให้ผู้ทรงแล้ว ลูกหนี้คนอื่นก็ไม่ต้องชำระหนี้ให้ผู้ทรงอีก หากลูกหนี้คนหนึ่งชำระหนี้ไปเพียงบางส่วน ลูกหนี้คนอื่นก็ต้องรับผิดชอบเพียงส่วนที่เหลือแก่ผู้ทรงเท่านั้น การชำระหนี้ของลูกหนี้คนหนึ่งจึงมีผลถึงลูกหนี้คนอื่นด้วย กรณีนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับลูกหนี้ร่วม ซึ่งรวมถึง การกระทำอย่างอื่นที่ลูกหนี้พึงกระทำการชำระหนี้ด้วย เช่น การหักกลบลบหนี้

(2) การแปลงหนี้ใหม่

กรณีลูกหนี้ร่วม - ในส่วนของเรื่องแปลงหนี้ใหม่ซึ่งเป็นการทำให้หนี้ระงับวิธีหนึ่ง เช่นเดียวกับการหักกลบลบหนี้ และการปลดหนี้ แต่ในมาตรา 292 มิได้กล่าวถึงเรื่องการแปลงหนี้ใหม่ไว้ว่าหากมีการแปลงหนี้ใหม่จะเป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้คนอื่น ๆ ดังเช่น การหักกลบลบหนี้ หรือ การชำระหนี้ กรณีนี้หากพิจารณาลักษณะของการเข้ามาผูกพันในมูลหนี้ของลูกหนี้ร่วมนั้น เป็นการเข้ามาผูกพันในมูลหนี้ในลักษณะที่ลูกหนี้ร่วมต่างได้รับประโยชน์ร่วมกัน เช่น การที่ นาย ก. นาย ข. และนาย ค. ร่วมกันกู้เงินจาก นาย จ. จะเห็นได้ว่า นาย ก. นาย ข. และนาย ค. ต่างได้ประโยชน์ในเงินกู้ที่ร่วมกันไม่ว่าในสัดส่วนอย่างไรก็ตาม ดังนั้น การแปลงหนี้ใหม่เป็นการกระทำอย่างอื่นที่ทำให้หนี้ระงับ เป็นการกระทำที่มีผลเสมือนเป็นการชำระหนี้อย่างหนึ่งเช่นกัน และเมื่อหนี้ระงับก็ถือว่าเป็นเหตุที่ลูกหนี้ร่วมทุกคนได้ประโยชน์ในการแปลงหนี้ใหม่นี้อันถือเป็นเหตุในลักษณะคดีที่มีผลผูกพันลูกหนี้ร่วมทุกคนนั่นเอง

กรณีลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน - กรณีหากลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินคนหนึ่งคนใดทำสัญญาแปลงหนี้ใหม่กับผู้ทรงแล้วสัญญาแปลงหนี้ใหม่จะมีผลต่อลูกหนี้ตามตัวเงินคนอื่น ๆ หรือไม่นั้น จะเห็นได้ว่าพื้นฐานในการเข้ามาผูกพันในมูลหนี้ตัวเงินนั้นแตกต่างจากลักษณะของลูกหนี้ร่วม กล่าวคือ การที่ผู้ส่งจ่ายออกตัวแลกเงินก็เพื่อประโยชน์ของตนเองในการชำระหนี้ ผู้สละ

หลัง สลักหลังโอนตัวต่อไปก็เพื่อประโยชน์ของตนในการชำระหนี้ เป็นการรับผิดชอบโดยตนเองมิได้ร่วมรับผิดชอบกับใคร ซึ่งจะเป็นเช่นนี้เรื่อยไปเมื่อมีการโอนเปลี่ยนมือ จะเห็นได้ว่า ต่างคนต่างมีประโยชน์ของตัวเอง มิได้มีประโยชน์ร่วมกันอย่างเช่นลูกหนี้ร่วม ย่อมจะนำหลักการได้รับประโยชน์ร่วมกันของลูกหนี้ร่วมมาใช้บังคับไม่ได้ ดังนั้น ในการที่ลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินทำสัญญาแปลงหนี้ใหม่กับผู้ทรงหนี้ย่อมมีผลเฉพาะตัวระหว่างคู่สัญญาที่ทำการแปลงหนี้ใหม่เท่านั้น ไม่มีผลถึงลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินคนอื่น ๆ แต่ทั้งนี้ หากผู้ทรงหนี้ชำระหนี้ตามสัญญาแปลงหนี้ใหม่เท่าใดแล้ว ผู้ทรงหนี้จะมีสิทธิเรียกร้องจากลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินเพียงเท่าจำนวนเงินตามตัวที่ค้างชำระเท่านั้น และกรณีหากผู้ทรงหนี้ชำระหนี้ตามสัญญาแปลงหนี้ใหม่เต็มจำนวนมูลหนี้ตามตัวเงินแล้ว ผู้ทรงหนี้ไม่มีสิทธิเรียกร้องจากลูกหนี้คนอื่น ๆ ตามสัญญาตัวเงินอีก

(3) การปลดหนี้

กรณีลูกหนี้ร่วม - การปลดหนี้เป็นการกระทำของเจ้าหนี้ที่ทำให้หนี้ระงับ ทำให้ลูกหนี้คนนั้นหลุดพ้นจากการชำระหนี้ทั้งหมดและมีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่น ๆ ด้วย แต่ไม่ทำให้หนี้ระงับทั้งหมด คงได้ประโยชน์เพียงเท่าส่วนของลูกหนี้ที่ได้รับการปลดหนี้เท่านั้น เว้นแต่จะตกลงให้เป็นคุณแก่ลูกหนี้ร่วมทุกคน ก็จะทำให้ลูกหนี้ร่วมทุกคนหลุดพ้นจากหนี้ไปทั้งจำนวน ทั้งนี้ตามที่บัญญัติในมาตรา 293

เหตุที่มาตรา 293 บัญญัติเรื่องปลดหนี้ให้มีผลเฉพาะส่วนความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมผู้ได้รับการปลดหนี้ นั้น ก็เพราะการปลดหนี้อาจเป็นการให้เปล่าก็ได้ จึงเป็นเรื่องส่วนตัวระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ผู้ที่ได้รับการปลดหนี้เท่านั้น แม้การปลดหนี้จะเป็นผลเฉพาะตัวของลูกหนี้ร่วมคนนั้น แต่การที่ลูกหนี้ร่วมเข้ามาผูกพันในมูลหนี้ร่วมนั้นในความรับผิดชอบระหว่างกันเองของลูกหนี้โดยหลักเป็นความรับผิดชอบตามส่วนเท่าๆกัน เมื่อลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งชำระหนี้ไปแล้วอาจรับช่วงสิทธิเรียกเอาจากลูกหนี้คนอื่นได้ เจ้าหนี้จึงไม่อาจเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ทั้งหมดโดยตัดสิทธิที่จะเรียกเอาจากลูกหนี้ร่วมคนอื่นของเขาได้ ดังนั้นหากเจ้าหนี้ปลดหนี้ให้ลูกหนี้ร่วมคนใด อันมีผลทำให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่นรับช่วงสิทธิมาเรียกเอาจากลูกหนี้ที่ได้รับการปลดหนี้ไม่ได้ เจ้าหนี้จึงไม่อาจได้รับชำระหนี้ในส่วนนั้นจากลูกหนี้ร่วมคนอื่น ดังนั้น หน้าที่เจ้าหนี้จะมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่นชำระหนี้ นั้นก็ต้องหักหนี้ส่วนของลูกหนี้ผู้ได้รับการปลดหนี้เสียก่อน จึงจะเป็นไปตามความมุ่งหมายของการปลดหนี้ตามมาตรา 293

กรณีลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน - ในเรื่องผู้ทรงปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินคนหนึ่งคนใดจะมีผลถึงลูกหนี้คนอื่น ๆ ตามสัญญาตัวเงินหรือไม่ เพียงใดนั้น ตามกฎหมายลักษณะตัวเงินไม่มีบัญญัติไว้โดยตรง แต่กรณีอาจพิจารณาในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างลูกหนี้ทั้งหลายตามสัญญาตัวเงินว่ามีประโยชน์ต่อกันอย่างไร ตามที่กล่าวมาแล้วว่าลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินนั้นต่างมีประโยชน์ของตัวเอง มิได้มีประโยชน์ร่วมกันอย่างเช่นลูกหนี้ร่วม การปลดหนี้

เป็นเรื่องส่วนตัวของเจ้าหนี้และลูกหนี้ ดังนั้นจึงเป็นผลเฉพาะตัวของลูกหนี้คนนั้น อำนาจของผู้ทรงที่ใช้สิทธิเรียกร้องกับลูกหนี้คนอื่น ๆ ตามสัญญาตัวเงินคงมีอยู่อย่างเต็มที่ เนื่องจากกรณีหากลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินคนหนึ่งชำระหนี้ให้แก่ผู้ทรงไป ลูกหนี้คนนั้นจะเกิดสิทธิไต่เบี่ยตามสัญญาตัวเงินขึ้น อันเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นภายหลังไม่ใช่สิทธิที่รับช่วงมาจากผู้ทรง และเป็นสิทธิของเขาเอง ดังนั้นหากลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินที่ได้รับการปลดหนี้มีความผูกพันที่ต้องรับผิดชอบลูกหนี้ที่เข้าใช้เงินแก่ผู้ทรงไป ลูกหนี้ที่ได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปย่อมมีสิทธิไต่เบี่ยเอาากับลูกหนี้ที่ได้รับการปลดหนี้ได้เต็มจำนวน เช่น ผู้ทรงปลดหนี้ตามสัญญาตัวเงินให้กับผู้ส่งจ่าย กรณีนี้มีผลเป็นการเฉพาะตัวผู้ทรงกับผู้ส่งจ่ายเท่านั้น ไม่มีผลถึงผู้สลับหลังคนอื่น ๆ ผู้ทรงมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้สลับหลังคนอื่น ๆ ใช้เงินตามสัญญาตัวเงินได้เต็มจำนวน เมื่อผู้สลับหลังคนหนึ่งได้ใช้เงินให้กับผู้ส่งจ่ายไป ผู้สลับหลังคนนั้นก็มิมีสิทธิไต่เบี่ยเอาากับผู้ส่งจ่ายได้เต็มจำนวน ผู้ส่งจ่ายจะอ้างเรื่องการปลดหนี้กับผู้สลับหลังไม่ได้ คงใช้ยันได้เฉพาะผู้ปลดหนี้ซึ่งก็คือผู้ทรงนั่นเอง เป็นต้น เนื่องจากการปลดหนี้เป็นการเฉพาะตัวของผู้ปลดหนี้กับลูกหนี้ที่ได้รับการปลดหนี้เท่านั้น ในกรณีลูกหนี้ร่วมอำนาจการเรียกร้องของเจ้าหนี้ที่ทำการปลดหนี้ให้ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งนั้นยังมีอยู่แต่ย่อมลดน้อยลง เนื่องจากการปลดหนี้ดังกล่าวทำให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่น ๆ ที่รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้เสียสิทธิในการเรียกร้องเอาจากส่วนของลูกหนี้ที่ได้รับการปลดหนี้ ดังนั้นเจ้าหนี้จึงไม่อาจได้รับชำระหนี้ในส่วนนั้นจากลูกหนี้ร่วมคนอื่น อันเป็นความมุ่งหมายของมาตรา 293 นั้นเอง

ตามกฎหมายตัวเงิน กรณีผู้ทรงปลดหนี้ให้กับลูกหนี้ผู้ถูกรับอาวัลตามสัญญาตัวเงิน กรณีเช่นนี้จะส่งผลต่อผู้รับอาวัลตามสัญญาตัวเงินหรือไม่ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ความรับผิดชอบของผู้รับอาวัลเป็นไปตามบทบัญญัติลักษณะตัวเงินมาตรา 940 วรรคแรก สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้รับอาวัลย่อมเป็นอย่างเดียวกับ สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของบุคคลซึ่งตนประกันทุกประการ จึงทำให้ผู้รับอาวัลมีความผูกพันที่จะต้องจ่ายเงินตามตัวในฐานะลูกหนี้ขั้นต้นด้วย มิใช่ในฐานะเป็นเพียงลูกหนี้ลำดับรองอย่างผู้ค้ำประกันในสัญญาค้ำประกันทั่วไป ข้อต่อสู้หรือเหตุที่จะทำให้ผู้รับอาวัลหลุดพ้นความรับผิดชอบมีเพียง 3 กรณี คือ 1. ผู้ทรงทำผิดแบบระเบียบในเรื่องตัวเงิน 2. ข้อต่อสู้ที่เป็นของผู้รับอาวัลโดยแท้ 3. ความบกพร่องแห่งสิทธิในตัวเงินของผู้ทรง ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 940 วรรคสอง และแม้ถึงว่าความรับผิดชอบใช้เงินอันผู้รับอาวัลได้ประกันอยู่นั้นจะตกเป็นใช้ไม่ได้ด้วยเหตุใดๆ นอกจากเพราะผิดแบบระเบียบ ข้อสัญญารับอาวัลก็ยังคงสมบูรณ์ แม้การเข้ารับอาวัลจะเป็นการประกันหนึ่งอย่างหนึ่งแต่โดยลักษณะของการรับผิดชอบของผู้รับอาวัลที่ต้องผูกพันรับผิดชอบเช่นเดียวกับลูกหนี้ผู้ที่ตนเข้ารับอาวัล การเข้ารับอาวัลจึงต่างจากการค้ำประกันทั่วไป และยิ่งไปกว่านั้น ผู้รับอาวัลไม่มีสิทธิจะยกข้อต่อสู้ของลูกหนี้ที่ตนเข้ารับอาวัลขึ้นต่อสู้ผู้ทรงได้ (มาตรา 940 วรรคสอง) ดังนั้นเมื่อสิทธิและการเข้าผูกพันของผู้รับอาวัลนั้นเป็นสัญญาเพื่อประโยชน์ของผู้ทรง อันผู้รับอาวัลต้องผูกพันรับผิดชอบต่อผู้ทรงตามมาตรา 940 วรรคแรก ดังนั้นแม้ผู้ทรงปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ผู้ที่ตนเข้ารับอาวัล ก็หาผลทำให้ผู้รับอาวัลหลุดพ้นความรับผิดชอบไปด้วยไม่ กรณีต่างจากหนี้ค้ำประกัน เพราะกรณีหากมีการปลดหนี้

ให้แก่ลูกหนี้ หนี้ประธานยอมระงับไป หนี้ตามสัญญาค้ำประกันก็ยอมระงับไปด้วยทำให้ผู้ค้ำประกัน หลุดพ้นความรับผิดไป

เมื่อผู้รับอาวัลได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไป ผู้รับอาวัลย่อมมีสิทธิไต่เบี่ยเอาแก่บุคคลที่ตน ได้ประกันไว้ และ ไต่เบี่ยเอาแก่บุคคลทั้งหลายที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบบุคคลที่ตนประกันด้วย แม้ผู้ทรง จะปลดหนี้ให้แก่บุคคลที่ตนประกันก็เป็นเรื่องหนึ่งระหว่างผู้ทรงกับลูกหนี้ที่ได้รับการปลดหนี้ระงับ เท่านั้น หากมีผลทำให้สิทธิไต่เบี่ยของผู้รับอาวัลระงับไปด้วยแต่อย่างใด ลูกหนี้ที่ถูกเข้ารับอาวัลนั้นจะ อ้างเรื่องการปลดหนี้ยันได้เฉพาะแต่ผู้ทรงที่ทำการปลดหนี้เท่านั้น เพราะหนี้ระหว่างตนและผู้รับอาวัล นั้นหาระงับไปด้วยไม่เพราะไม่ใช่หนี้ค้ำประกันที่เมื่อปลดหนี้ประธานแล้วมูลหนี้ตามสัญญาค้ำ ประกันยอมระงับ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2576/2518 ผู้ทรงฟ้องผู้ส่งจ่ายเช็คกับผู้สละหลังเช็ค ผู้ทรงถอน ฟ้องผู้ส่งจ่ายเช็ค ไม่ทำให้ผู้สละหลังหลุดพ้นความรับผิด

ศาลฎีกาเห็นว่า “ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 967 บัญญัติว่า “ใน เรื่องตัวแลกเงินนั้น บรรดาบุคคลผู้ส่งจ่ายก็ดี ผู้รับรองก็ดี สละหลังก็ดี หรือรับประกันด้วยอาวัลก็ดี ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง

ผู้ทรงยอมมีสิทธิว่ากล่าวเอาความแก่บรรดาบุคคลเหล่านี้เรียงตัวหรือรวมกันก็ได้ โดยมีพักต้องดำเนินตามลำดับที่คนเหล่านั้นต้องมาผูกพัน” และมาตรา 989 ให้อภัยบทบัญญัติใน มาตรา 967 มาบังคับในเรื่องเช็คด้วย จึงเห็นได้ว่า ในเรื่องเช็คนั้น ผู้ส่งจ่าย ผู้รับรอง ผู้สละหลัง หรือผู้ รับประกันอาวัล ต้องร่วมรับผิดชอบต่อผู้ทรงเช็คและผู้ทรงเช็คมีสิทธิฟ้องหรือเรียกร้องจากบุคคลดังกล่าว เรียงตัวหรือรวมกันก็ได้โดยมีพักต้องดำเนินตามลำดับที่บุคคลดังกล่าวเข้ามาผูกพันตามเช็ค เช่นเดียวกับเรื่องตัวแลกเงิน ดังนั้นจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้สละหลังเช็คจึงต้องร่วมกับจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นผู้ ส่งจ่ายรับผิดชอบต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงเช็คและโจทก์มีสิทธิฟ้องหรือเรียกร้องเงินตามเช็คจากจำเลยทั้งสอง หรือจากจำเลยคนใดแต่เพียงผู้เดียวก็ได้ การที่โจทก์ฟ้องเรียกเงินตามเช็คจากจำเลยทั้งสองแล้วถอน ฟ้องจำเลยที่ 1 ไปนั้น ไม่ทำให้จำเลยที่ 2 หลุดพ้นความรับผิดตามเช็ค เพราะแม้โจทก์จะฟ้องเรียกเงิน ตามเช็คจากจำเลยที่ 2 เพียงคนเดียว จำเลยที่ 2 ก็ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พณิชย์ มาตรา 967 ประกอบด้วยมาตรา 989 ดังที่วินิจฉัยมาแล้ว ที่ศาลล่างทั้งสองพิพากษามานั้น ศาลฎีกาเห็นฟ้องด้วย พิพากษายืน ให้จำเลยที่ 2 ใช้ค่าทนายความชั้นฎีกาแทนโจทก์”

กรณีคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวเป็นเรื่องการถอนฟ้องผู้ส่งจ่ายตามตัวเงิน ผู้สละหลัง ตามสัญญาตัวเงินยังคงต้องรับผิดชอบตามตัวเงินอยู่ โดยปกติการถอนฟ้องมิใช่การปลดหนี้ เนื่องจากการ ถอนฟ้องอาจเป็นการถอนฟ้องด้วยเหตุอื่นก็ได้ และผู้ถอนฟ้องก็อาจฟ้องใหม่ได้ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 176 แต่กรณีหากเป็นการถอนฟ้องเพราะผู้ทรงปลดหนี้ให้กับผู้ ส่งจ่าย ผลจะแตกต่างกับคำพิพากษาดังกล่าวหรือไม่นั้น กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่าแม้เป็นการถอนฟ้อง

เพราะการปลดหนี้อื่นจะทำให้หนี้ระหว่างผู้ทรงกับผู้ส่งจ่ายระงับและผู้ทรงไม่อาจฟ้องผู้ส่งจ่ายใหม่ได้ แต่เนื่องจากผลของมาตรา 967 ผู้ทรงมีอำนาจในการเรียกให้ บรรดาบุคคลผู้ส่งจ่ายก็ดี ผู้รับรองก็ดี สักหลังก็ดี หรือรับประกันด้วยอาวัลก็ดี ร่วมกันรับผิดชอบ โดยมาตรานี้มีความมุ่งหมายเพื่อเป็นหลักประกันแก่ผู้ทรง เป็นการสร้างความมั่นใจว่าผู้ทรงจะได้รับชำระหนี้ตามตัวอย่างแน่นอน เป็นอำนาจของผู้ทรงที่จะเรียกจากใครหรือไม่ก็ได้ อันเป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายตัวเงินที่ต้องการให้ตัวเงินได้รับความเชื่อถือและใช้กันอย่างแพร่หลาย แม้ผู้ทรงจะเรียกจากลูกหนี้เพียงคนเดียวใดก็ย่อมไม่กระทบถึงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินคนอื่น เพราะต่างต้องร่วมรับผิดชอบผู้ทรงตามมาตรา 967 และความสัมพันธ์ของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินนั้นไม่ได้มีประโยชน์ในมูลหนี้ร่วมกันอย่างเช่นลูกหนี้ร่วม แม้ผู้ทรงจะปลดหนี้ให้กับลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินคนหนึ่งคนใด ก็หากกระทบถึงสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินคนอื่น ๆ ไม่ ดังนั้นผู้สักหลังตัวเงินคนอื่น ๆ จึงไม่หลุดพ้นจากหนี้ตามสัญญาตัวเงินเพียงเพราะเหตุที่ผู้ทรงปลดหนี้ให้กับผู้ส่งจ่ายตัวเงิน ผู้สักหลังตามตัวเงินยังคงต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรง แต่ความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายและผู้สักหลัง มิได้ยุติลงแต่ความรับผิดชอบต่อผู้ทรงตัวเท่านั้น กฎหมายยังกำหนดให้ผู้ส่งจ่ายตลอดจนผู้สักหลังคนก่อน ๆ ต้องรับผิดชอบต่อผู้สักหลังคนหลังด้วย ในเมื่อผู้สักหลังคนหลังได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงตัวเงินไป (มาตรา 914 ประกอบกับมาตรา 967) ผู้สักหลังคนนั้นก็สามารรถไต่เบี่ยเอาจากผู้ส่งจ่ายได้ (มาตรา 967 วรรคสาม)⁷³ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วสิทธิไต่เบี่ยเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นภายหลังและเป็นสิทธิของผู้สักหลังเอง ไม่ใช่เป็นสิทธิที่รับช่วงมาจากผู้ทรง ผู้ส่งจ่ายที่ได้รับการปลดหนี้ย่อมไม่สามารถยกเรื่องการปลดหนี้ขึ้นยันกับผู้สักหลังได้ อีกทั้งการปลดหนี้ก็เป็นเรื่องเฉพาะตัวระหว่างผู้ทรงกับผู้ส่งจ่ายเท่านั้น

(4) การประนีประนอมยอมความ

กรณีลูกหนี้ร่วม - ในเรื่องสัญญาประนีประนอมยอมความกันระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ร่วมบางคน แม้กรณีจะเป็นการทำให้หนี้เดิมระงับ เกิดหนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความขึ้น แต่การทำสัญญาประนีประนอมดังกล่าวเป็นเพียงการระงับข้อพิพาทระหว่างลูกหนี้ร่วมผู้ที่ทำสัญญากับเจ้าหนี้เท่านั้น ยังไม่ได้เป็นการชำระหนี้แต่ประการใด จึงไม่ใช่กรณีตามมาตรา 292 และเจ้าหนี้ยังไม่ได้ทำการปลดหนี้ หรือกรณีอื่นใด ตามมาตรา 292 - มาตรา 294 ดังนั้นการที่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับเจ้าหนี้จึงเป็นไปตาม มาตรา 295 คือเป็นผลเฉพาะตัวลูกหนี้คนนั้นเท่านั้น ทำให้ลูกหนี้ร่วมคนนั้นหลุดพ้นจากหนี้เดิม แล้วต้องรับผิดชอบในหนี้ตามสัญญา

⁷³ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะตัวเงิน, หน้า 185.

ประนีประนอมยอมความ แต่การหลุดพ้นดังกล่าวไม่มีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่น ลูกหนี้ร่วมคนอื่นยังคงต้องรับผิดชอบหนี้เดิมต่อไป

คำพิพากษาฎีกาที่ 644/2500 ลูกหนี้ร่วมกัน 3 คน ถูกฟ้องในคดีเดียวกัน สองคนทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับเจ้าหนี้แล้ว การนั้นไม่มีผลถึงลูกหนี้อีกคนหนึ่ง ศาลต้องพิจารณาคดีระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้อีกคนหนึ่งต่อไป

กรณีลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน – บทบัญญัติมาตรา 914 แสดงให้เห็นถึงข้อสัญญาของผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังตัวแลกเงินว่าจะรับผิดชอบใช้เงินตามตัวแลกเงินนั้นให้แก่ผู้ทรงตัวเงินภายใต้เงื่อนไขบางประการ ข้อสัญญาดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดความผูกพันแก่บุคคลผู้ให้สัญญาซึ่งอยู่ในฐานะลูกหนี้ว่าจะรับผิดชอบในความที่ระบุไว้ในสัญญาตัวเงิน หากสัญญาตัวเงินขาดความเชื่อถือ ส่วนทางฝ่ายผู้ทรงซึ่งเป็นเจ้านี้ย่อมมีสิทธิที่จะเรียกให้ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังใช้เงินจนเต็มจำนวนตามที่ระบุไว้ในตัวแลกเงินฉบับนั้น อย่างไรก็ตามความผูกพันดังกล่าวลูกหนี้เจ้าหนี้ชอบที่จะทำการตกลงกันเป็นอย่างอื่นได้ การตกลงนี้บางครั้งย่อมเป็นการประนีประนอมระงับข้อพิพาทที่จะเรียกร้องเงินตามตัวให้เสร็จสิ้นไปด้วยการผ่อนผันให้แก่กันอันต้องด้วยลักษณะของการประนีประนอมยอมความตามมาตรา 850 ซึ่งการตกลงดังกล่าวนี้ได้มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อของฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ มิฉะนั้นจะฟ้องให้บังคับกันไม่ได้ (มาตรา 851) และการทำสัญญาประนีประนอมดังกล่าวเป็นเพียงการระงับข้อพิพาทระหว่างลูกหนี้ร่วมผู้ที่ทำสัญญากับเจ้าหนี้เท่านั้น ดังนั้น ผู้ทรงจึงอาจเรียกให้ลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินคนอื่น ๆ ใช้เงินแทนกันได้ เช่น⁷⁴ นายแดงออกตัวแลกเงินสั่งให้ผู้จ่ายจ่ายเงินจำนวน 10,000 บาทให้แก่นายดำ นายดำสลักหลังโอนตัวแลกเงินให้แก่ นายเขียว ต่อมานายเขียวทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับนายดำยอมรับชำระหนี้ตามตัวแลกเงินเพียงร้อยละห้าสิบ และนายดำได้ชำระหนี้ให้นายเขียวเป็นเงิน 5,000 บาท ตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นแล้ว ดังนั้นนายเขียวคงมีสิทธิเรียกร้องเอาเงินจากนายแดงผู้ส่งจ่าย ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวนี้มีผลผูกพันเฉพาะนายดำและนายเขียวซึ่งเป็นคู่สัญญาเท่านั้น ไม่ผูกพันนายแดงซึ่งเป็นคนนอกสัญญา ดังนั้น นายแดงจึงยังคงต้องรับผิดชอบต่อตัวแลกเงินฉบับนั้นในฐานะที่ตนเป็นผู้ส่งจ่าย แต่ด้วยเหตุที่นายเขียวได้รับชำระเงินตามตัวนั้นครั้งหนึ่งจากนายดำแล้ว นายเขียวจึงมีสิทธิเรียกร้องจากนายแดงเพียงเท่าจำนวนเงินตามตัวแลกเงินที่ยังค้างชำระอยู่อีก 5,000 บาท

⁷⁴ ไพฑูรย์ คงสมบุญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะตัวเงิน, หน้า 187.

คำพิพากษาฎีกาที่ 2516/2532 เชื้อพิพาทเป็นเชื้อที่จำเลยที่ 1 สั่งจ่ายเพื่อชำระต้นเงิน 30,000 บาทแก่โจทก์ โดยมีจำเลยที่ 2 ที่ 3 และที่ 4 เป็นผู้สลักหลัง ซึ่งเป็นเหตุให้จำเลยที่ 2 ที่ 3 และที่ 4 ต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 รับผิดชอบต่อโจทก์ตามเนื้อความในเชื้อคั้นนั้น แต่เมื่อโจทก์แถลงรับในคำแก้ฎีกาว่า จำเลยที่ 1 และทนายจำเลยที่ 1 ได้ชำระเงินให้โจทก์บ้างแล้ว จำเลยที่ 1 ยังค้างชำระหนี้ตามเชื้อพิพาทเป็นเงิน 3,500 บาท จำเลยทั้งสี่จึงต้องร่วมรับผิดชอบต่อโจทก์เป็นเงินเพียง 3,500 บาทและแม้จำเลยที่ 1 ขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา ทั้งมิได้อุทธรณ์ฎีกา แต่รูปคดีเป็นเรื่องเกี่ยวกับการชำระหนี้อันไม่อาจแบ่งแยกได้ ศาลฎีกาพิพากษาให้จำเลยที่ 1 ได้รับความผิดตามคำพิพากษานี้ด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 245 (1)และมาตรา 247

(5) หนี้เคลื่อนกลิ้งกัน

กรณีลูกหนี้ร่วม - การที่สิทธิเรียกร้องเคลื่อนกลิ้งไปกับหนี้สิน คือการที่สิทธิและความรับผิดชอบในหนี้ตกแก่บุคคลคนเดียวกัน หนี้เคลื่อนกลิ้งกันจึงเป็นวิธีการอย่างหนึ่งซึ่งทำให้หนี้ระงับไปดังเช่นการชำระหนี้ ทำนองเดียวกับ การชำระหนี้ด้วยอย่างอื่น การปลดหนี้ การหักกลบลบหนี้ กรณีที่หนี้มีลูกหนี้คนเดียวเมื่อหนี้เคลื่อนกลิ้งกันแล้วหนี้อยู่ระงับ กรณีลูกหนี้ร่วม กฎหมายบัญญัติให้เรื่องหนี้เคลื่อนกลิ้งกันเป็นเรื่องเฉพาะตัวลูกหนี้ร่วมคนนั้นเท่านั้น หนี้หาระงับไปสำหรับลูกหนี้ร่วมคนอื่นไม่ ลูกหนี้ร่วมผู้ใช้สิทธิเรียกร้องนั้นสามารถเรียกให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่น ๆ ชำระหนี้ได้ทั้งหมดเพราะกรณีหนี้เคลื่อนกลิ้งกันนี้ลูกหนี้ร่วมคนอื่น ๆ ไม่ได้รับประโยชน์ด้วย เนื่องจากหากกฎหมายต้องการให้ลูกหนี้คนอื่น ๆ ได้รับประโยชน์ด้วยเหตุใดจึงไม่บัญญัติดัง มาตรา 292 หรือมาตรา 293 กลับมาบัญญัติไว้ในมาตรา 295 ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัว⁷⁵

กรณีลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน - การที่ตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือ อาจมีบุคคลหลายคนเข้ามาผูกพันตามสัญญาตัวเงินนั้น กรณีจึงอาจมีการสลักหลังกลับคืนมาสู่คู่สัญญาตามตัวเงินอีกก็ได้ กรณีนี้เรียกว่า การสลักหลังกลับคืน (มาตรา 917) กรณีดังกล่าวจะเห็นได้ว่าหากมีการสลักหลังตัวเงินกลับคืนมา ความเป็นลูกหนี้และเจ้าหนี้จะอยู่ในตัวบุคคลเดียวกัน หากพิจารณาตามหลักทั่วไปในกฎหมายลักษณะหนี้แล้วกรณีอาจปรับได้กลับลักษณะของหนี้เคลื่อนกลิ้งกันตามนัยมาตรา 353 แต่กรณีดังกล่าวถือว่าหลักกฎหมายตามมาตรา 917 วรรคสาม เป็นการยกเว้นหลักของหนี้เคลื่อนกลิ้งกัน กล่าวคือแม้ว่าตัวเงินจะโอนมายังบุคคลซึ่งเดิมเคยเป็นลูกหนี้ในตัวเงินนั้นมาก่อน แต่กฎหมายลักษณะตัวเงินมาตรา 917 วรรคสาม ก็บัญญัติยกเว้นไม่ทำให้หนี้ตามตัวเงินนั้นระงับไป

⁷⁵ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2(ภาคจบบริบูรณ์) พ.ศ.2478 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2505, หน้า 1593.

อย่างไรก็ตามการที่ตัวเงินโอนกลับคืนมายังบุคคลซึ่งเคยเป็นลูกหนี้ตามตัวมาครั้งหนึ่งแล้วนั้น มีปัญหาว่าบุคคลดังกล่าวจะเรียกร้องให้ใช้เงินจากบุคคลซึ่งเคยเป็นเจ้าหนี้ของตนได้หรือไม่ มาตรา 971 บัญญัติว่า “ผู้ส่งจ่ายก็ดี ผู้รับรองก็ดี ผู้สลักหลังคนก่อนก็ดี ซึ่งเขาสลักหลังหรือโอนตัวแลกเงินให้อีกทอดหนึ่งนั้น หากมีสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่คู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนยอมต้องรับผิดชอบต่อเขาอยู่ก่อนแล้วตามตัวเงินนั้นได้ไม่” กล่าวคือ หากมีการโอนตัวเงินกลับคืนมายังลูกหนี้ตามตัวคนหนึ่งคนใด ตามนัยมาตรา 917 วรรคสาม ซึ่งบุคคลนี้เคยต้องรับผิดชอบตามตัวเงินอยู่ก่อนแล้ว บุคคลนี้จึงไม่มีสิทธิไล่เบี่ยเอาจากคู่สัญญาคนที่ตนเคยต้องรับผิดชอบต่อเขาอยู่ก่อนแล้ว เช่น ถ้าตัวนั้นได้โอนไปแล้วและโอนกลับคืนมายังผู้ส่งจ่าย ซึ่งผู้รับเงิน ผู้สลักหลัง ทุกคนล้วนแต่เคยเป็นเจ้าหนี้ของผู้ส่งจ่าย เมื่อผู้ส่งจ่ายได้รับโอนตัวเงินนั้นกลับคืนมา ผู้ส่งจ่ายจะไปไล่เบี่ยจากผู้รับเงินหรือผู้สลักหลังเหล่านั้นไม่ได้ คงเรียกได้เฉพาะผู้รับรองเท่านั้น เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากรณีของกฎหมายลักษณะตัวเงินมีข้อยกเว้นในเรื่องหนี้เคลื่อนที่กัน กล่าวคือ แม้ตัวเงินจะโอนมายังบุคคลเดิมซึ่งเคยเป็นลูกหนี้ตามตัวเงินนั้น หนี้ก็หาระงับไม่ได้ และได้บัญญัติถึงการให้สิทธิไล่เบี่ยในกรณีของการที่ตัวเงินโอนกลับมายังบุคคลดังกล่าวไว้ด้วย การที่บุคคลที่ได้รับโอนตัวกลับคืนมาไม่สามารถไล่เบี่ยเอาจากคู่สัญญาฝ่ายที่ตนเคยต้องรับผิดชอบต่อเขาอยู่ก่อนก็เนื่องจากบุคคลเหล่านั้นเป็นเจ้าหนี้ของตนอยู่ก่อน เมื่อตนกลับมาเป็นผู้ทรงตัวจึงไม่อาจใช้สิทธิไล่เบี่ยได้เพราะบุคคลเหล่านั้นไม่ใช่ลูกหนี้ตนตามสัญญาตัวเงินนั่นเอง กรณีต่างจากลูกหนี้ร่วม จึงนำหลักเรื่องดังกล่าวมาใช้บังคับไม่ได้

(6) กำหนดอายุความ

กรณีลูกหนี้ร่วม - กำหนดอายุความนี้ยอมเป็นไปเพื่อคุณหรือโทษแก่ลูกหนี้ร่วมแต่ละคนโดยเฉพาะ (มาตรา 295) ซึ่งแต่ละคนอาจแตกต่างกันได้ อายุความอาจไม่เริ่มนับหรือครบกำหนดพร้อมกันก็ได้ ลูกหนี้แต่ละคนมีสิทธิยกอายุความของตนขึ้นข้อต่อสู้ได้ เพราะแม้ลูกหนี้ร่วมจะต้องรับผิดชอบในหนี้รายเดียวกันร่วมกัน แต่กรณีที่ลูกหนี้บางคนต้องรับผิดชอบคำพิพากษาของศาลหรือสัญญาประนีประนอมยอมความด้วย กรณีนี้หากหนี้ร่วมเดิมมีอายุความ 2 ปี ก็จะขยายออกไปอีก 10 ปี ตามมาตรา 193/32 หรือกรณีที่อายุความของแต่ละคนอาจเริ่มนับไม่พร้อมกันเพราะอายุความเริ่มนับแต่เวลาที่อาจบังคับสิทธิเรียกร้อง เจ้าหนี้อาจบังคับสิทธิเรียกร้องเอาจากลูกหนี้ร่วมแต่ละคนไม่พร้อมกัน หรือกรณีอายุความสำหรับลูกหนี้บางคนอาจขยายออกโดยเหตุส่วนตัวของลูกหนี้ เช่น ลูกหนี้เป็นผู้เยาว์ หรือผู้วิกลจริต เป็นคู่สมรสกับเจ้าหนี้ หรือลูกหนี้ถึงแก่กรรม

กรณีลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน - กฎหมายตัวเงินนั้นเป็นเอกเทศสัญญา เมื่อกฎหมายตัวเงินมีบัญญัติเรื่องอายุความไว้โดยเฉพาะจึงต้องบังคับตามบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะตัวเงิน หมวด 5 เรื่องอายุความ ซึ่งบัญญัติไว้ตั้งแต่ มาตรา 1001 ถึงมาตรา 1005 อันได้กำหนดเรื่องอายุความที่จะใช้ในการฟ้องร้องบุคคลที่ต้องรับผิดชอบตามตัวเงิน อันอาจเป็นกรณีที่ผู้ทรง

(เจ้าหนี้) ฟ้องบุคคลที่เป็นลูกหนี้ทั้งหลายที่ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินนั้น เพื่อให้ใช้เงินตามตั๋วเงินให้แก่ตน หรืออาจเป็นกรณีที่ ลูกหนี้ซึ่งได้เข้าใช้เงินตามตั๋วให้ผู้ทรงไปแล้ว จะมาฟ้องไล่เบี้ยเอาจากบรรดาลูกหนี้ด้วยกันเองก็ได้ ซึ่งกฎหมายได้กำหนดอายุความไปตามฐานะของคู่สัญญาที่เข้ามาผูกพันตามตั๋วเงิน ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องนำหลักเรื่องกำหนดอายุความของลูกหนี้รวมมาใช้บังคับแต่อย่างใด

2.6.4 อายุความที่ลูกหนี้ตามตั๋วเงินต้องรับผิดชอบ

การที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้รับผิดชอบตามเนื้อความในตั๋วเงินไม่ว่าจะโดยการฟ้องคดีหรือขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายโดยอาศัยมูลหนี้ตามตั๋วเงิน เจ้าหนี้ต้องดำเนินการเรียกร้องให้ลูกหนี้รับผิดชอบภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ซึ่งเรียกว่าอายุความ เช่นเดียวกับการใช้สิทธิเรียกร้องในหนี้อื่นๆ มิฉะนั้นสิทธิเรียกร้องขาดอายุความ ซึ่งลูกหนี้สามารถยกข้อต่อสู้ดังกล่าวขึ้นอ้างเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบได้ แต่ถ้าลูกหนี้ไม่ยกเหตุเรื่องอายุความขึ้นต่อผู้เจ้าหนี้ ศาลจะหยิบยกเรื่องอายุความเป็นเหตุยกฟ้องไม่ได้ (มาตรา 193/29) กรณีแตกต่างจากเรื่องกำหนดเวลาที่เป็นเงื่อนไขแห่งการใช้สิทธิเพื่อเรียกร้องให้มีการใช้เงินตามตั๋วเงินนั้น กำหนดเวลาดังกล่าวนี้จึงไม่ใช่อายุความ เช่น กำหนดเวลาขึ้นตัวแลกเงินเพื่อรับรอง (มาตรา 927 วรรคสองและมาตรา 928) กำหนดเวลาขึ้นตัวเพื่อให้ใช้เงิน (มาตรา 941, มาตรา 943 และมาตรา 944) กำหนดเวลาสำหรับการยื่นเช็คเพื่อให้นำมาใช้เงิน (มาตรา 990 และมาตรา 991(2)) กำหนดเวลาดังกล่าวเหล่านี้กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้ทรงตั๋วเงินที่จะต้องปฏิบัติเพื่อจะได้ทราบว่าผู้ทรงได้ใช้สิทธิที่จะเรียกร้องให้มีการใช้เงินหรือเป็นเงื่อนไขในการใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่บรรดาลูกหนี้ทั้งหลายที่ได้ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินนั้น ดังนั้น หากผู้ทรงตั๋วเงินไม่ดำเนินการตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับการดำเนินการแล้วอาจทำให้ผู้ทรงเสียสิทธิบางประการ หรือถึงกับทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบี้ยเอาจากคู่สัญญาที่ต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงได้⁷⁶

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว กรณีที่มีการชำระหนี้ด้วย ออก โอน หรือด้วยสลักหลังตั๋วเงินหนี้จะรับสิ้นไปต่อเมื่อตั๋วเงินนั้นได้ใช้เงินแล้ว (มาตรา 321) ดังนั้นผู้ทรงตั๋วเงินจึงอาจจะใช้สิทธิฟ้องตามมูลหนี้ตั๋วเงิน หรือฟ้องตามมูลหนี้เดิม แล้วแต่จะเลือก หรือเจ้าหนี้อาจจะบรรยายฟ้องโดยเลือกฟ้องทั้งมูลหนี้เดิมและมูลหนี้ตามตั๋วเงินก็ได้ แต่ถ้าเจ้าหนี้ฟ้องตามมูลหนี้เดิม อายุความก็ต้องบังคับตามมูลหนี้เดิม

⁷⁶ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3

ในเรื่องอายุความที่จะฟ้องร้องลูกหนี้ตามตัวเงินนั้น แม้ว่าลูกหนี้ทั้งหลายตามตัวเงินนั้นต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อเจ้าหนี้ แต่อย่างไรก็ตามดังที่เคยกล่าวไว้ว่าลูกหนี้ตามตัวเงินต้องรับผิดชอบตามฐานะที่ตนเข้ามาผูกพัน ทำให้ความรับผิดชอบของลูกหนี้แต่ละคนนั้นแตกต่างกันไปตามฐานะ ตลอดจนส่งผลในเรื่องอายุความในการฟ้องร้องลูกหนี้หลายคนตามตัวเงินด้วย อันสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

(1) อายุความที่ผู้ทรงจะฟ้องผู้รับรอง และผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน

มาตรา 1001 บัญญัติว่า “ในคดีฟ้องผู้รับรองตัวแลกเงินก็ดี ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินก็ดี ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาสามปีนับแต่วันตัวนั้นๆ ถึงกำหนด”

จะเห็นได้ว่า การฟ้องผู้รับรองตัวแลกเงิน และผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน อายุความสามปีตามมาตรา 1001 เริ่มนับแต่วันที่ตัวนั้นถึงกำหนดใช้เงิน เพราะเป็นวันที่ผู้ทรงตัว (เจ้าหนี้) อาจบังคับสิทธิเรียกร้องได้เป็นต้นไป (มาตรา 193/12) ส่วนวันถึงกำหนดใช้เงินนั้นย่อมเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในเรื่องวันถึงกำหนดใช้เงินของตัวแต่ละประเภท⁷⁷ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 913, มาตรา 943, มาตรา 944, และมาตรา 985 วรรคแรก สำหรับในกรณีที่เป็นตัวให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น ผู้ทรงอาจบังคับสิทธิเรียกร้องได้นับแต่วันที่ลงในตัว จึงถือว่าวันที่ลงในตัวนั้นเป็นวันถึงกำหนดใช้เงินและอายุความเริ่มนับตั้งแต่วันนั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 404/2515 (ประชุมใหญ่) ตัวสัญญาใช้เงินซึ่งสัญญาจะใช้เงินเมื่อเรียกร้องทวงถาม ต้องถือเอาวันที่ผู้ทรงทวงถามผู้ออกตัวให้ใช้เงินตามตัวนั้น เป็นวันเริ่มถึงกำหนดใช้เงิน

วันที่ 13 พฤษภาคม 2506 จำเลยออกตัวสัญญาใช้เงินให้โจทก์ว่าจะใช้เงินเมื่อโจทก์เรียกร้องทวงถาม ครั้นวันที่ 11 มีนาคม 2511 โจทก์มอบให้ทนายความทวงถาม และต่อมาได้ยื่นฟ้องขอให้ใช้เงินตามตัว เมื่อนับจากวันทวงถามให้ใช้เงินจนถึงวันฟ้องยังไม่เกินสามปี คดีโจทก์จึงไม่ขาดอายุความตาม ป.พ.พ.มาตรา 1001

คำพิพากษาฎีกาที่ 1062/2540 (ประชุมใหญ่) ตัวสัญญาใช้เงินกำหนดไว้ว่า ผู้ออกตัวสัญญาจะใช้เงินแก่โจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงเมื่อทวงถาม วันถึงกำหนดใช้เงินจึงหมายถึงวันที่โจทก์ทวงถามให้ใช้เงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 913 (3) มิใช่ถึงกำหนดใช้เงินในวันออกตัว ทั้งได้มีการทวงถามให้ผู้ออกตัวและจำเลยซึ่งเป็นผู้รับอาวัลชำระหนี้ตามตัวสัญญาใช้เงินแล้ว อายุความจึงมิได้เริ่มนับจากวันที่ออกตัว

⁷⁷ อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงิน, หน้า 380.

ในหนังสือทวงถามของโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงได้ให้เวลาจำเลยชำระหนี้ตามตัวสัญญาใช้เงินภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือ หากพ้นกำหนดแล้วไม่ชำระก็ถือว่าจำเลยผิดนัด โจทก์อาจบังคับให้จำเลยชำระหนี้ในฐานะผู้รับอาวัลได้นับแต่วันครบกำหนดตามหนังสือทวงถาม วันครบกำหนด 7 วัน คือวันที่ 19 กันยายน 2533 อายุความจึงเริ่มนับตั้งแต่วันที่ 20 กันยายน 2533 โจทก์ฟ้องวันที่ 14 กันยายน 2536 ยังไม่ครบ 3 ปี ไม่ขาดอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1001

จากคำพิพากษาฎีกาข้างต้นนี้ มีประเด็นที่ควรพิจารณาว่า ตัวสัญญาใช้เงินที่ระบุวันกำหนดใช้เงิน “เมื่อทวงถาม” จะมีความหมายอย่างเดียวกันกับ “เมื่อได้เห็น” หรือไม่ ตามมาตรา 913(3) ซึ่งศาลฎีกาเห็นว่า คำว่า “เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น” ตามมาตรา 913(3) นี้ กฎหมายใช้คำว่า “หรือ” แสดงว่าตัวสัญญาใช้เงินเมื่อได้เห็น กับที่จะให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม มีความหมายแตกต่างกันอันมีผลต่อการเริ่มนับอายุความ ถ้าเป็นตัวสัญญาแลกเปลี่ยนเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น ผู้ทรงต้องนำยื่นเพื่อให้ใช้เงินภายในกำหนดเวลาที่บังคับไว้ตามมาตรา 944 โดยอนุโลมมาใช้บังคับแก่ตัวสัญญาใช้เงินด้วยตามมาตรา 985 คือต้องยื่นภายในเวลา 6 เดือน นับแต่วันที่ลงในตัว หรือช้าเร็วกว่านั้น ตามแต่ผู้ส่งจ่ายจะได้ระบุไว้ตามมาตรา 928 โดยจะนำมาใช้กับตัวสัญญาใช้เงินซึ่งให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็นตามมาตรา 913 (4) เท่านั้น และผู้ทรงตัวสัญญาใช้เงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นตามมาตรา 913 (3) ตอนท้าย ต้องนำตัวยื่นต่อผู้ออกตัวเพื่อให้ใช้เงินเช่นเดียวกันตามมาตรา 944 แต่กรณีไม่นำมาใช้ในตัวสัญญาใช้เงินเมื่อทวงถามตามมาตรา 913 (3) ตอนต้น เพราะบทบัญญัติในหมวด 3 ว่าด้วยตัวสัญญาใช้เงิน ไม่มีบัญญัติบังคับไว้อย่างตัวสัญญาให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นแต่ประการใด จึงต้องถือว่าตัวสัญญาใช้เงินเมื่อทวงถาม มีความหมายแตกต่างกับตัวสัญญาใช้เงินเมื่อได้เห็น โดยศาลฎีกาได้ให้เหตุผลไว้ว่าบทบัญญัติเกี่ยวกับอายุความเป็นบทดัดสิทธิของเจ้าหนี้ จึงต้องแปลโดยเคร่งครัด

ดังนั้นจึงมีผลทำให้การเริ่มนับอายุความแตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้ทรงตัวสัญญาใช้เงินเมื่อทวงถาม ไม่จำเป็นต้องยื่นให้ใช้เงินภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่ลงในตัวนั้น ดังนั้นแม้ผู้ทรงจะเก็บตัวไว้ นานเกินกว่า 6 เดือน แต่ตราบิตที่ผู้ทรงยังไม่ได้ทวงถาม อายุความที่อาจบังคับสิทธิเรียกร้องได้ จึงยังไม่เริ่มนับ ต่อเมื่อผู้ทรงทวงถามแล้ว นับจนถึงวันฟ้องคดีหากยังไม่เกินสามปี คดีไม่ขาดอายุความตามมาตรา 1001

อย่างไรก็ตามยังมีความเห็นที่แตกต่างจากคำพิพากษาฎีกาทั้งสองฉบับดังกล่าว คือ เห็นว่า คำว่า “เมื่อทวงถาม” หรือ “เมื่อได้เห็น” ตามมาตรา 913 (3) มีความหมายอย่างเดียวกัน เพราะตัวชนิดนี้ผู้ทรงนำตัวไปทวงถามเมื่อใด ผู้จ่ายก็ต้องใช้เงินแก่ผู้ทรงทันที หรืออีกนัยหนึ่งเมื่อผู้

จ่ายเห็นตัวที่ผู้ทรงมาขึ้นเมื่อใด ผู้จ่ายต้องใช้เงินให้แก่ผู้ทรงทันทีเมื่อนั้น⁷⁸ นอกจากนี้ ยังมีความเห็นว่าการที่บทบัญญัติมาตรา 985 ในเรื่องตัวสัญญาใช้เงิน มิได้บัญญัติให้นำมาตรา 928 มาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินนั้น เนื่องจากกฎหมายได้บัญญัติให้นำมาตรา 944 มาใช้บังคับได้อยู่แล้ว ซึ่งเวลาการยื่นตัวตามมาตรา 928 ก็อยู่ในบังคับมาตรา 944 นั้นเอง ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นต้องนำมาตรา 928 มาบัญญัติไว้ในเรื่องตัวสัญญาใช้เงินอีก การที่ศาลฎีกาเห็นว่า ตัวสัญญาใช้เงินเมื่อได้เห็นกับตัวสัญญาใช้เงินเมื่อทวงถามมีความแตกต่างกันนั้นเป็นการตีความเคร่งครัดกับถ้อยคำของบทบัญญัติของกฎหมายมากเกินไป จึงทำให้เกิดปัญหาว่า ตัวสัญญาใช้เงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม ถ้าผู้ทรงตัวชนิดดังกล่าวเก็บตัวไว้เป็นเวลานานๆ โดยที่ผู้ทรงไม่ทวงถาม อายุความก็ยังไม่เริ่มนับ ซึ่งไม่เป็นธรรมแก่ผู้ออกตัวและผู้สลักหลังตัวสัญญาใช้เงินประเภทนี้ ทางแก้ของผู้ออกตัวหากไม่ต้องการรับภาระเรื่องดอกเบี้ยตามตัวเพราะในบางครั้งผู้ทรงตัวอาจต้องการได้ประโยชน์จากดอกเบี้ย ดังนี้ ลูกหนี้ผู้ต้องเข้าใช้เงินตามตัวย่อมมีสิทธิอาศัยประโยชน์จากบทบัญญัติ มาตรา 947 ที่จะปลดเปลื้องตนเองให้หลุดพ้นจากความรับผิดชอบโดยนำจำนวนเงินที่ต้องใช้ตามตัวไปวาง ณ สำนักงานวางทรัพย์⁷⁹ ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นนี้

(2) อายุความในคดีที่ผู้ทรงฟ้องผู้ส่งจ่าย และผู้สลักหลัง

มาตรา 1002 บัญญัติว่า “ในคดีที่ผู้ทรงตัวเงินฟ้องผู้สลักหลังและผู้ส่งจ่าย ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่วันที่ได้ลงในคำคัดค้าน ซึ่งได้ทำขึ้นภายในเวลาอันถูกต้องตามกำหนด หรือนับแต่วันตัวเงินถึงกำหนด ในกรณีที่มีข้อกำหนดว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน”

อายุความตามมาตรา 1002 นี้เป็นอายุความสำหรับคดีที่ผู้ทรงตัวเงินจะฟ้องผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินและเช็ค รวมทั้งที่จะฟ้องผู้สลักหลังตัวเงินทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นผู้สลักหลังตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงินและเช็ค โดยมีอายุความ 1 ปี เริ่มนับแต่วันที่ได้ลงในคำคัดค้านซึ่งได้ทำขึ้นภายในเวลาอันถูกต้องตามกำหนดสำหรับกรณีที่ต้องมีการทำคำคัดค้าน หรือนับแต่วันตัวเงินถึงกำหนดในกรณีที่มีข้อกำหนดไว้ว่าไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. เมื่อทำคำคัดค้านการไม่รับรองแล้ว ก็ไม่ต้องยื่นตัวและไม่ต้องทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงินอีก (มาตรา 960 วรรคสี่)
2. เมื่อผู้ส่งจ่ายล้มละลาย (มาตรา 959 ข) (3) และมาตรา 960 วรรคท้าย)

⁷⁸ สุรินทร์ เลขบวรวงศ์, “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับ“การสลักหลังตัวเงิน”, หน้า 222-223.

⁷⁹ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะตัวเงิน, หน้า 120.

3. เมื่อผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังเขียนลงในตัวแลกเงินยกเว้นไม่ต้องทำคำคัดค้าน (มาตรา 915 (2) และมาตรา 964)
4. เมื่อกรณีเป็นตัวแลกเงินภายในประเทศ ถ้าผู้จ่ายได้บันทึกลงในตัวนั้นเป็นข้อความบอกปิดไม่รับรองหรือไม่ยอมใช้เงิน ทั้งลงวันที่บอกปิดและลงลายมือชื่อไว้ด้วย ดังนั้นก็ไม่จำเป็นต้องทำคำคัดค้าน (มาตรา 965)
5. กรณีมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้มาขัดขวาง อาจขยายกำหนดเวลาทำคำคัดค้านออกไปหรืออาจไม่ต้องทำเลยก็ได้ (มาตรา 974)
6. ตัวสัญญาใช้เงินและเช็คนั้น ไม่ต้องทำคำคัดค้าน เว้นแต่จะเป็นตัวสัญญาใช้เงินและเช็คที่ออกมาแต่ต่างประเทศ (มาตรา 985 และมาตรา 989)

กรณีอายุความในการที่ผู้ทรงเช็คฟ้องผู้ส่งจ่ายเช็ค ในกรณีเช็คชนิดที่ผู้ส่งจ่ายสั่งธนาคารให้ใช้เงินเมื่อทวงถามนั้น รายการในเช็คจึงไม่มีวันถึงกำหนดชำระไว้ ดังนั้นผู้ทรงจึงมีสิทธิยื่นเช็คแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงินตั้งแต่วันออกเช็ค คือวันที่ลงในเช็คนั้น อายุความ 1 ปีจึงเริ่มนับตั้งแต่วันที่ออกเช็ค มิใช่วันที่ผู้ทรงยื่นเช็คต่อธนาคารแล้วธนาคารไม่จ่ายเงินให้

คำพิพากษาฎีกาที่ 161/2518 อายุความฟ้องผู้ส่งจ่ายเช็คมีกำหนด 1 ปี ตามมาตรา 1002 นับตั้งแต่วันที่ออกเช็คซึ่งเป็นวันที่ตัวเงินถึงกำหนดต้องจ่ายเงินให้ มิใช่วันที่ผู้ทรงยื่นเช็คต่อธนาคารแล้วธนาคารไม่จ่ายเงิน

(3) อายุความในคดีที่ผู้ทรงฟ้องผู้รับอาวัล และผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้า

โดยผลของ มาตรา 940 วรรคแรก ในเรื่องอาวัลนั้น ที่บัญญัติว่า “ผู้รับอาวัลย่อมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับบุคคลซึ่งตนประกัน” และ มาตรา 953 เรื่องผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้า ที่บัญญัติว่า “ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้าย่อมต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงตัวเงินนั้น และรับผิดชอบต่อผู้สลักหลังทั้งหลายคู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนเข้าแก้หน้าอย่างเดียวกันกับคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบเอง”

ดังนั้นจึงต้องพิจารณาว่าผู้รับอาวัลหรือผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้า เข้ารับอาวัลหรือเข้ารับรองแก้หน้าลูกหนี้คนใด ผู้รับอาวัลหรือผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าก็ย่อมผูกพันภายในอายุความเช่นเดียวกับลูกหนี้ที่ตนได้เข้ารับอาวัลหรือที่ตนได้เข้าไปรับรองแก้หน้านั้น

กรณีผู้รับอาวัลตัวสัญญาใช้เงินย่อมมีความผูกพันเป็นอย่างเดียวกับลูกหนี้ซึ่งเป็นผู้ออกตัวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 940 การฟ้องให้ผู้รับอาวัลตัวสัญญาใช้เงินรับผิดชอบจึงต้องฟ้องภายใน 3 ปี นับแต่วันที่ตัวถึงกำหนดตามมาตรา 1001

คำพิพากษาฎีกาที่ 422/2521 ผู้รับอาวัลตัวสัญญาใช้เงิน ย่อมมีความรับผิดชอบเช่นเดียวกับผู้ออกตัว ที่อาจจะถูกผู้ทรงตัวบังคับให้ชำระหนี้เมื่อใดก็ได้ เมื่อตัวสัญญาใช้เงินนั้นถึง

กำหนดชำระหนี้ และเมื่อเปรียบเทียบกับความรับผิดของผู้ค้ำประกัน ตามมาตรา 688 และมาตรา 689 แล้ว จะเห็นว่าฐานะของผู้รับอาวัลกับผู้ค้ำประกันแตกต่างกัน

เมื่อผู้รับอาวัลต้องรับผิดเช่นเดียวกับผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงินแล้ว ก็ย่อมต้องผูกพันอยู่ในอายุความอย่างเดียวกับผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงิน

การสลักหลังเช็คซึ่งสั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ(ตัวผู้ถือ)ย่อมเป็นการประกันย่อมเป็นการประกัน(อาวัล) สำหรับผู้สั่งจ่ายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 921, มาตรา 989 และมาตรา 940 วรรคแรก ซึ่งมีความหมายว่า ผู้สั่งจ่ายมีความรับผิดชอบต่อผู้ทรงอย่างไร ผู้รับอาวัลย่อมต้องมีความรับผิดต่อผู้ทรงเช่นเดียวกัน อายุความที่ผู้สลักหลังที่ต้องรับผิดในฐานะเป็นผู้รับอาวัลดังกล่าวจะยกขึ้นต่อสู้ผู้ทรงเช็คจึงมีกำหนด 1 ปี นับแต่เช็คถึงกำหนดตามมาตรา 1002 หาใช่ต้องใช้อายุความทั่วไปไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 192/2518 การสลักหลังเช็คซึ่งสั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือย่อมเป็นการประกัน (อาวัล) สำหรับผู้สั่งจ่ายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 921, 989 และตามมาตรา 940 วรรคแรกผู้รับอาวัลย่อมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกับบุคคลซึ่งตนประกันซึ่งมีความหมายว่าผู้สั่งจ่ายมีความรับผิดต่อผู้ทรงอย่างไรผู้รับอาวัลย่อมต้องมีความรับผิดต่อผู้ทรงเช่นเดียวกันดังนั้นอายุความที่ผู้สลักหลังดังกล่าวจะยกขึ้นต่อสู้ผู้ทรงจึงมีกำหนด 1 ปี นับแต่เช็คถึงกำหนดตามมาตรา 1002 หาใช่ต้องใช้อายุความทั่วไปไม่

(4) อายุความในคดีที่ผู้สลักหลังฟ้องไล่เบี้ยกันเอง และไล่เบี้ยเอาแก่ผู้สั่งจ่าย

มาตรา 1003 บัญญัติว่า “ในคดีผู้สลักหลังทั้งหลายฟ้องไล่เบี้ยกันเองและไล่เบี้ยเอาแก่ผู้สั่งจ่ายแห่งตั๋วเงิน ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นเวลาหกเดือน นับแต่วันที่ผู้สลักหลังเข้าถือเอาตั๋วเงินและใช้เงินหรือนับแต่วันที่ผู้สลักหลังนั้นเองถูกฟ้อง”

ในเรื่องสิทธิไล่เบี้ย ผู้สลักหลังซึ่งเป็นคู่สัญญาซึ่งต้องรับผิดและอยู่ในฐานะจะถูกไล่เบี้ย อาจเข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงตั๋วและเรียกให้ผู้ทรงเวนคืนตั๋วเงินให้แก่ตนตามมาตรา 955 เพื่อที่ผู้สลักหลังคนนั้นจะได้ไปไล่เบี้ยเอาเงินคืนจากผู้สลักหลังคนก่อนๆ หรือผู้สั่งจ่ายซึ่งต้องรับผิดต่อตนตามสิทธิที่มีอยู่ (มาตรา 967 วรรคสาม)

จะเห็นได้ว่า อายุความ 6 เดือน ที่ผู้สลักหลังจะฟ้องไล่เบี้ยเอาแก่ผู้สลักหลังคนก่อนหรือไล่เบี้ยเอาแก่ผู้สั่งจ่ายตามสิทธิที่ผู้สลักหลังมีอยู่ดังที่ระบุไว้ในมาตรา 967 วรรคสาม จึงมีในกรณี 6 เดือน นับแต่วันที่ผู้สลักหลังเข้าถือเอาตั๋วเงินและใช้เงิน และในกรณี 6 เดือนนับแต่วันที่ผู้สลักหลังนั้นเองถูกฟ้อง ซึ่งหมายความว่า แม้ยังมีได้ถูกศาลพิพากษาให้ใช้เงินตามตั๋วเงิน อายุความ 6 เดือน ก็เริ่มนับทันทีเมื่อถูกผู้ทรงฟ้องคดีให้ใช้เงินตามตั๋วเงิน

คำพิพากษาฎีกาที่ 545/2521 ผู้ทรงเช็คเงินสด (เช็คผู้ถือ) ฟ้องผู้สั่งจ่ายอายุความ 1 ปี นับตั้งแต่วันที่ลงในเช็คตาม ป.พ.พ.มาตรา 1002

โจทก์จำเลยขอให้ศาลพิจารณาระเด็นเรื่องอายุความข้อเดียว ไม่ติดใจสืบพยาน ขอให้วินิจฉัยจากคำฟ้อง คำให้การ ดังนี้เมื่อฟังไม่ได้ว่าโจทก์ได้รับสลักหลังมาไล่เบี้ยกันเองตาม มาตรา 1003 คดีจึงขาดอายุความ

คำพิพากษาฎีกาที่ 1068/2518 จำเลยที่ 2 ออกเช็คสั่งจ่ายออกเช็คสั่งจ่ายให้แก่ จำเลยที่ 1 จำเลยที่ 1 สลักหลังให้แก่โจทก์ โจทก์สลักหลังไปยัง จ. จ.เรียกเก็บเงินตามเช็คจาก ธนาคาร ธนาคารไม่จ่ายเงิน จ.จึงฟ้องโจทก์ โจทก์จึงทำสัญญาประนีประนอมยอมความใช้เงินแก่ จ. ตามเช็ค

คดีมีประเด็นว่า โจทก์จะต้องฟ้องไล่เบี้ยเอาจากจำเลยที่ 1 ผู้สลักหลังและจำเลยที่ 2 ผู้สั่งจ่ายภายในอายุความอย่างไร

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า “เมื่อโจทก์ในฐานะผู้สลักหลังมาฟ้องไล่เบี้ยเอาจากจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นผู้สลักหลังด้วยกัน และจากจำเลยที่ 2 ผู้สั่งจ่าย อายุความฟ้องร้องในคดีจึงต้องปรับด้วย มาตรา 1003

เมื่อโจทก์ในฐานะผู้สลักหลังถูกผู้ทรงฟ้องเป็นจำเลยในวันที่ 19 พฤษภาคม 2514 อายุความ 6 เดือน ตามมาตรา 1003 จึงเริ่มนับตั้งแต่นั้นมา แม้เมื่อโจทก์ถูกฟ้องแล้วได้มาทำสัญญา ประนีประนอมยอมความกับ จ. ผู้ทรง และศาลพิพากษตามยอม เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2515 โดย โจทก์ยอมใช้เงินตามเช็คให้ผู้ทรงและโจทก์เข้าถือเอาเช็คคืน ก็ยังถือไม่ได้ว่าโจทก์เข้าถือเอาเช็คและ ใช้เงินตามเช็คตามความหมายของมาตรา 1003 วรรคแรก เพราะโจทก์ในฐานะผู้สลักหลังถูกผู้ทรง ฟ้อง มิใช่โจทก์ใช้เงินตามเช็คให้ผู้ทรงไปและเข้าถือเอาเช็คไว้ไล่เบี้ยโดยยังมีได้ถูกฟ้อง เหตุนี้จึงไม่ อาจเริ่มนับอายุความ 6 เดือน ในวันที่ 3 เมษายน 2515 ได้

ในกรณีนี้โจทก์จะขอให้นับอายุความ 6 เดือน ตามมาตรา 169 หาได้ไม่ ศาลฎีกา เห็นว่าจะนำบทบัญญัติมาตรา 169 (ปัจจุบันมาตรา 193/12) มาใช้บังคับแก่กรณีไม่ได้ ในเรื่องตัวเงิน มีมาตรา 1003 ได้บัญญัติเรื่องอายุความไว้เป็นพิเศษต่างหากแล้ว การเริ่มนับอายุความในเรื่องตัว เงินจึงต้องเป็นไปตามที่กฎหมายตัวเงินกำหนดไว้

อีกประการหนึ่ง โจทก์จะเถียงว่าในระหว่างที่ตนถูกผู้ทรงฟ้องเรียกเงินตามเช็คคืน อายุความที่ตนมาฟ้องไล่เบี้ยเอาจากผู้สลักหลังคนก่อนหรือจากผู้สั่งจ่ายได้สะดุดหยุดลงตามมาตรา 168 นั้นไม่ได้ เพราะว่ามาตรา 168 (ปัจจุบัน มาตรา 193/32) บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องของโจทก์ (ผู้สลักหลัง) จะเกิดขึ้นได้อย่างไร หาได้บัญญัติเกี่ยวกับอายุความสะดุดหยุดลงไม่”

(5) อายุความในคดีที่ผู้รับอาวัลและผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า ฟ้องบุคคลที่ตนอาวัลหรือบุคคลที่ตนเข้าแก้หน้า และบุคคลทั้งหลายซึ่งต้องรับผิดชอบต่อบุคคลที่ตนเข้าแก้หน้า

ผู้รับอาวัลและผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า เมื่อได้ใช้เงินตามตัวเงินให้แก่ผู้ทรงและได้เวนคืนตัวเงินมาไว้ในครอบครองแล้ว ย่อมไล่เบียดเอาแก่บุคคลที่ตนอาวัลไว้หรือบุคคลที่ตนเข้าแก้หน้า และบุคคลทั้งหลายผู้รับผิดชอบแทนตัวผู้หนี้ได้ ตามมาตรา 940 และมาตรา 958 แต่เนื่องจากกฎหมายไม่ได้บัญญัติถึงเรื่องอายุความไว้ ปัญหาข้อนี้มีการถกเถียงกันมากและแนววินิจฉัยของศาลฎีกายังไม่เป็นแนวเดียวกัน เช่น ความเห็นแรกเห็นว่าอายุความที่ผู้รับอาวัลฟ้องคดีให้บุคคลซึ่งตนประกันรับผิดชอบไม่มีกฎหมายบัญญัติอายุความไว้โดยเฉพาะจึงมีกำหนดอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 193/30 นับแต่ผู้รับอาวัลได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงตัวเงิน⁸⁰ ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นนี้ เนื่องจากเพราะสิทธิของผู้รับอาวัลเมื่อใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปแล้วย่อมเกิดสิทธิที่จะไล่เบียดเอาจากลูกหนี้ผู้ซึ่งตนได้ประกันไว้ ตามมาตรา 940 วรรคท้าย เป็นสิทธิที่มีลักษณะเดียวกับสิทธิของผู้ค้าประกัน ซึ่งได้ชำระหนี้แล้ว ย่อมเกิดสิทธิไล่เบียดเอาจากลูกหนี้ เพราะการค้าประกันนั้นตามมาตรา 693 วรรคสอง หาใช่ความรับช่วงสิทธิอื่นนอกเหนือลูกหนี้ตามมาตรา 693 วรรคสองไม่ เป็นสิทธิที่เกิดจากนิติกรรมการอาวัลหรือค้าประกันนั่นเอง หาได้รับช่วงสิทธิของผู้ทรงที่มีต่อผู้ส่งจ่ายเช็คพิพาทมาไม่ เป็นกรณีไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดอายุความไว้โดยเฉพาะจึงต้องบังคับตามมาตรา 193/12 ซึ่งเป็นบททั่วไปคือ 10 ปี

คำพิพากษาฎีกาที่ 3506/2528 จำเลยส่งจ่ายเช็คให้แก่ผู้ถือ โจทก์ผู้ทรงได้สลักหลังเช็คคืนโดยมิได้ ระบุข้อความใด ๆ ไว้แล้วนำไปขายลดให้แก่บุคคลภายนอก ผู้รับซื้อเช็คไว้ย่อมเป็นผู้ทรงการสลักหลังของโจทก์เป็นเพียงประกันหนี้ตามเช็คที่จำเลยจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรง โจทก์ย่อมอยู่ในฐานะผู้ค้าประกันหนี้ตามเช็คของจำเลย เมื่อผู้ทรงรับเงินตามเช็คไม่ได้และโจทก์ได้ชำระหนี้ให้แก่ผู้ทรงแทนจำเลยไป ย่อมเข้ารับช่วงสิทธิของผู้ทรงที่จะไล่เบียดเอาจากจำเลย สิทธิเรียกร้องของโจทก์ดังกล่าวไม่มีกฎหมายบัญญัติเรื่องอายุความไว้ จึงต้องใช้อายุความ 10 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 164 กรณีไม่ต้องด้วย มาตรา 1002 ซึ่งบัญญัติไว้แต่เฉพาะกรณีที่ผู้ทรงเช็คฟ้องผู้สลักหลังและผู้ส่งจ่าย และโจทก์ก็มีได้อยู่ในฐานะผู้สลักหลังเช็คตามมาตรา 1003

คำพิพากษาฎีกาที่ 5547/2537 โจทก์สลักหลังเช็คผู้ถือซึ่งจำเลยเป็นผู้ส่งจ่ายยอมเป็นเพียงประกัน (อาวัล) สำหรับผู้ส่งจ่ายตาม ป.พ.พ. มาตรา 921 ประกอบมาตรา 989 จึงอยู่ในฐานะผู้ค้าประกันหนี้ตามเช็คที่จะต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงเท่านั้น หาได้ถือว่าเป็นผู้สลักหลังตามกฎหมายไม่ เมื่อโจทก์ชำระหนี้ตามเช็คแทนจำเลยไปแล้วโจทก์ย่อมมีสิทธิไล่เบียดเอาจากจำเลยตาม ป.พ.พ.

⁸⁰ อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 154.

มาตรา 940 วรรคสาม ประกอบมาตรา 989 กรณีนี้ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้ต้องบังคับภายในกำหนดเวลาเท่าใด จึงต้องใช้อายุความ 10 ปี ตาม ป.พ.พ. มาตรา 164 (เดิม) มีอายุความ 1 ปี หรือ 6 เดือน ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1002 และ มาตรา 1003

ความเห็นที่สองเห็นว่า ต้องใช้อายุความเดียวกับกรณีที่ผู้ทรงใช้สิทธิไล่เบี่ยเอาแก่บุคคลที่ต้องรับผิดชอบตามตัวเงิน เพราะผู้รับอาวัลได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงและเข้าถือเอาตัวเงินนั้นตาม มาตรา 940 วรรคสาม จึงถือได้ว่าผู้รับอาวัลรับช่วงสิทธิของผู้ทรงมาไล่เบี่ยเอาแก่บุคคลที่ต้องรับผิดชอบตามตัวเงิน โดยเป็นการรับช่วงสิทธิเช่นเดียวกับมาตรา 229 แต่อายุความนี้ให้เริ่มนับแต่ขณะที่อาจบังคับตามสิทธิเรียกร้องได้ ตามมาตรา 193/12⁸¹

ความเห็นที่สามเห็นว่า เมื่อผู้สลักหลังเช็คที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือซึ่งต้องรับผิดชอบในฐานะเป็นผู้รับอาวัลเมื่อได้ใช้เงินตามเช็คให้แก่ผู้ทรงแล้วและได้รับเช็คคืนมาไว้ในครอบครองยอมเป็นผู้ทรงตามมาตรา 904 จึงมีอำนาจฟ้องเรียกเงินตามเช็คจากผู้สั่งจ่ายเช็คภายในอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่เช็คถึงกำหนด

คำพิพากษาฎีกาที่ 420/2525 จำเลยที่ 2 ลงลายมือชื่อไว้ด้านหลังเช็คที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือยอมเป็นการสลักหลังเป็นประกัน (อาวัล) สำหรับผู้สั่งจ่ายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 921, 989 จำเลยที่ 2 จึงต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงอย่างเดียวกับผู้สั่งจ่าย

โจทก์ฟ้องคดีในฐานะเป็นหัวหน้าวงแชร์ใช้เงินตามเช็คพิพาทซึ่งเป็นเช็คสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ แทนลูกวงแชร์และได้รับเช็คคืนมาไว้ในครอบครอง โจทก์ยอมเป็นผู้ทรง จำเลยที่ 2 จึงต้องรับผิดชอบใช้เงินตามเช็คแก่โจทก์

คำพิพากษาฎีกาที่ 4383/2545 เช็คพิพาทระบุชื่อโจทก์เป็นผู้รับเงิน แต่ไม่ได้ขีดฆ่าคำว่าผู้ถือเช็คพิพาทจึงเป็นเช็คที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือด้วย การสลักหลังเช็คที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ป.พ.พ. มาตรา 921 ประกอบด้วยมาตรา 989 บัญญัติว่าเป็นเพียงประกัน (อาวัล) สำหรับผู้สั่งจ่าย หาได้ถือว่าเป็นผู้สลักหลังตามกฎหมายไม่ ดังนั้น การที่โจทก์สลักหลังเช็คพิพาทไม่ว่าจะเป็นการกระทำเพื่อเรียกเก็บเงินผ่านบัญชีของผู้อื่นซึ่งเป็นตัวแทน หรือโอนเช็คพิพาทไป เมื่อเช็คพิพาทถูกธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน โจทก์ได้เช็คพิพาทกลับมาอยู่ในความยึดถือครอบครอง โจทก์ยอมมีฐานะเป็นผู้ทรงเช็คพิพาท ตามป.พ.พ. มาตรา 904 จึงมีอำนาจฟ้องจำเลยผู้สั่งจ่ายภายในอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่เช็คพิพาทถึงกำหนด ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1002

⁸¹ สุจิตรา ชื่นชมชาติ, “ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิไล่เบี่ยของลูกหนี้ตามกฎหมายตัวเงิน,” หน้า 132.

ผู้ทรงเชืคที่มีอำนาจฟ้องผู้สั่งจ่ายให้ใช้เงินตามเชืคมิได้จำกัดเฉพาะผู้ทรงเชืค ขณะที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินเท่านั้น ผู้ที่รับโอนเชืคมาโดยสุจริตหลังจากธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินก็เป็นผู้ทรงเชืคที่มีอำนาจฟ้องผู้สั่งจ่ายให้ใช้เงินตามเชืคได้ ดังนั้นโจทก์จะเป็นผู้ทรงเชืคพิพาท ขณะที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินหรือไม่ก็ตาม โจทก์ย่อมมีอำนาจฟ้องจำเลยได้

(6) อายุความสะดุดหยุดลงมีผลเฉพาะตัวคู่สัญญาเท่านั้น

มาตรา 1004 บัญญัติว่า “เมื่ออายุความสะดุดหยุดลงเพราะการอันหนึ่งอันใด ซึ่งกระทำแก่คู่สัญญาแห่งตัวเงินฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำน่วย่อมมีผลสะดุดหยุดลงเพียงแต่แก่คู่สัญญาฝ่ายนั้น”

หลักเช่นนี้เป็นไปในทำนองเดียวกับเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปที่ว่า อายุความสะดุดหยุดลงเป็นเหตุเฉพาะตัวลูกหนี้ร่วม ไม่เป็นโทษแก่ลูกหนี้ร่วมคนอื่นดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 295

กรณีเหตุที่ทำให้อายุความสะดุดหยุดลงนั้น ย่อมเป็นไปตามมาตรา 193/14 เช่น การที่ลูกหนี้รับสภาพหนี้ ชำระหนี้ให้บางส่วน เจ้าหนี้ฟ้องคดี หรือยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลาย หรือมอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการการพิจารณา หรือกระทำการใดซึ่งมีผลเช่นเดียวกับการฟ้องคดี เช่น เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีหนังสือแจ้งไปยังผู้ร้องให้ชำระหนี้ตามตัวสัญญาใช้เงินแก่ลูกหนี้ซึ่งถูกพิทักษ์ทรัพย์ตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ มาตรา 119 วรรคแรก เป็นการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ซึ่งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจทำได้โดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาลมีผลทำให้อายุความสะดุดหยุดลง

แต่ถ้าคดีที่ฟ้องศาล หรือให้อนุญาตตุลาการการพิจารณา หรือยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายได้ถอนเสียหรือถูกยกเลิก เช่นนี้ให้ถือว่าอายุความไม่เคยสะดุดหยุดลง (มาตรา 193/17 และมาตรา 193/18)

อย่างไรก็ตาม จากที่กล่าวมาแล้ว ปัญหาที่ว่าลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินเป็นลูกหนี้ร่วมหรือไม่นั้น ยังส่งผลถึงการบังคับใช้กฎหมายเรื่องอายุความด้วย ดังคำพิพากษาฎีกาที่ 1225/2537 ที่วินิจฉัยเรื่องอายุความของคู่สัญญาคนหนึ่งในตัวเงินสะดุดหยุดลงดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1225/2537 ตามหนังสือรับรองการขายตัวสัญญาใช้เงินไม่ปรากฏความข้อใดเลยว่ หากจำเลยที่ 1 ไม่ใช้เงินแก่โจทก์ตามสัญญาขายลดแล้ว จำเลยที่ 2 จะยอมใช้เงินแก่โจทก์ หรือแม้แต่คำว่า “ค้ำประกัน” ก็ไม่ปรากฏฐานะของจำเลยที่ 2 กระจงระบุเพียงว่าเป็นผู้รับอวัลเท่านั้น แม้จะระบุถึงเรื่องการผ่อนเวลาไว้ก็คงเป็นการกล่าวถึงความรับผิดชอบของจำเลยที่ 2 ในฐานะผู้รับอวัลซึ่งต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับบุคคลที่ตนประกัน ตาม ป.พ.พ. มาตรา 940 โดยไม่อาจอ้างเรื่องการผ่อนเวลาตามหลักค้ำประกันทั่วไปใน มาตรา 700 ขึ้นต่อผู้โจทก์ได้อยู่แล้ว ดังนี้ เมื่อเป็นกรณีที่มีข้อสงสัย จึงต้องตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยที่ 2 ซึ่งจะเป็นผู้ต้องเสียใน

มูลหนี้ นั้น จึงถือไม่ได้ว่าจำเลยที่ 2 เป็นผู้ค้าประกันจำเลยที่ 1 ในการขายลดตัวสัญญาใช้เงินต่อโจทก์นอกเหนือไปจากการเป็นผู้รับอาวัลจำเลยที่ 1 ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน อันจะทำให้คดีโจทก์ในส่วนของจำเลยที่ 2 มีอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 164 เดิม หากแต่เป็นการฟ้องให้จำเลยที่ 2 รับผิดในฐานะผู้รับอาวัลเท่านั้น ซึ่งมีอายุความ 3 ปี นับแต่วันที่ตัวสัญญาใช้เงินถึงกำหนดใช้เงินตามมาตรา 1001 ประกอบ มาตรา 940

แม้ปรากฏว่าหลังจากที่ตัวสัญญาใช้เงินถึงกำหนดใช้เงินแล้วจำเลยที่ 1 ผู้ออกตัวจะได้นำเงินชำระหนี้ให้โจทก์ไปบางส่วน เป็นเหตุให้อายุความในส่วนของจำเลยที่ 1 สะดุดหยุดลงก็ตาม แต่ไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 2 ผู้รับอาวัลได้ร่วมกระทำกับจำเลยที่ 1 ด้วย จึงเป็นเรื่องแต่เฉพาะจำเลยที่ 1 เท่านั้นอายุความในส่วนของจำเลยที่ 2 จึงไม่สะดุดหยุดลงด้วยตามมาตรา 295 ประกอบมาตรา 967, 985

ข้อสังเกตเกี่ยวกับคำพิพากษานี้ จะเห็นได้ว่า ศาลฎีกาอ้างมาตรา 295 ในเรื่องการปฏิบัติซึ่งมีผลเฉพาะตัวของลูกหนี้ร่วม กล่าวคือ การปฏิบัติหรือการกระทำอันมีผลเป็นคุณหรือโทษเฉพาะตัวลูกหนี้ร่วมผู้เกี่ยวข้อง อันเป็นผลเฉพาะตัวไม่ถือว่ามีผลต่อลูกหนี้ร่วมคนอื่น ๆ ตามที่มาตรา 295 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า “ข้อความจริงอื่นใด นอกจากที่ระบุไว้ในมาตรา 292 ถึง 294 นั้น เมื่อเป็นเรื่องทำถึงตัวลูกหนี้คนใดก็ย่อมเป็นไปเพื่อคุณหรือโทษแต่เฉพาะแก่ลูกหนี้คนนั้น เว้นแต่จะปรากฏว่าขัดกับสภาพแห่งหนี้ตนเอง

ความที่ว่ามานี้ เมื่อจะกล่าวโดยเฉพาะก็คือว่าให้ใช้แก่การให้คำบอกกล่าว การผิดนัด การที่ขยับยักอ้างความผิด การชำระหนี้อันเป็นพันธียแก่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่ง กำหนดอายุความหรือการที่อายุความสะดุดหยุดลง และการที่สิทธิเรียกร้องเคลื่อนกลืนไปกับหนี้สิน”

ด้วยความเคารพอย่างสูง กรณีเรื่องอายุความสะดุดหยุดลงเพราะการกระทำอันใดอันหนึ่งของลูกหนี้ในตัวของคนหนึ่งมีผลเฉพาะลูกหนี้คนนั้นเท่านั้น กฎหมายลักษณะตัวเงินได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้วตามมาตรา 1004 กรณีจึงไม่ควรปรับกับมาตรา 295 อันเป็นเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปอีก

2.7 วิเคราะห์ความรับผิดของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน

จากที่ได้กล่าวถึงภาพรวมทั้งหมดของลักษณะสำคัญและผลทางกฎหมายของความ เป็นตราสารเปลี่ยนมือของตัวเงินอันส่งผลถึงความรับผิดของลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินซึ่งอาจมีได้หลายคน เมื่อพิจารณาในความสัมพันธ์ของลูกหนี้หลายคนดังกล่าวต่อเจ้าหนี้และความสัมพันธ์ระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเอง จะเห็นได้ว่า แม้ความรับผิดของลูกหนี้ทั้งหลายตามสัญญาตัวเงินต้องร่วมกันรับผิดต่อเจ้าหนี้ โดยที่เจ้าหนี้จะเรียกเอาจากลูกหนี้คนใดก็ได้โดยมิพักต้องคำนึงถึงลำดับของลูกหนี้ที่เข้าผูกพันก็ตาม (มาตรา 967 วรรคแรก) แต่ในส่วนอื่น ๆ จะเห็นได้ชัดเจนว่า สิทธิและหน้าที่

ต่างๆ ของลูกหนี้หลายคนตามสัญญาตัวเงินนั้นแตกต่างกันไปจากสิทธิและหน้าที่ของลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปอย่างมาก โดยเฉพาะในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยตนเอง ดังนั้นตามที่กล่าวไว้ในตอนต้นในหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปว่า กรณีที่ลูกหนี้หลายคนต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อเจ้าหนี้ นั้น หากทำให้ลูกหนี้หลายคนเหล่านั้นมีฐานะเป็นลูกหนี้ตามหลักทั่วไปซึ่งทำให้ต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของความเป็นลูกหนี้ร่วม (Joint Debtor) เสมอไปไม่ เพียงแต่อาจทำให้ลูกหนี้หลายคนเหล่านั้นมีต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ อันเป็นการรับผิดชอบร่วมกัน (Joint Liabile) ต่อผู้ทรงเท่านั้น ส่วนลูกหนี้หลายคนเหล่านั้นหากมีฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมอันจะต้องนำ มาตรา 291-297 ไม่ เพราะการเป็นลูกหนี้ร่วมหรือไม่อาจจะส่งผลต่อความรับผิดชอบของลูกหนี้เหล่านั้นแตกต่างกัน ในบางกรณีหากนำหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมมาใช้บังคับอาจส่งผลที่ไม่เหมาะสมต่อความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินและความมุ่งหมายของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ซึ่งจะขอกล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการที่เราถือว่าลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินเป็นลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป (มาตรา 291) โดยละเอียดต่อไปในบทที่ 4 ในที่นี้จะพิจารณาถึงลักษณะความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินที่แตกต่างจากลูกหนี้ร่วมโดยสรุปดังนี้

(1) จากหลักการเพิ่มจำนวนลูกหนี้ หรือ หลัก The Accumulation of Secondary Contract ทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ทรง (เจ้าหนี้) ที่จะสามารถใช้สิทธิเรียกร้องจากลูกหนี้คนใดคนหนึ่งตามสัญญาตัวเงินที่อาจมีลูกหนี้หลายคนได้ (มาตรา 967) เพราะตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือที่สามารถโอนกันได้ง่าย จึงต้องสร้างความมั่นใจให้กับเจ้าหนี้ในสัญญาตัวเงินว่าตนจะได้รับชำระหนี้ ซึ่งการที่มีลูกหนี้เข้ามาผูกพันรับผิดชอบหลายคนนี้เป็นหลักประกันที่สำคัญที่จะทำให้เจ้าหนี้มั่นใจว่าตนจะได้รับชำระหนี้โดยที่จะเรียกจากลูกหนี้คนใดคนหนึ่งก็ได้ แต่การร่วมกันรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนเหล่านั้นเป็นเพียงลักษณะการค้ำประกันในหนี้ตามตัวเงินเท่านั้น โดยต้องร่วมรับผิดชอบในมูลหนี้เดียวกัน (Joint Liabile) ต่อเจ้าหนี้เท่านั้นซึ่งเป็นการเข้ามาเพื่อประโยชน์ประการเดียวคือ เป็นหลักประกันต่อเจ้าหนี้

(2) ความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนตามสัญญาตัวเงินอยู่บนหลักการแบ่งแยกความรับผิด กล่าวคือ การรับผิดแบบลูกหนี้ขั้นต้น (Primary Party) และความรับผิดแบบลูกหนี้ชั้นสอง (Secondary Party) ตามที่กล่าวมาแล้วว่าการแบ่งความรับผิดดังกล่าวทำให้เกิดลักษณะความรับผิดที่แตกต่างออกไปจากหลักทั่วไป กล่าวคือ แม้ลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินทั้งหลายจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรง(เจ้าหนี้)ตามเนื้อความในตัวที่ตนได้ผูกพันลงลายมือชื่อไว้ก็ตาม แต่การที่ผู้ทรงจะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชั้นที่สองรับผิดชอบได้นั้นต้องปรากฏว่าตัวเงินฉบับนั้นขาดความเชื่อถือจากการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินจากลูกหนี้ขั้นต้นเสียก่อน(มาตรา 914) ส่วนลูกหนี้ขั้นต้น ซึ่งได้แก่ ผู้รับรองตัว ผู้ออกตัว สัญญาใช้เงิน นั้นจะต้องรับผิดชอบอย่างไม่มีเงื่อนไข เพราะฉะนั้น ผู้รับรองหรือผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินจะต้องรับผิดชอบตามตัว แม้ไม่มีการยื่นตัวเพื่อใช้เงิน หรือมิได้ทำตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติก็ตาม การที่ผู้ทรงไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องกระทำนั้นจะทำให้ลูกหนี้ชั้นที่สองหลุดพ้นความรับผิด แต่ลูกหนี้ขั้นต้นหาได้หลุดพ้นความรับผิดด้วยไม่ (มาตรา 937)

(3) การที่สัญญาตัวเงินมีลักษณะของการเข้ามาผูกพันในหนี้ต่อกันเป็นทอดๆ กล่าวคือ เมื่อตัวเงินขาดความเชื่อถือ ผู้ทรงมีสิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้ผู้ลงลายมือชื่อในตัวร่วมกันรับผิดชอบตามเนื้อความในตัว (มาตรา 967) และเมื่อลูกหนี้คนหนึ่งคนใดใช้เงินให้แก่ผู้ทรงแล้วบุคคลเหล่านั้นย่อมเข้าถือเอาตัวจากผู้ทรง และย่อมมีสิทธิที่จะเรียกให้ผู้ที่ลงลายมือชื่อผูกพันอยู่แล้วก่อนตนร่วมกันรับผิดชอบผู้เข้าถือเอาตัวได้เป็นทอดๆ โดยลูกหนี้ที่เข้าถือเอาตัวนี้จะเรียกให้ลูกหนี้ผู้ที่ต้องผูกพันตามตัวก่อนตนนั้นรับผิดชอบโดยอาจเรียกให้คนหนึ่งร่วมกันรับผิดชอบก็ได้โดยไม่คำนึงถึงลำดับก่อนหลัง อันเป็นสิทธิเช่นเดียวกับสิทธิของผู้ทรงที่เรียกให้ลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินรับผิดชอบต่อตนเอง สิทธิของผู้ใช้เงินและเข้าถือเอาตัวเช่นนี้ เรียกว่า “สิทธิไล่เบียด” ซึ่งลักษณะของความรับผิดชอบของผู้ลงลายมือชื่อในตัวที่จะเรียกให้รับผิดชอบเป็นทอดๆ ไปเช่นนี้จะแตกต่างจากความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วม เพราะในเรื่องลูกหนี้ร่วมนั้นลูกหนี้ร่วมซึ่งต้องรับผิดชอบต่อกันเพื่อขอรับผิดชอบตามส่วนได้ และลูกหนี้ร่วมผู้ที่ได้ชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ไปนั้นไม่อาจเรียกให้ลูกหนี้ร่วมด้วยกันเองทั้งหลายร่วมกันรับผิดชอบต่อตนได้ มีสิทธิเพียงเรียกให้แต่ละคนรับผิดชอบตามส่วนของตนเท่านั้น (มาตรา 296)

(4) ลักษณะของการเข้ามาผูกพันในมูลหนี้ของลูกหนี้ร่วมนั้น เป็นการเข้ามาผูกพันในมูลหนี้ในลักษณะที่ต่างได้รับประโยชน์ร่วมกัน เช่น การที่ นาย ก. นาย ข. และนาย ค. ร่วมกันกู้เงินจาก นาย จ. จะเห็นได้ว่า นาย ก. นาย ข. และนาย ค. ต่างได้ประโยชน์ในเงินกู้ที่ร่วมกันไม่ว่าในสัดส่วนอย่างไรก็ตาม กรณีแตกต่างกับลักษณะของการเข้ามาเป็นลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน เช่น การที่ผู้ตั้งจ่ายออกตัวแลกเงินก็เพื่อประโยชน์ของตนเองในการชำระหนี้ ผู้สละหลัง สลักหลัง โอนตัวต่อไปก็เพื่อประโยชน์ของตนในการชำระหนี้ เป็นเช่นนี้เรื่อยไป จะเห็นได้ว่า ต่างคนต่างมีประโยชน์ของตนเอง มิได้มีประโยชน์ร่วมกันอย่างเช่นลูกหนี้ร่วม โดยที่ผู้ทรงก็มีอำนาจตามมาตรา 967 วรรคแรก ที่จะเรียกจากลูกหนี้ตามตัวคนใดคนหนึ่งก็ได้ โดยมาตรานี้มีความมุ่งหมายเพื่อเป็นหลักประกันแก่ผู้ทรง เป็นการสร้างความมั่นใจว่าผู้ทรงจะได้รับชำระหนี้ตามตัวอย่างแน่นอน เป็นอำนาจของผู้ทรงที่จะเรียกจากใครหรือไม่ก็ได้ อันเป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายตัวเงินที่ต้องการให้ตัวเงินได้รับความเชื่อถือและใช้กันอย่างแพร่หลายนั่นเอง

ดังนั้น เมื่อความสัมพันธ์ สิทธิและหน้าที่ของลูกหนี้หลายคนตามสัญญาตัวเงินนั้นอยู่บนหลักการและพื้นฐานที่แตกต่างกับหลักของลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปดังกล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ย่อมทำให้ความสัมพันธ์ สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินที่มีต่อเจ้าหนี้หรือที่มีต่อลูกหนี้ด้วยกันเองมีความแตกต่างไปจากความรับผิดชอบในเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป

แต่ในเรื่องความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินนั้นส่วนใหญ่ได้มีการบัญญัติไว้โดยชัดเจนในกฎหมายลักษณะตัวเงินอันเป็นเอกเทศสัญญาชนิดหนึ่ง ดังนั้นจึงต้องบังคับตามกฎหมายลักษณะตัวเงินกำหนดไว้ แต่ในบางกรณีเนื่องจากลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินนั้นอาจมีได้หลายคนไม่จำกัดจำนวน กรณีปัญหา มักจะเกิดขึ้นเมื่อกฎหมายลักษณะตัวเงินนั้นไม่ได้บัญญัติใน

เรื่องความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเองไว้โดยชัดแจ้งว่ามีความสัมพันธ์ สิทธิ และหน้าที่ ต่อกัน
อย่างไร การเป็นลูกหนี้ร่วมกันหรือไม่จึงเป็นเรื่องที่ต้องหยิบยกขึ้นมาพิจารณา เพราะหากลูกหนี้หลาย
คนตามสัญญาตัวเงินเป็นลูกหนี้ร่วมเมื่อไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะก็ต้องกลับมาใช้หลักทั่วไป
กล่าวคือ ต้องนำ มาตรา 291 – 297 มาใช้บังคับแก่กรณี จึงมักเกิดปัญหาว่าเมื่อนำมาใช้บังคับกับ
ลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินแล้วจะส่งผลต่อความรับผิด สิทธิ ข้อต่อสู้และความหลุดพ้น
ความรับผิดของลูกหนี้หลายคนตามสัญญาตัวเงินอย่างไร เหมาะสมกับความมุ่งหมายของหนี้ตาม
สัญญาตัวเงินหรือไม่ อันจะขอกล่าวถึงปัญหาโดยละเอียดในบทที่ 4 ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

หลักกฎหมายเรื่องลูกหนี้ร่วมและความรับผิดของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินใน กฎหมายต่างประเทศ

3.1 หลักกฎหมายในเรื่องลูกหนี้ร่วมตามกฎหมายต่างประเทศ

3.1.1 ประเทศอังกฤษ

กฎหมายอังกฤษนั้นได้แบ่งลูกหนี้ร่วมออกเป็นสองประเภท คือ ลูกหนี้ที่รับผิดร่วมกันและแทนกัน (Joint and several debtors) และ ลูกหนี้รับผิดร่วมกันแต่ไม่แทนกัน (Joint debtors) นั้นเกิดขึ้นได้สองกรณีคือ

3.1.1.1 กรณีที่เกิดขึ้นโดยเจตนาของคู่กรณี

การตกลงกันที่สร้างขึ้นโดยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่ร่วมกันผูกพันในการชำระหนี้กฎหมายสันนิษฐานว่าเป็นการรับผิดร่วมกันแต่ไม่แทนกัน ส่วนการตกลงที่จะรับผิดร่วมกันและแทนกันนั้น จะต้องมีการตกลงโดยชัดแจ้ง คือ ลูกหนี้ร่วมทุกคนต้องรับผิดร่วมกันและลูกหนี้คนใดคนหนึ่งจะรับผิดโดยสิ้นเชิงก็ได้ ทั้งสองประเภทนี้มีลักษณะที่เหมือนกันคือ บุคคลที่ผูกพันตามสัญญาไม่ต้องรับผิดเพิ่มมากขึ้น การชำระหนี้โดยบุคคลหนึ่งยอมทำให้บุคคลอื่นๆหลุดพ้นไปด้วย แต่การที่ลูกหนี้ร่วมแบบรับผิดร่วมกันและแทนกันนั้นไม่ได้ถูกควบคุมโดยข้อจำกัดและเทคนิคของกฎหมายเหมือนกับลูกหนี้ร่วมแบบรับผิดร่วมกันแต่ไม่แทนกัน ซึ่งก็เป็นอีกประการที่มีความแตกต่างกันนั่นเอง¹

3.1.1.2 กรณีที่เกิดขึ้นโดยบทบัญญัติของกฎหมาย เช่น

(1) ความรับผิดของห้างหุ้นส่วนในหนี้ของห้างหุ้นส่วน โดยกฎหมายบัญญัติให้รับผิดร่วมกันแต่ไม่แทนกันกับหุ้นส่วนคนอื่นในหนี้ของห้างหุ้นส่วน (Partnership Act 1890, Section 9.)

(2) ความรับผิดต่อผู้รับรอง, ผู้ส่งจ่าย หรือผู้สลักหลังหลายคนในตัวแลกเปลี่ยนจะต้องรับผิดร่วมกันแต่ไม่แทนกัน ต่อผู้ทรง (Other v Iveson ; Re Barnard (1886) 32 Ch.D..447)

¹ Chitty, Chitty on Contract Volume 1 (London : Sweet &Maxwell,1999) p.889.

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ตามกฎหมายอังกฤษลูกหนี้ร่วมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ซึ่งลูกหนี้ร่วมทั้งสองประเภทนี้จะมีการดำเนินคดีให้ลูกหนี้ร่วมทำการชำระหนี้ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ

กรณีลูกหนี้รับผิดชอบร่วมกันแต่ไม่แทนกัน (Joint debtor) นั้นเป็นกรณีที่มีบุคคลหลายคนเป็นลูกหนี้ในหนี้ที่ต้องทำการชำระร่วมกันและพร้อมกัน ลูกหนี้จะทำการชำระหนี้แยกกันไม่ได้ เช่น ก. จ้าง ข. และ ค. สร้างเรือแข่งร่วมกัน เพราะเชื่อในฝีมือของ ข. และ ค. ร่วมกัน โดย ข. มีความชำนาญในการวางโครงสร้างภายนอกของเรือให้แข็งแรง ส่วน ค. มีความชำนาญในการทำให้เรือวิ่งเร็ว ข. และ ค. จะต้องร่วมกันสร้างเรือให้ ก. จะสร้างโดย ข. หรือ ค. โดยลำพังไม่ได้ โดยเจ้าหนี้สามารถที่จะฟ้องเรียกให้ลูกหนี้ทำการชำระหนี้ทั้งหมดได้โดยต้องฟ้องลูกหนี้ทุกคนพร้อมกัน จะฟ้องลูกหนี้คนใดคนหนึ่งหรือบางคนไม่ได้ แต่ศาลอาจมีดุลพินิจที่จะอนุญาตให้ดำเนินคดีต่อลูกหนี้ร่วมเพียงบางคนได้ ถ้ามีกรณีเหล่านี้เกิดขึ้น เช่น ลูกหนี้คนอื่นไม่อยู่ในเขตอำนาจศาล หรือหาตัวลูกหนี้บางคนไม่พบ หรือถ้าลูกหนี้บางคนล้มละลาย เจ้าหนี้ก็ฟ้องโดยไม่ลูกหนี้ที่ล้มละลายได้ หรือลูกหนี้บางคนเป็นผู้เยาว์ที่จะทำให้สัญญาไม่สมบูรณ์ เป็นต้น และถ้าเป็นกรณีที่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งตายไป เจ้าหนี้จะฟ้องจากกองมรดกของลูกหนี้ร่วมคนนั้นไม่ได้จะฟ้องให้ชำระหนี้ทั้งหมดได้จากลูกหนี้ร่วมที่มีชีวิตอยู่เท่านั้น (White v. Tyndell (1888) 13 app. Cas.263.)² แต่ถ้าเป็นลูกหนี้ร่วมคนสุดท้ายตาย เจ้าหนี้สามารถฟ้องให้ชำระหนี้จากกองมรดกของลูกหนี้ร่วมคนนั้นได้ (Calder v. Rutherford (1822) 3 Brod. & Bing.302)³ เพราะครั้งนี้เหลือลูกหนี้เพียงคนเดียว แต่มีข้อยกเว้นหลักนี้คือ กรณีหุ้นส่วนที่ร่วมรับผิดชอบในหนี้ของห้างหุ้นส่วน กองมรดกของหุ้นส่วนที่ตายนั้นยังต้องรับผิดชอบนี้ ตามมาตรา 9 Partnership Act 1890

ส่วนในกรณีลูกหนี้รับผิดชอบร่วมกันและแทนกัน (Joint and several debtors) เป็นกรณีที่มีบุคคลหลายคนเป็นลูกหนี้ในหนี้ที่ต้องทำการชำระหนี้ร่วมกัน โดยลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งหรือบางคนหรือทุกคนจะทำการชำระหนี้ทั้งหมดก็ได้ โดยเจ้าหนี้สามารถฟ้องลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่งหรือบางคน หรือทุกคนให้ชำระหนี้ได้ ตามแต่เจ้าหนี้จะเลือก หรือแม้แต่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งตาย เจ้าหนี้ก็สามารถที่จะฟ้องจากกองมรดกของลูกหนี้ร่วมคนนั้นได้ แต่มีบางกรณีที่ศาลมีดุลพินิจที่จะให้ลูกหนี้ทุกคนเข้ามาในคดี ในกรณีที่เมื่อมีการโต้แย้งถึงสาเหตุของมูลหนี้ เพื่อตัดสินได้อย่างมีประสิทธิภาพ

² Ibid.p.892.

³ Treitel, The Law of Contract, 9th edition (London: Sweet&Maxwell, 1995),p.525.

หรือในกรณีที่จะได้ตัดสินถึงส่วนที่ลูกหนี้ร่วมแต่ละคนต้องรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยตนเอง เพื่อให้
เกิดความชัดเจน

ในกรณีของคำพิพากษาที่มีต่อลูกหนี้ร่วมทั้งสองประเภทนี้จะมีผล
เหมือนกันคือ คำพิพากษาที่มีต่อลูกหนี้คนหนึ่งจะไม่เป็นอุปสรรคในการที่จะดำเนินการฟ้องกับลูกหนี้
คนอื่น แต่จะดำเนินการฟ้องให้ทำการชำระหนี้ไม่ได้ถ้ามีการชำระหนี้โดยสิ้นเชิงแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการ
ชำระหนี้ตามคำพิพากษาหรือไม่ก็ตาม

3.1.1.2 ความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเอง

ความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเองทั้งลูกหนี้ที่รับผิดชอบร่วมกันและแทนกัน
และลูกหนี้ที่รับผิดชอบร่วมกันแต่ไม่แทนกันจะมีความรับผิดชอบเหมือนกันคือ ถ้าลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งชำระหนี้
ไปเต็มจำนวนหรือชำระไปมากกว่าส่วนที่เขาต้องรับผิดชอบ เขามีสิทธิที่จะเรียกคืนตามส่วนจากลูกหนี้
ร่วมคนอื่นได้ ในเบื้องต้นเขามีสิทธิเรียกคืนจากลูกหนี้ร่วมแต่ละคนในจำนวนที่แต่ละคนในจำนวนที่
แต่ละคนต้องรับผิดชอบ คือถ้าไม่มีการตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ลูกหนี้ร่วมแต่ละคนจะรับผิดชอบตามส่วน
เท่าๆกัน ถ้าลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งตาย กองมรดกของเขาจะต้องรับผิดชอบตามส่วนนั้นด้วย⁴ (Ashby v.
Ashby (1827) 7 B.&C. 444,449451-452,; Prior v. Hembrow (1841) 8 M.&W.873.;Batard v.
Hawes (1853) 2 E.& B. 287,298.)⁵ แม้ว่าลูกหนี้ร่วมคนนั้นจะไม่ต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ในกรณีที่
เป็นลูกหนี้ที่รับผิดชอบร่วมกันแต่ไม่แทนกัน (Joint debtor) ก็ตาม กล่าวคือโดยหลักแล้วจะรับผิดชอบเป็นส่วน
เท่าๆกัน

ตามกฎหมายอังกฤษ ในกรณีที่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งล้มละลายไม่สามารถ
ชำระหนี้ได้ไม่ว่าจะเป็นลูกหนี้ที่รับผิดชอบร่วมกันแต่ไม่แทนกันหรือรับผิดชอบร่วมกันและแทนกันก็ตาม โดย
หลัก Common Law มีหลักว่า ความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมด้วยกันเองจะแบ่งไปยังลูกหนี้ร่วมทุกคน
แม้ว่าลูกหนี้ร่วมบางคนจะมีหนี้สินส่วนตัวก็ตาม (browne v. Lee (1827) 6 B.&C. 689-697, 108
E.R.604-608.) แต่ตามหลัก Equity มีหลักว่าส่วนที่ต้องรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้
นี้จะถูกแบ่งไปยังลูกหนี้ร่วมคนอื่นที่ยังสามารถชำระหนี้ได้ในวันที่สิทธิในการไต่เบี่ยเกิดขึ้น

⁴ Treitel, The Law of Contract, p.528.

⁵ Chitty, Chitty on Contract Volume 1, p.897.

(Hitchman v. Stewart (1855) 2 Drewry 271,61 E.R.907.)⁶ และตั้งแต่นั้น The Judicature Act 1873 หลัก Equity ก็เป็นที่ยอมรับกันแพร่หลายในปัจจุบัน (Lowe v. Dixon (1855) 16 Q.B.D.455.)

3.1.2 ประเทศเยอรมัน

3.1.2.1 ความหมายและการเกิดลูกหนี้ร่วม

ในหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมของกฎหมายเยอรมันนั้น นักกฎหมายของเยอรมัน E.J.chon และ Ernest J. Schuster ให้คำจำกัดความของลูกหนี้ร่วมกันว่า “ลูกหนี้ร่วมกัน (Gesamtchuldner) คือ กรณีที่มีลูกหนี้หลายคนเป็นหนึ่งในการชำระหนี้อย่างเดียวกัน โดยลูกหนี้แต่ละคนจะผูกพันในผลที่ต้องชำระหนี้จนสิ้นเชิง แต่เจ้าหนี้จะมีสิทธิได้รับชำระหนี้เต็มจำนวนเพียงครั้งเดียว”⁷ ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 421 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันที่บัญญัติไว้ว่า

“If several person owe one performance in such manner that each is bound to effect the whole performance but the creditor is entitled to demand the performance only once (joint debtor).....”⁸

ตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน การเกิดลูกหนี้ร่วมอาจเกิดจาก

ก. ถ้าลูกหนี้หลายคนร่วมกันผูกพันโดยสัญญาในการชำระหนี้ ในหน้าที่แบ่งชำระได้ ตามมาตรา 427 ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันที่บัญญัติไว้ว่า

“If by contract several persons bind themselves jointly to effect a divisible performance, they are liable, in case of doubt, as joint debtors”

⁶ Treitel, The Law of Contract, p.529.

⁷ Ernest J.Schuster, The Principle of German Civil Law, (Oxford : The Clarendon Press,1907), p.204

⁸The German Civil Code (as amended to January 1,1975), Translated by Ian S. Forrester, Simon L.Goren and Hans-Michael Ilgen (Amsterdam : North Holland Publishing company,1975), p.67.

ข. ถ้าลูกหนี้หลายคนเป็นหนี้ในหนี้ที่แบ่งชำระไม่ได้ ตามมาตรา 431 ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันที่บัญญัติว่า

“If several persons owe an indivisible performance they are liable as joint debtors.”

ค. โดยที่กฎหมายกำหนดให้รับผิดชอบร่วมกัน เช่น กรณีผู้ค้ำประกันหลายคน ตามมาตรา 769 ที่บัญญัติว่า

“If several person make themselves guarantors for the same obligation they are liable as joint debtors, even although they do not assume the guaranty jointly.

กรณีลูกหนี้คนหนึ่งมีทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกหลายคนและทรัพย์สินมรดกยังไม่ได้มีการแบ่งระหว่างทายาท ตามมาตรา 2058 ที่บัญญัติว่า

“The heirs are liable as joint debtors for the common obligations of the estate.”

กรณีผู้ทำละเมิดหลายคนกระทำละเมิดร่วมกัน ตามมาตรา 840(1) ที่บัญญัติว่า

“If several persons are jointly responsible for the damages arising from a delict, they are liable as joint debtors”

ง. โดยศาลรับรองให้รับผิดชอบร่วมกัน เมื่อมีความเกี่ยวพันระหว่างลูกหนี้ในวัตถุประสงค์ร่วมกัน เช่น สถาปนิกและช่างก่อสร้างอาคารจะต้องรับผิดชอบร่วมกันในความชำรุดบกพร่องในการก่อสร้างอาคาร

3.1.2.2 ความรับผิดชอบและความสัมพันธ์ของลูกหนี้ร่วมกับเจ้าหนี้

ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน ตามมาตรา 421 บัญญัติให้เจ้าหนี้สามารถทำการฟ้องลูกหนี้ร่วมทั้งหมด หรือทำการฟ้องลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่งหรือลูกหนี้ร่วมบางคนให้ชำระหนี้เพียงบางส่วนหรือให้ชำระหนี้ทั้งหมดได้โดยอาจฟ้องพร้อมกันหรือตามลำดับกัน แต่ถ้าเจ้าหนี้ฟ้องลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งแล้วลูกหนี้ผู้นั้นสามารถชำระได้เพียงบางส่วน เจ้าหนี้ก็สามารถฟ้องให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่นชำระหนี้ส่วนที่เหลือได้อีก จนกว่าเจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้จนสิ้นเชิงแล้ว นอกจากนี้ยังมีความเป็นไปได้ที่คู่สัญญาจะตกลงกันว่า เจ้าหนี้จะสามารถฟ้องลูกหนี้ให้ชำระหนี้ได้เพียงกรณีที่ฟ้องลูกหนี้พร้อมกันทุกคน เช่น A ทำสัญญากับ B และ C เพื่อให้ทำการโฆษณาสินค้า โดย B มีความชำนาญ

ทางเทคนิคบนเวที และ C มีความสามารถในการผลิตรายการ โดย B และ C จะผลิตงานนี้ร่วมกัน ให้แก่ A ในกรณีนี้ A สามารถเรียกให้ทำการชำระหนี้จากลูกหนี้รวมทั้งสองได้โดยต้องชำระหนี้ร่วมกัน เท่านั้น ดังนั้นถ้าลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งตายการชำระหนี้ก็เป็นพันธวิสัย เจ้าหนี้จะเรียกชำระหนี้จากลูกหนี้ร่วมที่ยังมีชีวิตอยู่ไม่ได้ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติข้อตกลงเช่นนี้จะเป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้น้อยมาก จึงไม่เกิดกรณีนี้บ่อยนัก เพราะต้องเป็นกรณีที่ลูกหนี้ร่วมแต่ละคนมีความสำคัญในความสำเร็จของงานโดยการปฏิบัติการชำระหนี้ร่วมกันขาดคนใดคนหนึ่งไม่ได้ เป็นกรณีสภาพแห่งหนี้ไม่อาจแบ่งกันชำระหนี้ได้นั่นเอง

3.1.2.3 ความสัมพันธ์ของลูกหนี้ร่วมกับเจ้าหนี้

ในความสัมพันธ์ของลูกหนี้ร่วมกับเจ้าหนี้นั้น ผลทางกฎหมายในความสัมพันธ์นี้ การกระทำโดยลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตัวมูลหนี้ร่วมจะมีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นด้วย เช่น⁹

(1) การชำระหนี้โดยลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งไม่ว่าจะเป็นการชำระหนี้ตามมูลหนี้เดิม หรือการกระทำกรอื่นแทนการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้โดยเจ้าหนี้ยอมรับ หรือการหักกลบลบหนี้ หรือโดยการวางทรัพย์ การกระทำเช่นนี้เป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้ร่วมคนอื่นจึงมีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นด้วย (มาตรา 422 วรรคแรก) และสิทธิในการขอหักกลบลบหนี้เป็นสิทธิของลูกหนี้ร่วมคนที่มีสิทธิต่อเจ้าหนี้เท่านั้น ลูกหนี้ร่วมคนอื่นไม่สามารถยกขึ้นได้ (มาตรา 422 วรรคสอง)

(2) การที่เจ้าหนี้ปลดหนี้ให้ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่ง ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้ร่วมคนอื่นในส่วนที่เจ้าหนี้ปลดหนี้ให้ จึงมีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นทำให้นี้ในส่วนเจ้าหนี้ปลดให้ระงับไป (มาตรา 423)

⁹Ernest J.Schuster, The Principle of German Civil Law, p.206-207.

* “Fulfilment of the obligation by one joint debtor is effective in favor of the other debtors. The same applies to any act or performance lieu of fulfilment of the obligation, to deposit and set-off.

A claim belonging to one of the joint debtors may not be set-off by the other debtors.”

* “A release agreed upon between the creditor and one joint debtor is effective also in favor of the other debtor, if the parties making the agreement intended to terminate the whole obligation.”

(3) การผิดนัดของเจ้าหนี้ เมื่อมีการเสนอขอปฏิบัติชำระหนี้โดยลูกหนี้ร่วมคนหนึ่ง เจ้าหนี้ไม่ยอมรับชำระหนี้ ซึ่งจะมีผลทำให้เจ้าหนี้ผิดนัด โดยจะมีผลเป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้ร่วมคนอื่นด้วย(มาตรา 424^{*})

ส่วนการกระทำโดยหรือกับลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งที่เป็นโทษต่อลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งจะมีผลเป็นการเฉพาะตัวของลูกหนี้ร่วมคนนั้นเท่านั้น เช่น การให้คำบอกกล่าวไปยังลูกหนี้ร่วมคนหนึ่ง อาทิในกรณีที่มี A , B และ C ตกกลางร่วมกันจะชำระหนี้ให้แก่ D โดยหนี้ได้ถึงกำหนดเวลาจากการที่ D ได้ส่งคำเตือนมายัง A คนเดียว กรณีนี้มีเพียง A เท่านั้นที่ต้องรับผิดชอบหนี้พร้อมทั้งชำระดอกเบี้ยตามกฎหมาย ส่วนลูกหนี้คนอื่นนั้นจะต้องรับผิดชอบในต้นเงินเท่านั้น หรือกำหนดอายุความหรืออายุความสะดุดหยุดลงหรืออายุความสะดุดหยุดอยู่ เช่น กรณีที่เจ้าหนี้ฟ้อง A เพื่อบังคับชำระหนี้สำหรับการชำระหนี้ที่ A และ B ต้องรับผิดชอบร่วมกัน เจ้าหนี้ไม่สามารถอ้างได้ว่า อายุความของ B สะดุดหยุดลงด้วย โดยการที่เจ้าหนี้นำคดีมาฟ้อง A เป็นต้น แต่มีบางกรณีแม้ว่าจะเป็นประโยชน์ต่อลูกหนี้ร่วมคนหนึ่ง แต่ไม่เป็นประโยชน์ต่อตัวหนี้ร่วม จะมีผลเฉพาะตัวลูกหนี้ร่วมคนนั้นเท่านั้น เช่น การชำระหนี้เป็นพันธียแก่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่ง หรือข้อเท็จจริงที่ว่าลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งได้มาซึ่งสิทธิของเจ้าหนี้ ซึ่งจะมีผลเป็นการเฉพาะตัวลูกหนี้ร่วมคนนั้น (มาตรา 425^{*}) เช่น กรณีที่ A ได้รับสิทธิในหนี้ที่ A และ B จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน B ไม่สามารถอ้างได้ว่าหนี้นั้นระงับไปโดยการเคลื่อนกลืนกันได้

* “The default of the creditor towards one joint debtor is effective also in favor of the other debtor”

* Article 425 “Fact other than those specified in Article 422 to 424 are effective, unless the nature of the obligation indicates otherwise, in favor of, and as against, only the joint debtor to whom they particularly refer.

This applies, in particular, to the giving of one joint debtor, prescription or its interruption or suspension, fusion of the claim and the debt, and final judgment.”

3.1.2.4 ความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยตนเอง

ความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยตนเอง มาตรา 426* กำหนดว่า ความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยตนเองนั้น โดยทั่วไปแล้วลูกหนี้ร่วมแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบเป็นส่วนเท่าๆกัน เว้นแต่มีการกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ซึ่งอาจมีข้อตกลงระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยกันตกลงเป็นอย่างอื่น หรือมีข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์อื่นที่แสดงให้เห็นว่าลูกหนี้ร่วมแต่ละคนมีความรับผิดชอบแตกต่างกันไป หรือถ้าพิสูจน์ได้ว่าลูกหนี้ร่วมคนใดได้รับประโยชน์มากก็ต้องเฉลี่ยไปตามประโยชน์ที่เขาได้รับ

3.1.3 ประเทศฝรั่งเศส

3.1.3.1 ความหมายและการเกิดลูกหนี้ร่วม

ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1200 ได้บัญญัติถึงลูกหนี้ร่วมกันว่า “บุคคลหลายคนจะเป็นลูกหนี้ร่วมกัน เมื่อบุคคลเหล่านั้นผูกพันที่จะชำระในลักษณะที่ลูกหนี้แต่ละคนรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้โดยสิ้นเชิง และการชำระหนี้โดยลูกหนี้คนหนึ่งมีผลให้ลูกหนี้คนอื่นหลุดพ้นจากหนี้”

Article 1200 “Debtors are jointly and severally liable when they are bound, in connection with a same thing, in such a way that each one of them may be held for the whole and payment made by a single one release the others as against the creditor”

ความหมายของ “หนี้ร่วม” Planiol นักกฎหมายฝรั่งเศส ได้อธิบายคำว่า หนี้ร่วม (Solidarity obligation) ไว้ว่า¹⁰ คำว่า “Solidarity” มาจากภาษาละตินที่ว่า “Solidum” ซึ่งหมายความว่าลักษณะที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่สามารถแบ่งแยกได้ โดยหนี้ร่วมเป็นหนี้ที่มีลักษณะเฉพาะ คือเป็นหนี้อันหนึ่งอันเดียวกันทั้งหมด ที่จะแบ่งกันชำระไม่ได้ จำต้องชำระทั้งหมดใน

* Article 426 Paragraph 1 “As between themselves, joint debtors are liable in equal shares, unless it is otherwise provided. If the contribution due from one of the joint debtors cannot be obtained from him, the deficiency shall be borne by the other debtors who are bound to make up the difference”

¹⁰ Marcel Femand planiol, Treatises on The Civil Law, Translate by The Louisiana State Law Institute, vol.2 pp.393-394.

ครั้งเดียว การเป็นลูกหนี้ร่วมกันนั้นทำให้เจ้าหนี้มีสิทธิได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้คนใดคนหนึ่งคนสั้นเชิงเพียงครั้งเดียว

การเกิดขึ้นของลูกหนี้ร่วมตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส อาจเกิดขึ้นได้ 3 กรณี คือ

1. กรณีที่เกิดขึ้นจากการตกลงกันของคู่กรณี การเป็นลูกหนี้ร่วมโดยข้อตกลงจะต้องตกลงกันโดยชัดแจ้ง ดังในมาตรา 1202 วรรคแรก¹¹ ที่บัญญัติว่า

“A joint and several obligation cannot be presumed : it must be expressly stipulated.

กล่าวคือ หนี้ร่วมไม่อาจเกิดจากการสันนิษฐานได้ แต่การเกิดเป็นลูกหนี้ร่วมนั้นจะต้องเกิดจากการตกลงโดยชัดแจ้ง เมื่อเกิดกรณีที่เป็นที่สงสัยในการตกลงกัน ศาลจะไม่พิพากษาให้ลูกหนี้เหล่านั้นเป็นลูกหนี้ร่วม ถ้าเป็นกรณีหนี้ที่แบ่งชำระได้ กฎหมายสันนิษฐานว่าลูกหนี้แต่ละคนจะรับผิดชอบเพียงส่วนเท่าๆกัน การตกลงกันโดยชัดแจ้งนี้ไม่จำเป็นต้องใช้คำว่า “เป็นหนี้ร่วมกัน” (solidarity) อาจใช้คำอื่นก็ได้ถ้าเป็นการแสดงถึงเจตนาของคู่สัญญาว่าร่วมกันเป็นหนี้ร่วม¹² เช่น ลูกหนี้แต่ละคนรับผิดชอบหมดในการชำระหนี้

2. กรณีที่เกิดขึ้นจากบทบัญญัติของกฎหมาย เช่น บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่ง

(1) ผู้จัดการมรดกหลายคนตามพินัยกรรมจะต้องรับผิดชอบร่วมกันในความเสียหายที่เกิดแก่ทรัพย์มรดกที่เป็นสังหาริมทรัพย์ที่พวกเขาดูแลอยู่ (มาตรา 1033)

(2) ผู้ที่ยืมสิ่งของอันเดียวกันร่วมกันจะต้องร่วมรับผิดชอบในการชดเชยค่าเสียหาย (มาตรา 1887)

(3) ตัวการหลายคนร่วมกันรับผิดชอบต่อตัวแทนในผลจากการทำในฐานะเป็นตัวแทน (มาตรา 2002)

(4) สถาปนิกและช่างก่อสร้างอาคารจะต้องรับผิดชอบในการก่อสร้างอาคาร ถ้าอาคารนั้นเกิดความเสียหายทั้งหมดหรือบางส่วนจากความบกพร่องในการก่อสร้าง (มาตรา 1792)

¹¹ The French Civil Code, Rev.edited by Henry Cachard, p.334.

¹² Marcel Femand planiol, Treatises on The Civil Law, Translate by The Louisiana State Law Institute, vol.2 pp.396-397.

(5) สามีกฎียารับผิดร่วมกันในหนี้ที่สามีกฎียาเป็นหนี้ร่วมกัน (มาตรา 1419)

3.กรณีที่เกิดขึ้นจากผลของคำพิพากษา

คำพิพากษาบางคำพิพากษาได้ขยายขอบเขตของหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมกัน ออกไปนอกเหนือจากการเกิดขึ้นโดยกฎหมายหรือข้อตกลง โดยที่พิพากษาให้รับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกัน แม้จะไม่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นลูกหนี้ร่วมกันก็ตาม เช่น ก่อนจะมีพระราชบัญญัติ ลงวันที่ 13 กรกฎาคม ค.ศ. 1965 ศาลสูงสุดของฝรั่งเศสได้ตีความ มาตรา 1419¹³ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส โดยยอมรับว่าในกรณีที่ภรรยาไปทำนิติกรรมกับบุคคลภายนอกโดยได้รับความยินยอมจากสามี ถือว่าภรรยาและสามีมีความรับผิดชอบร่วมกัน (Civ.16 juill.1902,D1903.1.4.1,note Capitant ; 27 juin1922.1.200;Paris,23 dec.1936,D1936.2.85.) นอกจากนี้แนวคำพิพากษาศาลสูงสุดของฝรั่งเศสยังได้ยอมรับหลักการนี้ แม้จะมีการแบ่งแยกทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาออกจากกันก็ตาม (Req.31 oct.1934,D.1935.1.73,note Nast) หรือแม้จะเป็นกรณีที่เป็นสินสมรส (Paris,11 dec 1943,S.1945.2.57,note P.Raynaud.) และยังขยายไปถึงกรณีหญิงและชายอยู่ร่วมกันโดยไม่ได้ทำการสมรส (Paris,23 juill.1932,Gaz. Pal. 1932.2.423.) ด้วย ต่อมาเมื่อมีพระราชบัญญัติ ลงวันที่ 13 กรกฎาคม ค.ศ.1965 ได้ยกเลิกหลักการดังกล่าว¹³

นอกจากนี้ศาลสูงสุดของฝรั่งเศสยังตีความขยายกรณีมาตรา 55 ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส^{*} ให้นำมาใช้กับคดีแพ่งด้วย กล่าวคือ กรณีตามมาตรา 55 ประมวลกฎหมาย

* Article 1419 “Creditors can proceed to recover payment of the debts which the wife has contracted with the husband’s consent as well against all the community property of the husband or wife ; subject to the compensation due to the community or the indemnity due to the husband.”

(The French Civil Code, Rev.edited by Henry Cachard, p.392)

¹³ Gabriel Marty, Paynaud and Philippe Jestaz,Droit Civil Les Obligations Tome 2,2nd edition (Paris : Sirey,1989),p.99.

* Article 55 “Except as provided by Articles 366 ,paragraph 4,and 476 of the code of Criminal Procedure, any persons jointly convicted of the same felony or misdemeanor shall be jointly and severally liable for the total payment of fines, restitution and costs.....”

อาญาฝรั่งเศสผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดของผู้กระทำความรับผิดชอบร่วมกันนั้น อาจฟ้องผู้กระทำความผิดคนใดคนหนึ่งให้ชดใช้ค่าปรับทั้งหมดได้ โดยถือว่าผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายร่วมกันจะถูกพิพากษาให้ชดใช้ค่าปรับด้วยกัน ส่วนในประมวลกฎหมายแพ่งของฝรั่งเศสไม่มีบทบัญญัติทำนองนี้ แต่คำพิพากษาของศาลได้ยอมรับหลักในมาตรา 55 แห่งประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสนี้มาใช้กับกรณีที่เป็นการทำละเมิดร่วมกันในคดีแพ่งด้วย ในฐานะที่เป็นหลักสูงสุดของฝรั่งเศสได้ตัดสินขยายออกไปถึงกรณีละเมิดร่วมกันด้วยแต่กรณีนี้ก็ไม่ใช่นี้นี้ร่วม เป็นหนี้อีกประเภทหนึ่งที่คล้ายกับนี้ร่วม ที่เรียกว่า Obligation in solidum (Soc. 6 mars 1957, Gaz. Pal. 1957.2.5; D. 1957, Somm. P. 135.) ซึ่งจะมีผลแตกต่างจากนี้ร่วมคือหนี้อีกประเภทนี้จะไม่ยอมรับหลักการกระทำแทน มาใช้ในความสัมพันธ์ระหว่างลูกหนี้หลายคนต่อเจ้าหนี้¹⁴

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเกิดลูกหนี้ร่วมตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสนั้น จะเกิดขึ้นได้ 2 กรณีคือ เกิดขึ้นจากข้อตกลง และเกิดขึ้นจากบทบัญญัติของกฎหมาย ส่วนการเกิดขึ้นโดยผลของคำพิพากษานั้นแม้ว่าศาลจะตีความให้ร่วมกันรับผิดชอบ แต่ก็ไม่มีผลให้กรณีนั้นเป็นลูกหนี้ร่วมเพียงแต่คล้ายกับลูกหนี้ร่วมเท่านั้น

3.1.3.2 ความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมกับเจ้าหนี้

ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1203 บัญญัติว่า

“The creditor of an obligation contracted jointly and severally can assert his claim against such one of debtors whom he chooses to select, and the latter cannot set up the benefit of division by way of defence.”¹⁵

ได้กำหนดให้เจ้าหนี้สามารถเรียกร้องให้ลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่งชำระหนี้ได้ราวกับว่าลูกหนี้ร่วมคนนั้นเป็นลูกหนี้คนเดียวอันจะต้องผูกพันชำระหนี้ทั้งหมด โดยสิทธิในการที่เจ้าหนี้จะฟ้องลูกหนี้ร่วมนั้นแล้วแต่ความพอใจของเจ้าหนี้ที่จะเลือกฟ้อง ซึ่งส่วนใหญ่เจ้าหนี้จะเลือกจากความสามารถในการชำระหนี้ได้ของลูกหนี้ร่วมคนนั้นเป็นหลัก หรือทำการฟ้องลูกหนี้ร่วมพร้อมกันหมดทุกคน ถ้าเจ้าหนี้ทำการฟ้องลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งก่อนแล้ว เจ้าหนี้ยังสามารถฟ้องลูกหนี้คนอื่นได้จนกว่าเขาจะได้รับชำระหนี้ครบถ้วน ซึ่งการชำระหนี้โดยลูกหนี้คนหนึ่งมีผลทำให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่น

¹⁴ Frederick Parker Walton, The Egyptian Law of Obligations Volume 2, 2nd edition (London : Stevens and Sons Limited, 1923), p.421.

¹⁵ The French Civil Code, Rev. edited by Henry Cachard, p.334.

หลุดพ้นจากการชำระหนี้ด้วย¹⁶ อย่างไรก็ตามลูกหนี้ที่ถูกฟ้องยังมีสิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่นเข้ามาในคดีได้ หรือเมื่อลูกหนี้คนหนึ่งถูกฟ้อง ลูกหนี้ร่วมคนอื่นที่ไม่ได้ถูกฟ้องมีสิทธิที่จะเข้ามาในคดีได้ทุกเวลาก่อนที่ศาลจะพิพากษา

ถ้าเจ้าหนี้ฟ้องเรียกให้ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งชำระหนี้เพียงบางส่วน ลูกหนี้ร่วมคนนั้นจะขอชำระหนี้ทั้งหมดคนเดียวได้หรือไม่ ปัญหานี้ นักกฎหมายฝรั่งเศสส่วนใหญ่เห็นว่า ถ้าลูกหนี้ร่วมที่ถูกฟ้องยืนยันที่จะชำระหนี้ทั้งหมด เจ้าหนี้จะต้องยอมรับชำระหนี้ทั้งหมด และคำพิพากษาจะมีผลให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่นหลุดพ้นจากการชำระหนี้ แต่มีนักกฎหมายของฝรั่งเศสชื่อ Laurent เห็นว่า ลูกหนี้ร่วมที่ถูกฟ้องที่จะขอชำระหนี้ทั้งหมดคนเดียวไม่ได้เพราะการที่เจ้าหนี้จะฟ้องให้ลูกหนี้ร่วมชำระหนี้ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนนั้น เป็นสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะเลือก เมื่อเจ้าหนี้เลือกที่จะฟ้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้บางส่วน ลูกหนี้จึงต้องชำระหนี้ตามที่เจ้าหนี้เรียกร้องได้เท่านั้น¹⁷

3.1.3.3 ความสัมพันธ์ของลูกหนี้ร่วมกับเจ้าหนี้

ความสัมพันธ์ของลูกหนี้ร่วมกับเจ้าหนี้ในฝรั่งเศสนั้น มีการยอมรับหลักการกระทำแทน ซึ่งหลักการกระทำแทน (Representation) คือ¹⁸ การกระทำที่ทำโดยลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งกับเจ้าหนี้ หรือการกระทำที่เจ้าหนี้ทำกับลูกหนี้ร่วมคนหนึ่ง จะมีผลเหมือนกับเป็นการกระทำโดยหรือกระทำกับลูกหนี้ร่วมคนอื่นด้วย รวากับว่าการกระทำนั้นกระทำโดยหรือกระทำกับลูกหนี้ร่วมทุกคน

ที่มาของแนวความคิดของหลักการกระทำแทน นักกฎหมายฝรั่งเศสชื่อ Dumoulin เห็นว่าความคิดของหนี้ร่วมที่ว่าลูกหนี้ต้องรับผิดชอบในการชำระหนี้โดยสิ้นเชิงอย่างเดียวไม่สามารถที่จะอธิบายถึงผลของหนี้ร่วมที่แตกต่างจากหนี้ที่แบ่งชำระไม่ได้ จึงคิดหลักการกระทำแทนขึ้นมาเพื่อให้สามารถแยกความแตกต่างของหนี้ร่วมกับหนี้ที่แบ่งชำระไม่ได้ กล่าวคือ ในความสัมพันธ์ของลูกหนี้ร่วมต่อเจ้าหนี้นั้นจะมีหลักการกระทำแทนอยู่เบื้องหลัง ซึ่งการกระทำใดที่ทำโดยหรือทำต่อลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งจะมีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นด้วย แต่ในความสัมพันธ์ของลูกหนี้หลายคนในหนี้ที่แบ่งชำระไม่ได้กับเจ้าหนี้ การกระทำใดที่ทำต่อหรือทำโดยลูกหนี้คนหนึ่งจะไม่มีผลถึงลูกหนี้คนอื่นด้วย ซึ่งก็คือไม่มีหลักการกระทำแทนนั่นเอง

¹⁶ Marcel Femand planiol, Treasties on The Civil Law, p.402.

¹⁷ Frederick Parker Walton, The Egyptian Law of Obligations Volume 2, pp.425-426.

¹⁸ Marcel Femand planiol, Treasties on The Civil Law, vol.2 p.404-405.

นักกฎหมายสมัยดั้งเดิมของฝรั่งเศสบางคนอธิบายว่า การที่จะอธิบาย เหตุผลของการกระทำที่ทำโดยหรือทำต่อลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งมีผลต่อลูกหนี้ร่วมคนอื่น ให้เข้าใจง่าย ๆ โดยสันนิษฐานว่ามีการมอบอำนาจกันโดยปริยายในระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยตนเอง ลูกหนี้ร่วมแต่ละ คนจะเป็นตัวแทนของลูกหนี้ร่วมคนอื่น ๆ ซึ่งหลักการกระทำแทนนี้จะนำมาใช้เฉพาะในการกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อลูกหนี้ร่วมคนอื่นเท่านั้น

แต่นักกฎหมายสมัยใหม่บางคนเห็นว่า หลักการกระทำแทนนี้ไม่มีใน ผลงานของนักกฎหมายในสมัยโบราณและไม่พบหลักการนี้ในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส แต่เกิด จากความคิดของนักกฎหมายสมัยหลัง และจากหลักการที่ว่า “ลูกหนี้ที่ผูกพันกันเป็นลูกหนี้ร่วมมีการ มอบอำนาจซึ่งกันและกัน” นั้นไม่เป็นความจริง เพราะการที่ลูกหนี้คนหนึ่งกระทำต่อเจ้าหนี้ ลูกหนี้ ร่วมคนอื่น ๆ ไม่ได้กระทำด้วย และลูกหนี้ร่วมเหล่านั้นไม่อาจที่จะรู้ถึงการกระทำของลูกหนี้ร่วมคนอื่น ได้ จึงไม่เห็นด้วยกับหลักการดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ของลูกหนี้ร่วมกับเจ้าหนี้ในฝรั่งเศสนั้น มีการ ยอมรับหลักการกระทำแทน โดยมีการรับรองจากคำพิพากษาของศาลสูงสุดของฝรั่งเศสที่เคยกลับคำ พิพากษาของศาลอุทธรณ์ปารีสที่พิพากษาตรงข้ามกับหลักการกระทำแทนนี้ และคำพิพากษายังได้ กำหนดขอบเขตของการใช้หลักการนี้ไว้ด้วย โดยกำหนดว่า การที่จะนำหลักการนี้มาใช้ได้จะต้องเป็น การกระทำโดยหรือต่อลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งถ้าเป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้ร่วมคนอื่นจะมีผลถึงลูกหนี้ร่วมคน อื่นด้วย แต่จะไม่นำหลักการนี้มาใช้ถ้าการกระทำนั้นเป็นโทษแก่ลูกหนี้ร่วมคนอื่น คือให้มีผลเป็นการ เฉพาะตัวลูกหนี้ร่วมคนนั้น (Cass.16 Dec. 1891, D.92.1.177, P.92.1.211, S.93.1.81)¹⁹

แต่เนื่องจากแนวความคิดของหลักการกระทำแทนนี้ มีการยอมรับหลังจาก มีประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสแล้ว จึงทำให้ตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสบัญญัติให้การ กระทำบางอย่างที่ทำโดยหรือทำต่อลูกหนี้ร่วมคนหนึ่ง และเป็นโทษแก่ลูกหนี้ร่วมคนอื่น มีผลถึง ลูกหนี้ร่วมคนอื่นด้วย คือกรณีอายุความสะดุดหยุดลง (มาตรา 1206) การที่ลูกหนี้ผิดนัด (มาตรา 1205) และการหยิบยกอ้างความผิด (มาตรา 1205)²⁰

¹⁹ Frederick Parker Walton, The Egyptian Law of Obligations Volume 2, pp.418

²⁰ Femand planiol, Treasties on The Civil Law, vol.2 p.406.

ดังนั้นการกระทำโดยหรือต่อลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งที่มีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นที่อยู่ภายใต้หลักการกระทำแทนจะมีดังกรณีต่อไปนี้

(1) การทำให้หนี้ระงับ ซึ่งการทำให้หนี้ระงับโดยลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งที่มีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นด้วย โดยถ้ามีการทำให้หนี้ระงับทั้งหมดจะมีผลทำให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่นหลุดพ้นจากการชำระหนี้ทั้งหมดด้วยตามมาตรา 1200 ตอนท้าย ที่บัญญัติไว้ว่า

“.....in such a way that each one of them may be held for the whole and payment made by a single one release the others as against the creditor.”²¹

โดยการที่ทำให้หนี้ระงับนั้นอาจเป็นการชำระหนี้โดยลูกหนี้ร่วมคนหนึ่ง และรวมถึงการหักกลบลบหนี้ คือเมื่อลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งเป็นเจ้าของเจ้าหนี้ในหนี้ร่วมทั้งหมดและเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว ลูกหนี้ร่วมคนนั้นสามารถแสดงเจตนาทำการหักกลบลบหนี้กันได้ ซึ่งจะมีผลเสมือนกับว่าเจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้แล้ว ลูกหนี้ร่วมคนอื่นก็หลุดพ้นไป โดยในมาตรา 1294 วรรคสาม ที่บัญญัติว่า

“In like manner a debtor jointly and severally liable cannot oppose compensation for what a creditor owes his co-debtor.”²²

มาตรา 1294 วรรคสามข้างต้นไม่อนุญาตให้ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งกล่าวอ้างการหักกลบลบหนี้ที่เจ้าหนี้เป็นหนี้ของลูกหนี้ร่วมคนอื่นได้ นอกจากนี้ยังรวมถึงการแปลงหนี้ใหม่ โดยการแปลงหนี้ใหม่ระหว่างลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งกับเจ้าหนี้ จะทำให้หนี้เดิมระงับ และมีผลทำให้มูลหนี้ร่วมนั้นสิ้นสุดลง และเกิดหนี้ใหม่ขึ้นซึ่งจะผูกพันเฉพาะลูกหนี้ที่ตกลงกับเจ้าหนี้เท่านั้น ทั้งนี้ตามมาตรา 1281 วรรคแรกที่บัญญัติว่า

“The co-debtors are released by a novation which has taken place between the creditor and one of the joint debtors.”²³

²¹ The French Civil Code, Rev.edited by Henry Cachard, p.334.

²² The French Civil Code, Rev.edited by Henry Cachard, p.357.

²³ The French Civil Code, Rev.edited by Henry Cachard, p.354.

ส่วนลูกหนี้ร่วมคนอื่นเป็นอันหลุดพ้นไป โดยหนี้ใหม่จะผูกพันลูกหนี้ร่วมเดิม ได้ถ้าลูกหนี้ร่วมทุกคนตกลงผูกพันยินยอมในหนี้ใหม่ด้วย ยิ่งไปกว่านั้นยังรวมถึงกรณีการปลดหนี้โดยเจ้าหนี้ซึ่งทำการปลดหนี้ให้ทั้งหมด กรณีนี้ลูกหนี้ร่วมทุกคนจะได้รับการปลดเปลื้องไป แต่ถ้าเจ้าหนี้ปลดหนี้ให้ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งเพียงคนเดียวจะเป็นประโยชน์เฉพาะลูกหนี้ร่วมคนนั้นเท่านั้นและหนี้จะระงับไปเพียงส่วนที่เจ้าหนี้ปลดหนี้ให้ เจ้าหนี้ยังสามารถเรียกชำระหนี้จากลูกหนี้ร่วมคนอื่นได้โดยลดส่วนที่เจ้าหนี้ปลดให้ลง ทั้งนี้ตามบทบัญญัติ มาตรา 1285 ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส ที่บัญญัติว่า

“A conventional release or discharge in favor of one of the joint debtors releases all the other , unless the creditor has expressly reserved his rights against the latter

In this last case, he can only recover the debt after deducting the share of the person to whom he has given the release.”²⁴

(2) เมื่อศาลมีคำพิพากษายกฟ้องลูกหนี้ร่วมคนหนึ่ง จะเป็นประโยชน์ต่อลูกหนี้ร่วมคนอื่นด้วย (Cass., 4 June 1883, D.83.1.385,S.84.1.113 ;23 July 1889, D.911.342)²⁵

(3) ถ้าลูกหนี้ร่วมทุกคนถูกฟ้องให้ชำระหนี้ร่วมกัน และศาลมีคำพิพากษาให้เจ้าหนี้ชนะคดี ต่อมาเมื่อลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งทำการอุทธรณ์จะเป็นประโยชน์ถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นด้วย (Cass., 30 Aug. 1852, D.52.1.276; 10 Nov.1890, D.92.1.8, S.91.1.1.241 ;Cass.Req., 28 June 1928, Gaz.Palais,30 Sept.)²⁶

(4) ถ้าเจ้าหนี้ฟ้องให้ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งทำการชำระหนี้ และศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ร่วมคนนั้นชำระหนี้ เจ้าหนี้อาจอ้างคำพิพากษานั้นให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่นชำระหนี้ได้ แม้ว่าลูกหนี้เหล่านั้นจะไม่ใช่คู่ความในคดีก็ตาม แต่ลูกหนี้ร่วมคนอื่นอาจยกข้อต่อสู้ได้ว่า คำพิพากษานั้นไม่มีผลถึงพวกเขาถ้าพิสูจน์ได้ว่า การฟ้องคดีนั้นเป็นการทำโดยสมรู้ร่วมคิดระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ร่วมที่ถูกฟ้อง และเมื่อศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ร่วมคนนั้นชำระหนี้ เจ้าหนี้เพิกเฉยไม่

²⁴The French Civil Code, Rev.edited by Henry Cachard, p.355.

²⁵Marcel Femand planiol, Treasties on The Civil Law, vol.2p.409.

²⁶ibid.

บังคับชำระหนี้จากลูกหนี้ร่วมคนนั้น แต่มาบังคับชำระหนี้จากลูกหนี้ร่วมคนอื่น (Cass., 1 Dec 1885, D.86.1.251, S.86.1.55)²⁷

ส่วนความสัมพันธ์ของลูกหนี้ร่วมกับเจ้าหนี้ที่ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสบัญญัติให้มีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นด้วย แม้ว่าการกระทำนั้นจะเป็นโทษแก่ลูกหนี้ร่วมคนอื่นก็ตาม เช่น²⁸

(1) กรณีอายุความสะดุดหยุดลง การที่เจ้าหนี้นำคดีมาฟ้องลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งที่มีผลทำให้อายุความสะดุดหยุดลง จะมีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นด้วย ตามที่ มาตรา 1206 ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสบัญญัติไว้ว่า

“Proceedings instituted against one of the debtors jointly and severally liable suspend prescription with respect to all.”²⁹

(2) การผิดนัดของลูกหนี้ร่วมคนหนึ่ง เมื่อทรัพย์สินที่เป็นวัตถุในการชำระหนี้ถูกทำลายลงโดยอุบัติเหตุภายหลังจากที่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งผิดนัด ลูกหนี้ร่วมทุกคนต้องรับผิดชอบในมูลค่าของทรัพย์สินนั้นด้วย โดยถือว่าลูกหนี้ร่วมผิดนัดด้วยกันทุกคน ดังที่มาตรา 1205 ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสบัญญัติไว้ว่า

“If the thing due has been destroyed owing to the fault of one of more of the debtors, jointly and severally liable, or after a demand has been made, the other co-debtors are not released from the obligation to pay the price of the thing ; but they are not liable for damages.

The creditor can only obtain damages from the debtors owing to whose fault the thing has been destroyed and from those upon whom a demand has been made.”³⁰

(3) การหนีบก้างความผิด ในกรณีที่ทรัพย์สินที่เป็นวัตถุในการชำระหนี้สูญหายหรือเสียหายโดยความผิดของลูกหนี้ร่วมคนหนึ่ง ลูกหนี้ร่วมทุกคนจะต้องรับผิดชอบในมูลค่าของทรัพย์สินนั้นด้วย ตามมาตรา 1205 ข้างต้น โดยความผิดของลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งจะถือว่าเป็นความผิดของลูกหนี้ร่วมคนอื่นด้วย

²⁷ Ibid. vol.2 pp.408-409.

²⁸ Ibid. vol.2 pp.406-407.

²⁹ The French Civil Code, Rev.edited by Henry Cachard, p.335.

³⁰ Ibid.

อย่างไรก็ตาม ในกรณี (2) และ (3) นี้ ลูกหนี้ที่ไม่มีความผิดหรือผิดนัดไม่ ต้องรับผิดชอบในความเสียหายอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ถ้าไรที่เจ้าหนี้ควรจะได้รับแต่ไม่ได้รับ เป็นต้น ตาม มาตรา 1205 ตอนท้าย

3.1.3.4 ความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยตนเอง

ความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยตนเอง มาตรา 1213 บัญญัติว่า

“An obligation contracted jointly and severally towards a creditor is divided, as a matter of right, between the debtors who are only liable between themselves for the share or part of each one.”³¹

กล่าวคือ หนี้ร่วมที่เกิดขึ้นโดยเจตนาในความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ร่วม ด้วยตนเอง ลูกหนี้ร่วมแต่ละคนจะรับผิดชอบตามส่วน โดยคำว่า “ตามส่วน” นี้หมายความว่าต้องรับผิดชอบ เป็นส่วนเท่าๆกัน แต่การสันนิษฐานให้รับผิดชอบตามส่วนเท่าๆกันนี้ จะไม่นำมาใช้ 2 กรณี คือ

(1) มีการตกลงที่เป็นการแบ่งแยกความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยกัน โดยชัดเจน ซึ่งจะพิจารณาข้อความในสัญญา

(2) ประโยชน์ของลูกหนี้ร่วมแต่ละคนที่ได้รับในการเป็นหนี้ร่วมที่มีไม่ เท่ากัน โดยจะประเมินตามส่วนของผลประโยชน์ที่ลูกหนี้แต่ละคนจะได้รับ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่าง ลูกหนี้ร่วม 2 คน โดยลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งไม่มีหนี้ที่ต้องรับผิดชอบ โดยอาจเป็นเพียงผู้ค้ำประกันที่ตกลงร่วม รับผิดชอบกับลูกหนี้แล้วได้ทำการชำระหนี้ทั้งหมด ดังที่ มาตรา 1216 ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสได้ บัญญัติไว้ว่า

“If the matter for which the debt has been contracted jointly and severally only concerns one of the debtors jointly and severally liable, such debtor shall be liable towards the other co-debtor for the whole debt, and they shall only be considered, so far as he is concerned, as his sureties.”³²

³¹ Ibid p.337.

³² Ibid.

มาตรา 1216 ข้างต้น ให้ลูกหนี้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงคือ ลูกหนี้ขั้นต้นต้อง
รับภาระหนี้ทั้งหมด เพราะผู้ค้ำประกันเพียงแต่ผูกพันตนเองเพื่อประโยชน์ของลูกหนี้ขั้นต้นเท่านั้น
ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของตนเอง³³

ในกรณีที่ลูกหนี้ร่วมที่เกิดจากการกระทำละเมิดร่วมกัน ความรับผิดของ
ลูกหนี้ร่วมแต่ละคนจะขึ้นอยู่กับความผิดของลูกหนี้ร่วมแต่ละคนที่ทำละเมิด³⁴

ในเรื่องความรับผิดระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยกันเองนี้ ตามหลักกฎหมาย
ฝรั่งเศสนี้มีความแตกต่างจากหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมตามกฎหมายไทยบางประการ เนื่องจากในเรื่อง
ความรับผิดระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยกันเองนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นมีบัญญัติไว้เพียง
ประการเดียวคือ ตามมาตรา 296 ที่บัญญัติว่า

“ในระหว่างลูกหนี้ร่วมกันทั้งหลายนั้น ท่านว่าต่างคนต่างต้องรับผิดเป็นส่วน
เท่าๆกัน เว้นแต่จะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ถ้าส่วนที่ลูกหนี้ร่วมกันคนใดคนหนึ่งจะพึงชำระนั้นเป็น
อันจะเรียกเอาจากคนนั้นไม่ได้ไซ้ร้ ยังขาดจำนวนอยู่เท่าไร ลูกหนี้คนอื่นซึ่งจำต้องออกส่วนด้วยนั้น
ต้องรับใช้ แต่ถ้าลูกหนี้ร่วมกันคนใดเจ้าหนี้ได้ปลดให้จากหนี้อันร่วมกันนั้นแล้ว ส่วนที่ลูกหนี้คนนั้นจะ
พึงต้องชำระนั้นก็ตกเป็นพับแก่เจ้าหนี้ไป”

เป็นที่น่าสังเกตว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทย ไม่มีบทบัญญัติ
ในความรับผิดของลูกหนี้ที่ ต้องรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วมแต่เป็นเพียงลักษณะของการเป็นหลักประกัน
ซึ่งไม่มีความผูกพันในมูลหนี้อันจะต้องรับผิดอย่างเดียวกันกับ มาตรา 1216 ประมวลกฎหมายแพ่ง
ฝรั่งเศส แต่ได้มีการตีความในมาตรา 296 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่บัญญัติไว้ว่า “เว้นแต่
จะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น” นั้น หมายถึง เป็นข้อยกเว้นจากหลักที่ว่าลูกหนี้ร่วมแต่ละคนต้องรับผิด
เป็นส่วนที่เท่าๆกัน โดยมี 3 กรณีดังนี้

- (1) การกำหนดความรับผิดของลูกหนี้ร่วมด้วยกันเป็นอย่างอื่นโดย
ข้อตกลง
- (2) การกำหนดความรับผิดของลูกหนี้ร่วมด้วยกันเป็นอย่างอื่นโดยคำ
วินิจฉัยของศาล
- (3) การกำหนดความรับผิดของลูกหนี้ร่วมด้วยกันเป็นอย่างอื่นโดย
บทบัญญัติของกฎหมาย

³³ Marcel Femand planiol, Treasties on The Civil Law, vol.2 p.414.

³⁴ Frederick Parker Walton, The Egyptian Law of Obligations Volume 2, p.441.

3.2 หลักกฎหมายในเรื่องความรับผิดของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน

3.2.1 ประเทศอังกฤษ (BILL OF EXCHANGE ACT 1882)

ประเทศอังกฤษนั้น เป็นต้นกำเนิดของกฎหมายตัวเงินที่นับว่าสำคัญมากแห่งหนึ่ง เพราะได้มีการยอมรับเอาไปใช้ในหลายประเทศทั่วโลก ทั้งที่รับไปโดยตรงหรือรับไปแต่มีการดัดแปลงแก้ไขให้เข้ากับสภาพการณ์ของประเทศนั้นๆ ประเทศไทยเองก็เป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลเรื่องกฎหมายตัวเงินจากอังกฤษค่อนข้างมาก กรณีในเรื่องความรับผิดของลูกหนี้ทั้งหลายตามกฎหมายตัวเงินนี้ได้มีการนำมาจากประเทศอังกฤษเช่นกัน ดังนั้นจึงเห็นควรศึกษาว่า ความผูกพันระหว่างคู่สัญญาในตัวเงินที่อาจมีได้หลายคน กฎหมายอังกฤษนั้นมีความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างไร อันควรพิจารณาดังต่อไปนี้

3.2.1.1 ความผูกพันระหว่างคู่สัญญาในตัวเงิน

คู่สัญญาในตัวเงินนั้นในบางครั้งอาจมีความรับผิดต่อผู้ทรงตัวได้ ทั้งที่ตนเป็นลูกหนี้ชั้นต้น และในกรณีที่เป็นเพียงผู้รับผิดที่มีลักษณะการค้ำประกัน (Surety) ในตัวเงินนั้น เนื่องจากกฎหมายอังกฤษได้มีการนำหลักของ The law of Principle and Surety มาใช้กับความรับผิดที่เกิดขึ้นตามตัวเงินด้วย³⁵

ดังนั้นประการแรกคงต้องทำความเข้าใจกับความหมายของคำว่า Surety หรือ Suretyship กับคำว่า Guaranty เสียก่อน เนื่องจากแม้ตามความหมายทั่วไปของคำทั้งสองนี้จะหมายความว่า การค้ำประกันหนี้สินให้แก่บุคคลภายนอกก็ตาม แต่หากกล่าวโดยเฉพาะแล้ว Surety จะมีความรับผิดมากกว่า Guarantor ตรงที่ Surety นั้นย่อมมีความรับผิดในฐานะเช่นเดียวกับลูกหนี้ชั้นต้น แต่ Guarantor นั้นมีความรับผิดอย่างลูกหนี้ชั้นสองเท่านั้น เช่น ในทันทีที่เกิดการผิดนัดไม่ชำระหนี้ขึ้นเจ้าหนี้ย่อมสามารถเรียกร้องให้ Surety ชำระหนี้แทนลูกหนี้ที่แท้จริงได้โดยพลัน แต่กับความรับผิดของ Guarantor ไม่เป็นเช่นนั้น เจ้าหนี้จะต้องไปเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้แก่เขาเสียก่อน หากไม่ได้หรือขาดอยู่จำนวนเท่าใดจึงจะเรียกเอาแก่ Guarantor ได้

ในกรณีที่ตัวแลกเงินฉบับหนึ่งได้มีการรับรองการจ่ายเงินและได้มีการสลักหลังตัวนั้นเป็นทอดๆ ต่อมา กรณีถือว่า ผู้รับรอง ย่อมเป็นลูกหนี้ชั้นต้น ส่วนคู่สัญญาคนอื่นๆ ในตัวนั้น เช่น ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง เหล่านี้ต่างเป็นผู้ค้ำประกันในลักษณะของ Surety ให้แก่ผู้รับรอง แต่อย่างไรก็ดี แม้

³⁵ ธนวัฒน์ เนติโพธิ์, “อาวัล,” หน้า 89.

คู่สัญญาทุกคนจะเป็นผู้ค้ำประกัน (Surety) ให้กับ ผู้รับรองก็ตาม แต่ในความสัมพันธ์หรือความรับผิดชอบระหว่างกันเองแล้ว มิได้ถือว่าเขาเหล่านั้นต่างเป็นผู้ค้ำประกันร่วมกัน (Co-sureties) แต่อย่างไรก็ตามแต่ให้ถือว่าคู่สัญญาคนแรกเป็นลูกหนี้ขั้นต้นของคู่สัญญาในลำดับต่อที่ถัดมา เช่นนี้เรื่อยไป ตัวอย่างเช่น ดำ สั่งจ่ายตั๋วแลกเงินฉบับหนึ่ง โดยมี แดง เป็นผู้รับรองตัวนั้น โดยมี ชาวและฟ้า เป็นผู้สลักหลัง เช่นนี้ ถ้าผู้ทรงฟ้องเรียกให้ผู้สั่งจ่ายใช้เงินแล้ว ผู้สั่งจ่ายยอมเป็นลูกหนี้ขั้นต้น และผู้สลักหลังคนต่อมายอมเป็นผู้ค้ำประกัน แต่กรณีหากผู้ทรงฟ้องเรียกให้ผู้สลักหลังคนแรก คือ ชาว ใช้เงินตามตัว กรณีนี้จะเห็นได้ว่า ผู้สลักหลังคนแรกยอมเป็นลูกหนี้ขั้นต้น และผู้สลักหลังคนที่สองหรือคนต่อมาหากมี ย่อมเป็นผู้ค้ำประกันเรื่อยไป³⁶

กรณีดังกล่าวเป็นลำดับความรับผิดชอบระหว่างบุคคลผู้เป็นลูกหนี้ขั้นต้นและผู้ค้ำประกัน (Surety) ซึ่งจะทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วกว่าการพิจารณาความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันตลอดจนความหลุดพ้นความรับผิดของคู่สัญญาในตัวเองได้ง่าย ทั้งนี้เพราะอาศัยหลักทั่วไปที่ว่า ความหลุดพ้นของลูกหนี้ขั้นต้นย่อมทำให้ผู้ค้ำประกันหลุดพ้นไปด้วยนั่นเอง เช่น กรณีหากผู้รับรองหลุดพ้นจากความรับผิดเมื่อใด ก็ถือว่าคู่สัญญาทั้งหมดในตัวเองหลุดพ้นไปด้วย หรือในทางตรงกันข้ามหากฟ้องเรียกร้องให้ผู้รับรองรับผิดชอบได้แล้ว ก็ย่อมสามารถฟ้องคู่สัญญาคนอื่นๆในตัวเองได้เช่นกัน เป็นต้น

ในทางตรงข้าม ความหลุดพ้นของลูกหนี้คนอื่นๆ ย่อมไม่ทำให้ลูกหนี้คนแรกๆ หลุดพ้นความรับผิด เช่น ผู้สลักหลังคนหนึ่งหลุดพ้นความรับผิด ย่อมไม่ทำให้ผู้สลักหลังคนอื่นๆ ก่อนเขา หรือผู้สั่งจ่ายและผู้รับรอง หลุดพ้นความรับผิดไปด้วย เนื่องจากบุคคลเหล่านี้มีฐานะเป็นลูกหนี้ขั้นต้นนั่นเอง

ดังนั้น จากหลัก The law of Principle and Surety ซึ่งนำมาใช้กับกรณีตัวเงินนั้น อาจแยกลักษณะของการหลุดพ้นของผู้ค้ำประกันได้เป็นข้อๆ ดังนี้³⁷

(1) เมื่อผู้เป็นเจ้าของได้ปกปิดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดในสัญญาประธานอันจะเป็นผลร้ายแก่ผู้ค้ำประกัน ย่อมถือว่า การปกปิดเช่นนั้นเป็นการฉ้อฉลและทำให้ผู้ค้ำประกันหลุดพ้น

³⁶ Maurice Megrah and Frank R. Ryder, *Byes on Bills of Exchange*, (London: Sweet&Maxwell, 1983), p.398.

³⁷ ธนวัฒน์ เนติโพธิ์, “อาวัล,” หน้า 89.

(2) หากการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างลูกหนี้กับเจ้าหนี้ ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งเงื่อนไขใดๆ ที่ผู้ค้ำประกันถูกผูกมัดอยู่ ย่อมทำให้ผู้ค้ำประกันหลุดพ้นจากความรับผิดเช่นกัน ไม่ว่าจะการเปลี่ยนแปลงนั้นจะมีมากหรือเล็กน้อยเพียงใดก็ตาม

(3) เมื่อผู้ทรงได้ให้วันผ่อนแก่ผู้รับรอง ย่อมทำให้ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังหลุดพ้น

(4) ในทางหลัก Equity อาจถือได้ว่า การที่เจ้าหนี้ให้ข้อตกลงกับผู้ค้ำประกันว่า ตนจะบังคับการใช้เงินเอาจากลูกหนี้ก่อน ภายในระยะเวลาอันสมควรนั้น หากเจ้าหนี้ไม่ปฏิบัติ หรือไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อตกลงที่ทำไว้แล้ว ผู้ค้ำประกันยอมยกเป็นข้อต่อสู้เพื่อให้ตนหลุดพ้นจากความรับผิดได้

(4) การชำระเงินให้แก่ผู้ทรงโดยลูกหนี้ชั้นต้น ย่อมทำให้ผู้ค้ำประกันหลุดพ้น แม้การจ่ายเงินนั้นจะได้กระทำภายหลังที่ตัวเงินนั้นขาดความเชื่อถือแล้วก็ตาม แต่การจ่ายเงินที่จะต้องมีการเรียกคืน เพราะเหตุข้อฉ้อ ยังไม่ถือว่าเป็นการจ่ายเงินที่จะทำให้ผู้ค้ำประกันหลุดพ้นความรับผิด

(5) ในกรณีที่ผู้รับรองหลายคนหรือผู้ส่งจ่ายหลายคน การที่ผู้ทรงปลดหนี้ให้แก่ผู้รับรองหรือผู้ส่งจ่ายคนหนึ่งคนใดในกลุ่มที่ต้องมีความรับผิดร่วมกัน ย่อมถือเป็นการปลดหนี้ให้แก่คู่สัญญาทั้งหมดอันเป็นเหตุให้ผู้ค้ำประกันหลุดพ้นเช่นกัน

(6) การรับตัวเงินฉบับใหม่จากผู้รับรอง ซึ่งมีกำหนดจ่ายเงินต่อไปในภายหน้า ย่อมทำให้ผู้สลักหลังหลุดพ้น แต่อย่างไรก็ดี หากการออกตัวเงินให้แก่เจ้าหนี้ใหม่นั้น แท้จริงแล้วเป็นการออกให้แก่กันเพื่อให้เจ้าหนี้อยึดถือไว้เป็นหลักประกันแล้ว ก็ไม่ทำให้ผู้ค้ำประกันหลุดพ้น

(7) การยกยอก การนำเอาไปใช้โดยมิชอบ หรือการทำให้สูญหายในหลักประกันที่กระทำลงโดยตัวเจ้าหนี้เอง ย่อมทำให้ผู้ค้ำประกันหลุดพ้นจากความรับผิด

3.2.1.2 ความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายอังกฤษ (BILL OF EXCHANGE ACT 1882)

(1) ความรับผิดชอบของผู้รับรอง

ความรับผิดชอบของผู้จ่ายเงินเมื่อมีการรับรองตัวเงิน บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติดังนี้

มาตรา 54 ด้วยการรับรองตัวเงิน ผู้รับรอง

(1) ผู้รับรองผูกพันว่าจะจ่ายเงินตามตัวเงินจากการรับรอง

(2) เป็นอันผูกมัดตนที่จะต่อสู้ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย

(ก) ว่าไม่มีผู้สั่งจ่าย หรือความถูกต้องแท้จริงของลายมือชื่อของผู้สั่งจ่าย หรือความสามารถหรืออำนาจกระทำการของผู้สั่งจ่ายในการออกตัว

(ข) กรณีตัวเงินให้จ่ายเงินตามคำสั่งของผู้สั่งจ่าย ต่อสู้ว่าผู้สั่งจ่ายไม่ชอบที่จะสลักหลัง แต่ไม่ห้ามถึงการต่อสู้ว่าการสลักหลังลงลายมือชื่อปลอมหรือไม่สมบูรณ์

(ค) กรณีตัวเงินให้จ่ายเงินตามคำสั่งของผู้อื่น ต่อสู้ถึงความมีอยู่ของผู้รับเงินหรือว่าผู้รับเงินไม่มีสิทธิที่จะสลักหลัง ทั้งนี้ ไม่ห้ามการที่จะต่อสู้ว่าการสลักหลังลงลายมือชื่อปลอมหรือไม่สมบูรณ์

ดังนั้นผู้รับรองจึงไม่อาจอ้างได้ว่าลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายเป็นลายมือชื่อปลอม³⁸ หรืออ้างว่าผู้รับเงินเป็นบุคคลล้มละลายไม่สามารถทำการสลักหลังได้³⁹ และผู้รับรองมีอาจยกข้อต่อสู้ว่าผู้สั่งจ่ายซึ่งเป็นผู้สั่งจ่ายเงินตามตัวเงินเป็นบริษัทซึ่งไม่มีอำนาจในการสลักหลังหรือการสั่งจ่าย (และการสลักหลังครั้งแรก) กระทำโดยบุคคลที่เสียชีวิตไปแล้ว

ในการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้รับรองที่ปฏิเสธความรับผิดชอบ โดยการอ้างว่าตัวเงินได้รับมาโดยการฉ้อฉลของบุคคลภายนอก (กรณีมีการยกข้อต่อสู้และโจทก์เสื่อมเสีย) และด้วยการล้าคดีผิดในข้อเท็จจริงนั้นไม่ส่งผลกระทบต่อความรับผิดชอบของผู้รับรอง

³⁸ *Jenys v. Fowler* (1733) 2 Stra.946; *Price v. Neal* (1762)3 Burr. 1355;*Phillips v. im Thurn* (1866)L.R. 1C.P. 463.

³⁹ *Drayton v. Dale* (1823) 2 B. & C. 293; *Braithwaite v. Gardiner* (1846) 8 Q.

อย่างไรก็ตามการที่ผู้รับรองถูกห้ามมิให้ยกข้อต่อสู้นั้นไม่รวมถึงการสลักหลัง
 ดังนั้น ผู้รับรองไม่ถูกห้ามที่จะแสดงให้เห็นว่าการสลักหลังของผู้รับเงินนั้นเป็นการสลักหลังปลอม
 หรือไม่บริบูรณ์

(2) ความรับผิดของผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังตัวเงิน

ผู้สลักหลังทุกคนในตัวเงินมีลักษณะเป็นผู้ส่งจ่ายคนใหม่ และต้องรับผิดต่อ
 ผู้ทรงรายถัดมาที่ไม่ได้รับการรับรองหรือการจ่ายเงินตามตัวเงินจากผู้จ่าย

ความรับผิดของผู้ส่งจ่ายบัญญัติในประมวลกฎหมายดังนี้

มาตรา 55 (1) ผู้ส่งจ่ายตามตัวเงิน โดยการส่งจ่ายนั้น

(ก) เป็นอันรับรองว่าเมื่อได้ยื่นตัวเงินโดยชอบแล้ว จะมีผู้รับรองและใช้
 เงินตามเนื้อความแห่งตัว ซึ่งถ้าตัวเงินขาดความเชื่อถือ ตนจะรับผิดชอบใช้เงินให้แก่ผู้ทรงหรือแก่ผู้สลัก
 หลังคนใดที่ถูกบังคับใช้เงินไป หากได้มีการปฏิบัติโดยชอบตามวิธีการเกี่ยวกับตัวเงินที่ขาดความ
 เชื่อถือแล้ว

(ข) ไม่มีสิทธิในการปฏิเสธผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายถึงความมือของผู้
 รับเงินและความสามารถในการสลักหลังของผู้รับเงิน

ในส่วนของผู้สลักหลัง

มาตรา 55 (2) เมื่อทำการสลักหลัง ผู้สลักหลัง

(ก) เป็นอันรับรองว่าเมื่อได้ยื่นตัวเงินโดยชอบแล้ว จะมีผู้รับรองและใช้
 เงินตามเนื้อความแห่งตัว ซึ่งถ้าตัวเงินขาดความเชื่อถือ ตนจะรับผิดชอบใช้เงินให้แก่ผู้ทรง หรือผู้สลัก
 หลัง หรือแก่ผู้สลักหลังคนใดที่ถูกบังคับใช้เงินไป หากได้มีการปฏิบัติโดยชอบตามวิธีการเกี่ยวกับตัว
 เงินที่ขาดความเชื่อถือแล้ว

(ข) เป็นอันผูกมัดบทมิให้ต่อสู้ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายว่าลายมือชื่อ
 ของผู้ส่งจ่ายและของผู้สลักหลังก่อนตน เป็นลายมือชื่อปลอมหรือขาดตกบกพร่องโดยประการอื่น

(ค) ถูกห้ามจากการปฏิเสธผู้รับสลักหลังถัดตนขึ้นไปหรือถัดมาภายหลัง
 ว่า ตัวเงินไม่สมบูรณ์ในขณะที่เขาสลักหลัง หรือว่าเขาไม่มีสิทธิในตัวเงินนั้น

มาตรา 55 นี้ทำให้ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังมีความรับผิดคล้ายกับกฎหมาย
 ลักษณะตัวเงินของไทย กล่าวคือ ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังเป็นอันสัญญาว่าจะใช้เงินให้แก่ผู้ทรง
 (เจ้าหนี้) ต่อเมื่อตัวเงินขาดความเชื่อถือ เพราะไม่มีการรับรองหรือไม่มีการใช้เงินตามตัวเงิน ดังนั้นใน
 เบื้องต้นนี้ต้องปรากฏว่าผู้จ่ายไม่ยอมรับรองตามตัวเสียก่อน ผู้ทรง(เจ้าหนี้)จึงจะมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้
 ส่งจ่ายและผู้สลักหลังใช้เงินตามตัวให้แก่ตนตาม มาตรา 914 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่
 บัญญัติว่า “บุคคลผู้ส่งจ่ายและสลักหลังตัวแลกเงินยอมเป็นอันสัญญาว่า เมื่อตัวนั้นได้นำยื่นโดย

ชอบแล้วจะมีผู้รับรองและใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว ถ้าและตัวแลกเงินนั้นเขาไม่เชื่อถือโดยไม่ยอมรับรองก็ดีหรือไม่ยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้สลักหลังก็จะใช้เงินแก่ผู้ทรง หรือผู้สลักหลังคนหลังที่ต้องถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น ถ้าหากว่าได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่ยอมจ่ายเงินนั้นแล้ว”

(3) ความรับผิดชอบของผู้รับอาวัล

ภายใต้อนุสัญญากรุงเจนีวา บทที่ 4 มาตรา 30, 31 และ 32 การชำระเงินตามตัวเงินอาจได้รับการค้ำประกันโดยลายมือชื่อของบุคคลภายนอกที่ปรากฏบนตัวเงิน โดยเรียกการประกันลักษณะนี้ว่า “อาวัล” ดังนี้บุคคลที่ลงลายมือชื่อบนตัวเงินกลายเป็นผู้ค้ำประกัน และมีความรับผิดชอบเช่นเดียวกับกับคู่สัญญาตามตัวเงินที่บุคคลนั้นเข้าประกัน ดังนั้น หากกรณีเป็นการอาวัลผู้รับรอง บุคคลที่อาวัลนั้นก็มีความรับผิดชอบในฐานะเช่นเดียวกันกับผู้รับรอง หากไม่มีการกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น การอาวัลนั้นถือได้ว่าได้ให้เพื่อประโยชน์ของผู้สั่งจ่าย

ใน Bills of Exchange Act 1882 ของอังกฤษนั้นมิได้บัญญัติเกี่ยวกับการให้การค้ำประกันแก่ตัวเงินไว้โดยเฉพาะ คงบัญญัติรวมๆกับเรื่องความรับผิดชอบของผู้สลักหลังตัวเงินอันต้องพิจารณาตามมาตรา 56 ที่วางหลักว่า เมื่อบุคคลลงลายมือชื่อบนตัวเงินในฐานะอื่นอันมิใช่ผู้สั่งจ่ายหรือผู้รับรอง บุคคลนั้นมีความรับผิดชอบเช่นผู้สลักหลังต่อผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ฉะนั้นความรับผิดชอบของบุคคลผู้ลงนามในตัวเงินตามมาตรา 56 นั้นก็ย่อมเป็นอย่างเดียวกับผู้สลักหลังตัวเงินโดยชอบตามมาตรา 55(2) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั่นเอง อย่างไรก็ตามบุคคลตามมาตรา 56 จะแตกต่างจากผู้สลักหลังตามมาตรา 55 (2) กล่าวคือ ผู้สลักหลังตามมาตรา 55 (2) เป็นบุคคลที่มีสิทธิในตัวเงินนั้นอยู่แล้วและมีการส่งมอบให้กับบุคคลอื่นไป โดยการลงลายมือชื่อสลักหลังตัวเงินนั้น แต่บุคคลตามมาตรา 56 นั้น เป็นผู้ที่ไม่ได้มีสิทธิใดๆในตัวเงินนั้นมาก่อนและมิได้มีความรับผิดชอบใดๆอย่างหนึ่งต่อผู้ทรงตัวคนต่อไปด้วย แต่เข้ามาลงนามในตัวเงินโดยมีเจตนาที่จะเข้ามาเป็นคู่สัญญาตามตัวเงินเท่านั้น⁴⁰ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความเชื่อถือ และคุณค่าของตัวเงินฉบับนั้นให้ดียิ่งขึ้นนั่นเอง กรณีนี้จะเห็นว่ามาตรา 56 นี้มีวัตถุประสงค์เป็นอย่างเดียวกันกับการอาวัลตามหลักกฎหมายฝรั่งเศส คือ เป็นการเพิ่มหลักประกัน อย่างไรก็ดี มาตรา 56 นี้แตกต่างจากการรับอาวัลหลายประการด้วยกัน โดยเฉพาะในเรื่องความรับผิดชอบที่ผู้ค้ำประกันตามมาตรา 56 ของอังกฤษคงมีความรับผิดชอบเฉพาะแต่คู่สัญญาคนหลังจากที่ตนได้เข้ามาผูกพันไว้เท่านั้น โดยไม่ต้องรับผิดชอบต่อคู่สัญญาคนก่อนในตัวเงินแต่อย่างใด แต่ผู้รับอาวัลนั้น ย่อมต้องรับผิดชอบต่อคู่สัญญาทั้งหลายอันมีสิทธิจะได้รับการใช้เงินนั้น โดยไม่จำกัดว่าบุคคลผู้นั้นจะได้เข้ามาผูกพันในตัวเงินก่อนหรือหลัง มีข้อยกเว้นเพียงว่า หากบุคคลที่ผู้รับอาวัลให้ประกันไว้แล้วนั้นไม่ต้องรับผิดชอบต่อคู่สัญญาคนหนึ่งคนใดแล้ว ผู้รับอาวัลก็ไม่ต้องรับผิดชอบ

⁴⁰ Megrah and Frank R.Ryder, *Byles on Bills of Exchange*, p.182

(4) ความรับผิดของลูกหนี้ในตัวผู้ถือ

มาตรา 8 (3) ตัวเงินสั่งจ่ายแก่ผู้ถือ คือตัวที่มีข้อความให้จ่ายเงินดั่งนั้น หรือเป็นตัวที่รายการสลักหลังอันเดียว หรือรายการสลักหลังอันสุดท้ายเป็นสลักหลังลอย

มาตรา 31(2) ตัวเงินสั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ ย่อมโอนไปด้วยเพียงแต่ส่งมอบให้แก่กัน

มาตรา 34 (4) เมื่อใดมีการสลักหลังลอย ผู้ทรงใดๆ แห่งตัวเงินที่สลักหลัง เช่นนั้นจะกลับสลักหลังเฉพาะก็ได้ ด้วยการเขียนข้อความลงเหนือลายมือชื่อของผู้สลักหลังลอยให้จ่ายเงินตามคำสั่งของตนเอง หรือของบุคคลอื่น

กรณีตัวผู้ถือ คือ ตัวเงินที่สั่งจ่ายแก่ผู้ถือ หรือหากมีการสลักหลังลอยลงไปในตัวเงินแล้วก็จะทำให้ตัวเงินกลายเป็นตัวผู้ถือไป ซึ่งสามารถโอนกันได้โดยการส่งมอบและหากต่อมา มีการสลักหลังต่อไปผู้สลักหลังก็จะมี ความรับผิดในฐานะผู้สลักหลังธรรมดาเท่านั้น ฉะนั้น เพื่อป้องกันการสูญหาย ผู้ทรงอาจเปลี่ยนแปลงการสลักหลังลอยนั้นให้กลับมาเป็นการสลักหลังเฉพาะเสียก็สามารถทำได้ ซึ่งจะมีผลทำให้ตัวเงินนั้นกลับคืนมาเป็นตัวชนิดออกให้ใช้เงินตามคำสั่งอีกครั้ง⁴¹ ซึ่งต่างจากกฎหมายลักษณะตัวเงินไทย กล่าวคือ เมื่อตัวเงินออกมาในรูปการสั่งจ่ายให้ผู้ถือ ผู้ทรงจะเปลี่ยนรูปเป็นตัวสั่งจ่ายให้ใช้เงินตามคำสั่งอีกไม่ได้ เนื่องจากตามมาตรา 921 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หากมีการสลักหลังตัวผู้ถือ ผู้สลักหลังนั้นจะมีฐานะเป็นผู้รับอาวัลผู้สั่งจ่ายตามตัวนั้นทันที มิได้มีฐานะเป็นผู้สลักหลังอย่างกรณี Bills of Exchange Act 1882 ของอังกฤษ

(5) ความรับผิดของผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้า

ความรับผิดของผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าบัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 66 (1) ด้วยการรับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้า ผู้รับรองเป็นอันรับรองว่าเมื่อมีการยื่นตัวโดยขอใบให้ใช้เงิน ตนจะใช้เงินตามเนื้อความแห่งคำรับรองของตน หากผู้จ่ายไม่ใช้เงินเสียก่อน ซึ่งจะต้องยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินและทำการคัดค้านการไม่ใช้เงินโดยบอกกล่าวให้ตนรู้

(2) ผู้รับรองเพื่อแก้หน้าต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงและคู่สัญญาตามตัวเงินทุกฝ่ายที่อยู่ถัดมาภายหลังคู่สัญญาที่ตนรับรองเพื่อแก้หน้า

บุคคลที่เข้ารับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าถือว่าเข้าสวมติของคู่สัญญาที่ตนเข้ารับรองเพื่อแก้หน้า ทั้งความรับผิดต่อคู่สัญญาที่อยู่ถัดมาภายหลัง และต่อคู่สัญญาที่อยู่ก่อนหน้า

⁴¹ Dillovou, and Howard, and Roberts, and Robert, Principle of Bussiness Law, 7 th.ed.(Englewool cliffs, Newjercy Prentice-Hall, 1964) p.464.

และผู้รับรองเพื่อสอดเข้าทำหน้าที่สามารถเรียกให้คู่สัญญาดังกล่าวขอใช้เงินที่ตนได้ใช้ไปด้วยสิทธิของตนเองได้ ทั้งนี้โดยไม่ต้องคำนึงว่าการรับรองเพื่อทำหน้าที่ดังกล่าว จะไม่ได้รับความยินยอมหรือบุคคลที่ได้รับการรับรองเพื่อทำหน้าที่จะไม่ทราบถึงการเข้าทำหน้าที่นั้นหรือไม่⁴²

จากกรณีข้างต้น ผู้รับรองเพื่อสอดเข้าทำหน้าที่คัดค้านความแท้จริงของลายมือชื่อและถูกปิดปากโดยกฎหมายที่ใช้บังคับ คู่สัญญาฝ่ายที่ผู้รับรองเพื่อทำหน้าที่เข้ารับรองให้ ดังนั้นเมื่อตัวเงินถูกส่งจ่ายเพื่อประโยชน์ของบุคคลหรือคำสั่งที่ไม่มีอยู่จริง แต่ชื่อของผู้ส่งจ่ายและชื่อของผู้รับเงินและผู้สลักหลังคนแรกต่างเป็นลายมือชื่อปลอม และจำเลยรับรองตัวเพื่อทำหน้าที่ผู้ส่งจ่าย ถือว่าจำเลยถูกกฎหมายปิดปากจากการโต้แย้งถึงความถูกต้องแท้จริงของลายมือชื่อของผู้ส่งจ่าย และแม้ตัวเงินนั้นจะออกเพื่อประโยชน์ของบุคคลที่ไม่มีตัวตนอยู่จริง ตัวเงินนั้นก็สามารถโอนได้และให้จ่ายเงินแก่ผู้ถือ

การเข้ารับรองเพื่อสอดเข้าทำหน้าที่ของผู้รับรองเพื่อการสอดเข้าทำหน้าที่ไม่เป็นการผูกพันว่าจะต้องมีการจ่ายเงินตามตัวในทุกกรณีต่างจากความรับผิดชอบของผู้รับรอง เพียงแต่เป็นการผูกพันอันเป็นเงื่อนไขว่าหากต่อมามีการยื่นตัวเงินเพื่อให้จ่ายเงินเมื่อถึงกำหนดและผู้จ่ายเงิน ปฏิเสธการจ่ายเงินตามตัว ตัวเงินที่ถึงกำหนดต้องถูกยื่นต่อผู้จ่ายเงิน และหากตัวเงินถูกปฏิเสธการจ่ายเงิน ผู้ทรงจึงจะใช้สิทธิเรียกร้องการจ่ายเงินกับผู้รับรองเพื่อสอดเข้าทำหน้าที่ได้

3.2.2 กฎหมายเอกรูป (Uniform Law) เกี่ยวกับตัวเงิน

กฎหมายตัวเงินไทยแม้ส่วนใหญ่มีที่มาจากกฎหมายอังกฤษ แต่ก็มีกรนำระบบกฎหมายเอกรูป (Uniform Law) มาใช้ในกฎหมายไทยด้วย โดยรับเอาหลักที่ได้กำหนดไว้ในอนุสัญญามาใช้ในกฎหมายลักษณะตัวเงินไทย แม้ประเทศไทยจะไม่ได้ให้สัตยาบันแก่อนุสัญญาดังกล่าวก็ตาม

กฎหมายเอกรูปที่เกี่ยวข้องกับตัวเงินมี 3 อนุสัญญาดังนี้

(1) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดทำกฎหมายเอกรูปเกี่ยวกับตัวแลกเงิน และตัวสัญญาใช้เงิน, 1912 (อนุสัญญากรุงเฮก)

(2) อนุสัญญาเกี่ยวกับกฎหมายเอกรูปสำหรับตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงิน, 1930 (อนุสัญญากรุงเจนีวา)

⁴² Maurice Megrah and Frank R.Ryder, Byles on Bills of Exchange, p.182.

(3) อนุสัญญาว่าด้วยตั๋วแลกเงินและตั๋วสัญญาใช้เงินระหว่างประเทศ, 1988(อนุสัญญากรุงเวียนนา)

ช่วงก่อนที่จะมีกฎหมายเอกรูปว่าด้วยตั๋วแลกเงิน และตั๋วสัญญาใช้เงิน หรือ อนุสัญญากรุงเฮก(Uniform Law for Bill of Exchange and Promissory Notes) คือ ก่อนปี ค.ศ. 1910 และ 1912 นั้น กฎหมายตั๋วเงินภายในประเทศต่างๆ มีความแตกต่างกันมาก โดยมีระบบกฎหมาย 2 ระบบใหญ่ๆ คือ ระบบกฎหมายแองโกลอเมริกัน หรือคอมมอนลอว์ และระบบซีวิลลอว์ และในระบบซีวิลลอว์เองยังมีความแตกต่างกันในตัวเงินของแต่ละประเทศซึ่งแบ่งเป็น 2 ระบบคือ ระบบฝรั่งเศสและระบบเยอรมัน ซึ่งต่อมาภายหลังจึงได้มีความร่วมมือระหว่างประเทศในการร่าง อนุสัญญาว่าด้วยกฎหมายเอกรูปเกี่ยวกับตั๋วเงินขึ้น แต่ในส่วนของอนุสัญญาเฮกนั้นไม่ได้รับการยอมรับและไม่มีผลใช้บังคับ เนื่องจากจำนวนประเทศที่ให้สัตยาบันมีไม่เพียงพอตามจำนวนที่กำหนดไว้ เพราะมีปัญหาและอุปสรรคต่างๆ รวมทั้งมีสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น แต่หลังจากที่สงครามสงบลง องค์การสันนิบาตชาติก็ได้นำกฎหมายเอกรูปแห่งอนุสัญญาเฮกมาปรับปรุงใหม่ เพื่อให้มีกฎหมายที่เกี่ยวกับตั๋วเงินอันมีลักษณะเป็นอย่างเดียวกัน ซึ่งได้ดำเนินการเสร็จสิ้นในปี ค.ศ. 1930 (Convention Providing a Uniform Law for Bills of Exchange and Promissory Notes, 1930) และอนุสัญญาจัดทำกฎหมายเอกรูปสำหรับเช็ค ค.ศ. 1931 (Convention Providing a Uniform Law for Cheque, 1931) ซึ่งมักเรียกกันว่าอนุสัญญากรุงเจนีวา โดยมีหลักการสำคัญต่างๆ คล้ายกับอนุสัญญากรุงเฮก

ในส่วนของอนุสัญญาว่าด้วยตั๋วแลกเงินและตั๋วสัญญาใช้เงินระหว่างประเทศ, 1988(อนุสัญญาเวียนนา) นั้น เกิดจากความพยายามขององค์การสหประชาชาติที่จะสร้างให้มีระบบกฎหมายตั๋วเงินอันมีสภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่ใช้บังคับกับตั๋วเงินระหว่างประเทศ โดย คณะกรรมาธิการกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ(United Nation Commission on Internal Trade Law - UNCITRAL) ได้ร่างกฎหมายระหว่างประเทศ คือ อนุสัญญาว่าด้วยตั๋วแลกเงินและตั๋วสัญญาใช้เงินระหว่างประเทศ (United Nations Convention on Internal Bills of Exchange and Promissory Notes) ซึ่งใช้เวลามากกว่า 15 ปี ในการร่างอนุสัญญาจนเสร็จสิ้น ที่กรุงเวียนนา และได้รับการยอมรับในสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 9 ธ.ค. 1988 ซึ่งในที่นี้จะขอเรียกว่าอนุสัญญากรุงเวียนนา

ในการพิจารณาถึงความสัมพันธ์และความรับผิดชอบของคู่สัญญาตามตัวเงินตามกฎหมายเอกรูปนั้น จะขอพิจารณาศึกษาจาก อนุสัญญากรุงเวียนนาเป็นพื้นฐาน⁴³ ดังนี้

3.2.2.1 ความผูกพันระหว่างคู่สัญญาในตัวเงิน

การที่ตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือ เมื่อมีการออกตัวเงินแล้วสามารถโอนตัวเงินต่อไปได้และผู้รับโอนอาจโอนตัวเงินนั้นให้ผู้อื่นต่อไป โดยที่ผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้นย่อมต้องรับผิดชอบ ทำให้คู่กรณีที่ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินมีได้ไม่จำกัดจำนวน อันเกิดหลักกฎหมายที่เรียกว่า The Accumulation of Secondary Contracts ขึ้นนั้น ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่ากฎหมายลักษณะตัวเงินของไทยได้บัญญัติหลักดังกล่าวตามมาตรา 967 มาตรา 914 และมาตรา 1005 ในส่วนของอนุสัญญากรุงเฮกว่าด้วยกฎหมายเอกรูปของตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงิน ข้อ 46 บัญญัติว่า

“All parties who have drawn, accept, indorsed, or guaranteed a bill of exchange are jointly and severally liable to the holder.

The holder has the right to proceed against all of these parties, individually or collectively, without being compelled to observe the order in which they are liable.

The same rights belong to any signer who has taken up a bill of exchange.

An action instituted against one of the parties liable does not prevent action against the others, even those subsequent to the one first proceeded against.”

ข้อ 46 อนุสัญญากรุงเฮกนี้ กฎหมายลักษณะตัวเงินไทยได้นำหลักดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในมาตรา 967 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่บัญญัติว่า

“ในเรื่องตัวแลกเงินนั้น บรรดาบุคคลผู้ส่งจ่ายก็ตีรับรองก็ดี สลักหลังก็ดี หรือรับประกันด้วยอาวัลก็ดี ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง

⁴³กมลรัตน์ นุชิตประสิทธิชัย “ผลกระทบต่อกฎหมายไทยในการเข้าเป็นภาคีแห่งอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยตัวแลกเงินระหว่างประเทศและตัวสัญญาใช้เงินระหว่างประเทศ” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539) หน้า 72.

ผู้ทรงยอมมีสิทธิว่ากล่าวเอาความแก่บรรดาบุคคลเหล่านี้เรียงตัวหรือรวมกันก็ได้โดยมิพักต้องดำเนินตามลำดับที่คนเหล่านั้นมาต้องผูกพัน

สิทธิเช่นเดียวกันนี้ ย่อมมีแก่บุคคลทุกคนซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินและเข้าถือเอาตัวเงินนั้น ในการที่จะใช้บังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน

การว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนหนึ่ง ซึ่งต้องรับผิดชอบไม่ตัดหนทางที่จะว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนอื่น ๆ แม้ทั้งจะเป็นฝ่ายอยู่ในลำดับภายหลังบุคคลที่ได้ว่ากล่าวเอาความมาก่อน”

ส่วนในอนุสัญญากรุงเวียนนา ในข้อ 38 (1) บทบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายและในข้อ 44 บทบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบของผู้สลักหลัง ก็ได้นำหลักดังกล่าวมาบัญญัติไว้เช่นเดียวกัน

จึงเห็นได้ว่า หลัก The Accumulation of Secondary Contracts เป็นหลักสากลที่สำคัญของตั๋วเงินซึ่งเป็นตราสารเปลี่ยนมือ อันมีหลักกฎหมายที่มีลักษณะเฉพาะเพื่อให้โอนเปลี่ยนมือและหมุนเวียนตราสารโดยสะดวกนั่นเอง

3.2.2.2 ความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายเอกรูป

(1) ความรับผิดชอบของผู้รับรอง

อนุสัญญากรุงเวียนนาได้บัญญัติความรับผิดชอบของผู้รับรองที่บัญญัติในข้อ 40 ดังนี้

“(1) The drawee is not liable on a bill until he accepts it.

(2) The acceptor engages that he will pay the bill in accordance with the terms of his acceptance to the holder, or to any party who take up and pays the bill.”

อันมีสาระสำคัญว่า ผู้จ่ายนั้นไม่ต้องรับผิดชอบในตัวแลกเงินจนกว่าจะได้รับการรับรองตัวแลกเงินนั้น

สาระสำคัญของบทบัญญัตินี้ดังกล่าว สอดคล้องกับหลักที่ผู้รับรองเป็นลูกหนี้ขั้นต้นที่ต้องรับผิดชอบตามตัวแลกเงิน อันเป็นความรับผิดชอบไม่มีเงื่อนไข เพราะฉะนั้นผู้รับรองย่อมต้องรับผิดชอบตามตัวแลกเงิน แม้จะไม่มีกรยื่นตัวเพื่อใช้เงิน หรือมิได้ทำคำคัดค้านก็ตาม ดังนั้นผู้รับรองจึงต้องรับผิดชอบโดยใช้เงินตามตัวให้แก่ผู้ทรงเมื่อถึงกำหนด หากตัวแลกเงินนั้นได้มีการใช้เงินให้แก่ผู้ทรงแล้วโดยผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลัง หรือผู้ทรงได้ปลดผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังออกจากความรับผิดชอบแล้ว ผู้

รับรองต้องรับผิดชอบใช้เงินตามตัวแก่ผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลักหลังซึ่งหลุดพ้นความรับผิดและครอบครองตัว⁴⁴
อันเป็นหลักการเช่นเดียวกันกับอนุสัญญากรุงเฮก และอนุสัญญากรุงเจนีวา

(2) ความรับผิดของผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลังตัวเงิน

อนุสัญญากรุงเวียนนาได้บัญญัติความรับผิดของผู้สั่งจ่ายไว้ในข้อ 38 (1) ที่บัญญัติว่า “The drawer engages that upon dishonour of the bill by non – acceptance or by non – payment, and upon any necessary protest, he will pay the bill to the holder, or to any endorser or endorser’s guarantor who takes up and pays the bill.”

กล่าวคือความรับผิดของผู้สั่งจ่ายตัวแลกเงิน ผู้สั่งจ่ายยอมต้องรับผิดชอบตัวแลกเงินนั้นขาดความเชื่อถือ เพราะการไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินและได้มีการทำคำคัดค้านตามที่กำหนดแล้ว โดยผู้สั่งจ่ายจะใช้เงินตามสั่งให้แก่ผู้ทรง หรือผู้สลักหลังหรือผู้ค้ำประกันของผู้สลักหลังซึ่งได้เข้าถือเอาและใช้เงินตามตัวแลกเงินไปแล้ว

บทบัญญัติดังกล่าวสอดคล้องกับหลักความรับผิดของผู้สั่งจ่ายเป็นความรับผิดในลำดับรองจากผู้รับรอง ผู้สั่งจ่ายจะรับผิดชอบเมื่อตัวนั้นขาดความเชื่อถือ เพราะการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินโดยผู้จ่ายหรือผู้รับรอง ความรับผิดของผู้สั่งจ่ายนั้นจะแตกต่างจากกรณีของผู้รับรองโดยเป็นความรับผิดที่มีเงื่อนไข คือ จะต้องมีการยื่นตัวและทำคำคัดค้านตามที่กำหนดมิฉะนั้นผู้สั่งจ่ายจะไม่ต้องรับผิดชอบ

ส่วนความรับผิดของผู้สลักหลังนั้น ข้อ 44(1) ตามอนุสัญญากรุงเวียนนาได้บัญญัติว่า “The endorser engages that upon dishonour of the instrument by non – acceptance or by non – payment, and upon any necessary protest, he will pay the bill to the holder, or to any subsequent endorser or any endorser’s guarantor who take up and pays the instrument.”

กล่าวคือกำหนดว่า ผู้สลักหลังยอมต้องรับผิดชอบเมื่อตราสารขาดความเชื่อถือ เพราะการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงิน และได้มีการทำคำคัดค้านตามที่กำหนดแล้ว ผู้สลักหลังต้องใช้เงินตามตราสารให้แก่ผู้ทรง หรือผู้สลักหลังลำดับต่อมา หรือผู้ค้ำประกันของผู้สลักหลังซึ่งได้ถือเอาและใช้เงินตามตราสาร

⁴⁴ UNCITRAL, “II. International Payments,” Yearbook of UNCITRAL III

บทบัญญัติในข้อนี้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติตัวแลกเปลี่ยนของอังกฤษ มาตรา 52(2)(a) ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และอนุสัญญากรุงเจนีวา ข้อ 1 ความรับผิดของผู้สละหลังเป็น เช่นเดียวกับความรับผิดของผู้ส่งจ่าย คือ เป็นคู่สัญญาที่ต้องรับผิดในลำดับรองและมีเงื่อนไขเช่นเดียวกัน

(3) ความรับผิดของผู้รับอาวัล

ตามอนุสัญญากรุงเวียนนา ข้อ 46 ได้กำหนดว่าการใช้เงินตามตราสารนั้น อาจมีการประกันการใช้เงินตามตราสารทั้งจำนวนหรือเพียงบางส่วนได้ไม่ว่าตราสารนั้นจะมีการ รับรองแล้วหรือไม่ โดยต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรลงบนตราสารหรือใบประจำต่อระบุข้อความว่า “คำประกัน” “อาวัล” “ได้ใช้เป็นอาวัล” หรือคำอื่นที่มีความหมายทำนองเดียวกันและลงลายมือชื่อ ผู้ประกัน ผู้ประกันอาจเป็นคู่สัญญาแห่งตราสารหรือบุคคลภายนอกตราสารก็ได้

การประกันอาจทำโดยการลงลายมือชื่อเพียงอย่างเดียว (นอกเหนือจากลง ลายมือชื่อของผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน ผู้ส่งจ่ายหรือผู้จ่าย) บนด้านหน้าของตราสารก็มีผลเป็นการ ประกันในการประกันการใช้เงินตามตราสารนั้น ผู้ค้าประกันอาจจะระบุชื่อบุคคลที่ต้องการประกันไว้ใน ตราสาร ถ้าไม่ได้ระบุให้ถือเป็นการประกันผู้รับรองหรือผู้จ่าย ในกรณีตัวแลกเปลี่ยน และคำประกันผู้ออก ตัวสัญญาใช้เงินในกรณีตัวสัญญาใช้เงิน

ทั้งนี้ ผู้ประกันไม่อาจยกข้อต่อสู้ว่าได้ลงลายมือชื่อในตราสารก่อนที่บุคคล ที่ตนประกันได้ลงลายมือชื่อ หรือว่าได้ลงลายมือชื่อในขณะที่ตราสารไม่สมบูรณ์

บทบัญญัติเกี่ยวกับผู้ประกันการใช้เงินตามตัวตามอนุสัญญากรุงเวียนนาคือ เป็นการดำเนินรอยตามระบบอนุสัญญากรุงเจนีวาเรื่องการอาวัล ซึ่งแตกต่างจากระบบกฎหมาย อังกฤษที่ไม่มีการบัญญัติเรื่องการอาวัลไว้แต่อย่างใด

“ความรับผิดของผู้ประกัน” ตามข้อ 47 แห่งอนุสัญญาสหประชาชาติ กำหนดว่า ผู้ประกันย่อมต้องรับผิดเช่นเดียวกับบุคคลที่ตนประกัน และได้กำหนดความรับผิดของ ผู้ประกันในกรณีที่ประกันผู้จ่ายตามตัวแลกเปลี่ยน ดังนี้

(1) ประกันว่าจะใช้เงินตามตัวแลกเปลี่ยนเมื่อถึงกำหนดใช้เงินให้แก่ผู้ทรง หรือคู่สัญญาใดๆ ซึ่งถือเอาและใช้เงินตามตัวแลกเปลี่ยน

(2) กรณีเป็นตัวแลกเปลี่ยนซึ่งสั่งให้ใช้เงินตามเวลาที่กำหนด และตัวเงินนั้น ขาดความเชื่อถือเพราะการไม่รับรองและได้ทำคำคัดค้านแล้ว ผู้ประกันจะเป็นผู้ให้เงินให้แก่ผู้ทรงหรือ คู่สัญญาใดๆ ซึ่งถือเอาและใช้เงินตามตัวแลกเปลี่ยน

“ข้อต่อสู้ของผู้ประกัน” ตามข้อ 47 แห่งอนุสัญญากรุงเวียนนา ได้แบ่งข้อต่อสู้ของผู้ประกันออกเป็น ข้อต่อสู้ส่วนตัวของผู้ประกัน และข้อต่อสู้อื่นเป็นข้อต่อสู้ของผู้ที่ได้รับการประกัน

กรณีข้อต่อสู้ส่วนตัวของผู้ประกันที่จะยกขึ้นต่อสู้กับผู้ทรง และผู้ทรงที่ได้รับความคุ้มครองนั้นจะแตกต่างกัน เพราะผู้ทรงที่ได้รับความคุ้มครองนั้นเป็นผู้ประกันจะมีข้อต่อสู้ขึ้นยันได้น้อยกว่าผู้ทรงธรรมดา โดยผู้ทรงที่มีใช้ผู้ทรงที่ได้รับความคุ้มครองนั้น ผู้ประกันจะยกข้อต่อสู้ขึ้นยันได้ตามข้อ 28 (1) (3) และ (4) และผู้ทรงที่ได้รับความคุ้มครองได้เฉพาะข้อต่อสู้ตามข้อ 30 (1) แห่งอนุสัญญากรุงเวียนนา

ส่วนกรณีข้อต่อสู้ซึ่งบุคคลที่ได้รับการประกันมีอยู่นั้น ผู้ประกันอาจยกขึ้นยันได้ทั้งนี้เพราะการประกันบุคคลโดยอ้อมทำให้ผู้ประกันมีฐานะเช่นเดียวกับผู้ประกัน ซึ่งแบ่งเป็นข้อต่อสู้กับผู้ทรงและผู้ทรงที่ได้รับความคุ้มครอง โดยข้อต่อสู้ที่ผู้ประกันอาจใช้ยกขึ้นต่อสู้ผู้ทรง ซึ่งมีใช้ผู้ทรงที่ได้รับการคุ้มครองนั้นเป็นข้อต่อสู้เช่นเดียวกับกรณีข้อต่อสู้ส่วนตัวของผู้ประกันคือ ตามข้อ 28 (1) (3) และ (4) แห่งอนุสัญญากรุงเวียนนา ส่วนกรณีข้อต่อสู้ที่ยกขึ้นต่อสู้ผู้ทรงที่ได้รับความคุ้มครองนั้น แยกข้อต่อสู้ตามลักษณะของผู้ประกันดังนี้

(1) กรณีเป็นผู้ประกันที่ระบุงการประกันด้วยคำว่า “ค้ำประกัน” “ค้ำประกันการชำระเงิน” หรือ “ค้ำประกันการเรียกเก็บ” หรือถ้อยคำอื่นที่มีความหมายทำนองเดียวกัน ผู้ค้ำประกันจะยกข้อต่อสู้ที่ตนค้ำประกันมีต่อผู้ทรงที่ได้รับความคุ้มครองตามข้อ 30 (1)

(2) กรณีเป็นผู้ประกันที่ระบุงการประกันด้วยคำว่า “อาวัล” หรือ “ได้ใช้เป็นอาวัล” ผู้ประกันอาจยกข้อต่อสู้ขึ้นยันผู้ทรงที่ได้รับความคุ้มครองได้เฉพาะข้อต่อสู้ที่ว่าผู้ทรงที่ได้รับความคุ้มครองได้ลายมือชื่อของบุคคลที่ตนประกันโดยกลฉ้อฉล (ข้อ 30 (1) (b)) ข้อต่อสู้ว่าตราสารนั้นมีได้ยื่นให้รับรองหรือให้ชำระเงิน (ข้อ 53 หรือ 57) ข้อต่อสู้ว่ามีได้ทำคำคัดค้านเพื่อการไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินที่ถูกต้อง (ข้อ 63) และข้อต่อสู้ว่าสิทธิฟ้องร้องนั้นหมดอายุความ (ข้อ 84)

(3) กรณีผู้ประกันมิใช่ธนาคารหรือสถาบันการเงินอื่นๆ ซึ่งระบุงการประกันเพียงลงลายมือชื่ออย่างเดียว ยกข้อต่อสู้ขึ้นยันผู้ทรงที่ได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกับเป็นผู้ประกันโดยระบุงว่า “ค้ำประกัน”

(4) กรณีผู้ประกันซึ่งเป็นธนาคารหรือสถาบันการเงินอื่นๆ ซึ่งระบุงการประกันเพียงลงลายมือชื่ออย่างเดียว อาจยกข้อต่อสู้ขึ้นยันผู้ทรงที่ได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกับผู้ประกันโดยอาวัล

บทบัญญัติตามข้อ 47 แห่งอนุสัญญากรุงเวียนนา ได้นำทั้งระบบค้ำประกัน และระบบอวัลของทั้งสองระบบกฎหมายหลักมากำหนดไว้ โดยให้ผู้ประกันการใช้เงินตามตัวเลือกว่าจะค้ำประกันตราสารในแบบใดเพื่อจะให้ระบบกฎหมายทั้งสองระบบนั้นยอมรับง่ายขึ้น

เมื่อผู้ประกันได้ใช้เงินตามตราสารแล้ว ย่อมปลดเปลื้องความรับผิดชอบตามจำนวนเงินที่ได้ใช้ไป โดยอาจเรียกคืนเอาจากคู่สัญญาซึ่งตนได้ประกันตามจำนวนเงินที่ได้ใช้ไปและดอกเบี้ย ตามข้อ 48 แห่งอนุสัญญากรุงเวียนนา

(4) ความรับผิดชอบของผู้โอนตราสารโดยการสลักหลังหรือส่งมอบ

อนุสัญญากรุงเวียนนา ข้อ 45 ได้กำหนดความรับผิดชอบของผู้โอนตราสารโดยการสลักหลังหรือเพียงส่งมอบ เว้นแต่จะมีการตกลงไว้เป็นอย่างอื่น ผู้โอนเป็นอันรับรองต่อผู้รับโอนว่า

(1) ตราสารนั้นมีได้ลงลายมือชื่อปลอม หรือการลงลายมือชื่อโดยปราศจากอำนาจ

(2) ตราสารนั้นมีได้ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญ

(3) ในขณะที่โอนตราสารนั้น ผู้โอนมิได้ทราบถึงข้อเท็จจริงที่ทำให้เสื่อมเสียสิทธิแก่ผู้รับโอนที่จะได้รับชำระเงินตามตราสารจากผู้รับรองตราสาร หรือจากผู้ส่งจ่ายในกรณีที่ตั้งวงเงินไม่มีการรับรอง หรือจากผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงิน

ผู้โอนตราสารดังกล่าว จะต้องรับผิดชอบเมื่อผู้รับโอนได้รับตราสารโดยมิได้ทราบถึงเหตุที่ก่อให้เกิดความรับผิดชอบเช่นนั้น และผู้รับโอนมีสิทธิที่จะได้รับชดใช้เงินจำนวนที่ตนได้จ่ายไปคืนจากผู้โอนพร้อมดอกเบี้ยที่คำนวณตามข้อ 70 เมื่อได้เวนคืนตราสารนั้น แม้ว่าตราสารนั้นจะยังไม่ถึงกำหนดใช้เงินก็ตาม

ความรับผิดกรณีนี้ เป็นกรณีที่ผู้โอนโดยการสลักหลังนั้นยอมต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงลำดับถัดจากผู้โอน ในความเสียหายที่ผู้ทรงนั้นได้รับอันเนื่องมาจากข้อบกพร่องของลายมือชื่อก่อนหน้านี้ การแก้ไขเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญของตราสาร หรือข้อบกพร่องอื่นๆ อันเกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้โอนตราสาร ซึ่งความรับผิดกรณีนี้อาจเกิดขึ้นก่อนวันกำหนดใช้เงินตามตราสาร ความรับผิดเช่นนี้เป็นความรับผิดตามแนวความคิดเรื่องการประกันตราสาร (Warranties) ในระบบ Common Law ซึ่งไม่เป็นที่รู้จักในระบบอนุสัญญากรุงเจนีวา ความรับผิดในข้อนี้มุ่งที่จะช่วยเหลือผู้ทรงลำดับถัดจากผู้สลักหลัง ทั้งนี้ผู้ทรงที่จะมีสิทธิตามข้อนี้จะต้องไม่ทราบถึงข้อบกพร่องของตราสารนั้นด้วย

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางในการนำบทบัญญัติของหลักทั่วไปในเรื่องลูกหนี้ร่วมมาปรับใช้กับความรับผิดของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าตัวเงินจัดเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ความรับผิดของลูกหนี้หลายคนตามสัญญาตัวเงินจึงอยู่บนพื้นฐานและแนวความคิดของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ตัวเงินเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการชำระหนี้อันสามารถที่จะโอนกันได้โดยสะดวก มีการกำหนดสิทธิ หน้าที่และความรับผิดของเจ้าหนี้และลูกหนี้ซึ่งมีลักษณะเป็นการคุ้มครองเจ้าหนี้เพื่อให้เจ้าหนี้เกิดความมั่นใจในว่าตัวเงินจะได้รับการชำระเงิน หลักประกันประการหนึ่งที่จะทำให้เจ้าหนี้เกิดความมั่นใจคือ การกำหนดให้ลูกหนี้ที่ลงลายมือชื่อไว้ในตัวเงินทุกคนต้องร่วมกันรับผิดกับเจ้าหนี้โดยเจ้าหนี้จะเรียกเอาทั้งลูกหนี้คนหนึ่งคนใดก็ได้แล้วแต่จะเลือก เป็นต้น

นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าตัวเงินเป็นเอกเทศสัญญา เนื่องจากมีบทบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 21 จึงมีลักษณะเช่นเดียวกับเอกเทศสัญญาอื่นๆที่อยู่ในบรรพ 3 เช่นกัน คือ ต้องอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติของกฎหมายเฉพาะในส่วนที่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยตรงในแต่ละลักษณะ กรณีเรื่องใดที่ไม่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะก็ตกอยู่ภายใต้บทบัญญัติอันเป็นหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งได้แก่ บทบัญญัติในบรรพ 1 และบรรพ 2 ดังนั้นในเรื่องใดที่บัญญัติอยู่ในกฎหมายลักษณะตัวเงินแล้วต้องเป็นไปตามบทบัญญัติเหล่านั้น แต่ถ้าเรื่องใดไม่มีกฎหมายลักษณะตัวเงินบัญญัติไว้ก็ต้องนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และบรรพ 2 มาใช้บังคับ

ดังนั้นจากที่เราได้ศึกษามาในบทที่ 2 และบทที่ 3 เราจะเห็นได้ว่าหนี้ตามสัญญาตัวเงินอันเป็นตราสารเปลี่ยนมือมีลักษณะแตกต่างไปจากหนี้อันเกิดจากสัญญาโดยทั่วไป แม้ลูกหนี้ที่ต้องรับผิดในหนี้ตามสัญญาตัวเงินอาจมีได้หลายคนแต่ความรับผิดของลูกหนี้เหล่านั้นที่มีต่อเจ้าหนี้หรือที่มีต่อลูกหนี้ด้วยกันเองมีความแตกต่างไปจากความรับผิดในเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป จึงมักเกิดปัญหาขึ้นเมื่อกฎหมายตัวเงินไม่ได้บัญญัติในเรื่องความรับผิดของลูกหนี้หลายคนตามสัญญาตัวเงินในบางเรื่องไว้ เราจะสามารถนำหลักกฎหมายเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปมาใช้กับหลักเรื่องความรับผิดของลูกหนี้ตามกฎหมายตัวเงินได้เพียงใดหรือไม่ และจะมีความเหมาะสมกับความมุ่งหมายของหนี้ตามกฎหมายตัวเงินเพียงใด ดังปัญหาต่อไปนี้

4.1 ปัญหาผู้รับรองที่ใช้เงินให้ผู้ทรงไปแล้วจะสามารถเรียกให้ผู้ส่งจ่ายหรือคู่สัญญาอื่น ๆ ชดใช้เงินได้เพียงใด

เมื่อผู้จ่ายได้ลงลายมือชื่อรับรองตัวแลกเงินถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว (มาตรา 931) ย่อมถือได้ว่าผู้จ่ายได้เข้ามาเป็นคู่สัญญาคนหนึ่งในตัวเงินและมีความผูกพันรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นโดยผลของการลงลายมือชื่อในตัวเงิน (มาตรา 900 วรรคแรก) และย่อมมีความรับผิดชอบในฐานะเป็นผู้รับรอง

ประเด็นปัญหาคือ ถ้าผู้รับรองตัวแลกเงินได้จ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงตามความผูกพันที่ตนมีอยู่ในฐานะเป็นผู้รับรองนั้นแล้ว ผู้รับรองจะใช้สิทธิไล่เบี้ยเรียกร้องเอาแก่คู่สัญญาคนอื่น ๆ ตามตัวเงินได้หรือไม่

ความรับผิดชอบของผู้รับรองนั้นมีความรับผิดชอบแบบลูกหนี้ชั้นต้น (Primary Party)* ส่งผลต่อความรับผิดชอบของผู้รับรองคือแม้ผู้ทรงจะไม่ยื่นตัวเพื่อให้ผู้รับรองใช้เงินเมื่อตัวถึงกำหนด ผู้รับรองก็หาหลุดพ้นความรับผิดชอบตามตัวเงินฉบับนั้นไม่ (มาตรา 947) และยังคงรับผิดชอบภายใต้หลักสิทธิไล่เบี้ยตามมาตรา 967 วรรคสาม ที่บัญญัติว่า “สิทธิเช่นเดียวกันนี้ย่อมมีแก่บุคคลทุกคนซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินและเข้าถือเอาตัวเงินนั้นในการที่จะใช้บังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน” ด้วยเพราะสิทธิไล่เบี้ยมิได้เกิดขึ้นเฉพาะผู้ทรงตัวเงินเท่านั้น บรรดาลูกหนี้ทั้งหลายเมื่อได้ใช้เงินให้ผู้ทรงไปไม่ว่าจะสมัครใจเข้าใช้เงินเองหรือเข้าใช้เงินเพราะถูกผู้ทรงฟ้องเป็นคดีและได้รับตัวนั้นมาไว้ในครอบครอง (มาตรา 945 และมาตรา 970) ก็กลายเป็นเจ้าหนี้ที่จะเรียกร้องหรือไล่เบี้ยเอาจำนวนที่ตนใช้ให้แก่ผู้ทรงไปจากบุคคลซึ่งเป็นลูกหนี้ตามตัวเงินได้ แต่กรณีดังกล่าวกฎหมายระบุให้ไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบในลำดับก่อนตนขึ้นไปเท่านั้น ไม่มีสิทธิไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้ผู้อยู่ในลำดับหลัง ลูกหนี้ผู้ที่ได้เข้าใช้เงินแก่ผู้ทรงไป ทั้งนี้ก็เพราะลูกหนี้ผู้อยู่ในลำดับต้นย่อมต้องรับผิดชอบต่อลูกหนี้ผู้อยู่ในลำดับหลัง กรณีผลบังคับตามมาตรา 967 วรรคสาม จึงมีดังนี้¹

(1) ผู้สละหลังเมื่อได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงแล้วย่อมได้สิทธิในอันที่จะไล่เบี้ยจากผู้สละหลังคนก่อน ๆ หรือจากผู้ส่งจ่ายหรือจากบุคคลทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลเหล่านั้นได้

* โปรดดูรายละเอียดใน หัวข้อ 2.4.2 ความรับผิดชอบแบบลูกหนี้ชั้นต้น (Primary Party) และความรับผิดชอบแบบลูกหนี้ชั้นสอง (Secondary Party)

¹ ไพฑูรย์ คงสมบุญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะตัวเงิน, หน้า 297.

(2) ผู้รับอวัลซึ่งได้ใช้เงินแล้วยอมได้สิทธิในอันที่จะไต่เบี่ยเอาแก่บุคคลซึ่งตนได้ประกันไว้กับบุคคลทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบตัวผู้นั้น

(3) บุคคลผู้ใช้เงินเพื่อแก่นำยอมรับช่วงสิทธิทั้งปวงของผู้ทรงตัวอันมีคู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนได้ใช้เงินแทนไปและต่อคู่สัญญาทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบต่อคู่สัญญาฝ่ายนั้น

ส่วนกรณีของผู้รับรองตัวแลกเปลี่ยนนั้น การที่ผู้รับรองมีความรับผิดชอบแบบลูกหนี้ขั้นต้น (Primary Party) ผู้รับรองจึงเป็นลูกหนี้คนแรกที่ต้องจ่ายเงินตามตัวนั้นให้ผู้ทรง ดังนั้นจึงไม่อาจไต่เบี่ยเอาจากผู้สลักหลัง ผู้รับอวัล ผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่นำได้ แต่ในกรณีที่ผู้รับรองตัวแลกเปลี่ยนได้จ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงตัวแล้ว ผู้รับรองจะใช้สิทธิไต่เบี่ยเรียกร้องให้ผู้ส่งจ่ายชดใช้เงินที่ผู้รับรองจ่ายไปแล้วได้หรือไม่ นั่นซึ่งปัญหาดังกล่าวศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2755/2538 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 967 วรรคสาม ผู้ที่ลงลายมือชื่อในตัวแลกเปลี่ยนและเข้าถือเอาตัวแลกเปลี่ยนนั้นจะมีสิทธิไต่เบี่ยบังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันตามตัวแลกเปลี่ยนได้เฉพาะผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตนเท่านั้น สำหรับผู้จ่ายที่ได้รับรองตัวแลกเปลี่ยน ย่อมอยู่ในฐานะลูกหนี้ขั้นต้นอย่างเดียวกับผู้ส่งจ่ายตัวแลกเปลี่ยน ผู้ส่งจ่ายไม่ได้อยู่ในฐานะที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนผู้จ่าย ผู้จ่ายจึงไม่มีสิทธิไต่เบี่ยบังคับเอาแก่ผู้ส่งจ่ายได้

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า “คดีนี้คงมีปัญหาตามฎีกาของเจ้าหนี้ว่า เจ้าหนี้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ในมูลหนี้อันดับที่ 4 ซึ่งได้รับรองตัวแลกเปลี่ยนรวม 116 ฉบับ หรือไม่ เพียงใด ปัญหาดังกล่าวข้อเท็จจริงที่มีได้โต้เถียงกันมาในชั้นนี้ฟังยุติตามทางสอบสวนของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์และคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ว่า ลูกหนี้ที่ 1 ได้ออกตัวแลกเปลี่ยนรวม 116 ฉบับ สั่งให้เจ้าหนี้ ธนาคารกสิกรไทย สำนักพหลโยธิน จ่ายเงินให้แก่บุคคลที่ระบุในตัวแลกเปลี่ยน โดยเจ้าหนี้ได้ลงลายมือชื่อไว้ด้านหน้าของตัวแลกเปลี่ยนได้ข้อความว่า “รับรองแล้ว” หรือข้อความว่า “ข้าพเจ้าธนาคารกสิกรไทย (สำนักพหลโยธิน) รับรองจ่ายเงินตามตัวแลกเปลี่ยนนี้” อันเป็นการรับรองตัวแลกเปลี่ยนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 931 เมื่อตัวแลกเปลี่ยนแต่ละฉบับถึงกำหนดชำระ ผู้ทรงได้เรียกเก็บเงินตามตัวแลกเปลี่ยน เจ้าหนี้ได้จ่ายเงินไปตามตัวแลกเปลี่ยนทุกฉบับ ปัญหาตามฎีกาซึ่งเจ้าหนี้ฎีกาว่า เจ้าหนี้มีสิทธิไต่เบี่ยบังคับเอาแก่ลูกหนี้ที่ 1 ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 967 นั้น เห็นว่า มาตรา 967 บัญญัติว่า “ในเรื่องตัวแลกเปลี่ยนนั้น บรรดาบุคคลผู้ส่งจ่ายก็ดี รับรองก็ดี สลักหลังก็ดี หรือรับประกันด้วยอวัลก็ดี ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง

ผู้ทรงยอมมีสิทธิว่ากล่าวเอาความแก่บรรดาบุคคลเหล่านี้เรียงตัวหรือรวมกันก็ได้ โดยมีพักต้องดำเนินตามลำดับที่คนเหล่านั้นมาต้องผูกพัน

สิทธิเช่นเดียวกันนี้ ย่อมมีแก่บุคคลทุกคนซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินและเข้าถือเอาตัวเงินนั้น ในการที่จะใช้บังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน ฯลฯ” ซึ่งตามบัญญัติดังกล่าว วรรคสาม ผู้ที่ลงลายมือชื่อในตัวแลกเปลี่ยนและเข้าถือเอาตัวแลกเปลี่ยนนั้นจะมีสิทธิไต่เบี่ยบังคับเอาแก่ผู้

มีความผูกพันตามตัวแลกเปลี่ยนได้เฉพาะผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตนเท่านั้น ดังนี้ เจ้าหนี้ซึ่งเป็นผู้จ่ายและได้รับรองตัวแลกเปลี่ยนอันต้องผูกพันจ่ายเงินตามเนื้อความแห่งคำรับรองของตนตามมาตรา 937 ย่อมอยู่ในฐานะลูกหนี้ชั้นต้นอย่างเดียวกับลูกหนี้ที่ 1 ซึ่งเป็นเป็นผู้ส่งจ่ายตัวแลกเปลี่ยน ลูกหนี้ที่ 1 ไม่ได้อยู่ในฐานะที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนเจ้าหนี้ตามมาตรา 967 วรรคสาม เจ้าหนี้จึงไม่มีสิทธิไล่เบียดบังคับเอาแก่ลูกหนี้ที่ 1 ได้”

กรณีดังกล่าว ศาลฎีกาเห็นว่าผู้รับรองตัวแลกเปลี่ยนกับผู้ส่งจ่ายตัวแลกเปลี่ยนเป็นลูกหนี้ที่อยู่ในลำดับเดียวกัน ดังนั้น ผู้รับรองตัวแลกเปลี่ยนที่ได้ใช้เงินแก่ผู้ทรงไปแล้วจึงไม่อาจใช้สิทธิไล่เบียดเรียกร้องให้ผู้ส่งจ่ายชดใช้เงินที่ผู้รับรองจ่ายไปแล้วได้ เพราะการใช้สิทธิไล่เบียดตามมาตรา 967 วรรคสามนั้น กรณีต้องเป็นการบังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันลำดับก่อนตนเท่านั้น ด้วยความเคารพอย่างสูง กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่า ผู้รับรองต้องรับผิดชอบในฐานะเป็นลูกหนี้ชั้นต้นตามสัญญาตัวเงิน ส่วนผู้ส่งจ่ายต้องรับผิดชอบในฐานะเป็นลูกหนี้ลำดับรอง ดังนั้น ผู้รับรองจึงมีความผูกพันต่อคู่สัญญาตามตัวเป็นคนแรก ผู้ส่งจ่ายจึงมิใช่ลูกหนี้ชั้นต้นอันอยู่ในลำดับเดียวกันกับผู้รับรองตามสัญญาตัวเงินแต่อย่างใด

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว สิทธิไล่เบียดตามหลักกฎหมายตัวเงินนั้น คือการที่บุคคลใดได้ใช้เงินแก่ผู้ทรงแล้วบุคคลนั้นยอมเข้าถือเอาตัวจากผู้ทรงและมีสิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้ผู้ลงลายมือชื่อผูกพันอยู่แล้วก่อนตน ต้องร่วมกันรับผิดชอบผู้เข้าถือเอาตัวได้เป็นทอดๆ ไปจนกระทั่งถึงบุคคลสุดท้ายอันเป็นการรับผิดชอบตามลำดับนั่นเอง ดังนั้น หากพิจารณาตามหลักกฎหมายตัวเงินแล้ว เมื่อผู้ส่งจ่ายไม่ได้อยู่ในฐานะที่มีความผูกพันกับผู้รับรองตามความหมายที่กล่าวในมาตรา 967 วรรคสาม ผู้รับรองจึงไม่อาจไล่เบียดผู้ส่งจ่ายได้² ทั้งนี้กรณีหากไม่ได้พิจารณาความรับผิดชอบตามสัญญาตัวเงิน ผู้รับรองซึ่งได้ใช้เงินให้ผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยนไปแล้วนั้น ย่อมมีสิทธิเรียกร้องตามสัญญาขอให้รับรองตัวแลกเปลี่ยนจากบุคคลที่ร้องขอหรือทำสัญญาไว้กับผู้รับรองได้ ซึ่งกรณีเช่นนี้คงได้แก่ ผู้ส่งจ่ายนั่นเอง อันเป็นการอาศัยหลักสัญญาเป็นมูลหนึ่งในการเรียกร้องอีกส่วนหนึ่งต่างหาก อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาตามสัญญาตัวเงิน การที่ผู้รับรองไม่สามารถเรียกร้องจากผู้ส่งจ่ายได้อาจทำให้เกิดปัญหาว่าไม่มีผู้ใดประสงค์ที่จะเข้ามารับผิดชอบในฐานะผู้รับรองตามตัวเงิน ซึ่งทำให้ไม่เป็นไปความมุ่งหมายของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือของตัวเงินที่ต้องการให้ตัวเงินสามารถใช้กันอย่างแพร่หลาย และสร้างความมั่นใจให้แก่คู่สัญญาในตัวเงินได้อย่างเต็มที่ กรณีดังกล่าวผู้เขียนมีความเห็นว่า การที่ผู้รับรองได้เข้ารับรองตัวเงินตามคำสั่งผู้ส่งจ่าย ย่อมเป็นสัญญาโดยปริยายว่าหากผู้รับรองได้ใช้เงินให้กับผู้ทรงตัวเงินไป ผู้รับรองย่อมมีสิทธิเรียกเงินดังกล่าวคืนจากผู้ส่งจ่ายได้ ดังแนววินิจฉัยของศาลฎีกาดังนี้

² ไพฑูรย์ คงสมบุญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3

คำพิพากษาฎีกาที่ 469/2543 สัญญาบัญชีเดินสะพัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 856 เป็นสัญญาที่ไม่มีแบบ และไม่ต้องทำหลักฐานกันไว้เป็นหนังสือ จึงอาจเกิดจากการแสดงเจตนาโดยชัดแจ้งหรือตามพฤติการณ์ที่คู่สัญญาปฏิบัติต่อกันเห็นได้ว่ามีสัญญาบัญชีเดินสะพัดต่อกันแล้ว

ตามคำขอใช้บริการของธนาคารโจทก์ มีข้อตกลงการส่งจ่ายเงินและการถอนเงินว่าในการส่งจ่ายหรือถอนเงินให้ใช้เช็คซึ่งธนาคารมอบให้ใช้สำหรับแต่ละบัญชีโดยเฉพาะเท่านั้น และในกรณีที่ธนาคารโจทก์ได้ผ่อนผันการจ่ายเงินไปก่อนด้วยเหตุใดก็ตามทั้งที่เงินฝากคงเหลือในบัญชีของผู้ฝากมีไม่พอจ่ายตามเช็ค ซึ่งตามปกติธนาคารโจทก์จะปฏิเสธการจ่ายเงินเสียก็ได้ หรือในกรณีที่ผู้ฝากนำเช็คเข้าบัญชีและในวันนำฝากนั้นธนาคารโจทก์ได้ผ่อนผันจ่ายเงินส่วนหนึ่งหรือเต็มมูลค่าเช็คนั้นให้ไปก่อน โดยที่ธนาคารโจทก์ยังไม่ทราบผลการเรียกเก็บ จำเลยผู้ฝากยอมผูกพันตนที่จะจ่ายเงินส่วนที่ธนาคารโจทก์ผ่อนผันจ่ายไปนั้นคืนให้แก่ธนาคารโจทก์โดยถือเสมือนว่าผู้ฝากเป็นหนี้ธนาคารโจทก์อยู่ตามบัญชีเดินสะพัดและ/หรือเป็นหนี้เบิกเงินเกินบัญชีต่อธนาคารโจทก์ และยินยอมเสียดอกเบี้ยในเงินจำนวนนั้นให้แก่ธนาคารโจทก์ในอัตราสูงสุดของดอกเบี้ยเงินกู้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์คิดจากผู้กู้ยืม นับแต่วันที่ เป็นหนี้ธนาคารโจทก์อยู่ตามบัญชีเดินสะพัดและ/หรือเบิกเงินเกินบัญชี ตามวิธีและประเพณีของธนาคาร หลังจากมีคำขอดังกล่าวแล้ว จำเลยได้ถอนเงินและฝากเงินมีการหักทอนบัญชีและคิดดอกเบี้ยทบต้นเป็นรายเดือนมาโดยตลอด ทั้งโจทก์ได้ส่งใบแจ้งรายการบัญชีเดินสะพัดไปยังจำเลย เช่นนี้ฟังได้ว่าโจทก์กับจำเลยได้มีสัญญาบัญชีเดินสะพัดต่อกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 856 แล้วหาใช่แต่เป็นเรื่องที่โจทก์จ่ายเงินให้จำเลยเกินจำนวนเงินที่มีอยู่ในบัญชีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991 ไม่

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว ศาลฎีกาเห็นว่าการที่ธนาคารโจทก์ได้ใช้เงินตามตัวเงินตามคำสั่งจำเลยผู้ส่งจ่ายไป แม้เงินในบัญชีของจำเลยผู้ส่งจ่ายไม่พอจ่ายตามตัวเงินนั้นและไม่มีสัญญาต่อกันโดยชัดแจ้งหรือไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือก็ตาม ก็ย่อมเป็นสัญญาต่อกันโดยพฤติการณ์หรือโดยปริยายแล้ว โดยศาลฎีกาเห็นว่าตามข้อตกลงและพฤติการณ์ระหว่างธนาคารโจทก์ผู้จ่ายกับจำเลยผู้ส่งจ่ายเป็นสัญญาบัญชีเดินสะพัดต่อกันแล้วนั่นเอง

4.2 ปัญหาความรับผิดชอบระหว่างผู้รับอวัลหลายคนด้วยตนเองในกรณีที่เข้ารับอวัลลูกหนี้คนเดียว

การรับอวัล คือ การรับประกันการใช้เงินตามตัวเงิน เมื่อตัวถึงกำหนดการใช้เงิน ซึ่งการรับประกันการใช้เงินตามตัวเงินนั้นเราเรียกว่าเป็นการเข้ารับอวัล³

การเข้ารับอวัลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีอยู่ 2 ลักษณะคือ การรับอวัลโดยการแสดงเจตนาและทำตามที่กฎหมายกำหนด (มาตรา 939) ประการหนึ่ง และการรับอวัลโดยผลของกฎหมาย (มาตรา 921) อีกประการหนึ่ง

ในการรับอวัลนั้น ผู้รับอวัลต้องเขียนข้อความว่า “ได้ใช้เป็นอวัล” หรือสำนวนอื่นใดที่มีความหมายว่ายอมรับหรือประกันความรับผิดของคู่สัญญาคนใดคนหนึ่งในตัวเงินหรือในใบประจำต่อ โดยอาจเขียนไว้ด้านหน้าหรือด้านหลังของตัวเงินก็ได้ เพราะไม่มีกฎหมายบังคับไว้ว่าต้องเขียนลงด้านใด อย่างไรก็ตาม แม้ผู้รับอวัลเพียงแต่ลงลายมือชื่อในด้านหน้าของตัวเงินก็มีผลเป็นการอวัลแล้ว เว้นแต่ในกรณีที่เป็นการลงลายมือชื่อของผู้จ่ายและผู้ส่งจ่าย (มาตรา 939 วรรคสาม) ทั้งนี้ก็เพราะผู้จ่ายลงลายมือชื่อในฐานะผู้รับรอง (มาตรา 931) ส่วนผู้ส่งจ่ายลงลายมือชื่อในฐานะที่เป็นผู้เริ่มออกตัวเงินนั้นอยู่แล้ว แต่กรณีหากบุคคลลงลายมือชื่อด้านหลังตัวเงินชนิดระบุชื่อ โดยมีได้ระบุว่าเป็นการรับอวัล ก็ไม่ถือว่าเป็นการรับอวัล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3788/2524 การที่จำเลยลงลายมือชื่อไว้ด้านหลังของเช็ค โดยไม่ปรากฏถ้อยคำสำนวนว่าใช้ได้เป็นอวัลหรือสำนวนอื่นใดทำนองเดียวกันไม่เป็นการลงลายมือชื่อเป็นผู้รับอวัลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 939 วรรค 1 และ 2 ประกอบด้วยมาตรา 989

จำเลยลงลายมือชื่อด้านหลังของเช็คแม้เช็คดังกล่าวระบุชื่อโจทก์ เป็นผู้รับเงินขีดฆ่า คำว่าหรือผู้ถือ และที่มุมซ้ายบนด้านหน้ามีข้อความว่าเข้าบัญชีผู้รับเงินเท่านั้น ห้ามเปลี่ยนมือก็ตามแต่ด้วยความสมัครใจของจำเลยยอมผูกพันตนต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงในอันที่จะรับผิดเป็นอย่างไรก็ตามกับผู้ส่งจ่าย ด้วยการลงลายมือชื่อของตนในตัวเงิน ยอมรับผิดตามเนื้อความในตัวเงินดังกล่าว บัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900 ดังนั้น เมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คดังกล่าวจำเลยย่อมต้องรับผิดชำระเงินตามเช็คให้แก่โจทก์

ในการเข้ารับอวัลนั้นอาจจะมีผู้รับอวัลหลายคนเข้ามารับอวัลการใช้เงินของลูกหนี้คนใดคนหนึ่งก็ได้ เช่น นายแดงเป็นผู้สละหลังตัวเงินอยู่ก่อนแล้ว ต่อมามีนายฟ้าและนายขาวได้เข้ามารับอวัลโดยต่างคนต่างได้เขียนข้อความในคำรับรองไว้โดยชัดแจ้งว่า “รับอวัลการใช้เงิน

³ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, อ้างแล้ว, หน้า 223.

ของนายแดง” ดังนี้ นายฟ้าและนายขาวต่างได้ชื่อว่าเป็นผู้รับอาวัลจึงย่อมมีความผูกพันรับผิดชอบ เช่นเดียวกันกับนายแดงในอันที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อผู้ทรงตัวเงิน

นอกจากการเข้าเป็นผู้รับอาวัลโดยความสมัครใจด้วยวิธีดังที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีกรณีพิเศษของอาวัลอีกกรณีหนึ่ง อันเป็นการรับอาวัลโดยผลของกฎหมายตามมาตรา 921 บัญญัติว่า “การสลักหลังตัวแลกเงินซึ่งสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือเงินนั้น ย่อมเป็นเพียงประกัน (อาวัล) สำหรับผู้สั่งจ่าย”

บทบัญญัติมาตรา 921 นี้ นำไปใช้กับเช็คด้วย (มาตรา 989) แต่ไม่นำไปใช้กับตั๋วสัญญาใช้เงิน (มาตรา 985) ทั้งนี้เพราะตั๋วสัญญาใช้เงินนั้นไม่อาจออกให้แก่ผู้ถือได้ (มาตรา 983(5))

การอาวัลตามมาตรา 921 ไม่ต้องการเจตนาของผู้ลงลายมือชื่อที่ว่าประสงค์จะเข้าประกันการใช้เงินตามตัวหรือไม่ แม้จะมีเจตนาเพียงเพื่อต้องการโอนตัวเงินให้แก่บุคคลอื่นต่อไปเท่านั้น เพราะเป็นการรับอาวัลโดยผลของกฎหมาย อันถือว่าตกอยู่ในฐานะผู้รับอาวัลทันที เพราะตามปกติตัวที่ออกให้แก่ผู้ถือย่อมโอนให้แก่กันได้ด้วยการส่งมอบกันธรรมดาอยู่แล้ว เมื่อสลักหลังโอนเข้าอีก จึงต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวนั้น ในฐานะผู้รับอาวัลแทนที่จะเป็นเพียงผู้สลักหลังอย่างธรรมดาตามมาตรา 914⁴ โดยไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามมาตรา 939 อันเป็นการอาวัลทั่วไป อย่างไรก็ตามการอาวัลโดยผลของกฎหมายตามมาตรา 921 นี้ย่อมเป็นผลเช่นเดียวกับการอาวัลตามแบบทั่วไปในมาตรา 939 ทุกประการ และย่อมอยู่ในบังคับตามบทบัญญัติของมาตรา 940 ที่บัญญัติถึงความรับผิดชอบของผู้รับอาวัลด้วยเช่นกัน

คำพิพากษาฎีกาที่ 3509/2542 จำเลยออกเช็คสั่งจ่ายระบุชื่อ บ.เป็นผู้รับเงิน แต่มิได้ขีดฆ่าคำว่า “หรือผู้ถือ” ออก แม้จำเลยอ้างว่าประสงค์จะออกเช็คระบุชื่อ แต่ด้วยความไม่สันทัดของจำเลยจึงมิได้ขีดฆ่าคำว่า “หรือผู้ถือ” ออกก็ตาม ก็ต้องถือว่าเช็คพิพาทเป็นเช็คผู้ถือ

โจทก์ลงลายมือชื่อสลักหลังเช็คพิพาทซึ่งเป็นเช็คผู้ถือ มีผลเป็นการประกันหรืออาวัลผู้สั่งจ่าย ตาม ป.พ.พ.มาตรา 921 ประกอบมาตรา 989 ซึ่งเป็นการอาวัลตามผลของกฎหมาย มิใช่การอาวัลตามมาตรา 939 จึงไม่ต้องมีการเขียนข้อความระบุว่าจะใช้ได้เป็นอาวัลอีก โจทก์ต้องรับผิดชอบ บ. ตามมาตรา 940 วรรคหนึ่ง และต้องชำระหนี้ไปตามความรับผิดชอบที่มีต่อบ. ตามตัวเงิน การชำระหนี้ดังกล่าวโจทก์ไม่ต้องแจ้งให้จำเลยผู้สั่งจ่ายเช็คทราบและจะถือว่าเป็นการชำระหนี้โดยขึ้นใจ ลูกหนี้ไม่ได้ เมื่อโจทก์ได้ใช้เงินตามเช็คให้แก่ บ. แล้ว โจทก์ชอบที่จะไล่เบี้ยจากจำเลยผู้สั่งจ่ายได้

เป็นที่น่าสังเกตว่าใน The Bills of Exchange Act, 1882 ของอังกฤษ ไม่ปรากฏว่าบัญญัติที่บัญญัติไว้ในลักษณะเดียวกับ มาตรา 921 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งมีเพียงผลทางกฎหมายของการโอนตัวแลกเงินอันสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือซึ่งได้กล่าวไว้ว่า ผู้โอนโดยส่งมอบไม่มี

⁴ ธนวัฒน์ เนติโพธิ์, “อาวัล,” หน้า 22.

ความรับผิดตามตัวเงินซึ่งคงเป็นผลสืบเนื่องมาจากเหตุที่ผู้โอนมิได้ลงลายมือชื่อไว้ในตัวแลกเงินนั้นเอง หาได้มีผลเป็นการอวัลเหมือนดังที่มาตรา 921 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้แต่อย่างใดไม่ (The Bills of Exchange Act, 1882 section 56)

เมื่อกฎหมายมาตรา 921 บัญญัติไว้เช่นนี้ ผลจึงเป็นว่าหากมีการสลักหลังลงในตัวแลกเงินหรือเช็คซึ่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ไม่ว่าจะการสลักหลังนั้นจะเป็นการสลักหลังเฉพาะหรือสลักหลังลอยก็ถือว่าเป็นการสลักหลังตามนัยมาตรา 921 อันย่อมมีผลให้ผู้สลักหลังดังกล่าวไม่ว่าจะสลักหลังต่อไปก็คนก็ตามต้องรับผิดในฐานะผู้รับอวัลทั้งสิ้น และแม้ว่าจะสลักหลังเช็คภายหลังจากธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คก็ไม่ทำให้ผู้รับอวัลหลุดพ้นจากความรับผิดในฐานะผู้รับอวัลแต่อย่างใด และกฎหมายถือว่าเป็นการรับอวัลเพื่อผู้ส่งจ่าย

คำพิพากษาฎีกาที่ 5766/2537 เมื่อเช็คพิพาทมีรายการครบถ้วนตาม ป.พ.พ. มาตรา 988 แม้ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินแล้วก็ยังคงเป็นเช็คตามมาตรา 987 จำเลยที่ 1 ผู้ส่งจ่าย และจำเลยที่ 2 ที่ 3 ผู้สลักหลังยังคงต้องรับผิดตามเนื้อความในเช็คพิพาทตาม มาตรา 900 เช็คพิพาทเป็นเช็คสั่งจ่ายให้แก่โจทก์หรือผู้ถือ จำเลยที่ 4 สลักหลังเช็คพิพาทยอมเป็นประกัน (อวัล) สำหรับจำเลยที่ 1 และมีความรับผิดอย่างเดียวกับจำเลยที่ 1 ตามมาตรา 921, 940 ประกอบด้วยมาตรา 989 ทั้งต้องร่วมกับจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นผู้ส่งจ่ายและจำเลยที่ 2 และที่ 3 ผู้รับอวัลรับผิดตามเช็คพิพาทต่อโจทก์ตามมาตรา 967 ประกอบด้วยมาตรา 989 แม้จำเลยที่ 4 สลักหลังเช็คพิพาทหลังจากธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินก็ไม่ทำให้จำเลยที่ 4 หลุดพ้นจากความรับผิดตามเช็คพิพาท

คำพิพากษาฎีกาที่ 1007/2542 โจทก์เป็นผู้ทรงเช็คพิพาทโดยสุจริต แม้เช็คพิพาทเป็นเช็คให้ใช้เงินเมืองเดียวกันกับที่ออกเช็ค และโจทก์มิได้ยื่นแก่ธนาคารให้ใช้เงินภายใน 1 เดือนนับแต่วันออกเช็คก็ตาม แต่จำเลยที่ 2 สลักหลังเช็คพิพาทซึ่งจำเลยที่ 1 เป็นผู้ส่งจ่ายแก่ผู้ถือ ซึ่ง ป.พ.พ.มาตรา 921 ประกอบด้วยมาตรา 989 ให้ถือว่าการสลักหลังนั้นเป็นเพียงประกัน (อวัล) สำหรับผู้ส่งจ่าย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นการรับประกันเพื่อการใช้เงินตามเช็คนั้น จำเลยที่ 2 จึงต้องผูกพันตนเป็นอย่างเดียวกันและรับผิดร่วมกับจำเลยที่ 1 ต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงตามมาตรา 940 และ 967 ประกอบด้วยมาตรา 989 ในฐานะผู้รับประกันการใช้เงิน (อวัล) สำหรับผู้ส่งจ่าย จำเลยที่ 2 มิได้อยู่ในฐานะผู้สลักหลังทั้งปวงอันจะพึงต้องรับผิดตามมาตรา 990 ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องเงื่อนไขแห่งการใช้สิทธิไต่เบี่ยของผู้ทรงเช็คต่อผู้สลักหลังโอนเช็คชนิดระบุชื่อผู้รับเงินเท่านั้น บทบัญญัติมาตรา 990 ดังกล่าวหาได้รวมถึงผู้สลักหลังเช็คในฐานะเป็นผู้รับประกันการใช้เงิน (ผู้รับอวัล) สำหรับผู้ส่งจ่ายตามเช็คซึ่งสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถืออันด้วยไม่ ซึ่งเป็นกรณีต่างกัน จึงไม่อาจนำมาปรับแก้กรณีนี้ได้

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ในกรณีที่มีผู้รับอวัลหลายคนในตัวแลกเงินหรือเช็คฉบับเดียวและเป็นการเข้ารับอวัลบุคคลเดียวกัน ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ทั้งกรณีที่เป็นไปโดยเจตนาของผู้รับ

อ่าวลที่จะรับอ่าวลลูกหนึ่งคนเดียวกันหรืออาจเกิดจากการที่มีการรับอ่าวลบุคคลเดียวกันโดยผลของกฎหมาย (มาตรา 921) เช่น ผู้ทรงตัวผู้ถือโอนตัวให้ผู้รับโอนโดยการสลักหลังตัวผู้ถือเป็นการรับอ่าวลผู้ส่งจ่าย หากมีผู้สลักหลังตัวนั้นหลายคน ซึ่งทำให้เกิดผลว่า ผู้สลักหลังตัวเหล่านั้นต่างเป็นผู้รับอ่าวลผู้ส่งจ่ายด้วยกัน ในเรื่องความรับผิดของผู้รับอ่าวลหลายคนที่เข้ารับอ่าวลบุคคลเดียวกันตามสัญญาตัวเงินนี้ไม่มีบทบัญญัติใดในกฎหมายลักษณะตัวเงินบัญญัติถึงความรับผิดหรือความสัมพันธ์ตลอดจนเรื่องอายุความระหว่างผู้รับอ่าวลด้วยกันเองไว้ กรณีดังกล่าวจึงเกิดปัญหาว่า เมื่อผู้รับอ่าวลคนหนึ่งคนใดได้ใช้เงินให้ผู้ทรงไป จะใช้สิทธิไล่เบี้ยผู้รับอ่าวลคนอื่นๆ ได้หรือไม่ และต้องอยู่ภายใต้อายุความอย่างไร ในกรณีนี้มีสองความเห็น ดังนี้

ความเห็นที่หนึ่ง เห็นว่า ความสัมพันธ์ของผู้รับอ่าวลหลายคนในตัวเงินเป็นลูกหนึ่งร่วมกัน อันทำให้ผู้รับอ่าวลซึ่งใช้หนี้ให้แก่ผู้ทรง (เจ้าหนี้) สามารถใช้สิทธิเรียกร้องเอาจากผู้รับอ่าวลด้วยกันได้ แต่จะสามารถเรียกได้เฉพาะตามส่วนที่แต่ละคนต้องรับผิด อันเป็นความเห็นจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4837/2538 ซึ่งได้วินิจฉัยไว้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4837/2538 เมื่อโจทก์และจำเลยต่างเป็นผู้รับประกันด้วยอ่าวลเช็ดด้วยกัน จึงต้องร่วมรับผิดต่อผู้ทรงตาม ป.พ.พ. มาตรา 989 ประกอบมาตรา 967วรรคแรก โจทก์และจำเลยจึงเป็นลูกหนึ่งร่วมกันตามบทมาตราดังกล่าวข้างต้น เมื่อโจทก์ซึ่งเป็นบุคคลผู้มีความผูกพันร่วมกับจำเลยในอันจะต้องใช้หนี้ มีส่วนได้เสียด้วยในการใช้หนี้ได้เข้าใช้หนี้แล้ว โจทก์ย่อมได้รับช่วงสิทธิมาเรียกร้องจากจำเลยได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 229

ตามคำพิพากษานี้มีข้อเท็จจริงว่า นางนิตยา(ผู้ส่งจ่าย)ส่งจ่ายเช็ดผู้ถือ จำนวน 700,000 บาท มีจำเลยลงลายมือชื่อเป็นผู้อ่าวลผู้ส่งจ่าย มอบให้โจทก์เพื่อแลกเช็ดฉบับเดิมคืนไป ต่อมาโจทก์โอนเช็ดฉบับดังกล่าวให้นายวรพล เพื่อชำระหนี้ค่าที่ดิน ปรากฏว่าธนาคารตามเช็ดปฏิเสธการจ่ายเงิน โจทก์จึงถูกนายวรพลฟ้องให้รับผิด ศาลชั้นต้นในคดีแพ่งแดงหมายเลขที่ 2219/2534 พิพากษาให้โจทก์กับจำเลยร่วมกันชำระเงินจำนวน 700,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับแต่วันฟ้องจนกว่าจะชำระเสร็จแก่นายวรพล(ผู้ทรง) และให้ร่วมกันใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนนายวรพล โดยกำหนดค่าทนายความ 1,800 บาท วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2535 โจทก์ชำระเงินตามคำพิพากษาให้กับนายวรพลเป็นเงินทั้งสิ้น 755,483 บาท โจทก์จึงรับช่วงสิทธิจากนายวรพลเรียกให้จำเลยชำระหนี้ดังกล่าวครั้งหนึ่งเป็นเงิน 377,741.50 บาท และดอกเบี้ยจากต้นเงินดังกล่าวในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับแต่วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2535 ถึงวันฟ้องเป็นเงิน 1,319.50 บาท รวมกับต้นเงินแล้วเป็นเงิน 379,061 บาท ขอให้บังคับจำเลยชำระเงินจำนวน 379,061 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ในต้นเงิน 379,061 บาท นับจากวันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์

จำเลยให้การว่า โจทก์และจำเลยต่างผูกพันเป็นผู้รับอ่าวลนางนิตยา ผู้ส่งจ่ายเช็ดจึงต้องรับผิดชอบบุคคลภายนอกเป็นอย่างเดียวกันกับนางนิตยา โจทก์ไม่มีสิทธิไล่เบี้ยจำเลย

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า “การที่จำเลยฎีกาว่า โจทก์และจำเลยต่างเป็นผู้รับอ่าววัล ไม่สามารถแบ่งส่วนแห่งความรับผิดชอบได้เบียดเบียนแก่กันได้เอง ทั้งโจทก์จำเลยยังไม่มีนิติสัมพันธ์ต่อกันในมูลหนี้ตามเช็คพินาศด้วย จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบนั้น เห็นว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 967 วรรคแรก บัญญัติว่า “ในเรื่องตัวแลกเงินนั้น บรรดาผู้ส่งจ่ายก็ดี รับรองก็ดี สลากหลังก็ดี หรือประกันด้วยอ่าววัลก็ดี ย่อมต้องร่วมรับผิดชอบผู้ทรง” เมื่อโจทก์และจำเลยต่างเป็นผู้รับประกันด้วยอ่าววัลเช็คด้วยกันจึงต้องร่วมรับผิดชอบนายบรรพผลผู้ทรงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 989 ประกอบกับมาตรา 967 วรรคแรก โจทก์และจำเลยจึงเป็นลูกหนี้ร่วมกันตามบทมาตราข้างต้น เมื่อโจทก์ซึ่งเป็นบุคคลผู้มีความผูกพันร่วมกับจำเลยในอันที่จะต้องใช้นี้ มีส่วนได้เสียในการใช้นี้ได้เข้าใช้นั้นแล้ว โจทก์ย่อมได้รับช่วงสิทธิมาเรียกร้องจากจำเลยได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 229 ศาลอุทธรณ์ภาค 2 พิพากษาชอบแล้ว”

จากคำวินิจฉัยของศาลฎีกาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าศาลฎีกามองว่า บทบัญญัติมาตรา 967 ที่กำหนดให้ลูกหนี้หลายคนตามสัญญาตัวเงินร่วมกันรับผิดชอบผู้ทรง(เจ้าหนี้) เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้ลูกหนี้ทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินมีฐานะเป็นลูกหนี้ร่วม ลูกหนี้เหล่านี้เข้ามาผูกพันตามสัญญาตัวเงินไม่ว่าในฐานะใดจะต้องมีความผูกพันเป็นลูกหนี้ร่วมกัน เมื่อกฎหมายลักษณะตัวเงินไม่ได้บัญญัติความรับผิดชอบของผู้รับอ่าววัลด้วยตนเองไว้เป็นประการอื่น ความรับผิดชอบระหว่างผู้รับอ่าววัลด้วยกันเองจึงต้องรับผิดชอบตามหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป กล่าวคือต้องรับผิดชอบเป็นส่วนเท่าๆกัน (มาตรา 296) เมื่อผู้รับอ่าววัลอันเป็นลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งได้ชำระหนี้ให้แก่ผู้ทรงซึ่งเป็นเจ้าหนี้ไปแล้ว จึงสามารถเข้ารับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้มาเรียกร้องจากจำเลยผู้รับอ่าววัลซึ่งเป็นลูกหนี้ร่วมอีกคนหนึ่งได้ก็หนึ่งตามมาตรา 296 ประกอบกับ มาตรา 229 (3) นั่นเอง

กรณีเรื่องอายุความที่ผู้รับอ่าววัลจะเรียกให้ผู้รับอ่าววัลด้วยกันเองรับผิดชอบนั้น ตามคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวไม่มีประเด็นในเรื่องอายุความโดยตรง แต่โดยที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ผู้รับอ่าววัลซึ่งเป็นลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งเมื่อได้ชำระหนี้ให้แก่ผู้ทรง (เจ้าหนี้) ไปเข้ารับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้มาเรียกร้องจากผู้รับอ่าววัลซึ่งเป็นลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งได้ ตามมาตรา 229(3) ดังนั้นกำหนดอายุความจึงต้องใช้ตามหลักรับช่วงสิทธิทั่วไป กล่าวคือ ผู้รับช่วงสิทธิในที่นี้คือผู้รับอ่าววัลที่ได้ใช้เงินให้ผู้ทรงมีสิทธิเท่ากับเจ้าหนี้เดิม(ผู้ทรง) ไม่อาจใช้สิทธิเกินกว่าเจ้าหนี้ได้ เมื่อเจ้าหนี้ในที่นี้คือ ผู้ทรง มีสิทธิฟ้องเรียกให้ผู้รับอ่าววัลซึ่งรับอ่าววัลผู้ส่งจ่ายอีกคนหนึ่ง ใช้เงินภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ผู้ทรงอาจบังคับสิทธิเรียกร้องได้ อันได้แก่วันที่ตัวถึงกำหนดใช้เงิน เนื่องจากตามมาตรา 940 บัญญัติให้ผู้รับอ่าววัลนั้นต้องผูกพันเช่นเดียวกับผู้ที่ตนรับอ่าววัล เมื่อกรณีนี้เป็นกรณการเข้ารับอ่าววัลผู้ส่งจ่าย ซึ่งผู้ทรงมีสิทธิฟ้องผู้ส่งจ่ายภายใน 1 ปีตามมาตรา 1002 ผู้รับอ่าววัลจึงต้องผูกพันในอายุความเดียวกัน ดังนั้นผู้รับอ่าววัลที่เข้าใช้เงินให้ผู้ทรงจึงมีสิทธิเรียกให้ผู้รับอ่าววัลอีกคนหนึ่งใช้เงินได้ภายในกำหนดอายุความ 1 ปี และอายุความเริ่มนับเมื่อเจ้าหนี้(ผู้ทรง) มีสิทธิเรียกร้องเช่นเดียวกันกับสิทธิของผู้ทรงนั่นเอง ในเรื่องอายุความของผู้รับอ่าววัลนี้ยังคงมีปัญหาที่ต้องพิจารณาต่อไปซึ่งจะขอกกล่าวโดยละเอียดใน หัวข้อ 4.5

ความเห็นที่ 2 เห็นว่าผู้รับอวัลซึ่งใช้เงินไปจะใช้สิทธิไล่เบี่ยผู้รับอวัลคนอื่นไม่ได้ เพราะผู้รับอวัลเหล่านี้ต่างเป็นผู้รับผิดชอบในลำดับเดียวกัน มิใช่ผู้รับผิดชอบในลำดับก่อนหลังกัน ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้มีสิทธิไล่เบี่ยต่อกันได้ และมีได้บัญญัติในทำนองเดียวกับในเรื่องค้ำประกันที่ว่า ถ้ามีบุคคลหลายคนเข้าค้ำประกันหนี้รายเดียวกัน บุคคลเหล่านี้มีความรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม แม้จะมีได้เข้าค้ำประกันร่วมกันก็ตาม⁵ ตามมาตรา 682 วรรคสอง⁶ ฉะนั้น ในระหว่างผู้ค้ำประกันด้วยกันจึงไล่เบี่ยกันเองได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 359/2509 ผู้ค้ำประกันร่วมกัน 2 คน เมื่อผู้ค้ำประกันคนหนึ่งได้ชำระหนี้ทั้งหมดแทนลูกหนี้ไป ย่อมรับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ไล่เบี่ยเอากับผู้ค้ำประกันอีกคนหนึ่งได้ กิ่งหนึ่งตามมาตรา 229(3) และ 296 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 682 วรรค 2 บัญญัตินิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ค้ำประกันกับเจ้าหนี้ และมาตรา 693 บัญญัตินิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ค้ำประกันกับลูกหนี้ แต่ในระหว่างผู้ค้ำประกันด้วยกัน บทบัญญัติในลักษณะค้ำประกันมิได้กำหนดความรับผิดชอบต่อกันไว้ จึงต้องให้หลักทั่วไปตามมาตรา 229,296

กรณีในเรื่องการรับอวัลตัวเงินนั้น ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เหมือนกับกรณีการค้ำประกัน นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาจากถ้อยคำที่ใช้ในมาตรา 940 วรรคสาม ที่บัญญัติว่า “เมื่อผู้รับอวัลได้ใช้เงินไปตามตัวแลกเงินแล้ว ย่อมได้สิทธิในอันจะไล่เบี่ยเอาแก่บุคคลซึ่งตนได้ประกันไว้ กับทั้งบุคคลทั้งหลายผู้รับผิดชอบตัวผู้หนี้” ประกอบกับกฎหมายตัวเงินมาตราอื่นๆ เช่น มาตรา 914⁷

⁵ จิตติ ติงศรัทีย, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน, หน้า 105.

⁶ มาตรา 682 วรรคสอง “ถ้าบุคคลหลายคนยอมตนเข้าเป็นผู้ค้ำประกันในหนี้รายเดียวกันไซ้ร้ทำนว่าผู้ค้ำประกันเหล่านั้นมีความรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกัน แม้ถึงว่าจะมิได้เข้ารับค้ำประกันรวมกัน”

⁷ มาตรา 914 “บุคคลผู้ส่งจ่ายหรือสลักหลังตัวแลกเงินยอมเป็นอันสัญญาว่า เมื่อตัวนั้นได้นำยื่นโดยชอบแล้วจะมีผู้รับรองและใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว ถ้าและตัวแลกเงินนั้นเขาไม่เชื่อถือโดยมิยอมรับรองก็ดี หรือมิยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังก็จะใช้เงินแก่ผู้ทรง หรือแก่ผู้สลักหลังคนหลังซึ่งต้องถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น ถ้าหากว่าได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้ว”

และมาตรา 967 วรรคสาม⁸ เรื่องการใช้สิทธิไต่เบี่ยในระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเองแล้ว จะเห็นว่า กฎหมายยอมให้ลูกหนี้มีสิทธิไต่เบี่ยกันเองได้เฉพาะกรณีที่มีความรับผิดชอบในลำดับก่อนหลังกันเท่านั้น ในระหว่างผู้รับอาวัลด้วยกันเองจะเห็นได้ว่าต่างก็เป็นผู้รับผิดชอบในลำดับเดียวกัน ไม่ใช่รับผิดชอบในลำดับก่อนหลังกัน ฉะนั้นผู้รับอาวัลที่ได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงตัวเงินไปแล้วจึงไม่อาจไต่เบี่ยจากผู้รับอาวัลคนอื่นที่ประกันแก่ลูกหนี้คนเดียวกันได้ คงมีสิทธิไต่เบี่ยเฉพาะกับบุคคลที่ผู้รับอาวัลได้ประกันไว้กับบุคคลที่ต้องรับผิดชอบต่อลูกหนี้ที่ได้ประกันไว้เท่านั้น⁹ เพราะฉะนั้น ถ้าผู้รับอาวัลมีหลายคน ผู้รับอาวัลด้วยกันจะไต่เบี่ยจากกันไม่ได้ เช่น ตัวผู้ถือมีผู้สลักหลังหลายคน ใครใช้เงินไปแล้วจะไปไต่เบี่ยจากคนอื่นไม่ได้ แม้ว่าคนนั้นจะสลักหลังก่อนก็ตาม¹⁰

ในปีญหาดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่าในเรื่องการรับอาวัลคงคล้ายกับเรื่องผู้ค้ำประกัน อย่างไรก็ตาม กรณีในเรื่องการรับอาวัลนั้น ไม่มีบทบัญญัติใดในกฎหมายลักษณะตัวเงินบัญญัติไว้ โดยเฉพาะเช่นเดียวกับกรณีการค้ำประกันตามมาตรา 682 วรรคสอง ดังนั้น จึงต้องพิจารณาต่อไปว่า บทบัญญัติลักษณะตัวเงินมาตรา 967 วรรคแรกที่บัญญัติว่า “ในเรื่องตัวแลกเงินนั้น บรรดาผู้ตั้งจ่ายก็ดี รับรองก็ดี สลักหลังก็ดี หรือประกันด้วยอาวัลก็ดี ย่อมต้องร่วมรับผิดชอบต่อผู้ทรง” นั้นจะทำให้ลูกหนี้หลายคนเป็นลูกหนี้ร่วมกันตามที่คำพิพากษาฎีกาที่ 4837/2538 วินิจฉัยหรือไม่ เนื่องจากกรณีหากผู้รับอาวัลหลายคนดังกล่าวมีฐานะเป็นลูกหนี้ร่วม คงต้องนำบทบัญญัติทั่วไปในเรื่องลูกหนี้ร่วมมาใช้บังคับแก่กรณี ด้วยความเคารพอย่างสูงผู้เขียนเห็นว่า บทบัญญัติดังกล่าวนี้เพียงแต่มีผลให้ลูกหนี้หลายคนตามสัญญาตัวเงินต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรงเท่านั้น (Joint Liabile) กล่าวคือ เจ้าหนี้ (ผู้ทรง) สามารถเรียกให้ลูกหนี้คนใดคนหนึ่งชำระหนี้จนกว่าจะได้รับชำระจนสิ้นเชิง อันเป็นผลที่เกิดจากพื้นฐานและแนวความคิดของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ตัวเงินเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการชำระหนี้อันสามารถที่จะโอนกันได้โดยสะดวก มีการกำหนดสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าหนี้และลูกหนี้ซึ่งมีลักษณะเป็นการคุ้มครองเจ้าหนี้ หาได้ทำให้ลูกหนี้หลายคนตามสัญญาตัวเงินเป็นลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป อันต้องมีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบตามมาตรา 291-297 ไม่ ตามที่ได้วิเคราะห์มาแล้วในบทที่ 2 และบทที่ 3 อันจะเห็นได้ว่า ความรับผิดชอบของลูกหนี้

⁸ มาตรา 967 วรรคสาม “การว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนหนึ่ง ซึ่งต้องรับผิดชอบ ย่อมไม่ตัดหนทางที่จะว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนอื่น ๆ แม้ทั้งจะเป็นฝ่ายอยู่ในลำดับภายหลังบุคคลที่ได้ว่ากล่าวเอาความมาก่อน”

⁹ ไพฑูรย์ คงสมบุญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะตัวเงิน, หน้า 244.

¹⁰ ประทีป เฉลิมภัทรกุล, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน – บัญชีเดินสะพัด, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2542), หน้า 161.

หลายคนตามกฎหมายตัวเงินนั้นแตกต่างจากไปจากความรับผิดชอบในเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป ดังนั้น ผู้รับอวัลหลายคน que ้เข้ารับอวัลลูกหนี้ตามตัวเงินคนเดียวกันนั้นจึงมิได้อยู่ในฐานะลูกหนี้ร่วม อันจะต้องแบ่งกันรับผิดชอบเป็นส่วนเท่าๆกัน ตามมาตรา 296 และเมื่อพิจารณาในเรื่องความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเองตามสัญญาตัวเงินแล้ว มาตรา 967 วรรคสาม ซึ่งกำหนดให้ลูกหนี้มีสิทธิไล่เบียดกันเองได้เฉพาะกรณีที่มีความรับผิดชอบในลำดับก่อนหลังกันเท่านั้น กล่าวคืออยู่บนพื้นฐานในเรื่องของสิทธิไล่เบียดนั่นเอง กรณีระหว่างผู้รับอวัลด้วยกันเองนั้นต่างเป็นผู้รับผิดชอบลำดับเดียวกันไม่ใช่ลำดับก่อนหลังกัน ผู้รับอวัลที่ได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงตัวเงินไปแล้วจึงไม่อาจไล่เบียดจากผู้รับอวัลคนอื่นที่ประกันให้แก่ลูกหนี้คนเดียวกันได้ คงมีสิทธิไล่เบียดเฉพาะกับบุคคลที่ตนประกันไว้ (ลูกหนี้ตามตัวเงิน que ้ผู้รับอวัลเข้ารับอวัล) และบุคคลที่ต้องรับผิดชอบต่อลูกหนี้ที่ผู้รับอวัลเข้ารับอวัลไว้เท่านั้น ไม่อาจเฉลี่ยความรับผิดชอบอย่างเช่นกรณีลูกหนี้ร่วมได้ ผู้เขียนจึงเห็นพ้องกับความเห็นที่ 2 อันเป็นหลักที่ถูกต้องและเหมาะสมกับหลักกฎหมายตัวเงิน

กรณีจะมีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างไปหากปรากฏว่าผู้รับอวัลหลายคนเหล่านั้นมีความมุ่งหมายที่จะเข้าประกันร่วมกันเป็นลูกหนี้ร่วมในหนี้ของลูกหนี้คนเดียวกัน เช่นนี้ น่าจะต้องนำบัญญัติมาตรา 291 เรื่องลูกหนี้ร่วม ซึ่งเป็นบทบัญญัติทั่วไปมาใช้บังคับแก่กรณีนี้ได้เลย กล่าวคือ เมื่อผู้รับอวัลคนหนึ่งชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ไปแล้ว ย่อมจะเรียกร้องให้ผู้รับอวัลอีกคนหนึ่งที่เป็นลูกหนี้ร่วมกันกับตน แบ่งเฉลี่ยความรับผิดชอบได้ตามมาตรา 296 ซึ่งมีใช้การใช้สิทธิไล่เบียดแต่ประการใด¹¹

4.3 ปัญหาความรับผิดชอบระหว่างผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำหลายคนด้วยกันเองในกรณีที่สอดเข้าแก่น้ำลูกหนี้คนเดียวกัน

ตามสัญญาตัวเงินนั้นอาจมีคู่สัญญาได้ไม่จำกัดจำนวน การเข้ามาเป็นผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำกฎหมายไม่ได้จำกัดว่าการสอดเข้าแก่น้ำในตัวเงินฉบับหนึ่งจะมีผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำได้เพียงคนเดียวเท่านั้น อีกนัยหนึ่งการมีผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำหลายคนนั้นยังเป็นการเพิ่มหลักประกันให้แก่ผู้ทรงได้อีกประการหนึ่ง กล่าวคือ ทำให้เกิดลูกหนี้ตามตัวที่ต่อต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงเพิ่มมากขึ้น ผู้ทรงอาจเลือกที่จะเรียกให้ลูกหนี้ตามตัวคนเดียวคนหนึ่งหรือหลายคนใช้เงินตามตัวให้แก่ตนได้ ทั้งนี้การมีผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำหลายคน อาจมีทั้งการเข้ารับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำลูกหนี้ตามตัวต่างคนกันและกรณีที่เข้ารับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำลูกหนี้ตามตัวคนเดียวกัน กรณีหากเป็นการเข้ารับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำลูกหนี้ต่างรายกัน เมื่อผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำคนใดได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปแล้ว ก็ย่อมมีสิทธิที่จะไล่เบียดเอาแก่ผู้ที่ได้สอดเข้ารับรองเพื่อแก่น้ำ และบุคคลที่ต้องรับผิดชอบต่อคู่สัญญาฝ่ายที่ตนได้สอดเข้ารับรองเพื่อแก่น้ำไว้ ซึ่งคงหมายความว่าผู้รับรอง

¹¹ ธนวัฒน์ เนติโพธิ์, “อวัล,” หน้า 70-71.

เพื่อสอดแก้หน้าลูกหนี้คนอื่นนั้นด้วย กรณีดังกล่าวจึงเป็นไปตามหลักการใช้สิทธิไล่เบียดตามกฎหมายตัวเงินนั่นเอง แต่ในส่วนของผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าหลายคน que เข้ารับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าลูกหนี้ตามตัวคนเดียวกันนั้น เนื่องจากกฎหมายลักษณะตัวเงินไม่ได้บัญญัติถึงความรับผิดชอบหรือสิทธิไล่เบียดต่อกันไว้โดยเฉพาะ กรณีจึงเกิดปัญหาว่าหากผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าคนหนึ่งได้ใช้เงินแก่ผู้ทรงไปจะใช้สิทธิไล่เบียดเอาจากผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าคนอื่นๆ ได้หรือไม่ เพียงใด ซึ่งเป็นปัญหาที่คล้ายกับเรื่องผู้รับอาวัลหลายคนเข้ารับอาวัลลูกหนี้ตามตัวคนเดียวกัน เนื่องจากเป็นลักษณะการประกันการรับผิดชอบเหมือนกัน และต่างก็อยู่ในลำดับเดียวกันเช่นกัน

ในเรื่องผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าหลายคนนี้ มีนักกฎหมายให้ความเห็นว่า¹² เนื่องจากตัวเงินเป็นเอกเทศสัญญาชนิดหนึ่ง ผลจึงเป็นไปตามหลักเรื่องเอกเทศสัญญาว่า กรณีใดที่กฎหมายได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะในเอกเทศสัญญาลักษณะตัวเงิน ก็ต้องบังคับตามที่บัญญัติไว้ กรณีที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะต้องนำบทบัญญัติทั่วไปในบรรพ 1 และบรรพ 2 มาใช้บังคับ ดังนั้นการที่จะให้ผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าหลายคน que เข้ารับรองเพื่อแก้หน้าลูกหนี้คนเดียวกันนั้น จะสามารถไล่เบียดในระหว่างกันเองได้ จะต้องปรากฏว่าผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าเหล่านั้นมีความรับผิดชอบร่วมกันในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมกันหรือเป็นกรณีที่กฎหมายตัวเงินบัญญัติไว้ชัดเจนให้ผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าที่ได้ใช้เงินไปมีสิทธิไล่เบียดผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าคนอื่นๆ ที่เข้ารับรองเพื่อแก้หน้าลูกหนี้คนเดียวกัน แต่เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบของผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าแล้ว เห็นได้ว่า ผู้รับรองเพื่อสอดแก้หน้ามีความรับผิดชอบต่อผู้ทรงและคู่สัญญาทั้งหลายที่ผู้ถูกรับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้า จะต้องรับผิดชอบเท่านั้น ความสัมพันธ์ในระหว่างผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าจึงไม่อยู่ในฐานะของลูกหนี้ร่วมกัน นอกจากนี้ หนี้ที่จะต้องชำระตามตัวเงินนั้นเป็นหนี้อันแบ่งชำระได้ เพราะฉะนั้นโดยหลักแล้วจึงไม่ถึงว่าผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าในลำดับเดียวกันเป็นลูกหนี้ร่วมกัน

ตามที่ได้วิเคราะห์มาแล้วในเรื่องผู้รับอาวัลหลายคนที่เข้ารับอาวัลลูกหนี้ตามตัวคนเดียวกันว่าผู้รับอาวัลคนหนึ่งซึ่งได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงตัวไปแล้วจะสามารถเรียกร้องเอาจากผู้รับอาวัลคนอื่นๆ ได้หรือไม่นั้น ยังคงมีแนวความคิดที่แตกต่างกันอยู่ ซึ่งสำหรับผู้เขียนแล้วเห็นว่า กรณีดังกล่าวคงต้องพิจารณาเป็นลำดับขึ้นไป เมื่อกฎหมายลักษณะตัวเงินอันเป็นเอกเทศสัญญาไม่ได้บัญญัติให้ผู้รับอาวัลเหล่านี้ไล่เบียดระหว่างกันได้ จึงต้องพิจารณาตามบทบัญญัติทั่วไปใน บรรพ 1 และบรรพ 2 ต่อไปว่า หากผู้รับอาวัลหลายคนนั้นในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมกรณีต้องนำบทบัญญัติทั่วไปในเรื่องลูกหนี้ร่วมมาใช้บังคับ อันส่งผลให้ผู้รับอาวัลหลายคนต้องมีความรับผิดชอบระหว่างกันเองตามมาตรา 296 จึงอาจใช้สิทธิเรียกร้องระหว่างกันเองได้ แต่จากการศึกษาในบทที่ 2 และบทที่ 3 แล้วจะ

¹² รุจิรา อภิรักษ์สกุล, ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการสอดเข้าแก้หน้า, หน้า 122.

เห็นว่า ลูกหนี้ตามกฎหมายตัวเงินนั้นหาใช่มีฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมไม่ จึงไม่สามารถนำหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมมาใช้บังคับแก่กรณีได้

ดังนั้นเมื่อนำหลักข้างต้นมาพิจารณาเทียบเคียงกับกรณีผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าหลายคนที่เข้ารับรองเพื่อแก้หน้าลูกหนี้คนเดียวกัน ผู้เขียนจึงเห็นด้วยกับความเห็นข้างต้นที่ว่าในระหว่างผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าด้วยกันเองนั้นไม่อาจไล่เบียดหรือเรียกร้องระหว่างกันเองได้ เนื่องจากไม่มีกฎหมายลักษณะตัวเงินมาตราใดบัญญัติให้ไล่เบียดระหว่างกันเองได้และความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าทั้งหลายไม่ได้อยู่ในฐานะลูกหนี้ร่วมอันจะนำหลักทั่วไปเรื่องลูกหนี้ร่วมตามบรรพ 2 มาใช้บังคับแก่กรณีได้

4.4 ปัญหาการที่เจ้าหนี้ขีดฆ่าคำสลักหลังให้ผู้สลักหลังคนหนึ่งจะส่งผลต่อความรับผิดชอบของผู้สลักหลังคนอื่น ๆ ตามสัญญาตัวเงินอย่างไร

ตามพืบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 905 วรรคแรก บัญญัติว่า “ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 1008 บุคคลผู้ได้ตัวเงินไว้ในครอบครอง ถ้าแสดงให้ปรากฏสิทธิด้วยการสลักหลังไม่ขาดสาย แม้ถึงว่าการสลักหลังรายที่สุดจะเป็นสลักหลังลอยก็ตาม ท่านให้ถือว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อใดรายการสลักหลังลอยมีสลักหลังรายอื่นตามหลังไปอีก ท่านให้ถือว่าบุคคลผู้ทิ้งลายมือชื่อในการสลักหลังรายที่สุดนั้น เป็นผู้ได้ไปซึ่งตัวเงินด้วยการสลักหลังลอย อนึ่งคำสลักหลังเมื่อขีดฆ่าเสียแล้วท่านให้ถือเสมือนว่ามีได้มีเลย”

ดังนั้นการพิจารณาคำสลักหลังตัวเงินว่าขาดสายหรือไม่นั้น ถ้าคำสลักหลังใดถูกขีดฆ่าออกก็จะนำมาพิจารณาว่ามีการสลักหลังรายนั้นไม่ได้¹³

อนึ่ง เนื่องจากตัวเงินโอนกันได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ (มาตรา 917 วรรคแรก) การสลักหลังถือได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาโอน เพราะฉะนั้นถ้าขีดฆ่าคำสลักหลังจะเท่ากับเป็นการถอนการแสดงเจตนาโอน กฎหมายจึงถือเสมือนหนึ่งว่าไม่มีการสลักหลัง แต่จะขีดฆ่าคำสลักหลังเมื่อใดเมื่อใด จึงจะมีผลเป็นการถอนการแสดงเจตนาโอนนั้น มาตรา 905 นี้ไม่ได้กล่าวไว้แต่อย่างใด จึงต้องอาศัยตามนัยแห่งมาตรา 934 อันเป็นบทบัญญัติในเรื่องการขีดฆ่าคำรับรอง ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าผู้จ่ายเขียนคำรับรองลงในตัวแลกเงินแล้ว แต่หากกลับขีดฆ่าเสียก่อนตัวเงินนั้นหลุดพ้นไปจากมือตนไซ้ไร ท่านให้ถือเป็นอันว่าได้บอกปิดไม่รับรอง แต่ถ้าผู้จ่ายได้แจ้งความเป็นหนังสือไปยังผู้ทรง หรือ

¹³ จิตติ ติงศภักดิ์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน,

คู่สัญญาฝ่ายอื่นซึ่งได้ลงนามในตั๋วเงินว่าตนรับรองตั๋วเงินนั้นก่อนแล้ว จึงมาขีดฆ่าคำรับรองต่อภายหลังไซ้รู้ ท่านว่าผู้จ่ายก็คงต้องผูกพันอยู่ตามเนื้อความที่ตนได้เขียนรับรองนั่นเอง” ซึ่งเป็นบทกฎหมายใกล้เคียงมาเทียบเคียง¹⁴ ดังนั้น การขีดฆ่าคำสลักหลังจะต้องทำการขีดฆ่าขึ้นก่อนที่จะส่งมอบตั๋วเงินให้แก่ผู้รับโอน

การขีดฆ่าคำสลักหลังถือเป็นการแสดงเจตนาอันเป็นนิติกรรมอย่างหนึ่ง จึงต้องบังคับตามหลักทั่วไปในเรื่องการแสดงเจตนา ดังนั้น การขีดฆ่าคำสลักหลังต้องทำด้วยใจสมัคร (มาตรา 149) ผู้มีสิทธิขีดฆ่าได้ต้องเป็นผู้ทรงเท่านั้นที่จะขีดฆ่าคำสลักหลังที่มีอยู่แล้วในตั๋วเงินได้ หากเป็นผู้อื่นซึ่งไม่มีสิทธิไปขีดฆ่าคำสลักหลังอาจทำให้มีความผิดฐานปลอมเอกสารตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 264 และตั๋วเงินฉบับนั้นเป็นตั๋วเงินปลอมโดยมีการแก้ไขรายการอันต้องบังคับตาม มาตรา 1007 ต่อไป¹⁵

ดังนั้น การขีดฆ่าคำสลักหลังที่กฎหมายให้อำนาจทำได้ มีอยู่ 3 กรณีด้วยกันคือ

1. ผู้สลักหลังขีดฆ่าคำสลักหลังของตนก่อนที่จะส่งมอบตั๋วเงินให้แก่ผู้รับสลักหลัง เพื่อต้องการถอนการแสดงเจตนาที่จะโอนตั๋วเงิน เมื่อขีดฆ่าคำสลักหลังแล้วมีผลทำให้ผู้สลักหลังคนนั้นไม่ต้องรับผิดชอบในฐานะเป็นผู้สลักหลัง (มาตรา 905 วรรคแรก)
2. ผู้สลักหลังที่ถือเอาและใช้เงินตามตัวแลกเงิน จะขีดฆ่าคำสลักหลังของตนเองและของผู้สลักหลังภายหลังตนเสียก็ได้ ตามมาตรา 970 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “ผู้สลักหลังทุกคนซึ่งเข้าถือเอาและใช้เงินตามตัวแลกเงินแล้ว จะขีดฆ่าคำสลักหลังของตนเองและของเหล่าผู้สลักหลังภายหลังตนนั้นเสียก็ได้”

เหตุที่ผู้สลักหลังที่ได้เข้าใช้เงินตามตั๋วเงินไปแล้วต้องขีดฆ่าคำสลักหลังของตนเอง ก็เพราะว่าเป็นการทำให้ปรากฏเป็นหลักฐานว่าตนเองได้ใช้เงินตามตั๋วเงินนั้นให้แก่ผู้ทรงตัวแล้ว และที่ขีดฆ่าคำสลักหลังของผู้สลักหลังในภายหลังเนื่องจากผู้ใช้นั้นถึงอย่างไรก็ไม่อาจใช้สิทธิไต่เบี่ยเอาจากผู้สลักหลังในภายหลัง (ผู้ที่ผูกพันลำดับหลังตน) ได้ ตามผลของกฎหมายที่บัญญัติไว้ในมาตรา 967 วรรคสามและมาตรา 971

¹⁴ เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ว่าด้วยตั๋วเงิน, หน้า 30.

¹⁵ สุพันธ์ เลขบวรวงศ์, “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสลักหลังตั๋วเงิน,” หน้า 99.

3. ผู้ทรงยอมมีสิทธิซิดฆ่าลายมือชื่อของผู้สลักหลังคนใดคนหนึ่งออกจากตัวเงินก็ได้ อันเป็นการแสดงว่าต้องการปลดผู้ขึ้นให้พ้นจากความรับผิดชอบตามตัวเงิน¹⁶ เมื่อทำเช่นนี้กรณีหากตัวเงินฉบับดังกล่าวมีผู้สลักหลังหลายคน จึงเกิดปัญหาว่า การที่ผู้ทรงซิดฆ่าลายมือชื่อของผู้สลักหลังคนหนึ่งออกจากตัวเงิน จะส่งผลกระทบต่อความรับผิดชอบของผู้สลักหลังตัวเงินคนอื่นๆอย่างไรนั้น กรณีดังกล่าวกฎหมายลักษณะตัวเงินไม่ได้บัญญัติความรับผิดชอบระหว่างผู้สลักหลังด้วยกันเองซึ่งเป็นลูกหนี้ตามกฎหมายตัวเงินไว้โดยเฉพาะ ดังนั้นกรณีดังกล่าวจะนำกฎหมายเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปมาใช้ได้เพียงใด ในเรื่องนี้มีความเห็นที่แตกต่างกันดังนี้

ความเห็นที่ 1 เห็นว่าการซิดฆ่าลายมือชื่อผู้สลักหลังบนตัวเงินนี้ทำได้โดยผู้ทรงที่ชอบด้วยกฎหมายที่มีความประสงค์จะปลดหนี้ให้แก่ผู้ลงลายมือชื่อคนใดคนหนึ่ง และเมื่อผู้ทรงซิดฆ่าลายมือชื่อใดแล้ว ผู้ทรงยังไม่สิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยผู้ลงลายมือชื่อคนอื่น เพราะกฎหมายถือว่า ผู้ลงลายมือชื่อทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมรับผิดชอบผู้ทรงอย่างลูกหนี้ร่วมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 967¹⁷

ตัวอย่างเช่น ก.สลักหลังตัวเงินให้ ข. ข.สลักหลังตัวเงินดังกล่าวให้ ค. ค.สลักหลังให้ ง. ง.สลักหลังให้ จ. ผู้ทรงตามตัวเงินฉบับนี้คือ ฉ. ฉ.อาจซิดฆ่าคำสลักหลังของผู้สลักหลังคนใดก็ได้ เช่นหาก ฉ.ผู้ทรง ซิดฆ่าคำสลักหลังของ ข.ออก เท่ากับ ฉ.ผู้ทรงแสดงเจตนาว่า ต้องการปลดหนี้ให้ ข. ดังนี้ ข.จึงยอมหลุดพ้นความรับผิดชอบตามตัวเงินฉบับดังกล่าว ตามความเห็นนี้เห็นว่า ฉ.ผู้ทรงยังมีสิทธิไล่เบี้ยผู้ลงลายมือชื่อในตัวได้ทุกคน ตามตัวอย่างข้างต้นคือ ก. ค. และ ง. ซึ่งยกเว้นเฉพาะ ข.ผู้สลักหลังที่ได้รับการปลดหนี้เท่านั้น มาตรา 967 วรรคแรกและวรรคสอง และกรณีหากผู้ทรงคือ ฉ. ได้

¹⁶ ตามกฎหมายอังกฤษ Bill of Exchange Act 1882 มาตรา 63 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการที่ผู้ทรงซิดฆ่าคำสลักหลังไว้ว่า

“(1) เมื่อผู้ทรงหรือตัวแทนจงใจซิดฆ่าตัวเงิน และการซิดฆ่านั้นเห็นประจักษ์ในตัว ท่านว่าตัวนั้นเป็นอันปลดจากพันธะ

(2) เช่นเดียวกัน คู่สัญญาในตัวอาจหลุดพ้นจากความรับผิดชอบด้วยการที่ผู้ทรงหรือตัวแทนจงใจซิดฆ่าลายมือชื่อของคู่สัญญาฝ่ายนั้น ในกรณีเช่นนี้ ผู้สลักหลังคนใดที่ต้องเสียสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่คู่สัญญาที่เขาซิดฆ่าชื่อออกเสีย นั้น ย่อมเป็นอันหลุดพ้นความรับผิดชอบไปด้วย....”

¹⁷ กตพล (โสภณ) อรรถพิศาลโสภณ, คำอธิบายกฎหมายตัวเงินและบัญชีเดินสะพัด, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชากฎหมายพาณิชย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2526) หน้า 25.

ไล่เบี่ยให้ ง.จ่ายเงินตามตัวให้ จ.ครบถ้วนแล้ว ง.ก็จะเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายต่อไป แต่ ง.จะไล่เบี่ย ข.ไม่ได้ เพราะ ข.หลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามตัวเงินฉบับนั้นไปแล้ว ตามที่ผู้ทรงคนก่อนคือ จ.ได้ขีดฆ่าลายมือชื่อ ข.ทิ้งไป แต่เมื่อ ง.จ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงคนก่อนไป ง. ย่อมไล่เบี่ยผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงินที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อน ง.ได้ ตามมาตรา 967 วรรคสาม ดังนั้นตามความเห็นนี้เห็นว่า ง.ผู้สลักหลังที่ได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปแล้วมีสิทธิฟ้องไล่เบี่ยเอาจาก ก.และ ค. ได้ ส่วน ข. หลุดพ้นไปเพราะถูกขีดฆ่าลายมือชื่อ ซึ่งถือเสมือนว่าไม่เคยลงลายมือชื่อในตัวเงินเลย

ข้อสังเกตเกี่ยวกับความเห็นที่ 1¹⁸

1. การที่ จ. ผู้ทรงคนสุดท้ายเป็นผู้ขีดฆ่าลายมือชื่อ ข. ออกมีผลทำให้ ข.หลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามตัวเงิน เกิดจากการแสดงเจตนาของ จ.ผู้ทรงเอง การที่จะต้องให้ ค.และ ง. เสียสิทธิไล่เบี่ยเอาจาก ข. ซึ่งเป็นผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตนจึงน่าจะไม่เป็นธรรมต่อ ค. และ ง.

2. การที่ จ. ผู้ทรงเป็นผู้ขีดฆ่าลายมือชื่อ ข. ออกเกิดจากการแสดงเจตนาที่ต้องการปลด ข. ออกจากความรับผิดชอบตามตัวเงิน หาได้เกิดจากการแสดงเจตนาของ ค. และ ง. แต่ประการใด จึงน่าจะถือว่า เป็นการสละสิทธิส่วนตัวของ จ.ผู้ทรงเองที่มีต่อ ข. ตามมาตรา 967 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หากมีผลผูกพัน ค.และ ง. ด้วยไม่ ดังนั้นการที่จะให้ ค. และ ง. ยังคงต้องรับผิดชอบต่อตัวเงินอยู่เพราะการที่ได้มาลงลายมือชื่อไว้ ค.และ ง. จึงไม่น่าจะเสียสิทธิไล่เบี่ยเอาจาก ข. ซึ่งเป็นผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน แม้จะถูกขีดฆ่าลายมือชื่อออกไป แต่อาจก่อให้เกิดปัญหาทางคดีขึ้นเพราะทำให้เกิดข้อโต้แย้งได้ว่า ใครเป็นผู้ขีดฆ่าลายมือชื่อ

ความเห็นที่ 2 เห็นว่า การที่บุคคลเข้ามาลงลายมือชื่อเป็นคู่สัญญาในตัวเงินย่อมมีความรับผิดชอบต่อผู้ทรงอย่างลูกหนี้ร่วมตามมาตรา 967 แรกและวรรคสอง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตัวเงินของไทย มิได้บัญญัติผลของการเป็นลูกหนี้ร่วมไว้โดยเฉพาะจึงต้องมีผลบังคับตามบทบัญญัติในบรรพ 2 เรื่องลูกหนี้ร่วมตามมาตรา 291-297 โดยความเห็นดังกล่าวได้อ้างหมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 2576/2518 ของ ท่านอาจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ ดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2576/2518 ผู้ทรงฟ้องผู้ส่งจ่ายเช็คกับผู้สลักหลังเช็ค ไม่ทำให้ผู้สลักหลังหลุดพ้นความรับผิด

หมายเหตุท้ายฎีกา “ข้อควรพิจารณาคือ ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังตัวเงินเป็นลูกหนี้ร่วมคงต้องบังคับตาม ม.291 ถึง ม.296 มิได้มีข้อยกเว้นในเรื่องลูกหนี้ร่วมในตัวเงินตาม ม.967 นอกจากบางประการที่บัญญัติไว้เฉพาะ ถ้าคนหนึ่งชำระหนี้ก็คงมีผลถึงลูกหนี้อื่นด้วยตาม ม.292

¹⁸ สุรินทร์ เลขบวรวงศ์, “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสลักหลังตัวเงิน” หน้า 101.

การที่เจ้าหน้าที่กองสำหรับตัวผู้ส่งจ่าย ไม่มีผลระงับหนี้ของผู้ส่งจ่ายแต่ประการใด จึงไม่เป็นเหตุให้ผู้สลักหลังหลุดพ้นความรับผิดในส่วนของผู้หนี้แต่ละคน คือได้เบียดผู้สัญญาคนก่อนได้เต็มจำนวน ถ้าหากปลดหนี้แก่คนหนึ่ง ผู้สัญญาคนหลังคงหลุดพ้นความรับผิดตามนัยแห่งมาตรา 905,970”

ดังนั้นความเห็นดังกล่าวจึงเห็นว่า การที่ผู้ทรงขีดฆ่าลายมือชื่อผู้สลักหลังคนใดคนหนึ่งออกเป็นการแสดงเจตนาปลดหนี้ให้แก่ผู้นั้น (มาตรา 340 วรรคสอง ป.พ.พ.) มีผลเป็นการเฉพาะตัวลูกหนี้ที่ได้รับการปลดหนี้เท่านั้น ลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆ จึงยังคงต้องรับผิดชอบ แต่ในส่วนความรับผิดนั้นหลุดพ้นไปเท่าที่ลูกหนี้ร่วมที่ถูกปลดหนี้หลุดพ้น ตามบทบัญญัติเรื่องลูกหนี้ร่วม บรรพ 2 อันเป็นบททั่วไป มาตรา 293 และมาตรา 296¹⁹ ตัวอย่างเช่น แดงออกตัวแลกเงินส่งจ่ายให้แก่ ก. 5,000 บาท ก.สลักหลังให้ ข. ข.สลักหลังต่อให้ ค. ค.สลักหลังต่อไปให้ ง. และ ง.สลักหลังให้ จ. จ.ซึ่งเป็นผู้ทรงขีดฆ่าลายมือชื่อ ข.ออก ความรับผิดในส่วนของผู้เป็นลูกหนี้ร่วมอันต้องรับผิดชอบในส่วนเท่าๆกันกับลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆ ดังนั้น ความรับผิดของ ข.จึงเท่ากับ 1,000 บาท ก็ตกเป็นพับแก่ จ.ผู้ทรง (เจ้าหน้าที่) ซึ่งส่งผลถึงแดง ก, ข, ค. และ ง.ลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆ ด้วยความเห็นนี้จึงเห็นว่า จ.ผู้ทรงมีสิทธิได้เบียดตามตัวเงินจาก แดง, ก, ค.และ ง. ได้ 4,000 บาท เพราะต้องนำหลักกฎหมายในเรื่องลูกหนี้ร่วมขึ้นมาใช้บังคับในปัญหาดังกล่าว เมื่อกฎหมายตัวเงินของไทยไม่ได้มีบัญญัติเป็นข้อยกเว้นในเรื่องผลของการเป็นลูกหนี้ร่วมในตัวเงินตามมาตรา 967 ว่าเป็นพิเศษโดยเฉพาะ²⁰

ข้อสังเกตเกี่ยวกับความเห็นที่ 2

ดังที่เคยได้กล่าวไว้ตอนต้น การมองว่า บทบัญญัติลักษณะตัวเงิน มาตรา 967 วรรคแรกนั้นเป็นการเกิดลูกหนี้ร่วมโดยกฎหมายอันมีผลทำให้ลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินเป็นลูกหนี้ร่วมนั้น ก่อให้เกิดปัญหาเมื่อกฎหมายลักษณะตัวเงินไม่ได้บัญญัติผลของความรับผิดของลูกหนี้หลายคนตามสัญญาตัวเงินไว้โดยชัดแจ้ง จึงมักมีการนำเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปมาใช้

¹⁹ มาตรา 293 การปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ร่วมกันคนหนึ่งนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ลูกหนี้คนอื่นๆ เพียงเท่าส่วนของลูกหนี้ที่ได้ปลดให้ เว้นแต่จะได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่น

มาตรา 296 ในระหว่างลูกหนี้ร่วมกันทั้งหลายนั้น ท่านว่าต่างคนต่างต้องรับผิดชอบส่วนเท่าๆ กัน เว้นแต่จะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ถ้าส่วนที่ลูกหนี้ร่วมกันคนใดคนหนึ่งจะพึงชำระนั้นเป็นอันจะเรียกเอาจากคนนั้นไม่ได้ไซ้ ยังขาดจำนวนอยู่เท่าไรลูกหนี้คนอื่นๆ ซึ่งจำต้องออกส่วนด้วยนั้นก็ต้องรับใช้ แต่ถ้าลูกหนี้ร่วมกันคนใดเจ้าหน้าที่ได้ปลดให้หลุดพ้นจากหนี้ร่วมกันนั้นแล้ว ส่วนที่ลูกหนี้คนนั้นจะพึงชำระหนี้ก็ตกเป็นพับแก่เจ้าหน้าที่ไป

²⁰ สุรินทร์ เลขบวรวงศ์, “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสลักหลังตัวเงิน” หน้า 103.

บังคับเสมอ ซึ่งในบางกรณีอาจทำให้ขัดต่อพื้นฐานหรือหลักการของความรับผิดชอบในสัญญาตัวเงินได้ ดังเช่นกรณีนี้ การที่ จ. ผู้ทรงคนสุดท้ายเป็นผู้ขีดฆ่าลายมือชื่อ ข. ออก มีผลทำให้ ข. หลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามตัวเงิน จะเห็นได้ว่า ค. และ ง. ผู้สลักหลังถัดจากผู้ที่ถูกขีดฆ่าอันเป็นผู้ที่ผูกพันภายหลัง เสียสิทธิไต่เบี่ยเอา กับ ข. ซึ่งเป็นผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน ตามบทบัญญัติ มาตรา 967 วรรคสาม ในเรื่องสิทธิไต่เบี่ย อันเป็นหลักสำคัญในเรื่องความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้หลายคนด้วยตนเองตามสัญญาตัวเงิน แม้จะมีความรับผิดชอบน้อยกว่าตามความเห็นที่ 1 ก็ตาม

กรณีที่ จ. ผู้ทรงคนสุดท้ายเป็นผู้ขีดฆ่าลายมือชื่อ ข. ออก เกิดจากการแสดงเจตนาของ จ. (ผู้ทรง) เอง หาได้เกิดจากการแสดงเจตนาของ ค. และ ง. แต่ประการใด จ. ผู้ทรงจึงไม่อาจทำให้ลูกหนี้คนอื่น ๆ ตามสัญญาตัวเงินต้องเสียสิทธิที่ตนเองมีอยู่ไปด้วย ดังนี้หากถือตามความเห็นที่ 2 ดังกล่าวข้างต้น ย่อมกระทบถึงความรับผิดชอบและการใช้สิทธิไต่เบี่ยต่อ ค. และ ง. ผู้ซึ่งเป็นผู้สลักหลังภายหลัง ข. โดยตรง

กรณีข้อเท็จจริงในคดีที่ศาลฎีกาได้พิพากษาในคำพิพากษาที่ 2576/2518 ซึ่งศาลวินิจฉัยว่าผู้ทรงฟ้องผู้ส่งจ่ายเช็คกับผู้สลักหลังเช็ค ต่อมาผู้ทรงถอนฟ้องผู้ส่งจ่ายเช็ค ไม่ทำให้ผู้สลักหลังหลุดพ้นความรับผิดชอบนี้แตกต่างกับกรณีการขีดฆ่าคำสลักหลังโดยผู้ทรง เพราะไม่ใช่เรื่องการปลดหนี้ และเหตุทำฎีกาของท่าน อ. จิตติ ดิงศภัทย์ นั้นคงหมายความว่า การที่ผู้ทรงถอนฟ้องผู้ส่งจ่ายเช็คไม่ทำให้หนี้ระงับแต่อย่างใด ผู้สลักหลังจึงยังไม่หลุดพ้นความรับผิดชอบในหนี้ตามสัญญาตัวเงินดังกล่าวแต่ประการใด เพราะผู้สลักหลังยังคงมีสิทธิไต่เบี่ยเอาจากคู่สัญญาคนก่อนได้เต็มจำนวน แต่กรณีหากเป็นการปลดหนี้แก่ลูกหนี้ตามตัวคนหนึ่ง ต้องพิจารณาตามมาตรา 905,970 กล่าวคือ ย่อมทำให้ผู้สลักหลังที่เข้าผูกพันภายหลังหลุดพ้นความรับผิดชอบไปด้วย เพราะผู้สลักหลังนั้นไม่สามารถไต่เบี่ยจากลูกหนี้ผู้ที่ได้รับการปลดหนี้ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อตนเพราะมีความผูกพันตามสัญญาอยู่ก่อนนั่นเอง

ความเห็นที่ 3 เห็นว่าผู้ทรงอาจขีดฆ่าชื่อผู้สลักหลังคนใดออกจากตัวเงินก็ได้ เป็นการแสดงว่าต้องการปลดหนี้ผู้นั้นออกจากความรับผิดชอบตามตัวเงิน ถ้าทำดังนี้ ผู้สลักหลังถัดจากผู้ที่ถูกขีดฆ่าก็ย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามตัวเงินไปด้วย ดังเช่นตัวอย่างข้างต้น ถ้า จ. ผู้ทรงขีดฆ่าลายมือชื่อ ข. ออก ดังนี้ ข. หลุดพ้น เพราะ จ. เรียกให้ ข. รับผิดชอบตามตัวเงินไม่ได้ และ ค. กับ ง. ก็หลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามตัวเงินไปด้วย เพราะเมื่อ จ. ทำให้ ข. หลุดพ้น ก็มีผลทำให้ ค. และ ง. ไม่สามารถไต่เบี่ยเอาจาก ข. ซึ่งเป็นผู้ที่ผูกพันอยู่ก่อนได้ อันเทียบได้จากความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันอันสิ้นสุดลงในเรื่องหนี้ของลูกหนี้ระงับไปตามมาตรา 698 กรณีเป็นทำนองเดียวกับมาตรา 970 วรรคสอง²¹ และประกอบกับ มาตรา 914 และมาตรา 967 วรรคสาม (เรื่องสิทธิไต่เบี่ย)

²¹ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน, หน้า 72.

กรณีหากเห็นว่ากรณีที่ผู้ทรงขีดฆ่าลายมือชื่อของผู้สละหลังเป็นการปลดหนี้แล้ว ผู้เขียนเห็นว่า ลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินนั้นต่างมีประโยชน์ของตนเอง มิได้มีประโยชน์ร่วมกันอย่างเช่น ลูกหนี้ร่วม การปลดหนี้เป็นเรื่องส่วนตัวของเจ้าหนี้และลูกหนี้ ดังนั้นจึงเป็นผลเฉพาะตัวของเจ้าหนี้กับ ลูกหนี้คนนั้น อำนาจของผู้ทรงที่ใช้สิทธิเรียกร้องตามมาตรา 967 กับลูกหนี้คนอื่นๆ ตามสัญญาตัว เงินคงมีอยู่อย่างเต็มที่ แม้ผู้ทรงจะเรียกจากลูกหนี้เพียงคนเดียวคนใดก็ย่อมไม่กระทบถึงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินคนอื่น เพราะต่างต้องร่วมรับผิดชอบต่อผู้ทรงตามมาตรา 967 ผู้สละหลังคนอื่นๆตามตัวเงินจึงยังคงต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรง

ความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายและผู้สละหลัง มิได้ยุติลงแต่ความรับผิดชอบต่อผู้ทรงตัวเท่านั้น กฎหมายยังกำหนดให้ผู้ส่งจ่ายตลอดจนผู้สละหลังคนก่อนๆ ต้องรับผิดชอบต่อผู้สละหลังคนหลังด้วย ใน เมื่อผู้สละหลังคนหลังได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงตัวเงินไป(มาตรา 914 ประกอบกับมาตรา 967) ผู้สละหลัง คนนั้นก็สามารได้เบี่ยงเอาจากผู้สละหลังที่ได้รับการปลดหนี้ได้ (มาตรา 967 วรรคสาม)²² ตามที่ได้ กล่าวมาแล้วสิทธิไล่เบี่ยงเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นภายหลังและเป็นสิทธิของผู้สละหลังเอง ไม่ใช่เป็นสิทธิที่รับ ช่างมาจากผู้ทรง ดังนั้นหากผู้สละหลังที่ได้รับการปลดหนี้มีความผูกพันที่ต้องรับผิดชอบต่อผู้สละหลังที่ได้ ใช้เงินแก่ผู้ทรง ผู้สละหลังที่ได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปย่อมมีสิทธิไล่เบี่ยงเอาจากผู้สละหลังที่ได้รับการปลด หนี้ได้เต็มจำนวน ผู้สละหลังที่ได้รับการปลดหนี้จะอ้างเรื่องการปลดหนี้ยันผู้สละหลังที่ได้ใช้เงินแก่ผู้ ทรงไปไม่ได้ คงใช้ยันได้เฉพาะผู้ปลดหนี้ซึ่งก็คือผู้ทรงเท่านั้น เนื่องจากการปลดหนี้เป็นการเฉพาะตัว ของผู้ปลดหนี้กับลูกหนี้ที่ได้รับการปลดหนี้ ส่วนในกรณีลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปอำนาจการเรียกร้อง ของเจ้าหนี้ที่ทำการปลดหนี้ให้ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งนั้นยังมีอยู่แต่ย่อมลดน้อยลง เนื่องจากการปลดหนี้ ดังกล่าวทำให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่นๆ ที่รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้เสียสิทธิในการเรียกร้องเอาจากส่วนของ ลูกหนี้ที่ได้รับการปลดหนี้ ดังนั้นเจ้าหนี้จึงไม่อาจได้รับชำระหนี้ในส่วนนั้นจากลูกหนี้ร่วมคนอื่นได้ อันเป็นความมุ่งหมายของมาตรา 293 นั้นเอง ดังนั้นการจะนำหลักการของลูกหนี้ร่วมมาใช้บังคับกับ กรณีดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าจะทำให้ไม่เป็นไปตามความมุ่งหมายของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ เนื่องจากมาตรา 967 มีความมุ่งหมายเพื่อเป็นหลักประกันแก่ผู้ทรง เป็นการสร้างความมั่นใจว่าผู้ทรง จะได้รับชำระหนี้ตามตัวอย่างแน่นอน เป็นอำนาจของผู้ทรงที่จะเรียกจากใครหรือไม่ก็ได้ อันเป็น เจตนารมณ์ของกฎหมายตัวเงินที่ต้องการให้ตัวเงินได้รับความเชื่อถือและใช้กันอย่างแพร่หลาย

²² ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3

4.5 ปัญหาเรื่องกำหนดอายุความในกรณีที่กฎหมายตัวเงินไม่ได้บัญญัติอายุความของคู่สัญญาตามตัวเงินไว้โดยเฉพาะ

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว กฎหมายตัวเงินนั้นเป็นเอกเทศสัญญา เมื่อกฎหมายตัวเงินมีบัญญัติเรื่องอายุความไว้โดยเฉพาะจึงต้องบังคับตามบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะตัวเงิน หมวด 5 เรื่องอายุความ ซึ่งบัญญัติไว้ตั้งแต่ มาตรา 1001 ถึงมาตรา 1005 อันได้กำหนดเรื่องอายุความที่จะใช้ในการฟ้องร้องบุคคลที่ต้องรับผิดชอบตัวเงิน อันอาจเป็นกรณีที่ผู้ทรง(เจ้าหนี้) ฟ้องบุคคลที่เป็นลูกหนี้ทั้งหลายที่ลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้น เพื่อให้ใช้เงินตามตัวเงินให้แก่ตน หรืออาจเป็นกรณีที่ ลูกหนี้ซึ่งได้เข้าใช้เงินตามตัวให้ผู้ทรงไปแล้ว จะมาฟ้องไล่เบี้ยเอาจากบรรดาลูกหนี้ด้วยกันเองก็ได้

กรณีที่ต้องตกอยู่ในบังคับเรื่องอายุความในการใช้สิทธิไล่เบี้ยตามตัวเงิน ได้แก่กรณีดังต่อไปนี้*

1. กรณีที่ผู้ทรงฟ้องผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินและผู้รับรองตัวแลกเปลี่ยน ตามมาตรา 1001
2. กรณีที่ผู้ทรงฟ้องผู้ส่งจ่ายตัวแลกเปลี่ยน ผู้ส่งจ่ายเช็ค และผู้สลักหลังตัวเงินทั้งสามประเภท ตามมาตรา 1002
3. กรณีที่ผู้ทรงฟ้องผู้รับอาวัล และผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า ซึ่งต้องภายในอายุความเช่นเดียวกันกับอายุความที่ฟ้องผู้ที่ถูกรับอาวัล หรือผู้ที่ถูกเข้ารับรองเพื่อแก้หน้านั้น
4. กรณีที่ผู้สลักหลังฟ้องไล่เบี้ยกันเองและไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ส่งจ่ายตามมาตรา 1003

การวิเคราะห์ในพินิจนี้เนื่องจากการเป็นการศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนตามสัญญาตัวเงินซึ่งเป็นเอกเทศสัญญากับความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป โดยกรณีหากเห็นว่าลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินเป็นลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปจะส่งผลต่อความรับผิดชอบ ข้อต่อสู้ ของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินอย่างไรนั้น ในเรื่องกำหนดอายุความ อายุความกรณีอื่นนอกจากที่กล่าวมาข้างต้นจะไม่อยู่ในบังคับเรื่องอายุความตามกฎหมายตัวเงิน เพราะกฎหมายตัวเงินไม่ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ดังนั้น หากลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินเป็นลูกหนี้ร่วม ก็จะต้องพิจารณาไปตามหลักเกณฑ์ของการเป็นลูกหนี้ร่วม เช่น ในการเรียกให้ลูกหนี้ร่วมด้วยกันเองรับผิดชอบนั้น จะอยู่บนพื้นฐานของการรับช่วงสิทธิจากเจ้าหนี้หรือไม่ เป็นต้น หรือกรณีเมื่อไม่ใช่ลูกหนี้ร่วมจะนำหลักทั่วไปมาใช้บังคับได้เพียงใดพิจารณาปัญหาดังกล่าวได้ดังนี้

* โปรดดูรายละเอียดในบทที่ 2 ส่วน 2.2 เรื่องอายุความตามตัวเงิน

กรณีและผู้รับอาวัล และผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า ฟ้องบุคคลที่ตนอาวัล หรือบุคคลที่ตนเข้าแก้หน้า และบุคคลทั้งหลายซึ่งต้องรับผิดชอบบุคคลที่ตนอาวัลหรือบุคคลที่ตนเข้าแก้หน้า ไม่มีกฎหมายบัญญัติเรื่องอายุความไว้โดยเฉพาะ จึงมีปัญหว่าผู้รับอาวัลจะใช้สิทธิไล่เบี่ยเอาจากคู่สัญญาคนอื่นที่มีความผูกพันต้องรับผิดชอบต่อผู้รับอาวัลดังที่มาตรา 940 วรรคสามกำหนดไว้ว่าจะมีอายุความเป็นอย่างไร โดยเฉพาะตัวชนิดผู้ถือ ซึ่งมักเกิดการรับอาวัลขึ้นเพราะการสลักหลังตัวชนิดนี้ จึงเกิดปัญหว่า ผู้รับอาวัลหรือผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าที่ได้ใช้เงินไปและได้ตัวเงินนั้นมาไว้ในครอบครอง และจะใช้สิทธิไล่เบี่ยบุคคลที่เป็นลูกหนี้ของตนนั้น จะใช้อายุความเท่าใด กรณีดังกล่าวมีความเห็นที่แตกต่างกันดังนี้

ความเห็นที่หนึ่ง เห็นว่าอายุความที่ผู้รับอาวัลฟ้องคดีให้บุคคลซึ่งตนประกันต้องรับผิดชอบไม่มีกฎหมายบัญญัติอายุความไว้โดยเฉพาะจึงมีอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 193/30 นับแต่ผู้รับอาวัลได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงตัวเงิน ดังมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยไว้ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3506/2528 จำเลยส่งจ่ายเช็คให้แก่ผู้ถือ โจทก์ผู้ทรงได้สลักหลังเช็คคืนโดยมิได้ ระบุข้อความใด ๆ ไว้แล้วนำไปขายลดให้แก่บุคคลภายนอก ผู้รับซื้อเช็คไว้ยอมเป็นผู้ทรงการสลักหลังของโจทก์เป็นเพียงประกันหนี้ตามเช็คที่จำเลยจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรง โจทก์ยอมอยู่ในฐานะผู้ค้ำประกันหนี้ตามเช็คของจำเลย เมื่อผู้ทรงรับเงินตามเช็คไม่ได้และโจทก์ได้ชำระหนี้ให้แก่ผู้ทรงแทนจำเลยไป ย่อมเข้ารับช่วงสิทธิของผู้ทรงที่จะไล่เบี่ยเอาจากจำเลย สิทธิเรียกร้องของโจทก์ดังกล่าวไม่มีกฎหมายบัญญัติเรื่องอายุความไว้ จึงต้องใช้อายุความ 10 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 164 กรณีไม่ต้องด้วย มาตรา 1002 ซึ่งบัญญัติไว้แต่เฉพาะกรณีที่ผู้ทรงเช็คฟ้องผู้สลักหลังและผู้ส่งจ่าย และโจทก์ก็มีได้อยู่ในฐานะผู้สลักหลังเช็คตามมาตรา 1003

ศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายว่า “คดีนี้มีปัญหาในชั้นนี้ว่าสิทธิเรียกร้องของโจทก์ขาดอายุความแล้วหรือไม่ เห็นว่าจำเลยส่งจ่ายเช็คให้แก่ผู้ถือ โจทก์สลักหลังเช็คโดยมิได้ระบุข้อความใด ๆ ไว้ แล้วนำไปขายลดให้แก่บุคคลภายนอก ผู้รับซื้อเช็คไว้ยอมเป็นผู้ทรงเช็ค การสลักหลังของโจทก์จึงเป็นเพียงประกันหนี้ตามเช็คของจำเลยจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 921 ประกอบด้วยมาตรา 989 โจทก์ยอมอยู่ในฐานะผู้ค้ำประกันหนี้ตามเช็คของจำเลย เมื่อโจทก์ได้ชำระหนี้แทนจำเลยไปแล้ว ย่อมมีสิทธิไล่เบี่ยเอาจากจำเลย และเข้ารับช่วงสิทธิของผู้ทรงเช็ค บรรดาหนี้เนื้อจำเลยด้วย ที่จำเลยฎีกาว่า เมื่อโจทก์รับช่วงสิทธิของผู้ทรงเช็คแล้วสิทธิเรียกร้องของโจทก์ยอมตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1002 เช่นเดียวกับผู้ทรงเช็ค ฟ้องโจทก์จึงขาดอายุความนั้น เห็นว่าตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะอายุความเป็นเรื่องการกำหนดเวลาให้ใช้สิทธิเรียกร้องเรื่องนี้สิ้นซึ่งตามปกติอายุความฟ้องร้องมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นเรื่องๆสั้นยาวต่างกัน ถ้าเรื่องใดมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะก็ต้องใช้อายุความตามที่บัญญัติไว้ ถ้ามิได้บัญญัติไว้ ก็ต้องใช้อายุความทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่ง

และพาณิชย์ มาตรา 164 (ปัจจุบันคือ มาตรา 193/30) คือมีกำหนดอายุความ 10 ปี เมื่อคดีนี้ โจทก์ รับช่วงสิทธิจากผู้ทรงเช็ค โดยไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้ผู้รับช่วงสิทธิจากผู้ ทรงเช็คจะต้องฟ้องร้องภายในกำหนดเวลาเท่าใด และความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1002 บัญญัติไว้แต่เพียงว่าในคดีที่ผู้ทรงเช็คฟ้องผู้สลักหลังและผู้สั่งจ่าย ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้น หนึ่งปี มิได้กล่าวถึงบุคคลอื่นใดอีกนอกจากผู้ทรงตัวเงินเท่านั้น โจทก์เป็นผู้รับช่วงสิทธิจากผู้ทรง เช็คพิพาท สิทธิเรียกร้องของโจทก์ในฐานะผู้รับช่วงสิทธิจากผู้ทรงจึงมีอายุความ 10 ปี ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 164 คดีโจทก์ไม่ขาดอายุความ แต่ที่ศาลอุทธรณ์วินิจฉัย ว่า โจทก์อยู่ในฐานะผู้สลักหลังเช็คด้วย สิทธิเรียกร้องของโจทก์ตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งอายุความหก เดือน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1003 ไม่ต้องด้วยความเห็นของศาลฎีกา ส่วน ที่วินิจฉัยว่าคดีของโจทก์ยังไม่ขาดอายุความโดยผลแห่งบทบัญญัติดังกล่าวและพิพากษายืนตาม ศาลชั้นต้นนั้น ศาลฎีกาเห็นด้วยในผล”

ด้วยความเคารพต่อคำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่า ตามบทบัญญัติมาตรา 940 วรรคสามได้กำหนดถึงการไต่สวนสิทธิไต่เบี่ยของผู้รับอาวัลไว้ กล่าวคือ เมื่อผู้รับอาวัลได้ใช้เงินให้แก่ ผู้ทรงไปแล้ว ผู้รับอาวัลย่อมมีสิทธิไต่เบี่ยเอาจากผู้ทรงได้ประกันไว้ได้เต็มจำนวน กรณีคงคล้ายกับ เรื่องการค้ำประกันที่กฎหมายบัญญัติว่า เมื่อผู้ค้ำประกันได้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แล้ว ย่อมมีสิทธิไต่ เบี่ยจากลูกหนี้ได้ (มาตรา 693 วรรคแรก) สิทธิไต่เบี่ยของผู้รับอาวัลและของผู้ค้ำประกันเป็นสิทธิที่ เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย ไม่ใช่การรับช่วงสิทธิ ซึ่งเป็นสิทธิที่ก่อตั้งขึ้นโดยกฎหมายเอง (ตามมาตรา 693 และมาตรา 940) และเมื่อกฎหมายไม่ได้กำหนดอายุความไว้จึงต้องใช้อายุความทั่วไปตาม มาตรา 193/30 ผู้เขียนจึงไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่า เมื่อผู้รับอาวัลเข้าถือเอา ตัวเงินจึงเป็นการรับช่วงสิทธิของผู้ทรงตามมาตรา 229 (3) และใช้อายุความ 10 ปีตามมาตรา 193/30 โดยไม่ได้ใช้อายุความของผู้ทรงตามมาตรา 1002 ซึ่งการรับช่วงสิทธิตามหลักทั่วไปนั้น ผู้รับ ช่วงสิทธิมีสิทธิเท่ากับสิทธิเดิมของเจ้าหนี้ เป็นการรับช่วงมาเท่าที่เจ้าหนี้มีสิทธิอยู่ ไม่อาจมีสิทธิ เกินไปจากสิทธิของเจ้าหนี้²³ ดังนั้นหากเห็นว่าผู้รับอาวัลรับช่วงสิทธิของผู้ทรงจึงต้องอยู่ภายใน กำหนดอายุความเดียวกับผู้ทรงตามหลักรับช่วงสิทธิ มิฉะนั้นการรับช่วงสิทธิในเหตุอื่นๆจะ 10 ปี ทั้งหมดหรือไม่ แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นด้วยในผลของคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่า ผู้รับอาวัลใช้ สิทธิไต่เบี่ยได้ภายในกำหนดอายุความ 10 ปี กรณีไม่ต้องด้วย มาตรา 1002 ซึ่งบัญญัติไว้แต่เฉพาะ กรณีที่ผู้ทรงเช็คฟ้องผู้สลักหลังและผู้สั่งจ่าย และโจทก์ก็มีได้อยู่ในฐานะผู้สลักหลังเช็คตามมาตรา 1003 ซึ่งต่อมามีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่า ผู้รับอาวัลย่อมไต่เบี่ยได้จากบุคคลที่ตนได้ประกัน ไว้และจากบุคคลทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบหนี้ที่ถูกรับอาวัลภายใต้อายุความ 10 ปี ไม่ใช่อายุความ

²³ โสภณ รัตนากร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บท เบ็ดเสร็จทั่วไป, หน้า 214.

ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1001, มาตรา 1002 และมาตรา 1003 อันเป็นสิทธิไต่เบี่ยที่เกิดขึ้นตาม มาตรา 940 วรรคท้าย เป็นสิทธิที่มีลักษณะเช่นเดียวกับสิทธิของผู้ค้าประกัน ซึ่งได้ชำระหนี้แล้ว ย่อม เกิดสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาแก่ลูกหนี้ตามมาตรา 693 วรรคแรก เป็นสิทธิที่เกิดจากนิติกรรมการอาวัลหรือ การค้าประกันนั่นเอง หาได้รับช่วงสิทธิของผู้ทรงที่มีอยู่ต่อผู้ส่งจ่ายไม่ เป็นกรณีที่ไม่มีกฎหมาย บัญญัติไว้โดยเฉพาะ จึงต้องบังคับตามมาตรา 164 เดิม (มาตรา 193/30 ใหม่) ดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 5547/2537 โจทก์สละหลังเช็คผู้ถือซึ่งจำเลยเป็นผู้ส่งจ่ายยอม เป็นเพียงประกัน (อาวัล) สำหรับผู้ส่งจ่ายตาม ป.พ.พ. มาตรา 921 ประกอบมาตรา 989 จึงอยู่ใน สถานะผู้ค้าประกันหนี้ตามเช็คที่จะต้องรับผิดชอบผู้ทรงเท่านั้น หาได้ถือว่าเป็นผู้สละหลังตามกฎหมาย ไม่ เมื่อโจทก์ชำระหนี้ตามเช็คแทนจำเลยไปแล้วโจทก์ย่อมมีสิทธิไต่เบี่ยเอาจากจำเลยตาม ป.พ.พ. มาตรา 940 วรรคสาม ประกอบมาตรา 989 กรณีนี้ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้ต้องบังคับ ภายในกำหนดเวลาเท่าใด จึงต้องใช้อายุความ 10 ปี ตาม ป.พ.พ. มาตรา 164 (เดิม) มิใช่ อายุความ 1 ปี หรือ 6 เดือน ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1002 และ มาตรา 1003

คำพิพากษาฎีกาที่ 2521/2540 จำเลยส่งจ่ายเช็คพิพาท ซึ่งเป็นเช็คสั่งจ่ายเงินสด หรือสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ โจทก์สละหลังเช็คพิพาทนำไปขายลดแก่ธนาคารต่างๆ ธนาคารผู้รับซื้อลด เช็คไต่เบี่ยยอมเป็นผู้ทรงเช็ค การสละหลังของโจทก์จึงเป็นเพียงประกัน (อาวัล) สำหรับผู้ส่งจ่าย ตาม ป. พ.พ.มาตรา 921 ประกอบมาตรา 989 โจทก์อยู่ในสถานะผู้ค้าประกันหนี้ตามเช็คพิพาทที่จำเลย จะต้องรับผิดชอบผู้ทรงเท่านั้น หาได้ถือว่าเป็นผู้สละหลังตามกฎหมายไม่ เมื่อโจทก์ได้ชำระหนี้ตาม เช็คพิพาทแทนจำเลยไปแล้ว โจทก์ย่อมมีสิทธิไต่เบี่ยเอาจากจำเลยตาม ป.พ.พ.มาตรา 940 วรรค สาม ประกอบมาตรา 989 กรณีดังกล่าวนี้ไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้ต้องบังคับ ตามสิทธิเรียกร้องภายในกำหนดเวลาเท่าใด สิทธิของโจทก์ในฐานะผู้ไต่เบี่ยจึงมีอายุความ 10 ปี ตาม ป.พ.พ.มาตรา 193/30 หาใช่มีอายุความ 6 เดือน ตามป.พ.พ.มาตรา 1003 ไม่

ความเห็นที่สอง เห็นว่าเมื่อผู้สละหลังเช็คที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือซึ่งต้องรับผิดชอบในฐานะ ผู้รับอาวัลเมื่อได้ใช้เงินตามเช็คให้แก่ผู้ทรงแล้วและได้รับเช็คนั้นมาไว้ในครอบครองย่อมเป็นผู้ทรง ตามมาตรา 904 จึงมีอำนาจฟ้องเรียกเงินตามเช็คจากผู้ส่งจ่ายเช็คนั้นภายในอายุความ 1 ปี นับแต่ วันที่เช็คถึงกำหนด ตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่ได้วินิจฉัยไว้ เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 420/2525 จำเลยที่ 2 ลงลายมือชื่อไว้ด้านหลังเช็คที่สั่งให้ใช้ เงินแก่ผู้ถือยอมเป็นการสละหลังเป็นประกัน (อาวัล) สำหรับผู้ส่งจ่ายตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พยานิชย์ มาตรา 921, 989 จำเลยที่ 2 จึงต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงอย่างเดียวกับผู้ส่งจ่าย

โจทก์ฟ้องคดีในฐานะเป็นหัวหน้าวงแชร์ใช้เงินตามเช็คพิพาทซึ่งเป็นเช็คสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ แทนลูกวงแชร์และได้รับเช็คคืนมาไว้ในครอบครอง โจทก์ยอมเป็นผู้ทรง จำเลยที่ 2 จึงต้องรับผิดชอบใช้เงินตามเช็คแก่โจทก์

คำพิพากษาฎีกาที่ 4383/2545 เช็คพิพาทระบุชื่อโจทก์เป็นผู้รับเงิน แต่ไม่ได้ขีดฆ่าคำว่าผู้ถือเช็คพิพาทจึงเป็นเช็คที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือด้วย การสลักหลังเช็คที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ป.พ.พ. มาตรา 921 ประกอบด้วยมาตรา 989 บัญญัติว่าเป็นเพียงประกัน (อาวด์) สำหรับผู้สั่งจ่าย หาได้ถือเป็นผู้สลักหลังตามกฎหมายไม่ ดังนั้น การที่โจทก์สลักหลังเช็คพิพาทไม่ว่าจะเป็นการกระทำเพื่อเรียกเก็บเงินผ่านบัญชีของผู้อื่นซึ่งเป็นตัวแทน หรือโอนเช็คพิพาทไป เมื่อเช็คพิพาทถูกธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน โจทก์ได้เช็คพิพาทกลับมาอยู่ในความยึดถือครอบครอง โจทก์ยอมมีฐานะเป็นผู้ทรงเช็คพิพาท ตามป.พ.พ. มาตรา 904 จึงมีอำนาจฟ้องจำเลยผู้สั่งจ่ายภายในอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่เช็คพิพาทถึงกำหนด ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1002

ผู้ทรงเช็คที่จะมีอำนาจฟ้องผู้สั่งจ่ายให้ใช้เงินตามเช็คมิได้จำกัดเฉพาะผู้ทรงเช็คขณะที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินเท่านั้น ผู้ที่รับโอนเช็คมาโดยสุจริตหลังจากธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินก็เป็นผู้ทรงเช็คที่มีอำนาจฟ้องผู้สั่งจ่ายให้ใช้เงินตามเช็คได้ ดังนั้นโจทก์จะเป็นผู้ทรงเช็คพิพาทขณะที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินหรือไม่ก็ตาม โจทก์ยอมมีอำนาจฟ้องจำเลยได้

กรณีความเห็นที่สองนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าเมื่อผู้รับอาวด์ได้เข้าใช้เงินตามตัวเงินให้แก่ผู้ทรงแล้วนั้นตามตัวเงินนั้นย่อมเป็นอันระงับไป ความผูกพันที่มีอยู่ระหว่างผู้เป็นเจ้าหนี้และลูกหนี้ตามตัวเงินย่อมเป็นอันหมดไปด้วย เพียงแต่กฎหมายกำหนดให้ผู้ที่ได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้บางคนรับผิดชอบคืนให้แก่ตนสิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้นในภายหลังนี้ กฎหมายเรียกว่าสิทธิไล่เบี้ย²⁴ แม้กรณีจะเป็นเรื่องตัวชนิดผู้ถือซึ่งอาจส่งมอบกันได้แม้ภายหลังธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินแล้วก็ตาม

ความเห็นที่ 3 ถือว่าผู้สลักหลังเช็คผู้ถือตามมาตรา 921 เป็นบุคคลซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินและเข้าถือเอาตัวเงินนั้น ในการที่จะใช้บังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตนตามมาตรา 967 วรรคสาม

คำพิพากษาฎีกาที่ 3421/2525 เช็คพิพาทเป็นเช็คอันสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ย่อมโอนให้แก่กันได้โดยการส่งมอบ เมื่อโจทก์ได้รับเช็คพิพาทไว้ในครอบครอง โจทก์จึงเป็นผู้ทรงตามประมวล

²⁴ ไพฑูรย์ คงสมบุญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะตัวเงิน, หน้า 246.

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 904 ถึงแม้โจทก์จะสลักหลังโอนเช็คให้ ป. และ ป. นำเช็คไปเรียกเก็บเงินจากธนาคารไม่ได้ ซึ่งถือว่า ป. เป็นผู้เสียหายในขณะที่เช็คถูกปฏิเสธการจ่ายเงินก็ตาม แต่เมื่อโจทก์ได้รับเช็คพิพาทคืนมา โจทก์ก็ย่อมมีสิทธิเช่นเดียวกับผู้ทรงในการที่จะบังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 967 ประกอบกับมาตรา 989

ศาลฎีกาเห็นว่า การที่จำเลยที่ 2 ลงลายมือชื่อไว้ที่ด้านหลังเช็คพิพาท ย่อมเป็นผู้สลักหลัง เมื่อจำเลยที่ 2 เป็นผู้สลักหลังอยู่ก่อนโจทก์ ก็ต้องรับผิดชอบโจทก์

ท่านอาจารย์อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง ได้ให้ความเห็นไว้ในหมายเหตุคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ “เข้าใจว่าที่ศาลฎีกาปรับบทดังกล่าว เพราะโจทก์สลักหลังเช็คผู้ถือ ย่อมเป็นเพียงประกัน (อาวัล) สำหรับผู้สั่งจ่ายตามมาตรา 921,989 และเมื่อโจทก์ผู้รับอาวัลได้ใช้เงินไปตามเช็คแล้ว ย่อมได้สิทธิในอันจะไล่เบี้ยเอาแก่บุคคลซึ่งตนได้ประกันไว้ กับบุคคลทั้งหลายผู้รับผิดชอบตัวผู้นั้น ตามมาตรา 940 วรรคสาม,989 โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องตามมาตรา 967 วรรคสาม” และคดีนี้จำเลยที่ 2 ไม่ได้ยกปัญหาเรื่องผู้รับอาวัลผู้สั่งจ่ายฟ้องไล่เบี้ยกันเอง ขึ้นต่อสู้เป็นประเด็นไว้โดยตรง

ด้วยความเคารพต่อคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อกรณีเป็นตัวชนิดผู้ถือย่อมไม่มีการโอนโดยการสลักหลัง การสลักหลังเป็นเพียงการอาวัลผู้สั่งจ่ายเท่านั้น (มาตรา 921) ไม่ใช่การสลักหลังโอน จึงไม่ต้องด้วยกรณีที่ผู้สลักหลังทั้งหลายจะไล่เบี้ยกันเองหรือไล่เบี้ยผู้สั่งจ่าย ซึ่งมีอายุความ 6 เดือนตามมาตรา 1003

กรณีเป็นที่น่าสนใจที่ว่า ศาลฎีกาไม่ได้นำเรื่องความรับผิดชอบระหว่างกันเองของลูกหนี้ร่วมขึ้นมาวินิจฉัย แม้กฎหมายลักษณะตัวเงินจะไม่ได้บัญญัติในเรื่องอายุความไว้อันต้องนำหลักทั่วไปตาม บรรพ 1 และบรรพ 2 มาใช้บังคับก็ตาม กรณีดังกล่าวได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยในเรื่องความรับผิดชอบของผู้รับอาวัลกับผู้สั่งจ่ายดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 343/2516 ความผูกพันของผู้สั่งจ่ายตัวแลกเงินกับผู้รับอาวัล ซึ่งมีต่อผู้ทรง มิใช่เป็นลูกหนี้ร่วมอันจะต้องรับผิดชอบเป็นส่วนเท่าๆกัน เมื่อผู้สั่งจ่ายไม่ชำระเงินตามตัวแลกเงิน ผู้รับอาวัลใช้เงินให้ผู้ทรงไปบางส่วน แม้ไม่ถึงกึ่งของจำนวนเงินในตัวเงินผู้รับอาวัลก็ได้สิทธิในอันที่จะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้สั่งจ่ายได้

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

ลูกหนี้หลายคนในหนี้ร่วมที่เป็นหนี้เงินนั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดไว้หลายมาตราด้วยกัน ซึ่งลูกหนี้เหล่านี้บางกรณีกฎหมายบัญญัติให้เป็นลูกหนี้ร่วม (Joint debtor) หรือบางกรณีกฎหมายบัญญัติให้รับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมหรือเพียงแต่มีความรับผิดชอบร่วมกัน จากการศึกษาในเรื่องการรับผิดชอบร่วมกัน (Joint liable) เราจะเห็นได้ว่า การที่ลูกหนี้หลายคนต้องรับผิดชอบในมูลหนี้ที่เป็นหนี้ร่วมนั้น โดยเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องเอาจากลูกหนี้คนหนึ่งคนใดก็ได้โดยสิ้นเชิง ไม่ทำให้ลูกหนี้หลายคนเหล่านั้นเป็นลูกหนี้ร่วมเสมอไป การจะทำให้ลูกหนี้หลายคนมีฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมหรือไม่ ต้องพิจารณาจากหลักเกณฑ์ ความรับผิดชอบและความสัมพันธ์ของลูกหนี้ต่อเจ้าหนี้ และความรับผิดชอบในระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเองของลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป

ลูกหนี้หลายคนที่เป็นลูกหนี้ร่วมนั้น มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 2 ว่าด้วยเรื่องหนี้ ตั้งแต่มาตรา 291 ถึง มาตรา 297 ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่มีบทบัญญัติใดนิยามความหมายของลูกหนี้ร่วมไว้ มีเพียงมาตรา 291 ที่บัญญัติถึงความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมต่อเจ้าหนี้โดยที่แต่ละคนจะต้องรับผิดชอบใช้หนี้ให้แก่เจ้าหนี้จนสิ้นเชิง เจ้าหนี้จะเรียกให้ลูกหนี้คนใดคนหนึ่งชำระหนี้ได้จนกว่าเจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้จนครบจำนวน

ส่วนเรื่องความสัมพันธ์ของลูกหนี้ร่วมกับเจ้าหนี้ คือการกระทำโดยลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งคนใดกับเจ้าหนี้ หรือการกระทำของเจ้าหนี้กับลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งคนใด แล้วมีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นทุกคนนั้นเรียกว่า “เหตุลักษณะคดี” เช่น การที่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งทำการชำระหนี้หรือทำการอื่นแทนการชำระหนี้หรือทำการหักกลบบนนี้กับเจ้าหนี้อันมีผลทำให้หนี้ระงับ ย่อมเป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้ร่วมคนอื่น ๆ ด้วยตามมาตรา 292 หรือการที่เจ้าหนี้ทำการปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งจะเป็นการทำให้หนี้ระงับในส่วนที่ลูกหนี้ร่วมที่ได้รับการปลดหนี้ต้องรับผิดชอบ จึงทำให้การปลดหนี้ของเจ้าหนี้ต่อลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งเป็นประโยชน์ต่อลูกหนี้ร่วมคนอื่นเพียงเท่าส่วนของลูกหนี้ร่วมที่ได้ปลดให้ตามมาตรา 293 เป็นต้น กรณีหากเป็นการกระทำต่อหรือโดยลูกหนี้ร่วมคนหนึ่ง จะมีผลเฉพาะตัวลูกหนี้คนนั้น เรียกว่า “ผลอันเป็นเรื่องส่วนตัวของลูกหนี้” ถ้อยว่าการปฏิบัติหรือการกระทำอันมีผลเป็นคุณหรือโทษเฉพาะตัวลูกหนี้ผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผลเฉพาะตัวไม่ถือว่ามีผลต่อลูกหนี้ร่วมคนอื่น ๆ กรณีนี้ การปฏิบัติของเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ส่วนใหญ่นอกจากที่เป็นการปฏิบัติที่มีผลร่วมกันล้วนถือว่าการปฏิบัติซึ่งมีผลเฉพาะตัวของลูกหนี้ร่วมแต่ละคน ไม่มีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่น เช่น การให้คำบอกกล่าว การผินผัดของลูกหนี้ การที่หยิบยกอ้างความผิด อายุความสะดุดหยุดลง เป็นต้น

ในเรื่องความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยตนเอง อันเป็นลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการเป็นลูกหนี้ร่วมกันได้บัญญัติไว้ในมาตรา 296 โดยหลักของความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยตนเองจะต้องรับผิดชอบเป็นส่วนเท่าๆกัน เว้นแต่จะมีการกำหนดความรับผิดชอบเป็นอย่างอื่น ซึ่งอาจเป็นการกำหนดความรับผิดชอบโดยข้อตกลงระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยตนเอง หรือโดยบทบัญญัติของกฎหมาย แต่มีปัญหาที่ต้องพิจารณาคือ บางกรณีลูกหนี้หลายคนที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ (Joint liable) ในความสัมพันธ์ระหว่างกันเองของลูกหนี้เหล่านี้หาพื้นฐานจะเป็นลูกหนี้ร่วมอันจะต้องรับผิดชอบตามหลักมาตรา 296 หรือไม่ เช่น ผู้ค้าประกันซึ่งยอมรับผิดต่อเจ้าหนี้ร่วมกับลูกหนี้ นายจ้างที่ต้องร่วมรับผิดชอบร่วมกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิด เป็นต้น ผู้เขียนวิเคราะห์หลักความรับผิดชอบของลูกหนี้เหล่านี้เห็นว่า แม้ต้องร่วมกันกับลูกหนี้หรือลูกจ้างรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ แต่เป็นเพียงลักษณะการเป็นหลักประกันในหนี้ต่อเจ้าหนี้เท่านั้น หากทำให้ ผู้ค้าประกันก็ดี นายจ้างก็ดี มีฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป อันต้องบังคับตามมาตรา 291 ถึง มาตรา 297 ไม่

กล่าวโดยสรุปลูกหนี้ร่วมมีหลักเกณฑ์ดังนี้ 1.มีบุคคลหลายคนเป็นลูกหนี้ 2.ลูกหนี้หลายคนมีความผูกพันร่วมกันในมูลหนี้เดียวกันอันไม่อาจแบ่งแยกได้ 3.ลูกหนี้แต่ละคนต้องชำระหนี้จนสิ้นเชิงเพียงครั้งเดียว 4.ความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมด้วยตนเองเป็นไปตามมาตรา 296

สัญญาตัวเงินเป็นเอกเทศสัญญาประเภทหนึ่งซึ่งอาจมีลูกหนี้ได้หลายคนเนื่องจากตัวเงินนั้นจัดว่าเป็นตราสารเปลี่ยนมือที่อาจโอนกันได้หลายทอดคล้ายธนบัตร ทั้งนี้ด้วยคุณลักษณะของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือที่ต้องการความคล่องตัว และความสะดวกในการใช้ดำเนินธุรกิจและการค้า เพื่อเป็นสื่อกลางในการชำระหนี้ให้แกกัน กฎหมายตัวเงินจึงเกิดจากทฤษฎีที่แตกต่างจากหลักสัญญาโดยทั่วไป เช่น ตัวเงินเป็นข้อยกเว้นหลักกฎหมายที่ว่า “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” ตัวเงินเป็นข้อยกเว้นความสัมพันธ์เฉพาะตัวคู่สัญญา (Privity of contract) โดยเกิดหลักความรับผิดชอบชั้นรอง (Secondary of Contracts) และหลักการเพิ่มจำนวนลูกหนี้ (The Accumulation of Secondary Contracts) เป็นต้น อันส่งผลต่อความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงิน กล่าวคือ ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังเป็นอันสัญญาว่าจะรับผิดชอบใช้เงินต่อผู้ทรงแม่ไม่ได้เป็นคู่สัญญาโดยตรงกับผู้ทรง (มาตรา 914) และทำให้ลูกหนี้หลายคนตามสัญญาตัวเงินไม่ว่าจะเป็น ผู้รับรองก็ดี ผู้ส่งจ่ายก็ดี ผู้สลักหลังก็ดี ผู้รับอาวัลก็ดี ต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง (มาตรา 967) แต่ลูกหนี้ตามกฎหมายตัวเงินเหล่านี้ มีความรับผิดชอบตามฐานะ และบางคนอาจมีเจตนาเป็นผู้ค้าประกันคู่สัญญาคนใดคนหนึ่งเท่านั้น เช่น ในฐานะผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง ผู้รับอาวัล เป็นต้น ดังนั้นความรับผิดชอบของผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงินอาจไม่เท่ากัน เพราะฐานะที่เข้ามาผูกพันเป็นลูกหนี้ตามตัวเงินซึ่งมีผลให้ต้องรับผิดชอบแตกต่างกันไป

ผลของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือของตัวเงินอีกประการหนึ่งซึ่งส่งผลต่อความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินก็คือ หลักการแบ่งแยกความรับผิดชอบของกฎหมายตัวเงินที่แบ่งความรับผิดชอบออกเป็น ความรับผิดชอบแบบลูกหนี้ขั้นต้น (Primary Party) ผู้รับรองต้องรับผิดชอบ

มาตรา 937 และความรับผิดแบบลูกหนี้ชั้นรอง (Secondary Party) เช่น ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังต้องรับผิดตามมาตรา 914 ผู้รับอาวัลต้องรับผิดตามมาตรา 940 วรรคแรก เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดลักษณะความรับผิดที่แตกต่างจากหลักทั่วไป กล่าวคือ การที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชั้นรองรับผิดได้นั้นต้องปรากฏว่าตัวเงินขาดความเชื่อถือจากการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินจากลูกหนี้ชั้นต้นเสียก่อน เมื่อปรากฏว่าได้ยื่นตัวให้ผู้รับรองซึ่งเป็นลูกหนี้ชั้นต้นจ่ายเงินแล้ว แต่ผู้รับรองปฏิเสธการจ่ายเงิน ผู้ทรงยอมมีสิทธิเรียกให้ผู้รับรองรับผิดได้อีกโดยร่วมรับผิดกับลูกหนี้คนอื่น ๆ และเรียกกรณีนี้ว่า “การใช้สิทธิเบี่ยง” (มาตรา 967) กรณีเกิดปัญหาว่าการที่ผู้รับรองซึ่งเป็นลูกหนี้ชั้นต้นตามสัญญาตัวเงินที่ใช้เงินให้ผู้ทรงไปแล้วจะสามารถเรียกให้ผู้ส่งจ่ายหรือคู่สัญญาอื่นซึ่งเป็นลูกหนี้ลำดับรองชดใช้เงินได้เพียงใดนั้น แม้ไม่มีบทบัญญัติใดกำหนดถึงสิทธิของผู้รับรองไว้โดยตรง แต่เมื่อพิจารณาจากหลักเรื่องความรับผิดของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน เมื่อผู้รับรองมีฐานะเป็นลูกหนี้ชั้นต้น อันเป็นลูกหนี้คนแรกที่ต้องรับผิดตามสัญญาตัวเงิน ดังนั้น ผู้รับรองจึงไม่อาจไล่เบี่ยงเอาจากคู่สัญญาอื่น ๆ ตามตัวได้ เพราะสิทธิไล่เบี่ยงเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องต่อบุคคลที่ผูกพันในลำดับก่อนตนเท่านั้น กรณีผู้ส่งจ่ายก็เช่นเดียวกัน เมื่อผู้ส่งจ่ายมิได้มีความผูกพันอยู่ก่อนผู้รับรอง ผู้รับรองจึงไม่อาจไล่เบี่ยงผู้ส่งจ่ายได้ อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่ากรณีที่ผู้รับรองยอมผูกพันตนเข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงตามคำสั่งของผู้ส่งจ่ายนั้นย่อมเกิดเป็นสัญญาระหว่างผู้รับรองกับผู้ส่งจ่ายโดยปริยาย กล่าวคือ เมื่อผู้รับรองได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปแล้วย่อมเรียกให้ผู้ส่งจ่ายชดใช้เงินต่อตนได้แม้จะไม่มี การตกลงกันด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรก็ตาม

ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเองของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินก็อยู่บนหลักการของการใช้สิทธิไล่เบี่ยงเช่นกันตามมาตรา 967 วรรคสามและมาตรา 970 กล่าวคือ เมื่อลูกหนี้ได้เข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงแล้ว ลูกหนี้ผู้เข้าใช้เงินนั้นย่อมมีสิทธิไล่เบี่ยงเอาแก่ลูกหนี้คนอื่นที่มีความรับผิดอยู่ก่อนตนได้ เช่น หากตัวเงินมีผู้สลักหลังหลายคน ผู้สลักหลังทุกคนต้องร่วมกันรับผิดต่อผู้ทรง แต่ในระหว่างผู้สลักหลังด้วยกันเอง ผู้สลักหลังในลำดับก่อนย่อมต้องรับผิดต่อผู้สลักหลังลำดับหลัง อันมีลักษณะความรับผิดต่อกันเป็นทอดๆ กล่าวคือ มีความสัมพันธ์ลักษณะเจ้าหนี้ลูกหนี้กันอยู่ในตัวนั่นเอง จึงยอมมีสิทธิที่จะไล่เบี่ยงผู้ที่ผูกพันอยู่แล้วก่อนตนได้เต็มจำนวน ลักษณะความรับผิดระหว่างลูกหนี้ด้วยกันเองตามกฎหมายตัวเงินนี้จะเห็นได้ว่าแตกต่างจากเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 296 ผู้ที่ถูกไล่เบี่ยงจะอ้างว่าขอรับผิดเพียงบางส่วนไม่ได้ ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่า การรับผิดร่วมกันของลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินต่อผู้ทรงคงเป็นลักษณะของการรับผิดร่วมกัน (Joint liable) เท่านั้น ไม่ใช่ลูกหนี้ร่วม (Joint debtor) ตามหลักทั่วไป อันต้องนำมาตรา 291-297 มาใช้บังคับ

อย่างไรก็ตามความรับผิดระหว่างกันเองของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินนั้นมีบางกรณีที่ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของหลักเรื่องสิทธิไล่เบี่ยง เช่น กรณีเมื่อพิจารณาในเรื่องผู้รับอาวัลหลายคนหรือผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำหลายคนเข้ารับอาวัลหรือเข้าสอดเพื่อแก่น้ำลูกหนี้ตาม

ตัวคนเดียวกันนี้ กรณีดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้รับอวัลหรือผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำหลายคนนี้ต่างมีความรับผิดชอบในลำดับเดียวกันเนื่องจากต่างก็เป็นผู้รับอวัลหรือผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำด้วยกัน ดังนั้นกรณีนี้จึงมิใช่ลูกหนี้ที่มีความรับผิดชอบก่อนหลังกันอันต้องเป็นไปตามหลักเรื่องสิทธิไล่เบียดตามมาตรา 967 วรรคสาม เมื่อกฎหมายตัวเงินไม่ได้บัญญัติความรับผิดชอบระหว่างลูกหนี้หลายคนเหล่านี้ไว้ มีปัญหาว่าหากผู้รับอวัลหรือผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำคนหนึ่งคนใดเข้าใช้เงินให้ผู้ทรงไปจะสามารถเรียกร้องหรือไล่เบียดเอาจากผู้รับอวัลหรือผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำคนอื่น ๆ ได้หรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่าผู้รับอวัลหรือผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำคนหนึ่งคนใดที่เข้าใช้เงินให้ผู้ทรงไปไม่อาจไล่เบียดหรือเรียกร้องกับผู้รับอวัลหรือผู้สอดเข้าแก่น้ำคนอื่น ๆ ได้ ทั้งนี้เพราะผู้รับอวัลหรือผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก่น้ำเหล่านี้ไม่ได้มีฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมจึงไม่อาจนำบทบัญญัติเรื่องลูกหนี้ร่วมตามมาตรา 296 มาใช้บังคับได้ และไม่มีบทบัญญัติใดในกฎหมายลักษณะตัวเงินบัญญัติให้ไล่เบียดระหว่างกันเองได้

การที่ลูกหนี้หลายคนตามสัญญาตัวเงินเข้ามาผูกพันในมูลหนี้อันเป็นหนี้ร่วมแต่มีหลักการและพื้นฐานของการเข้าร่วมรับผิดชอบเพื่อเป็นหลักประกันและสร้างความมั่นใจกับเจ้าหนี้ แต่ลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินนั้นต่างมีประโยชน์ในมูลหนี้ดังกล่าวแยกจากกัน ต่างคนต่างมีประโยชน์ของตนเองซึ่งแตกต่างจากมูลหนี้ร่วมของลูกหนี้ร่วมที่ลูกหนี้ร่วมต่างได้รับประโยชน์ในมูลหนี้ดังกล่าวร่วมกัน จึงเกิดปัญหาว่าการกระทำของเจ้าหนี้หรือลูกหนี้คนหนึ่งจะมีผลต่อลูกหนี้คนอื่น ๆ เพียงใดหรือไม่ ในกรณีการที่เจ้าหนี้ปลดหนี้โดยการขีดฆ่าคำสลักหลังให้ผู้สลักหลังคนหนึ่งจะส่งผลกระทบต่อความรับผิดชอบของผู้สลักหลังคนอื่น ๆ ตามสัญญาตัวเงินอย่างไร กฎหมายลักษณะตัวเงินมิได้บัญญัติถึงผลของการที่ผู้ทรง (เจ้าหนี้) ปลดหนี้ให้ลูกหนี้คนหนึ่งคนใดในสัญญาตัวเงินไว้ กรณีหากเห็นว่าลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินเป็นลูกหนี้ร่วมอันต้องบังคับตามหลักทั่วไปของลูกหนี้ร่วมตามมาตรา 293 จะส่งผลให้ลูกหนี้ร่วมคนอื่น ๆ ยังคงต้องรับผิดชอบอยู่ แต่ในส่วนของความรับผิดชอบนั้นหลุดพ้นไปเท่าที่ลูกหนี้ร่วมที่ถูกปลดหนี้หลุดพ้น ตามบทบัญญัติเรื่องลูกหนี้ร่วม บรรพ 2 อันเป็นบททั่วไป ตามมาตรา 293 และมาตรา 296 กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่าโดยอำนาจของผู้ทรงตามมาตรา 967 ผู้ทรงสามารถเรียกให้ บรรดาบุคคลผู้ส่งจ่ายก็ดี ผู้รับรองก็ดี สลักหลังก็ดี หรือรับประกันด้วยอวัลก็ดี ร่วมกันรับผิดชอบต่อตนได้ โดยมาตรานี้มีความมุ่งหมายเพื่อเป็นหลักประกันแก่ผู้ทรง เป็นการสร้างความมั่นใจว่าผู้ทรงจะได้รับชำระหนี้ตามตัวอย่างแน่นอน เป็นอำนาจของผู้ทรงที่จะเรียกจากใครหรือไม่ก็ได้อันเป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายตัวเงินที่ต้องการให้ตัวเงินได้รับความเชื่อถือและใช้กันอย่างแพร่หลาย แม้ผู้ทรงจะเรียกจากลูกหนี้เพียงคนหนึ่งคนใดก็ย่อมไม่กระทบถึงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามสัญญาตัวเงินคนอื่น เพราะต่างต้องร่วมรับผิดชอบต่อผู้ทรงตามมาตรา 967 ดังนั้นการที่ผู้ทรงปลดหนี้ให้กับผู้สลักหลังคนหนึ่ง ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังคนอื่น ๆ ตามตัวเงินยังคงต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงอยู่ แต่ความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลัง มิได้ยุติลงแต่ความรับผิดชอบต่อผู้ทรงตัวเท่านั้น กฎหมายยังกำหนดให้ผู้ส่งจ่ายตลอดจนผู้สลักหลังคนก่อน ๆ ต้องรับผิดชอบต่อผู้สลักหลังคนหลังด้วย ในเมื่อผู้สลัก

หลังคนหลังได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงตัวเงินไป(มาตรา 914 ประกอบกับมาตรา 967) ผู้สลักหลังคนนั้นก็ สามารถไต่เบี่ยงเอาจากผู้สลักหลังที่ได้รับการปลดหนี้ได้ (มาตรา 967 วรรคสาม) เพราะสิทธิไต่เบี่ยง เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นภายหลังและเป็นสิทธิของผู้สลักหลังเอง ไม่ใช่เป็นสิทธิที่รับช่วงมาจากผู้ทรง อีกทั้ง การปลดหนี้ก็เป็นเรื่องเฉพาะตัวระหว่างผู้ทรงกับผู้สลักหลังเท่านั้น ผู้สลักหลังที่ได้รับการปลดหนี้จึง ไม่อาจยกเรื่องการปลดหนี้ขึ้นยันกับผู้สลักหลังคนอื่นได้

ในเรื่องสิทธิ ข้อต่อสู้ และการหลุดพ้นจากความรับผิดของลูกหนี้หลายคนใน กฎหมายตัวเงินได้แบ่งข้อต่อสู้ไว้เป็นสองประเภท คือ ข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคล (Personal defence) กับ ข้อต่อสู้อันเป็นสาระสำคัญ (Real defence) ส่วนในเรื่องอายุความซึ่งเป็น ข้อต่อสู้เพื่อหลุดพ้นความรับผิดประการหนึ่งของลูกหนี้นั้น กฎหมายลักษณะตัวเงินได้บัญญัติไว้ โดยเฉพาะตามมาตรา 1001 ถึงมาตรา 1005 ซึ่งได้กำหนดเรื่องอายุความที่ผู้ทรงใช้ในการฟ้องร้อง บุคคลที่ต้องรับผิดตามฐานะที่เข้ามาผูกพันในสัญญาตัวเงิน หรืออาจเป็นกรณีที่ถูกหนี้ซึ่งได้เข้าใช้เงิน ตามตัวให้ผู้ทรงไปแล้ว จะมาฟ้องไต่เบี่ยงเอาจากบรรดาลูกหนี้ด้วยกันเอง โดยที่อายุความย่อม แตกต่างกันไปตามฐานะของลูกหนี้ที่เข้ามาผูกพันตามตัวเงินนั้น ปัญหาเรื่องกำหนดอายุความใน กรณีที่กฎหมายตัวเงินไม่ได้บัญญัติอายุความของคู่สัญญาตามตัวเงินไว้โดยเฉพาะกรณีจะนำหลัก กฎหมายใดมาใช้บังคับกับอายุความในคดีที่ผู้รับอาวัลและผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้า ฟ้องบุคคลที่ ตนอาวัลหรือบุคคลที่ตนเข้าแก้หน้า และบุคคลทั้งหลายซึ่งต้องรับผิดต่อบุคคลที่ตนอาวัลหรือบุคคลที่ ตนเข้าแก้หน้า กรณีนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่ามาตรา 940 และมาตรา 953 ได้กำหนดให้ผู้รับอาวัลเรียก ให้บุคคลที่ตนอาวัลและบุคคลทั้งหลายซึ่งต้องรับผิดต่อบุคคลที่ตนอาวัลชดใช้เงินต่อตนได้อันเป็น สิทธิไต่เบี่ยงของผู้รับอาวัลเอง ดังนั้นเมื่อสิทธิไต่เบี่ยงดังกล่าวไม่ได้กำหนดอายุความไว้โดยเฉพาะจึง ต้องใช้กำหนดอายุความทั่วไปคือ 10 ปี ตามมาตรา 193/30 นับแต่วันที่ผู้รับอาวัลหรือผู้รับรองเพื่อ สอดเข้าแก้หน้าเข้าใช้เงินไป เนื่องจากสิทธิไต่เบี่ยงเป็นสิทธิของผู้รับอาวัลหรือผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้ หน้าเอง

ในส่วนของกฎหมายต่างประเทศ ได้ทำการศึกษาการเกิดขึ้นของลูกหนี้ร่วม ความ รับผิดและความสัมพันธ์ของลูกหนี้ร่วม และความรับผิดระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยกันเอง ตามหลัก กฎหมายประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมัน และประเทศฝรั่งเศส เพื่อทราบถึงที่มาและหลักของลูกหนี้ ร่วมตามกฎหมายนั้นๆ เช่น ลูกหนี้ร่วมตามกฎหมายอังกฤษมีสองประเภท คือ 1. ลูกหนี้ร่วมแบบรับ ผิดร่วมกันและแทนกันซึ่งลูกหนี้ร่วมประเภทนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ 2. ลูกหนี้ร่วมแบบรับผิดชอบร่วมกันแต่ไม่แทนกัน โดยลูกหนี้ร่วมสอง ประเภทนี้ก็จะมีความรับผิดที่แตกต่างกัน เป็นต้น เนื่องจากแนวคิดและกฎหมายลักษณะตัวเงินไทย บางมาตราได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายอังกฤษอยู่ไม่น้อย ดังนั้น ในเรื่องความรับผิดของลูกหนี้ หลายคนตามกฎหมายตัวเงินตามที่ศึกษาจาก Bills of Exchange Act 1882 ของอังกฤษ จะเห็นว่า ความรับผิดของลูกหนี้ตามตัวบางฐานะก็มีความรับผิดในลักษณะเดียวกับลูกหนี้กฎหมายลักษณะ

ตัวเงินไทย แต่ในบางฐานะกฎหมายอังกฤษมิได้บัญญัติไว้ เช่น ในเรื่องผู้รับอาวัล เป็นต้น ในทางกลับกัน ในเรื่องผู้ทรงขีดฆ่าคำสั่งหลังของผู้สลักหลังคนใดคนหนึ่งในตัวเงินกฎหมายลักษณะตัวเงินไทยมิได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง แต่ Bills of Exchange Act 1882 ของอังกฤษ ได้บัญญัติกรณดังกล่าวไว้โดยชัดแจ้งรวมถึงผลของการขีดฆ่าคำสั่งหลังนั้นด้วย กล่าวคือ ผู้สลักหลังที่ถูกขีดฆ่าลายมือชื่อและผู้สลักหลังคนใดที่ต้องเสียสิทธิไต่เบี่ยเอาแก่คู่สัญญาที่ผู้ทรงขีดฆ่าลายมือชื่อย่อมหลุดพ้นความรับผิดชอบตามสัญญาตัวเงินไป ในส่วนของกฎหมายเอกรูป (Uniform Law) เกี่ยวกับตัวเงิน ซึ่งเป็นกฎหมายที่นำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาความแตกต่างของกฎหมายตัวแลกเงิน และตัวสัญญาใช้เงินระหว่างประเทศอันเกิดจากการที่กฎหมายได้แบ่งออกเป็นสองระบบ คือ ระบบชิวิลลอว์ และระบบคอมมอนลอว์ จึงเกิดอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายเอกรูปสามอนุสัญญาดังนี้ (1) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดทำกฎหมายเอกรูปเกี่ยวกับตัวแลกเงิน และตัวสัญญาใช้เงิน, 1912 (อนุสัญญากรุงเฮก) (2) อนุสัญญาเกี่ยวกับกฎหมายเอกรูปสำหรับตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงิน, 1930 (อนุสัญญากรุงเจนีวา) (3) อนุสัญญาว่าด้วยตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงินระหว่างประเทศ, 1988 (อนุสัญญากรุงเวียนนา) ซึ่งอนุสัญญาเวียนนาอันเป็นกฎหมายเอกรูปเกี่ยวกับตัวเงินฉบับล่าสุดนั้นเกิดจากความพยายามขององค์การสหประชาชาติที่จะสร้างให้มีระบบกฎหมายตัวเงินอันมีสภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่ใช้บังคับกับตัวเงินระหว่างประเทศ อันมีหลักกฎหมายตัวเงินที่มีลักษณะเป็นสากลและบางกรณีก็เป็นการนำสองระบบมาผสมผสานกัน เช่นในเรื่องการประกันตราสาร อนุสัญญากรุงเวียนนาได้นำทั้งระบบค้ำประกันและระบบอาวัลของทั้งสองระบบกฎหมายหลักมากำหนดไว้ โดยให้ผู้ประกันการใช้เงินตามตัวเลือกว่าจะค้ำประกันตราสารในแบบใดเพื่อจะให้ระบบกฎหมายทั้งสองระบบนั้นยอมรับอนุสัญญาดังกล่าวข้างขึ้น เป็นต้น

จากที่ได้ศึกษามาในบทที่ 2 และบทที่ 3 จะเห็นได้ว่านี่ตามสัญญาตัวเงินอันเป็นตราสารเปลี่ยนมือมีลักษณะแตกต่างไปจากนี้อันเกิดจากสัญญาโดยทั่วไป แม้ลูกหนี้ที่ต้องรับผิดชอบนี้ตามสัญญาตัวเงินอาจมิได้หลายคนแต่ความรับผิดชอบของลูกหนี้เหล่านั้นที่มีต่อเจ้าหนี้หรือที่มีต่อลูกหนี้ด้วยกันเองมีความแตกต่างไปจากความรับผิดชอบในเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไป จึงมักเกิดปัญหาขึ้นเมื่อกฎหมายตัวเงินมิได้บัญญัติในเรื่องความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนตามสัญญาตัวเงินในบางเรื่องไว้โดยเฉพาะ เราจะสามารถนำหลักกฎหมายเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปมาใช้กับหลักเรื่องสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามกฎหมายตัวเงินได้เพียงใดหรือไม่ และจะมีความเหมาะสมกับความมุ่งหมายของนี้ตามกฎหมายตัวเงินเพียงใดนั้น ซึ่งการเข้าใจในหลักเรื่องความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินคลาดเคลื่อนหรือแตกต่างกัน กล่าวคือ หากมองว่าลูกหนี้เหล่านี้เป็นลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปอาจจะทำให้การนำบทบัญญัติของกฎหมายมาใช้บังคับผิดแผกแตกต่างไปจากหลักเกณฑ์ของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือได้และก่อให้เกิดผลทางกฎหมายที่แตกต่างกัน จากการศึกษาวิเคราะห์หลักกฎหมายและปัญหาทางกฎหมาย ผู้เขียนเห็นว่าการกำหนดให้ลูกหนี้ในฐานะต่างๆของกฎหมายตัวเงินร่วมกันรับผิดชอบผู้ทรง โดยที่ผู้ทรง(เจ้าหนี้)สามารถ

เรียกร้องเอาจากลูกหนี้คนใดก็ได้และลูกหนี้หลายคนดังกล่าวต้องร่วมกันรับผิดชอบผู้ทรงจนกว่าจะ
ได้รับชำระหนี้จนสิ้นเชิง (มาตรา 967) แม้มีลักษณะคล้ายกับความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมตามหลัก
ทั่วไป อย่างไรก็ตามควรต้องสร้างความเข้าใจที่ตรงกันว่า ลูกหนี้หลายคนตามสัญญาตัวเงินเหล่านี้มี
เพียงความรับผิดชอบร่วมกัน หรือที่เรียกว่า Joint liable เท่านั้น กรณีเป็นความรับผิดชอบเช่นเดียวกันกับ
ความรับผิดชอบของนายจ้างร่วมกับลูกจ้าง หรือกรณีผู้ค้ำประกันรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกับลูกหนี้ มิใช่มี
ฐานะเป็นลูกหนี้ร่วม ดังนั้นการนำเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปมาใช้บังคับกับความรับผิดชอบของลูกหนี้
หลายคนตามกฎหมายตัวเงินในกรณีที่กฎหมายลักษณะตัวเงินไม่ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะจึงทำให้ไม่
สอดคล้องกับเจตนารมณ์ และไม่เหมาะสมกับความมุ่งหมายของความเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

ข้อเสนอแนะ

จากที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษาลักษณะกฎหมายในเรื่องลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปและ
หลักกฎหมายในเรื่องลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงิน ทำให้เห็นว่านี่ตามสัญญาตัวเงินอันเป็น
ตราสารเปลี่ยนมือมีลักษณะแตกต่างไปจากหนี้ที่เกิดจากสัญญาโดยทั่วไป ดังนั้นการนำหลักเรื่อง
ลูกหนี้ร่วมตามหลักทั่วไปมาใช้บังคับกับลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินในกรณีที่กฎหมาย
ลักษณะตัวเงินไม่ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะนั้นจึงทำให้ไม่เหมาะสมกับความมุ่งหมายของหนี้ตาม
สัญญาตัวเงินอันทำให้เกิดปัญหาบางประการตามที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงไม่อาจนำเรื่องลูกหนี้ร่วมตาม
หลักทั่วไปมาใช้บังคับแก่กรณีได้ ผู้เขียนใคร่ขอเสนอแนะความคิดเห็นเพื่อเป็นแนวทางในการสร้าง
ความเข้าใจในหลักการและแนวคิดพื้นฐานของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินให้ถูกต้องเพื่อการ
ใช้บังคับกฎหมายให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายตัวเงิน ดังนี้

โดยทั่วไปบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะตัวเงินของประเทศไทยที่มีอยู่ในประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีเพียงพอและเหมาะสม แม้ในบางกรณีกฎหมายลักษณะตัวเงินจะไม่ได้
บัญญัติในความสัมพันธ์ของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินไว้โดยชัดแจ้งก็ตาม แต่ก็ยังคงอยู่
ภายใต้หลักกฎหมายลักษณะตัวเงิน จึงไม่จำเป็นที่จะต้องเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายลักษณะตัว
เงินแต่อย่างใด เพราะย่อมสามารถพิจารณาถึงความรับผิดชอบของบุคคลที่เข้ามาผูกพันตามเนื้อความใน
ตัวเงินได้ว่าบุคคลนั้นเข้ามาเกี่ยวข้องกับสัญญาตัวเงินในฐานะใดเพราะความรับผิดชอบตามสัญญาตัว
เงินเป็นการรับผิดชอบตามฐานะและเป็นความรับผิดชอบตามลำดับที่เรียกว่าสิทธิไล่เบียด(มาตรา 967 วรรคสาม)
อันเป็นหลักพื้นฐานของความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามกฎหมายตัวเงินอันทำให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์
ของกฎหมายตัวเงิน เช่น กรณีบุคคลเข้ามาผูกพันในฐานะผู้รับรองซึ่งเป็นลูกหนี้ขั้นต้นตามสัญญาตัว
เงินจะเห็นได้ว่าผู้รับรองเป็นลูกหนี้คนแรกที่ต้องจ่ายเงินตามตัวนั้นให้ผู้ทรง ดังนั้นจึงไม่อาจไล่เบียดเอา
จากผู้ส่งจ่าย ผู้สละหลัง ผู้รับอาวัล หรือผู้รับรองเพื่อสอดเข้าแก้หน้าได้ อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่า
แม้ผู้รับรองตัวเงินที่ได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปจะไม่อาจไล่เบียดผู้ส่งจ่ายตามหลักเรื่องสิทธิไล่เบียดได้ แต่
การที่ผู้รับรองยอมผูกพันตนเข้าใช้เงินให้แก่ผู้ทรงตามคำสั่งของผู้ส่งจ่ายนั้นย่อมเกิดเป็นสัญญา

ระหว่างผู้รับรองกับผู้ส่งจ่ายโดยปริยาย เมื่อผู้รับรองได้ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงไปแล้วยอมเรียกให้ผู้ส่งจ่ายชดใช้เงินต่อตนได้แม้จะไม่มี การตกลงกันด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรก็ตาม ดังนั้นผู้รับรองที่เข้าใช้เงินให้ผู้ทรงตามตัวเงินไปนั้นสามารถเรียกให้ผู้ส่งจ่ายชดใช้เงินคืนได้ตามสัญญาที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ผู้รับรองตามตัวเงินเกิดความมั่นใจในการเข้ารับรองตัวเงินและส่งผลให้บุคคลยอมรับและนิยมใช้ตัวเงินกันอย่างแพร่หลายอันเป็นความมุ่งหมายและเป็นเจตนารมณ์ของตัวเงินซึ่งเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

อย่างไรก็ตามมีเพียงบางกรณีเท่านั้นที่ลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินนั้นไม่อาจนำหลักสิทธิไต่เบี่ยมาใช้บังคับได้เนื่องจากไม่ได้มีความรับผิดชอบในลำดับก่อนหลังกันในลักษณะความรับผิดชอบของลูกหนี้หลายคนตามกฎหมายตัวเงินที่อยู่บนพื้นฐานสิทธิไต่เบี่ย แต่ต่างต้องรับผิดชอบในลำดับเดียวกัน นั่นคือ ในเรื่องผู้รับอาวัลหลายคนหรือผู้รับรองเพื่อสอดเข้าทำหน้าที่หลายคนเข้ารับอาวัลหรือเข้าทำหน้าที่ตามตัวเงินคนเดียวกัน กรณีดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่ามาตรา 940 ได้บัญญัติเรื่องการไต่เบี่ยของผู้รับอาวัลไว้โดยชัดเจนแล้ว จึงสมควรให้ลูกหนี้เหล่านี้ไต่เบี่ยระหว่างกันเองได้ มิฉะนั้นจะทำให้ขัดต่อหลักความรับผิดชอบของกฎหมายตัวเงิน การที่ศาลฎีกาตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4837/2538 ปรับใช้กฎหมายเรื่องลูกหนี้ร่วมในกรณีดังกล่าวจึงไม่น่าจะถูกต้องตามหลักทฤษฎีของกฎหมายตัวเงิน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

หนังสือ

กตพล (โสภณ) อรรถพิศาลโสภณ. คำอธิบายกฎหมายตัวเงินและบัญชีเดินสะพัด. กรุงเทพมหานคร :
ภาควิชากฎหมายพาณิชย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2526.

กันยา ตีรเศรษฐเสมา. แนวทางในการพัฒนาตราสารทางการเงินโดยอาศัยปัจจัยทางกฎหมาย
(ศึกษา ที่ ซี.ดี. เป็นตัวอย่าง). วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2535.

จิตติ เศรษฐบุตร. หลักกฎหมายลักษณะหนี้. พิมพ์ครั้งที่ 11 แก้ไขเพิ่มเติมโดย ดาราพร ธีระวัฒน์.
กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.

จิตติ ติงศภัทย์ และยล ธีรกุล. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, บรรพ 2. พระนคร: โรง
พิมพ์ไทยพิทยา, 2503.

จิตติมา วัฒนาวินูล. สิทธิของผู้ทรงในกรณีตัวเงินหาย. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

เฉลิม ยงบุญเกิด. ตัวแลกเงิน. ห้างหุ้นส่วนจำกัดบำรุงสาส์น: พระนคร, 2509.

ธานินทร์ ทรัพย์เขียว. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2522.

ประทีป เฉลิมภัทรกุล. คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน – บัญชีเดินสะพัด. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2542.

ประภาสณ์ อวยชัย. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย หุ้นส่วนและบริษัท.
กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2530.

ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดจิรัชการพิมพ์, 2545.

ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะตัวเงิน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548.

รุจิรา อภิรักษ์สกุล. ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการสอดเข้าแก่น้ำ. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

วรวิมล เลาลัดดา. หลักกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วม. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

สหธน รัตนไพจิตร. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตัวเงิน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543.

เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 (ภาคจบบริบูรณ์) พ.ศ. 2478 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2505. กรุงเทพมหานคร : แสงสุทธิการพิมพ์, 2520.

สุจิตรา ชื่นชมชาติ. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิไต่เบี่ยตามกฎหมายตัวเงิน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

สุนันท์ เลขบวรวงษ์. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับ“การสลักหลังตัวเงิน”. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

สุขุม ศุภนิตย์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ.

เสาวนีย์ อัสวโรจน์. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

โสภณ รัตนากร. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2537.

อัมพร ฒ ตะกั่วทุ่ง. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตั๋วเงิน. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ นิติบรรณการ, 2532.

Book

Chitty. Chitty on Contract Volume 1. London : Sweet & Maxwell, 1999.

Dudley Richardson. A Guide to Negotiable Instruments. London : Butterworths, 1980.

Dillovou, and Howard, and Roberts, and Robert. Principle of Bussiness Law. 7 th.ed.
Englewool cliffs : Newjericy Prentice-Hall, 1964.

Ernest J.Schuster. The Principle of German Civil Law. Oxford : The Clarendon
Press, 1907.

Frederick Parker Walton. The Egyptian Law of Obligations Volome 2. 2nd edition. London :
Stevens and Sons Limited, 1923.

Gabriel Marty, Paynaud and Philippe Jestaz. Droit Civil Les Obligations Tome 2, 2nd
edition. Paris : Sirey, 1989.

Marcel Femand Planiol. Treaties on The Civil Law, Translated by The Loiusiana State Law
Institute. 11th edition 3 Vol 2. Loiusiana : Loiusiana State Law Institute, 1939.

Maurice Megrah and Frank R.Ryder. Byles on Bills of Exchange. London:
Sweet & Maxwell, 1983.

The German Civil Code (as amened to January 1, 1975). Translated by Ian S.eorrester,
Simon L.Goren and Hans-Michael Ilgen. Amsterdam : North-Holland Publishing
Company, 1975.

The French Civil Code.Rev.edited by Henry Cachard. Paris: The Lecerm Press, 1930.

Treitel. The Law of Contract. 9th edition. London: Sweet&Maxwell, 1995.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวเพียงฤทัย พรรณศิริชัย เกิดที่จังหวัดขอนแก่น จบมัธยมศึกษาชั้นต้นและชั้นปลายที่โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน จบชั้นปริญญานิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นเนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 55 เข้าศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ.2546

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย